

**Tesi doctoral
sobre el
Libellus o
demanda en
l'estil judicial
català. Entre el
Ius Commune i
els *Iura Propria*. Segles
XII al XIX.**

Carme Ramió Costa

Universitat Pompeu Fabra. Barcelona.
Director: Dr. Tomàs de Montagut Estragués

Queden rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita del titular del copyright sota les sancions establertes en la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars de la mateixa mitjançant lloguer o préstec públics.

ISBN – 978-84-616-6826-7
Dipòsit Legal – B-25644.2013
Edita – Carme Ramió Costa
Distribueix: VesP edicions – vesp.ediciones@gmail.com

Agraïments

Com a ésser humà, els meus pares, per la vida i la disciplina en imbuir-me els hàbits d'actuar amb rigor, ordre i amor al treball; per la fe, l'esperança i la perseverant constància d'acabar, el millor possible, tot el que he començat.

Com persona doctorand, els Drs. Francisco Tauste i Alberto Estevan, per la seva constant ajuda; no només en la immersió lingüística del llatí i la paleografia, sinó també, pel seu recolzament, orientacions, comentaris i atenta observació correctora en els esculls interpretatius i filosòfics que durant la tasca han sorgit. I al Dr. Montagut per la feina portada a terme.

La meva gratitud els amics que m'han acompanyat. A la Dra. Sorrenti de Diritto comune i al Dr. Mellusi de Diritto patrio de l'Università di Messina, per la generosa llibertat amb que em varen deixar consultar i estudiar els fons bibliogràfics. Al Max Planck Institute for European Legal History (Frankfurt-Main) i a les seves bibliotecàries per les ajudes prestades. A l'Ateneu Barcelonès, el Col·legi de Notaris de Barcelona, i als bibliotecaris de les moltes biblioteques en les que m'he passat moltes hores i llargues estones. Un especial agraïment pels que m'han ajudat en la recerca de fonts: T. Ventura, C. Nganizi, Laura i Merche.

*Hem sentit tots en les venes
com un bull de vi novell,
i hem oblidat fondes penes
cantant coses del temps vell.*

COLLELL
Sagramental
Jocs Florals de 1888

Resum

La present tesi estudia i analitza, d'una banda, la institució jurídica amb la que comença el procés judicial; per l'altre, l'estil judicial català. L'abast de la investigació se centra en el dret intermedi o vell règim, enllaçant-lo amb la llei d'enjudiciament civil de 1881. S'entén per dret intermedi o vell règim, el dret que es va donar després de la caiguda de l'Imperi Romà fins a arribar a l'actual dret codificat del segle XIX-XX, i rep el nom de *ius commune et iura propria*; en el qual, la institució d'inici del procés judicial era anomenada *libellus* i/o demanda. També, en aquesta època històrica, es donava un estil judicial propi en cada regne; raó per la qual ens centrem en l'estil judicial del Principat de Catalunya. La investigació del *libellus* o demanda observa les diferències i semblants que la uneixen o separen amb la demanda judicial del codi processal civil de 1881.

Abstract

This thesis studies and analyzes, on the one hand, the institution initiating the judicial process; and on the other hand, Catalan judicial style. The scope of the research is focused on the intermediate law (the middle Ages or old regime), linking it with the Civil procedure law of 1881. Intermediate laws or old regime rights, which are called *ius commune et iura propria*, they mean the rights conferred after the fall of the Roman Empire up to the current Civil Procedure law of the 19th and 20th Centuries. The institution that initiates the judicial process was called in the *ius commune et iura propria*: *libellus* and / or demand. Also, in this historical epoch, each kingdom had its own judicial style. Therefore we focus on the judicial style of the Principality of Catalonia. This research into the *libellus* and/or demand notes similarities and differences between them and the demand or slander. Demand is the current name of the institution which begins the trial according to the civil procedure law of 1881.

Resumen

La presente tesis estudia y analiza, por un lado, la institución jurídica iniciadora del proceso judicial; por el otro, el estilo judicial catalán. El alcance de la investigación se centra en el derecho intermedio o viejo régimen, enlazándolo con la ley de enjuiciamiento civil de 1881. Se entiende por derecho intermedio o viejo régimen, el derecho que se dio después de la caída del Imperio Romano hasta llegar al actual derecho codificado del siglo XIX-XX, y recibe el nombre de *ius commune et iura propria*; en el que, la institución de inicio del proceso judicial era llamada *libellus* y/o demanda. También, en esta época histórica, se daba un estilo judicial propio en cada reino; razón por la que nos centramos en el estilo judicial del Principado de Cataluña. La investigación del *libellus* o demanda observa las diferencias y parecidos que la unen o separan con la demanda judicial del código procesal civil de 1881.

Palabras claves / Keywords

Derecho, justicia, derecho común, derecho propio, derecho catalán, derecho patrio, estilo judicial, demanda, libelo // Dret, justícia, dret comú, dret propi, dret català, dret patri, estil judicial, demanda, libel // Ius, iustitia, ius commune, iura propria, stylus iudicii, libellus, demandare // Demand, Slander, Catalan <i>iura</i> or law

Índex o sumari

	Pàg.
Agraïments.....	iii
Resum.....	v
Índex.....	vii
Abreviatures.....	ix
INTRODUCCIÓ: Objectius, fins i metodologia	1
I PART - DEL IUS ET IUDICIUM AL DRET DEL JUDICI	11
I.1. El <i>ius et iudicium</i> de Roma a l'edat mitjana: Dret romà i justinianeu. De la Hispania romana a l'alta edat mitjana catalana. Plena i baixa edat mitjana catalana: Introducció. Classes de judicis. Dogmàtica del procés i procediment català	12
I.2. El dret i el judici de l'edat moderna i contemporània. L'edat moderna a Catalunya. L'edat contemporània catalana fins a la LEC 1881: Decret de Nova Planta. La transició legislativa a la nova Espanya unitària. La legislació comuna per la nova Espanya.	74
II PART - L'ESTIL JUDICIAL EN EL LIBELLUS I LA DEMANDA	197
II.1 Introducció: <i>Ius Commune- Iura Propia</i> : Principis. Èpoques. Autors i tractats. Binomi <i>Libellus</i> i demanda i les regles de dret.	199
II.2 Fonaments i fi de la institució del <i>Libellus</i> o Demanda. II.2.1. Introducció: Etimologia. Historicitat dogmàtica. Construcció dogmàtica del <i>Libellus</i> . II.2.2. Estructura del desenvolupament de la institució del <i>Libellus</i> : A. Requisits objectius i causals. Tipologies d'accions. B. Requisits d'Estil. Requisits formals. Requisits Subjectius. C. Defectes. Remeis pel libel amb problemes. Requisits generals de la relació. Requisits d'ús i altres formalitats. D. Efectes i conseqüències jurídiques i processals.	208

II.3 Fonaments i fi de la institució de la <i>Demanda</i>. II.3.1. Introducció: Etimologia. Significat. Dogmàtica de la demanda. II.3.2. Estructura del desenvolupament de la institució: A. Requisits objectius i causals. Tipologies d'accions. B. Requisit d'estil. Requisits formals. Requisits subjectius. C. Excepcions. Remeis per la demanda amb problemes. Requisits generals de la relació. Requisits d'ús i altres formalitats. D. Efectes i conseqüències jurídiques i processals.	283
II.4 L'estil judicial i pràctiques del <i>libellus</i> i de la <i>demanda</i>. II.4.1. L'estil judicial català: Etimologia, concepte i classes. II.4.2. Pràctiques del <i>libellus</i> i de la demanda.	311
CONCLUSIONS.....	339
BIBLIOGRAFIA.....	351
APÈNDIX DOCUMENTAL	403

Abreviatures

ACA	Arxiu de la Corona d'Aragó
Auth.	Auth., ed. Heimbach. Vulgatae editionis Collatio
c.	Constitucions de Catalunya de la CYADC-1704
C.,	Codex Iustinianus, ed. Vetus
Cdec.	Capítol de Cort
CYADC	Constitutions y Altres Drets de <i>Cathalvnya</i>
CYADC-1495 (2 ^a)	Constitucions de Catalunya. Incunable de 1495, Barcelona, 1988
CYADC-1588/89 (3 ^a)	Constitucions y Altres Drets de Catalunya. Compilació de 1588-89, edició facsímil, Barcelona, 2004
CYADC-1704 (4 ^a)	Constitutions y Altres Drets de Catalunya, compilats en virtut del Capítol de Cort LXXXII de las Corts per la S.C.Y R. majestat del Rey Don Philip IV nostre senyor celebrades en la Ciutat de Barcelona any M.DCCII, ed. Joan Pau Martí y Josep Llopis, Barcelona, 1704
Clem.,	<i>Clementinae Constitutiones</i>
D.,	<i>Digesta, ed. Theodor MOMSEN-Paul KRÜGER, Corpus Iuris Civilis, I, Berolini, Weidman, 16^a ed. 1954.</i>
Decr.	<i>Decretales D. Gregorii Papae IX, svae integritati, D.N. Gregorii XIII Pont. Max., Lvgdvni, MDCXXII</i>
(E)	Emperador
Enjud.	Enjudiciament
f.... v/	Foli verso
Inst.,	<i>Institutiones, ed. Paulus Krueger, Corpus Iuris Civilis, I, Iustiniani Institutiones, Berolini, 16 ed., 1954.</i>
I	Llibre
LEC.	Llei d'enjudiciament Civil 1855 i 1881
LECr.	Llei d'enjudiciament Criminal
Llibre	Llibre dels Judicis, traducció catalana moderna del <i>Liber iudiciorum</i> (trad. Joan Bellés Sallent)
L	<i>Liber Iudiciorum sive Lex Visigothorum, ed. Karolus ZEUMER, MGH, Legum Secti I, 1: Lege Visigothorum, Hannoverae et Lipsiae, 1902.</i>

LOPJ	Llei Orgànica del Poder Judicial 1870
ms.	Manuscrit nº 247 Biblioteca de Catalunya
Nov.	<i>Novellae. Corpus Iuris Civilis Iustinianei, cum commentariis Accursii, scholiis Contii, et D. Gothofredi Lucubrationibus ad Accursium. Digestum Vetus, Lvgdvni, MDCXXVII</i>
nov.	<i>Novellae, ed. Rodulfus SCHOELL y Guilelmus KROLL, Corpus iuris civilis, 3, Iustinini Novellae, Berolini, 1954 6. Reed.</i>
N.P.	<i>Decret de Nova Planta</i>
Nss. Rec.	<i>Novíssima Recopilació</i>
OR.	Orient
P.	Pragmàtiques de la CYADC-1704
(P)	Papa
p.c.	Plet Civil – ex. 15416/ 1877: Plet 15416 de l'any 1877
RP	<i>Recognoverunt Próceres</i> editat dins de la CYADC-1704, 1, 2
R.A.	Real Audiència de Catalunya
S.	Constitucions Supèrflues, contràries i corregides de la CYADC-1704
SRP	<i>Sancti Raymundi de Pennafort ordinis praedicatorum summa ad manuscriptorum fidem recognita et emendata, sacrorumque canonum, qui in codicibus et anterioribus editionibus tantummodo allegantur, testimoniis aucta, iuxta Editionem anni MDCCXX. Quam P.Honoratus Vincentius Laget eiusdem ordinis, Sacrae Theologiae professor, procuravit, quin in nova hac editione praestitum sit, ex praefatione intelligetur, Veronae, MDCCXLIV.</i>
S Th.	<i>Summa Theologiae</i> , BAC, Madrid, 2006
t.	Títol
TSJC.	Tribunal Superior de Justícia de Catalunya
U.	Usatges de Barcelona i Commemoracions de Pere Albert, a cura de JOSEP ROVIRA I ERMENGOL, Barcelona,1933
UB.	Usatges de Barcelona, ed. RAMON D'ABADAL I FERRAN VALLS.Textes de Dret Català,I, Barcelona,1913

v. d.	Versió digital anotada al final de la cita.
-------	---

INTRODUCCIÓ

Sumari: Objectius, fins i metodologia.

En el nostre estudi considerem Europa per la geografia i per la història; d'aquí dimanen dos conceptes: el d'Europa com a lloc i el d'Europa com a contingut. Europa com a "lloc" es l'espai afectat per la geografia, l'intel·lecte i l'esperit; i l'Europa com a "contingut" es el conjunt de fets, històricament identificables, que s'han produït en el seu interior. L'Europa com a "lloc" precedeix a l'Europa com a "contingut". Dins de l'Europa com a "contingut", parlarem del Dret i de la seva missió social¹; i dintre d'aquests, del

¹ EICHMANN, EDUARDO, *Manual de Derecho Eclesiástico a tenor del Codex iuris Canonici*, Traductor 3ª edición alemana, T. Gómez Piñán, T. 1, Librería Bosch, Barcelona, 1931, Introducción, p. 2: *El Derecho tiene una misión social; aspira a asegurar las condiciones externas de la vida de una comunidad*; VALLET DE GOYTISOLO, *Metodología jurídica*, ed. Civitas, Madrid, 1988, p. 381: *El ámbito del conjunto de relaciones entre los hombres es extenso, dentro de este hallamos el ámbito del derecho, más reducido que el anterior; y dentro de este, a su vez, el ámbito de la regla de derecho*; HORTA VÁSQUEZ, EDWIN DE JESÚS, *El desarrollo de la doctrina del Derecho natural en los maestros de la Universidad de Paris*, p. 67, v.d.: *Lo Jurídico es una relación*. El Dret, factor social primari, és informador de la persona, de la família, de la societat i de l'Estat; entrellaça la realitat individual i social, les dades i conceptes i en fa raó de ser de la seva pròpia natura. El Dret existeix independentment de la nostra voluntat, té un objecte que és la seva essència i consta d'uns elements fonamentals: subjecte, objecte i fi o finalitat; al temps que és manifesta de maneres diverses, i pot ser reflexivament conegut i estudiat. La unitat del desenvolupament jurídic el formen dues parts, entre si no perfectament delimitades, aquestes són: la de les fonts del Dret (legislacions) i la història *iuris* (tema o sistemàtica aplicada). El Dret entès com *ordre normatiu i institucional* regula la convivència social, la base del qual li ve donada pel contingut i caràcter de les diferents relacions socials que neixen en l'home/persona; aquest ordre normatiu i institucional permet al Home/persona resoldre els conflictes socials amb postulats de justícia. Aquest sistema de coneixements veritables i certs referents al Dret, forma la Ciència del Dret o *teoria i art del Dret* (sense oblidar tant el que el Dret i el Jurisperit han de ser. Tant l'art del Dret -Pràctica- com la teoria d'aquest -Ciència- tenen unitat de subjecte, d'objecte i de finalitat. El Dret no és científic si no serveix per a la vida, ni veritable pràctica del Dret la que no està informada per la Ciència; donat que la Ciència del Dret compta amb principis evidents, amb substantivitat pròpia, en els quals se sosté l'organisme com l'edifici en els seus fonaments. També cal parlar d'atenció en l'art d'interpretar textos, que rep el nom d' *hermenèutica* (del grec *hermeneutiké*) per fixar la veritat d'aquests; la qual s'aplica especialment per la interpretació del que és simbòlic; Vide infra, Part I, notes 259-260, 360, 512 i 685.

libel o demanda pels que s'introdueix i inicia el procés judicial com instrument de diàleg comunitari. Ens centrem en el temps que la formació del *Ius* o *Dret* era informat per la *philosophia et scientia Dei* era ensenyat per la *traditio*².

² Vide infra nota 10, Part I, notes 61, 251, 261 a 265, 360, i Part II notes 685 i 691; ***Ius/Dret***, consisteix en la comprensió històrica de l'esdeveniment vist a la llum d'una temàtica (o sistemàtica); és a dir, la comprensió racional de les dades d'un fet personal o social, d'un moment històric, que busca ser entès a la llum d'un tema o sistema. La dogmàtica del dret resideix, per una part, en l'acte de llibertat i voluntat de l'home/persona en la seva relació social amb els altres homes/persones; per l'altre, en les disposicions de l'autoritat que donen unes pautes o regles d'ordre. Per tant, dins de la mateixa creença (esperit del Dret), el fet busca esser entès a la llum d'un tema o sistema; raó per la que en el Dret es dóna un mateix crèdit o veritat i moltes temàtiques o sistemàtiques. Dins de la dialèctica de continuïtat/discontinuïtat trobem, que si bé la teologia cristiana va permetre el diàleg, per l'analogia, entre les seves formulacions doctrinals i la realitat del moment històric viscut; el dret ho ha fet dialogant entre els fets històrics del dret romà i els esdeveniments viscuts en la realitat del moment, valent-se igualment de l'analogia, alhora que, gràcies a les aportacions filosòfiques – teològiques va reconduir la *idea d'ordre personal i social* a la *idea de bé i felicitat com a ideals de vida* a aconseguir per l'home persona social. A més de la dialèctica continuïtat / discontinuïtat també podem dialogar, entre l'esdeveniment actual i el fet històric, amb la dogmàtica i esperit jurídic del Dret a través de l'al·legoria del ***tipus/antitipus***; és a dir, buscar, trobar i veure el reflex al·legòric de l'esperit, en el esdeveniment d'avui, dins de la temàtica o sistemàtica històrica; essent el tipus reflex del primer fet o moment històric, i l' antitipus el del segon moment que es viu l'esdeveniment; es pot veure més al respecte a l'obra de TAUSTE ALCOCER, FRANCISCO, *Opus naturae*, ediciones PPU, Barcelona, 1995, p. 243 i seg. La ***Philosophia/Filosofia***, era entesa per Salisbury (RAÑA DAFONTE, CÉSAR, *Salisbury*, Ediciones del Oro, Biblioteca filosòfica, Madrid, 1999, p. 30: [...] *la actividad de filosofar (es) la profesión de buscar la verdad [...] consiste en sopesar los géneros y propiedades de las cosas, para poder reconocer con prudencia lo que hay de verdadero en cada una y seguir con fidelidad la verdad que cada uno descubra [Policraticus IV, prólogo, 305]. De estas se colige que la filosofía es la búsqueda de la verdad, que se ha de basar en la razón, y no en otras fuentes de información;* per Mieres (THOMAM MIERES. *Apparatus super Constitutionibus Civitatum Generalium Cathaloniae*, Pars Secunda, Tyis, & aere Sebastiani à Cormellas, Barcinonae, Anno XDCXXI, Mattinus Rex in Curia Barcinonae, p. 154.9: *Et haec scientia iuris est vera Philosophia nam vera Philosophia est amare, et scire bonum; sed nulla melior quam scire bonum et aequum; ergo haec est vera Philosophia, et non simulata; quia non quaerit simulatum, sed verum et optimum finem facit plus valere quod agitur-* I aquesta ciència del dret és veritable Filosofia, ja que la veritable Filosofia consisteix a estimar i conèixer el bé; però cap és millor que conèixer el bé i l'equitatiu; per tant, aquesta és una Filosofia veritable i no simulada perquè no investiga el simulat, sinó que un fi veritable i òptim val més que el que es fa); per Balmes (BALMES, JAIME, *Obras completas, Filosofía fundamental*, Tomo II,

Europa com a “lloc” es un concepte que dimana de “Europa” i “Occident”, sorgeix a finals del segle V amb la formació dels regnes germànics a la perifèria de la meitat occidental de l’Imperi romà; més tard, al voltants del segle IX, amb la dinastia Carolíngia, aquest espai s’estén cap al nord, península Escandinava, i el centre est, per l’evangelització duta a terme per l’Església catòlica. El nostre estudi se centra en aquesta Europa com a “lloc” si bé, el seu “contingut” es va construir del patrimoni cultural jueu, grec, romà, bizantí i esclètxes del musulmà. Per aquest nou “contingut” es varen requerir nous conceptes, els quals foren elaborats al llarg del cicle històric que abasta, el del *Vell Règim*, hereu conceptual de la antiguitat grecoromana i creador de la semiòtica conceptual del “ius commune” i les “iura propies”; al temps que informador del *Nou Règim* del dret codificat³.

BAC, Madrid, 1948, p. 11: [...] hay filosofía desde que los hombres reflexionan sobre sí mismos y sobre los seres que los rodean [...] debe comenzar por el examen de las cuestiones sobre la certeza: antes de levantar el edificio es necesario pensar en el cimiento (p. 14) La filosofía, o mejor, el hombre, no debe contentarse con apariencias, ha menester la realidad (p.26) la filosofía es el examinar los cimientos de la certeza, sólo con la mira de conocer más a fondo el espíritu humano. Mentre que la *Scientia Dei/Teologia* era entesa per Salisbury (SARESBERIENSIS, IOANNIS, *Policraticus...*, Lvgdvni Batavorum, Ex Officina Platiniana, Apud Franciscum Raphelengium, 1695, p. 84: *Scientia Dei est omnium quae sunt, fuerunt, & futura sunt, vera comprehensio, & plena notitia* - de totes les coses que son, varen ser i seran, una verdadera comprensió i plena notícia). La teologia és la comprensió de l’esdeveniment històric de la salvació que s’ha acceptat per la fe vist a la llum de la raó; es tracta d’una fe que busca entendre (*fides quaerens intellectum*); la teologia sistemàtica (dogmàtica) està basada en la Sagrada Escripura i en la Tradició de l’Església. La base de l’ensenyament per la *traditio* era, fins a ben entrat el segle XII, el *Trivium et Quatrivium*. El *Trivium* comprenia la gramàtica, retòrica i dialèctica o lògica; i el *Quatrivium*: aritmètica, geometria, astronomia i musica. Ambdós eren la base per poder fer els estudis superiors.

³ BRAGUE, RÉMI, *Europa, la via romana*, Madrid, Gredos, 1995, pp. 17-18; PARAVICINI, A., *Edades de la vida*, dins l’obra coordinada per GOFF (LE), JACQUES, *Diccionario razonado del Occidente medieval*, editorial Akal, Madrid, 1999, p. 243; Ídem, PARISSÉ, MICHEL, *Imperio*, p. 374; KANTOROWICZ, ERNST H., *Los dos cuerpos del rey*, traductores Susana Aikin Araluce y Rafael Blázquez Godoy, editorial Akal, Madrid, 2012, pp. 281-283; KLEINSCHMIDT, HARALD, *Comprender la Edad Media*, traductor A. Brotons Muñoz y J. Díaz Ibáñez, editorial Akal, Madrid, 2009, p. 14; Ídem. Introducción, p. 7: *Los conceptos son abstracciones a partir de un mundo de realidades tangibles [...] la interconexión significativa entre reconstrucciones de realidades, lenguaje y conceptos se le ha denominado el triángulo semiótico, lo que implica que los conceptos deben ser definidos como una parte de este triángulo semiótico. Definir es el proceso de*

1. Objectius, fins i metodologia

Aquest treball s'ha portat a terme per tres raons, les qual aboquen a la finalitat de trobar resposta a les preguntes que el justifiquen. Des de les raons que el motiven fins a l'objectiu que l'acredita hem fet un llarg recorregut històric. Aquest ha estat abordat a tres nivells; en el primer, ens hem centrat amb la institució concreta del *libellus* i l'estil judicial; en el segon, hem observat el desenvolupament d'aquesta institució al llarg de vint segles, parant atenció en la manera de fer dels *iura propria* catalanes; i finalment, hem constatat com aquesta institució i manera de fer, dins de l'ordenament que l'home ha establert i amb el qual ha viscut; el qual descriu, alhora, la pròpia història de l'home social i les seves regles de convivència.

Les tres raons que donen sentit a l'estudi son: 1) respondre a una inquietud interna, personal i professional; 2) complir els requisits per assolir el grau de doctor; i 3) prosseguir la recerca iniciada, temps enrere, d'una introspecció dins del Dret per copsar-hi la "intenció cap a un fi".

El tema d'investigació, a suggeriment del director, és "El *libellus* o demanda judicial entre el *ius commune* i les *iura propria*". Dins de la matèria, doctors de diverses disciplines jurídiques, em varen invitar a precisar sobre la *intentio* com a *petitum* i el seu principi de congruència, i si el *libellus* era una institució cristiana o pagana. El tribunal que va aprovar el projecte de recerca va formular noves propostes ampliadores del contingut, a les quals també s'ha procurat donar resposta, són: establir el criteri cronològic i marcar el punt d'inflexió del *libellus*, com a *condictio extraordinaria* romana; seguint l'evolució de l' institució del *libellus*, veure si aquesta és una continuació del passat o una reacció rebel en front d'aquest, precisar la continuïtat terminològica i semàntica des del segle XV al XIX; altres són: la *mutatio libellis*; si l'entrada del *ius commune* es va fer per França i com es produí la implantació del segle XIX; finalment, la cronologia de les Compilacions en front dels altres drets vigents en la mateixa època.

señalar las fronteras lógicas de los conceptos [...]; Vide infra, Part I, nota 61; Part II nota 610.

Així doncs, a manera de resum, podem dir que l'objectiu central de la tesi és: conèixer si la demanda de la LEC. 1881 dimana del *libellus* o libel o bé es tracten de dues institucions diferents; si la institució iniciadora del procés judicial és fruit de la *intentio* de les parts. També constatar si es dona la pervivència del Dret Català, tal com en alguna ocasió s'ha suggerit; i si el dret és creat només per la llei, o bé, existeix alguna altre font que li dona vida.

Capbussar-nos en aquest estudi ha exigut una àmplia i extensa formació en disciplines i matèries aparentment disperses; algunes desconegudes, altres oblidades, i altres molt llunyanes de la pràctica diària com professional; entre aquestes esmentem: el llatí, braquigrafia i paleografia, la filosofia i sociologia històrica. Disciplines en les quals m'he format durant uns anys en diferents universitats catalanes i estrangeres: Universitat Pompeu Fabra, facultat de Teologia de Catalunya, l' Institut Balmes de la Universitat Abad Oliba, i el Max-Planck-Institut de Francfort. En cada una d'elles he après metodologies, sistemàtiques i maneres de fer diferents; ara bé, des del meu punt de vista, totes elles, entre si, són complementàries. Gràcies a cada una d'elles i a les interconnexions que entre elles he aplicat, m'han permès desenvolupar aquest treball.

La meua tasca s'ha basat, especialment, en traduir, conjuar la composició i la interpretació de les fonts documentals com instruments de treball. Aquestes fonts són molt variades i procedents de molts arxius i biblioteques, tant nacionals com estrangeres (Universitat de Messina –Sicília-, Ateneu Barcelonès, Universitat de Barcelona, Arxiu Nacional de Catalunya, Arxiu de la Corona d'Aragó, entre altres). Moltes de les quals són sàvies construccions dels homes que ens van precedir en més de set o vuit segles; els quals, en la seva majoria, eren prelats, atès que eren els únics que disposaven de llibres, arxius, testimoniatges orals i cultura suficient per escriure els llibres i obres que ara ens informen.

La investigació conté tres nivells acarats: el primer es realitza entre els textos, obres i autors de la literatura jurídica nacional de la pàtria catalana; segon, el seu resultat es compulsa i confronta amb el moviment globalitzat del *ius commune*; i en tercer lloc, aquest resultat sumatori es compara i parangona amb el nou dret codificat supranacional de la nova Espanya dels segles XIX-XX.

S'ha estructurat seguint la metodologia històrica jurídica exposada pel Dr. Font Rius; la raó la dóna el fet d'entendre que la capacitat humana tendeix a adaptar-se al món canviant, i aquest procés d'adaptació és el que conforma la història. Així doncs, per entendre com s'ha produït aquest procés d'adaptació, primer hem situat les dades (textos datats), sobre aquests i per abstracció mental, hem induït la realitat, es a dir, els fets; i sobre aquests, hem posicionat la història de la cultura del moment concret. L'acreixement de les diverses tasques s'ha portat a terme per etapes. Primer varem tenir que esbrinar i busca les dades, tant del *ius commune* com de les *iura propria*. Seguidament, traduir i interpretar; després posicionar el contingut de conformitat amb el pensament teològic filosòfic del moment històric. He començat pel dret romà, primera referència del dret, seguint amb la tradició romanística del *ius commune* i la *iura propria*, aquesta última etapa ha consistit en un mostreig i trasllat de dades, acoblament de contingents diversos amb continguts semblants, que m'han abocat a la comparativa de drets. Finalment, posicionats en el dret com fet cultural, hem extret d'aquest l'element identificatiu d'identitat de la nostra terra, les regles per a la solució de conflictes que més s'adapten a les característiques de la societat catalana, com diu Encarna Roca⁴.

Per la recerca i localització de dades hem seguit i aplicat, metodològicament, la proposta del Dr. Dolezalek, imprescindible perquè arribés a trobar els llibres que contenen la informació sobre el *libellus* en el *ius commune*⁵; així com, les obres dels diversos

⁴ ROCA, ENCARNA, Introducció al llibre de PUIG BRUTAU, JOSÉ, *La Jurisprudencia como fuente del Derecho*, editorial Bosch, Barcelona², 2006, p. 9 i seg.

⁵ Per portar a terme la tasca ens hem valgut dels índex de col·leccions generals de tractadistes, com la de ZILETTUS, FRANCISCUS, *Tractatus Universi Juris duce et auspice Gregorio XIII*; CALVINI, JOHANNIS KAHL, *Magnum Lexicom Juridicum*; CARLEVALII, THOMAE HISPANI, *De Iudiciis, de foro competenti*; etc., molts altres que consten en la bibliografia. Les enciclopèdies de paraules, antigues i actuals: THOLOSANUS, GREGORIUS, PETRUS, *Syntagma iuris universi*; DE LUCA, IOANNES BAPTISTA, *Relatio Romanae Curiae forensis iusque Tribunalium et Congregationum: Theatrum veritatis et iustitiae seu decisivi discursus ad veritatem editi in forensibus controversiis canonicis et civilibus*; *El Digesto Romano, El nuovo Digesto*, etc. Les col·leccions de Consilia, com la de DOMENICO TOSCHI ET CAROLUS TUSCHUS, *Practicae Conclusiones Iuris, In Omni Foro Frequentior*, en 8 volums. A partir de les obres generals, amb ajuda dels

autors medievalistes que explicaven com s'entenia aquesta institució en aquella època i tradició romanística. Ara bé, tal com d'Ors deia i reitera Dolezalek⁶, no tots els llibres jurídics tenen el mateix estil ni mereixen la mateixa consideració, encara que siguin de la mateixa època, per tant hem donat més proximitat a la genealogia que a la temporalitat generacional de les obres consultades. Si bé, dins de la genealogia també hem conservat la cronològica temporal; i així, s'han estudiat, acarat i observat amb visió analògica; i com a fonament de raonament ens hem mantingut en el seu realisme i en la naturalesa de les mateixes, al temps que, també les hem sospesat amb les metodologies històric crítiques que ha aportat la modernitat.

Per la traducció i interpretació hem requerit diversos instruments: l'escriptura, llengua, textos i llibres. Pel que fa a l'escriptura, s'ha seguit la metodologia paleogràfica, cal·ligràfica i braquigrafia proposada per García Villada, Miralles Carlo i Josefina Mateu⁷ Ibars; s'han adoptat aquestes com ciències auxiliars de la història. Alhora, m'he valgut de la llengua com instrument metodològic; àdhuc que la llengua llatina va concedir una ciutadania universal, dominada pels *magistri et discipuli*, creant un europeisme. I per últim, els llibres i textos, que hem mirat seguint l'esperit transmès considerant el principi horacià: *segnius irritant animos demissa per aurem quam quae sunt oculis subjecta fidelibus, et quae ipse sibi tradit spectator*; o com deien els diplomàtics: *rectius docent specimina quam verba*⁸.

Per explorar les institucions he adoptat la simbiosis de dues metodologies: la històrica jurídica del Dr. Font i la institucional del Dr. d'Ors⁹. La metodologia institucional consisteix en fer una

diccionaris, com ALBERICI DE ROSATE, *Dictionarium Iuris tam Ciuilis, quam Canonici*, entre altres.

⁶ D'ORS, ÁLVARO, *Parerga Histórica*, Pamplona, Eunsa, 1997, p. 7; DOLEZALEK, en el curs impartit a Francfort del Main, setembre del 2010.

⁷ GARCÍA VILLADA, ZACARÍAS, S.I., *Paleografía Española*, Centro de Estudios Históricos, Madrid, 1923; MIRALLES CARLO, AGUSTÍN, *Tratado de paleografía española*, 2ª edición, ed. Villaiz, Madrid, 1932; MATEU IBARS, JOSEFINA, *Braquigrafía de Sumas*, Universitat de Barcelona, Barcelona, 1984.

⁸ Q. Horatii Flacci *Epistola ad Pisones*.

⁹ FONT RIUS, J. M., *Derecho histórico*, en "Nueva Enciclopedia Jurídica Seix", Barcelona, 1960, vol. I; D'ORS, ÁLVARO, *Parerga Histórica*, p. 56- 58.

primera abstracció, operada per la ment de l' historiadore, per extreure, per una nova abstracció de segon grau, certes constants o principis, pels quals les institucions semblen trobar-se necessàriament sotmeses, encara que l'experiència històrica pot mostrar eventuals desviacions; ara bé, sense perdre de vista que, tant la història com tot dret, així com les institucions que a aquest li són pròpies, troben la base i raó de ser en l' ésser humà, i aquest com a persona, segons siguin els llaços de relació que uneixen a aquest ser amb els altres éssers humans amb els quals formen la societat, en un determinat moment i lloc històric.

La immersió en el Dret històric s'ha portat a terme seguint la proposta de *Stammler*; per a qui es tracta d'elaborar, d'una certa manera, la matèria jurídica relativa i condicionada, siguin, coincidents o divergents, les institucions jurídiques que s'estudien. Per poder observar el *ius commune* i la *iura propria* amb altres drets, i enllaçar les disposicions sobre una institució d'un dret amb les d'un altre, hem pressuposat unes condicions necessàries que ens han permès concebre'l científicament. Respecte a la determinació de les definicions dels termes, dins de la història conceptual, hem seguit la pauta d'examinar les accions a les quals els conceptes van ser traslladats; i hem investigat el canvi d'aquestes accions en els seus diferents moments i llocs històrics, seguint la proposta de possibilitats que apunta Kleinschmidt. Finalment, per poder enllaçar la matèria jurídica, la concepció i definició terminològica dels mot empleats, i la simbologia de tots ells, ens hem valgut de l' analogia, tal com apunta Halphen¹⁰.

El treball dut a terme és fruit, com hem dit, de la fusió de diverses metodologies, les quals s'han aplicat, en cada un dels temes, de manera conjunta; no obstant, en alguns han prevalgut unes mes que les altres. Si bé en tot el treball hem respectat la realitat i la naturalesa inherent al punt concret; també aquest punt ha sigut estudiat específicament amb alguna determinada metodologia històrica crítica. Així, amb l'analítica hem individualitzat,

¹⁰ Vide supra nota 2; STAMMLER, RUDOL F., *Tratado de Filosofía del Derecho*, traductor W. Roces, Madrid, Ed. Reus, 1930, pp.24-27; KLEINSCHMIDT, *Comprender la Edad Media*, op. cit., pp. 7-8; HALPHEN, LOUIS, *Carlomagno y el Imperio Carolingio*, traductor M^a Elena Jorge Margallo, edic. Akal, Madrid, 1992, p. 26.

descompost i examinat la dogmàtica sobre el libel, i per la síntesis hem recopilat, extractat i resumit el seu contingut. El procediment deductiu ens ha derivat a seguir i endinsar-nos en els principis de l'estil judicial català respecte els drets inalienables de la persona humana; donat que totes les institucions venen a coincidir i trobar vida amb l'esser humà. I per altra part, amb l'analogia hem llegit els llaços d'unió que lliguen l'edat mitjana amb l'etapa històrica precedent, la antiguitat, i amb la conseqüent, l'actualitat.

L'estructuració del treball s'ha plantejat en dues parts i les conclusions. En la part I, sota la inscripció: Del *ius et iudicium* al dret del judici, exposem, cronològicament, el *ius et iudicium* (des de Roma fins el Dret del judici de l'edat moderna i contemporània). Dividim el capítol en dos parts, la primera abasta el dret romà i visigot; la segona, la tradició romanista fins el dret codificat, enllaçant-lo amb les lleis d'enjudiciament civil de l'Espanya unitària, del 1855 i 1881.

La part II centra l'estudi de la institució del *libellus* o demanda. En el punt primer, es fa una introducció en la qual exposem els binomis: *ius commune* - *iura propria* (principis, èpoques, autors i tractats); *libellus* i demanda i les regles de dret. El segon conté la dogmàtica del *libellus* en el *ius commune* i les *iura propria*. En el punt tercer, la dogmàtica de la demanda, de conformitat amb les lleis d'enjudiciament civil de 1855 i 1881, seguim els dictats dels autors d'època actual. Finalment, en el punt quart, exposem l'estil judicial i les pràctiques o models de libel i demanda.

En les conclusions es dóna resposta a les raons justificadores del treball, amb el mateix ordre que les hem relacionat. Les quals s'exposen a manera de tesis; és a dir, mitjançant proposicions que es mantenen amb els raonaments exposats al llarg dels apartats precedents.

L'apèndix documental conté la reproducció del manuscrit 247 de la Biblioteca de Catalunya. El manuscrit és un recull de textos jurídics manuscrits, dispersos, datats entre el 1475 i el 1525.

I PART

DEL *IUS ET IUDICIUM* AL DRET DEL JUDICI

Sumari: I.1. El *ius et iudicium* de Roma a l'edat mitjana.

I.1.1. El *ius et iudicium* en el dret romà i justinianeu: Roma clàssica i imperial: *Ordo Iudiciorum Privatorum* (*legis actionis* i procés formulari). *Extraordinem o extraordinaria cognitio*. Ciència jurídica pràctica. Dret justinianeu: Occident i Orient. Reforma justiniana i el procés judicial. Ciència jurídica dogmàtica. I.1.2. El *ius et iudicium* de la Hispània romana a l'alta edat mitjana catalana: del dret romà post clàssic i vulgar al dret visigot. El *Liber Iudiciorum* i el *Fuero Juzgo*. El dret local: feudal, senyorial i municipal. Les Franqueses i els Usatges. Ciència jurídica visigoda, prefeudal i feudal. I.1.3. El *ius et iudicium* de la plena i baixa edat mitjana catalana. I.1.3.A. Introducció: *Ratio Scripta et Imperio Legis*. la Recepció. De la terna o trinca de textos al binomi jurídic. I.1.3.B. Classes de judicis en el *ius commune* i en els *iura propria*: proposta d'ordre processal del *ius commune* et *iura propria* catalans. I.1.3.C. Dogmàtica del procés i procediment català: *Recognoverunt Proceres*. El procés romà canònic fruit de la Recepció. *Scientia iuris* catalana. I.2. El dret i el judici de l'edat moderna i contemporània. I.2.1. El dret i el judici en l'edat moderna a Catalunya: pràctica del procés i del procediment i classes i fases del judici. L'experiència catalana del dret compilat i la *scientia iuris*. I.2.2. El dret del judici en l'edat contemporània catalana fins a la LEC 1881: I.2.2.A. Decret de Nova Planta de Felip V. I.2.2.B. La transició legislativa a la nova Espanya unitària: l'Estat absolut. La transició fruit de la revolució, trencament amb la tradició: canvis de les fonts del dret, integració de paraules, canvi de conceptes; la legislació espanyola de la transició, trencament amb la tradició: etapes i períodes d'aquesta transició; la vida jurídica catalana des de 1805 a 1835; esperit imperant en la transició cap a la codificació; legislació transitòria cap a la codificació i els seus efectes. I.2.2.C. La legislació comuna per la nova Espanya: les lleis d'enjudiciament civil: LEC 1855, Opinió dels doctors, supervivència de les

CYADC-1704. LEC 1881: comentaris a la llei i reformes immediates a què va estar sotmesa, reflexió final.

Aquest capítol té un doble objectiu: per una part, observar la institució del libel o demanda judicial en cada un dels drets anunciats en la introducció; i alhora, veure els lligams d'unió que conserva aquesta institució, en cada un d'aquests drets. Per l'altra, i al mateix temps que fem el recorregut històric, hi situarem la jurisprudència com a *scientia iuris*.

I.1. El *ius et iudicium* de Roma a l'edat mitjana.

I.1.1. El *ius et iudicium* en el dret romà i justinianeu: Roma clàssica i imperial: *Ordo Iudiciorum Privatorum*; *extra ordinem o extraordinaria cognitio*; ciència jurídica pràctica. Dret Justinianeu: Occident i Orient. Reforma justiniana i el procés judicial. Ciència jurídica dogmàtica. I.1.2. El *ius et iudicium* de la Hispania romana a l'alta edat mitjana catalana: del dret romà vulgar al dret visigot. El *Liber Iudiciorum* i el *Fuero Juzgo*. El dret local: feudal, senyorial i municipal. Les Franqueses i els Usatges. Ciència jurídica visigoda, prefeudal i feudal. I.1.3. El *ius et iudicium* de la plena i baixa edat mitjana catalana. I.1.3.A. Introducció: *Ratio Scripta et Imperio Legis*. la Recepció. De la terna o trinca de textos al binomi jurídic. I.1.3.B. Classes de judicis en el *ius commune* i en la *iura propria*. I.1.3.C. Dogmàtica del procés i procediment català.

I.1.1. El *ius et iudicium* en el dret romà i justinianeu

Prèviament a parlar del dret romà processal, ens ha estat necessari ubicar-nos en les fonts jurídiques d'Orient i Occident. Aquestes només poden ésser enteses si veiem la relació que es va donar, en aquella època, entre les esglésies d'Orient i d'Occident, els Concilis, els Pares de l'Església i els emperadors; encara que pot semblar un xic allunyada, és imprescindible per posicionar, poder comprendre i desenvolupar l'extrem de la *scientia iuris*. La pràctica jurídica romana, ens condueix a la *scientia iuris* pràctica, mentre que la dogmàtica jurídica de Justinià ens portarà a la *scientia iuris* dogmàtica (essència del posicionament del dualisme o monisme del dret actual). Al mateix temps, ens ha ajudat a entendre i a posicionar la gran reforma justiniana en la qual prenen un nou caire els elements del dret.

Els elements del dret, termes indispensables per al diàleg processal, són, per una banda: persona, cosa i acció; per l'altra: fet i jurisdicció. Els tres primers (persona, cosa i acció) es donen en tota situació; també en la noció filosòfica d'allò que és bo i equitatiu (*jus: ars bonis et aequi*), dels que resulten els drets (*iura*- dret emanat dels juriconsults), és a dir, les facultats i els avantatges conferits pel dret; també en la noció positiva d'allò que està ordenat pel legislador (*leges* -emeses pels emperadors) (*jus: lex, quod jussum est*).

Ens centrem amb les fonts del dret, els *iura* i les *leges*, perquè són les que donen la pauta d'enquadrament dels dos punts d'aquest estudi: el *libellus* i la *iuris prudentia* com a *scientia iuris*. Les fonts del dret romà variaren en la història jurídica de Roma. En l'època imperial les fonts del dret eren les *leges* i els *iura*¹¹. Els *iura* dimanaven dels *responsa* dels juriconsults que gaudien del *ius publice respondendi*. Les *leges* eren les lleis donades per l'emperador en les constitucions imperials. Els primers eren el resultat de la tasca jurisprudencial; les segones, el de la tasca legislativa.

Amb l'emperador August (Cèsar August, 27 aC-14 dC), la labor jurisprudencial sota l'exclusiu control del Príncep era, alhora, creadora de dret i font de dret. Era la tasca desenvolupada per determinats juriconsults investits del dret d'emetre públicament respostes amb força de llei (*ius publice respondendi*); aquestes respostes eren obligatòries pels jutges; si bé al principi es limitava al cas particular objecte d'examen, promptament es va estendre a una aplicació general, i va rebre el nom de *iuris prudentia*. En una etapa històrica, es va configurar la labor jurisprudencial a través de dues escoles: la dels proculeians (fundada per Labeó) i la dels sabinians (fundada per Capító i Masuri Sabí); la primera era més progressista i la segona, més conservadora.

¹¹ DOMÍNGUEZ AGUDO, MARÍA ISABEL, *Estudio léxico de "iura y leges" en el derecho romano vulgar occidental*, tesis doctoral (2004) v.d.; PIZZORUSSO, ALESSANDRO; *Leges et Iura*; traductor Rodrigo Brito Melgarejo; Universidad Nacional autónoma de México, colección lecturas jurídicas, serie Estudios Jurídicos, número 60, Ciudad de México, D.F. 2008.

Aquesta diversitat d'opinions, proporcionades per les escoles jurídiques, van crear certa confusió; fet que va intentar tallar-se per la tasca portada a terme per diversos juriconsults, que van fer un esforç d'ordenació. Aquests foren Paulus, Papinià, Justí i Ulpià, entre altres; tot i això, no es va poder solucionar la confusió imperant, per la qual l'emperador Adrià (117-138 dC), a fi d'ordenar el *ius* (la resposta dels juriconsults), va resoldre que haurien de tenir-se en compte les opinions d'aquells que gaudien del *ius publice respondendi*.

Durant el període imperial, es va donar una altra font del dret: les constitucions imperials¹², producte de la voluntat del sobirà. Aquesta potestat legislativa, que al principi de l'imperi no l'exercia l'emperador, va ser adquirida a partir de Dioclecià (284-305 dC), qui va governar amb poder absolut i va emetre abundant legislació, de la qual va ordenar la redacció de dos codis: el Gregorià i l'Hermogeniano.

¹²Les constitucions imperials eren de quatre tipus: edictes (*edicta*, disposicions emanades del *ius edicendi* que l'emperador exercia igual com els magistrats republicans; constava d'una disposició que manava, regulava o prohibia quelcom; es redactaven per escrit, es proclamaven de paraula i s'exposaven públicament durant un cert període de temps; i la seva força jurídica s'estenia mes enllà de la vida de l'emperador); mandats (*mandata*, eren ordres i instruccions de l'emperador dirigides als magistrats i funcionaris imperials; tenien un caràcter generalment administratiu, encara que, en ocasions, varen passar a ser font de creació d'un nou dret per introduir modificacions en la forma en què el magistrat o funcionari havia d'actuar; només es publicaven si afectaven algun sector de la població); decrets (*decreta*, eren sentències judicials dictades pels emperadors –*princeps*– en els casos sotmesos a la seva jurisdicció, que per la seva *auctoritas* varen adquirir la força de crear dret; en principi, només obligaven les parts en conflicte; amb el temps, varen tenir més pes com a precedent dels casos anàlegs; a la seva utilització hi va contribuir la pràctica de la *recitatio* per la qual en els processos es llegia davant el jutge, hi havia els *responsa* de juristes i existien altres, que servien de suport a la pretensió de la part); rescriptes (*rescripta*, eren les respostes escrites de l'emperador –*princeps*– a les consultes que els magistrats, funcionaris o simples particulars li formulaven sobre qüestions jurídiques; aquests *rescriptes* es deien *directes*, si eren dirigits al Consultant, i *indirectes*, si anaven dirigits a una persona diferent del consultant però que hi estigués relacionada; també es distingien per la seva forma en: *epistulae*, si tenien forma de carta, *libellus*, si tenien forma de document, i en *subscriptio* si s'afegia la resposta); MIQUEL, JOAN, *Historia del derecho romano*, p. 114-119; D'ORS, ALVARO, *Elementos de derecho privado romano*, Eunsa, Pamplona, 1975, p. 43.

Seguint amb la tasca ordenadora del *ius*, l'emperador Constantí (306–337 dC), va resoldre negar autoritat a les notes de Paulus, Ulpia i Marcia, sobre Papinià, exceptuant d'aquesta prohibició les sentències de Paulus.

Així, n'obtenim que les dues fonts del dret: els *iura* (dret emanat dels juriconsults), i les *leges* (emeses pels emperadors), van donar lloc a una gran quantitat de normes, fins i tot, de vegades, contradictòries entre si.

Amb el temps, va tenir lloc un nou intent de reordenar les *leges* o constitucions imperials; fou al principi del segle V. Els emperadors Teodosi II i Valentinià III, en el 426 dC, varen ordenar la redacció del codi Teodosià. En aquest codi es recull la famosa llei de cites sobre els juriconsults que podien ser adduïts a judici¹³.

La jurisprudència o *ius respondendi*, va tenir, durant el Principat, les mateixes funcions que en la República: *agere, cavere i respondere*; encara que ara, els *respondere* o *ius respondendi* emès pel jurista, van adquirir caràcter vinculant.

Roma clàssica i imperial

Quan parlem de *judici* parlem de *procés*, entès com un conjunt orgànic i reglat d'actes que es porten a terme davant els òrgans específics de l'Estat (judicials) perquè aquests constatin la titularitat dels drets subjectius i la violació del dret objectiu i, conseqüentment, n'imposin la reparació o sanció corresponent¹⁴.

¹³ MIQUEL, JOAN, op. cit., p. 131-132; MASCHI, CARLO ALBERTO, *Il Diritto Romano, nella prospettiva storica della giurisprudenza classica*, Milano, Giuffrè, 1957, p. 251-261.

¹⁴ LÁZZARO, HÉCTOR EDUARDO, *El proceso romano*, XVI encuentro nacional de profesores de Derecho Romano, Universidad Nacional de Córdoba, Córdoba, 22 al 24 de mayo de 2003, p. 4; RAMIÓ COSTA, CARMEN, *Processus iudici...i*, p. 53: *El proceso, en el derecho, es el medio de ordenar su ratio específica dotándole de una finalidad, como sistema coherente. Proceso (processus iudicii) lo entendemos como el conjunto ordenado y continuado de fases para la obtención de un fin. Y procedimiento (actus procedendi in iudicio) es la metodología como se han de realizar los actos en el proceso; es el orden, la forma y modo como cada uno de éstos deben ser realizados para que sean válidos y eficaces, según el derecho. El procedimiento da homogénea uniformidad al conjunto de actos*; MURGA GENER, JOSÉ LUÍS, *Derecho Romano Clásico II: El Proceso*, Zaragoza,

En el dret romà es distingeixen tres èpoques de dret, dos sistemes de procediment, i tres etapes sobre la intervenció pública en la defensa dels drets.

Les èpoques són: 1. L'època de l'estat/ciutat, amb el dret romà arcaic i preclàssic (*ius quiritum*), que es data des de l'any 597 o 583 aC fins al 130 aC, amb la Llei *Aebutia*; 2. L'època de l'imperi universal del dret clàssic, que data del 130 aC fins al 30 dC; 3. L'època de l'estat romà tardà i el dret postclàssic, que abasta des del 30 dC fins al segon terç del segle VI dC.

Els sistemes de procediment d'aquestes etapes eren: *Ordo Iudiciorum Privatorum*, que va des de l'època de l'estat/ciutat fins a l'època del Principat; i l'*extraordinaria cognitio*, que va des del Principat fins al final de l'Imperi romà, alhora que es manté en el dret justinianeu, encara que aquest procediment *extra ordinem* va coexistir un temps amb el sistema de fórmules¹⁵ de l'*Ordo Iudiciorum Privatorum*. El primer, l'*Ordo Iudiciorum Privatorum* era *ordinaria judicia*; mentre que el segon, l'*Extraordinaria cognitio* o *cognitio extraordinaria*, era *extra ordinem*. En l'*Ordo Iudiciorum Privatorum* (*ordinaria judicia*) es varen donar dos procediments: *legis actiones* (i les *ordalies*, en l'època de l'estat/ciutat i fins al 130 aC); i el procediment per fórmules – *formulae*– (des del 130 aC fins al 30 dC). Ambdós procediments constaven de dues etapes o instàncies: la *in iure* i la *apud iudicem*.

La intervenció pública en la defensa del dret varià segons les etapes: en la primera, es donava la defensa privada (tractament del declarat *sacer* i la *pignoris capio*); a mesura que transcorre el temps, es veu com aquesta intervenció del poder públic, en les controvèrsies judicials, va creixent i augmentant. En la segona etapa, ja trobem una moderada intervenció de l'Estat, sempre a requeriment de les

Secretariado de Publicaciones, Universidad de Zaragoza, 1983, pp. 25-26: *Proceso (es) [...] un conjunto de actos ordenados todos ellos por una ley que va reglamentando su realización. Esta sucesión de actos [...] manifiesta [...] un orden (en su realización) sometidos a una norma [...] con dos principales características: En primer lugar [...] una normativa formal y externa que nos da...una idea de algo contrapuesto a material [...] mientras la cuestión litigiosa, la ratio iuris sería lo material [...]; las reglas conforme a las cuales esa cuestión ha de tramitarse sería, [...] su aspecto formal [...].*

¹⁵ MIQUEL, JOAN, op. cit., p. 15-16.

parts, per: a) controlar l'acció de la defensa privada (durant l'època de la monarquia), b) portar, previ enquadrament jurídic o sense ell, la instauració d'un arbitratge, bé a través de procediments *ordalies*, o a través de l'anàlisi crítica de les proves aportades (durant l'etapa del Principat). En la tercera etapa i final, ja es va donar l'actuació de l'Administració estatal amb control del procés fins a la decisió del cas per mitjà de sentència (en l'etapa del Dominat)¹⁶.

En aquest treball desenvolupem el procés de l'*Ordo Iudiciorum Privatorum* i les seves etapes o procediments, perquè en aquest ja trobem les figures jurídiques que són antecedents de les del procés judicial del *ius commune* i de les *iura propria* catalanes. Aquestes institucions són: la *litis contestatio*, el *consilium* i la *in ius vocatio*, entre altres; més endavant trobarem, a més, el *libellus* (que comença a ser encunyat en el procés formulari, en el segle II aC¹⁷) i la representació o figura del representant de les parts en litigi (procurador).

Ordo Iudiciorum Privatorum

L'*Ordo Iudiciorum Privatorum* estava dirigit al coneixement de les accions privades, donades en interès dels particulars, amb exclusió de les accions públiques, el camp d'acció del qual era protegir els interessos de la societat en el seu conjunt.

Aquest procés privat o *Ordo Iudiciorum Privatorum*, en els seus orígens, consistia en fórmules orals, l'aplicació de les quals estava en mans del Col·legi de Pontífexs; va prendre per primera vegada la forma escrita amb la Llei de les XII Tables (any 450 aC) en el sistema de les *legis actiones*, que va subsistir fins al segle II aC¹⁸.

Hem dit que de dues etapes o instàncies, la d'*in iure* (davant el tribunal), en la qual el magistrat enquadra o planteja jurídicament la controvèrsia –*iurisdictio*–, establint la relació processal –*litiscontestatio*–, i l'*apud iudicem* (davant el jutge), en la qual un

¹⁶ LÁZZARO, op. cit., p. 2-5; PRIETO CASTRO, LEONARDO, *Derecho Procesal Civil*, 2 tomos, Librería General, Zaragoza, 1946, t. 1, p. 25 i seg.

¹⁷ The Oxford Classical Dictionary, 2^a edition, the Clarendon Press, Oxford, 1978; capítol 3 Etimologia de *Libellus*.

¹⁸ LÁZZARO, op. cit., p. 2.

particular, designat específicament per a aquesta ocasió, emetia la sentència per resoldre el cas¹⁹.

Els procediments de l'*Ordo Iudiciorum Privatorum* eren dos: el de les *legis actiones* (Gayo IV, 11), que regeix fins al segle II aC, moment en què es comença a estructurar el segon procediment o sistema, el *formulari* (donat per la *lex aebutia* en el 130 aC); encara que durant uns anys varen coexistir tots dos, fins que el de les *legis actiones* es va abolir definitivament per la *Lex Iulia Iudiciorum Privatorum*²⁰ l'any 17 aC (Gayo IV, 30).

Legis actionis

Accions de la llei (*legis actiones*) es dóna en l'època del dret Quiritari, amb el segell sacerdotal i patrici, i amb els símbols en accions, paraules i objectes; es procedia amb tanta solemnitat i precisió que qualsevol inexactitud portava aparellada la pèrdua del procés²¹.

En les *legis actiones* l'*actio* significava *manera d'actuar*; en tenia previstes cinc, només tres de les quals miraven al procediment de cognició: la *legis actio sacramento*, la *iudicis postulatio* i la

¹⁹ MURGA GENER, *Derecho Romano Clásico*, p. 53-56.

²⁰ La *Lex Iulia iudiciorum privatorum* d'August dóna la decadència definitiva de les *legis actiones*, que suprimeix quasi totalment i substitueix pel sistema de fórmules, que el "legalitza" en el sentit que, d'ara endavant, tot judici –sigui basat en el dret vell (*ius civilis*), o en la *bona fides*, sigui en una situació fàctica digna de tutela per raó d'equitat– serà considerat *iudicium legitimum*, sempre que es donin tres condicions (no de fons, sinó de forma processal): 1a) que les parts siguin ciutadans romans, 2a) que se celebri a Roma, 3r) que l'arbitratge se sotmeti a un únic jutge.

²¹ ORTOLAN, MR., *Explicación histórica de las instituciones del emperador Justiniano*, traduc. ESTEBÁN DE FERRATER Y JOSÉ SARDÀ, T. I-II, Barcelona⁴, T. Gorchs, 1847, T. I, p. XCIII; MOMMSEN, TEODORO, *Compendio del Derecho Público Romano*, traductor P. Dorado, La España Moderna, Madrid, 1893, p. 416 i seg.; SERAFINI, ENRIQUE, *Instituciones de Derecho Romano*, traductor Juan de Dios Trias, Tomo I-II, Editor Espasa, Barcelona, 1906, T.1, p. 253; Gai, IV, II; Gai, IV, 30; D'ORS, ALVARO, *Elementos de derecho privado romano*, p.54 i seg.; Ídem, *Derecho privado romano*, Eunsa, Pamplona, 1973, p. 81 i seg.; TORRENT, ARMANDO, *Manual de derecho privado romano*, Libreria Central, Zaragoza, 1987, p. 127 i seg.; IGLESIAS, JUAN, *Derecho Romano*, Editorial Ariel, Barcelona, 1965, p. 171 i seg.

condictio; les altres dues, la *manus iniectio* i la *pignoris capio*, corresponien al procediment d'execució²².

L'etapa *in iure* (davant el magistrat) de *legis actionis*, consistia en què l'actor recitava la seva reclamació amb paraules sacramentals que figuraven en la llei o havien prescrit els pontífexs o els jurisperits; el reus o demandat responia amb paraules del mateix caràcter; la funció del magistrat era assegurar, amb la seva presència, el correcte accionar de les parts i perfeccionar la instància amb la seva intervenció. En les accions declaratives, si el dret al·legat per l'actor no era qüestionat pel reus, el magistrat (*judex* o *arbitro*) el consagrava; si era qüestionat, la controvèrsia s'aclaria per testimonis, era l'anomenada *litis contestatio*²³ (testimoniatge de la disputa); la *litis contestatio* definia i fixava els extrems de la controvèrsia.

L'etapa *apud iudicem*, es portava a terme en el fòrum o els comicis, començava amb una sintètica exposició (feta abans del migdia), en la qual, si una de les parts no compareixia, perdia la causa; el jutge rebia la producció de la prova i les al·legacions de les parts, i emetia

²² SERAFINI, op. cit., p. 253: *Legis Actio Sacramento*, rebia el nom de la quantitat de diners que els litigants havien de dipositar en mans del pontífex (*in sacro deponerant*), de manera que la quantitat del vençut cedia a benefici del tresor públic. Més tard fou substituït el dipòsit per una promesa o garantia (*preces*). Tenia el caràcter d'una aposta. Les parts que pretenien accionar per *sacramentum* havien d'exposar al magistrat, amb paraules clares, precises i solemnes, les seves pretensions, i es provocaven recíprocament a la constitució del dipòsit o promesa del *sacramentum* (*provocatio sacramento*). Després es comprometien mútuament a presentar-se als 30 dies davant el magistrat *ad iudicem capiendum*, és a dir, a rebre el jutge encarregat de decidir quin dels dos havia constituït un dipòsit just i havia guanyat el plet (*utrius sacramentum iustum, utrius iniustum sit*). Nomenat el jutge, les parts s'intimaven per comparèixer-hi davant als tres dies (*comperendinum diem denuntiabant*). Aquí acabava el procés davant el magistrat (*in iure*) i entrava el procés en la segona fase, davant el jutge (*in iudicio*); aquesta segona fase començava amb una exposició breu sobre què havia passat davant el magistrat (*brevis causae conectio*), seguien les disputes, seguien els debats, i, per últim, el jutge resolvia mitjançant la sentència (*sacramentum iustum*). Per obtenir la condemna del que sucumbia (*iudicatus*), es requeria un ulterior procediment. Les *Legis Actio Sacramento* eren la forma general per fer valer en judici els drets propis, i s'aplicaven a tots els casos, per la qual cosa no existia una *legis actio* especial.; Ídem, p. 256: Gai, Inst. IV, 30; ORTOLAN, MR., *Explicacion histórica de las Instituciones del emperador*, T. I, p. XCIV; LÁZZARO, H. E., op. cit., p. 7.

²³ SERAFINI, op. cit., p. 273: En aquest procediment la contestació consistia en una invocació solemne dels testimonis.

la seva *sententia* amb ajuda d'un *consilium*. La sentència no era impugnable (inapel·lable) i no calia motivació; acabat el plet, aquest no es podia replantejar *non bis in idem*; i l'execució podia fer-se, si no es complia la condemna, *per manus iniectioem* o *per pignoris capionem*.

Les característiques d'aquest procediment eren que: 1) Les parts, excepcionalment, podien actuar per representació; 2) La *in ius vocatio* era la intimació verbal, en forma solemne, que l'actor feia al demandat: *in ius te voco* (et comunico que compareguis davant la justícia), o *in ius ambula* (marxa i vés davant la justícia)²⁴.

Procés formulari

En aquest procediment ja comencem a trobar l'ús de la institució del libel o demanda, així com diversos elements que configuren els seus requisits: la *intentio*, la *condemnatio*, la *exceptio*.

El procediment formulari es va autoritzar sobre el 130 aC, quan la *lex aebutia* va permetre al pretor urbà fer-ne ús, a petició de les parts, en totes les controvèrsies sobre institucions del *ius civile* (en un principi, era un procés reservat al *ius gentium*); va estar en vigor des de Ciceró a Dioclecià, tota l'edat gloriosa de la jurisprudència romana²⁵. Era el procés desenvolupat pel pretor (quan es va crear la *praetura peregrina* en el 242 aC)²⁶.

Constava, com l'anterior de les *legis actiones*, de dues etapes: la *in iure* i la *apud iudicem*; en les quals, en lloc de formulacions solemnes, prèvia informació, consulta i discussió de les parts, el

²⁴ LÁZZARO, op. cit., p. 7.

²⁵ SERAFINI, op. cit., p. 256: Sense una comprensió clara d'aquest procediment, no es poden entendre les Pandectes; LÁZZARO, op. cit., p. 22-23.

²⁶ LÁZZARO, op. cit., p. 22: En el 242 aC es va crear la *Praetura Peregrina* dirigida al coneixement dels assumptes entre peregrins i aquests amb els romans; el pretor va desenvolupar una tipologia de procés que seguia l'esquema de l'arbitratge obligatori de les *legis actiones*, constava, també, de dues etapes: la *in iure* i la *apud iudicem*; però no s'ajustava al procés formalista de les *legis actiones* (no tenien dret els no-ciudadans); D'ORS, A., *Derecho privado romano*, p. 86 i seg.; Ídem, *Elementos de derecho privado romano*, p. 57 i seg.; TORRENT, A., op. cit., p. 135 i seg.; SCHULZ, FRITZ, *Classical roman law*, Oxford University Press, 1951, p. 19 i seg.; IGLESIAS, J., *Derecho Romano*, Barcelona, 1965, p. 185 i seg.

pretor peregrí plasmava per escrit, amb les parts, la controvèrsia deduïda de la institució romana i estesa al peregrins pel principi de la *bona fides*; d'aquí l'expressió *agere conceptis verbis* - actuar per concepte verbal-, que dóna lloc al *iudicium* (usar paraules adaptades, en cada cas, a la concreta controvèrsia), en contraposició de l'expressió *certa verba* (paraules determinades, sempre les mateixes, segons l'acció genèrica que es posava en el procediment de les *legis actiones*). Ací es va originar la fórmula²⁷.

En el procediment formulari, per senzilla que fos la controvèrsia, l'actor citava el seu adversari mitjançant la *ius vocatio*, que exposava en el seu *libellus* l'acció que proposava (actionem edebat); aquesta era l'etapa del *praeiudicium* en la qual no existeix l'afirmació d'una pretensió jurídica, sinó que es pretén del jutge que pronunciï respecte a la constatació o existència d'un fet determinat. Les parts ordinàries de la fórmula eren: *Iudicis datio*, que contenia la *intentio* i la *condemnatio*; en les accions divisòries es troba una quarta part de la fórmula, la *adiudicatio*. Les parts extraordinàries de la fórmula eren les *exceptio*, quan el demandat es limitava a negar les assercions sobre les quals l'actor fundava la demanda, no era necessari afegir res a la fórmula²⁸.

²⁷ Ídem, op. cit., p. 22-23: El pretor, amb possessió de tots els recursos processals i extraprocessals, va llançar-se a una profunda renovació, creació i desenvolupament de les institucions jurídiques que convertirà la *iurisdictio* en la font més original del dret romà. Així, amb la *denegatio actiones* i la inserció de les excepcions es paralitzaran pretensions basades en principis obsolets o enfrontades amb el vell *ius*; amb les accions fictícies o les útils o les de transposició de subjecte s'estendrà, a situacions abans no previstes, l'aplicació de normes ja existents; fins i tot podrà donar lloc, amb les *formulae in factum conceptae*, a la tutela de relacions fins aleshores no considerades jurídicament; LARRATEA (DE), ENRIQUE, *Epitome Histórico*, dintre de RUBEN DE COUDER, *Compendio de lecciones escritas de Derecho Romano*, Revista de Legislación, Madrid, 1883, p. 28; SERAFINI, op. cit., p. 250.

²⁸ SERAFINI, op. cit., p. 258- 271: La *intentio* era la part de la fórmula mitjançant la qual el magistrat reproduïa la demanda de l'actor (Gai, Inst, IV, 41). La *condemnatio* és aquella en què el magistrat confereix al jutge nomenat la facultat de condemnar o d'absoldre (Gai, Inst, IV, 43). La *adiudicatio* és aquella part de la fórmula per la qual el magistrat confereix al jutge la facultat d'atribuir a les parts drets reals de diversa natura i d'imposar limitacions a la propietat que els hi atribueix (Gai, Inst. IV, 42). Les accions civils són les derivades del *ius civile*; les honoràries, deuen el seu origen a l'edicta dels magistrats, entre les quals destaquen les introduïdes pel pretor (*actiones praetoriae*); ídem, p. 267: les praejudicials no tendeixen a obtenir una condemna contra un adversari, sinó que

En la *in ius vocatio*, l'actor exposava l'acció que exercia (editio actionis), el seu *libellus* que necessàriament havia de contenir: 1r) la qüestió que s'havia de resoldre i 2n) les conclusions; en els casos que aquesta no estava determinada, precedia l'exposició del fet que l'actor derivava la seva pretensió (*demonstratio*); i, seguidament, es concedia un termini al demandat per preparar els seus mitjans de defensa, per tal que prometés comparèixer dintre un dia determinat (*vadimonium*).

En el procediment per fórmules s'aboleix la solemnitat del final del procediment *in iure*, d'invocar solemnement els testimonis mitjançant la *litis contestatio*; s'establí, com a obligatòria, la instrucció escrita de la fórmula (la *litis contestatio* en conserva només el nom; era el moment de separació entre el procediment *in iure* i el procediment *in iudicio*). Un cop designat jutge, la fórmula quedava definitivament constituïda, des d'aquest moment en endavant, el *iudicium* era *acceptum* i la *litis* era *contestata*, i entre les parts contendents es donava una relació quasi contractual que els obligava a sotmetre's a la decisió del jutge²⁹.

Les classes de fórmules eren: *formula in ius concepta*. *Formula in personam*; *formula in rem*. *Formula certa*, *formula incerta*. *Formulae vulgares*, *formulae concesse causa cognita*.

Extra ordinem o extraordinaria cognitio

A partir de la nostra era, en el Principat, es generalitza un nou sistema que unificava les dues etapes anteriors (*in iure* i *apud iudicem*); aquest procediment es va anomenar *extra ordinem* (fora de l'ordre normal) o extraordinari³⁰. El procediment formulari de l'*Ordo Iudiciorum Privatorum* va coexistir amb el nou procés *extra ordinem* durant el Principat; encara que, poc després, va quedar el procés *extra ordinem* com a procés típic i exclusiu del Baix Imperi; no obstant això, davant el pretor urbà, es va conservar l'ús de l'*Ordo Iudiciorum Privatorum*, i sembla que fou Dioclecià el que el

el seu objecte és la proclamació de l'existència d'un dret absolut, d'una situació o d'una relació de dret, perquè després l'actor pugui invocar aquesta constatació judicial a l'objecte de fer valer les pretensions derivades del dret de tal manera reconegut (§13, Inst. de act. IV, 6).

²⁹ Ídem, op. cit., p. 273.

³⁰ LÁZZARO, op. cit., p. 6; MURGA GENER, op. cit., p. 57-60.

va abolir definitivament quan va treure del pretor urbà la jurisdicció dels assumptes civils³¹.

L'abolició de l'*Ordo Iudiciorum Privatorum* va comportar la creació de nous magistrats imperials, els càrrecs i les tasques dels quals van ser classificades segons els diversos procediments o categories de plets (fideïcomisos, aliments, tuteles, etc.), que es resolien administrativament. Es varen donar dues classes de magistrats, els que eren *magistratus populi romani* (els últims creats) i els vells magistrats de les províncies imperials (que no eren *magistratus populi romani*, sinó delegats del Príncep), els que tramitaven les causes sempre mitjançant el procés ordinari *extra ordinem*. Aquesta distinció de magistrats (els de l'Imperi i els de les províncies) va desaparèixer en temps de Sèptim Sever; no obstant això, com hem dit en el paràgraf anterior, sembla que fou Dioclecià el que el va abolir definitivament quan va treure del pretor urbà la jurisdicció dels assumptes civils.

Procediment extraordinari (*extraordinaria judicia o extraordinaria cognitio*) era el procés pel qual el pretor resolía el litigi ell mateix; si bé era un sistema excepcional en un principi, es va convertir en regla general quan Caracal·la va concedir la ciutadania romana a tots els súbdits de l'Imperi (encara que no va unificar el dret civil a tots els territoris, sí que va elevar totes les persones a la condició de ciutadà); també és el resultat del poder governatiu que adquiria la superioritat en tot, i es van arrogar totes les atribucions en l'administració de justícia³².

El procés *extra ordinem o extraordinaria cognitio*³³ consistia en la tramitació del procés en una sola fase; suposava que la *iurisdictio* havia d'estar present tant en l'etapa prèvia de preparació del litigi com en la declaració de sentència.

En aquest nou procés es donen diverses particularitats: la primera és un canvi processal pel qual l'*actio* queda reduïda a una *petitio*

³¹ SERAFINI, op. cit., p. 286.

³² ORTOLAN, op. cit., T. I, p. XLIX- XCIV; MOMMSEN, op. cit., p. 419 i seg.; SERAFINI, op. cit., p. 250.

³³ MURGA, op. cit., p. 57-60; TORRENT, A., op. cit., p. 187 i seg.; IGLESIAS, JUAN, *Derecho Romano*, p. 205 i seg; Vide infra nota 631.

(transformada en una mera reclamació) i la *litis contestatio* ja no es tracta d'un acord processal de les parts (com es donava en les dues primeres tipologies de procés). La segona és una evolució del procediment per etapes; en un primer moment, en temps de Marc Aureli, el procés començava com un acte privat, quan l'actor donava a conèixer la seva pretensió al contrari mitjançant el *libellus* i es convenia amb aquest un dia per a la compareixença (amb aquesta primera etapa la *in ius vocatio*, la *editio actionis*, el *vadimonium* i la doble compareixença es podia evitar mitjançant la *denuntiatio actionis*); aquesta denúncia de l'acció va arribar a ser, amb el temps, la metodologia ordinària. La segona etapa es dona amb Constantí, quan aquesta primera part del procés deixa d'ésser privada i es converteix en un acte públic, qui va ordenar que la citació es verificqués verbalment per un oficial públic; després es va substituir per un senzill acte escrit (*libellus conventionis*) que es remetia al jutge, qui el feia notificar, mitjançant un agutzil, a la part contrària, com en els nostres dies.

El procediment, amb Constantí començava amb la presentació al jutge, per una de les parts, d'un escrit anomenat *libellus conventionis*. Aquest libel de convenció contenia una sumària exposició dels fets, de la petició i dels mitjans de prova. El jutge o magistrat ordenava citar el reu o demandat a través d'un agutzil o funcionari públic; el reu o demandat, contra qui es dirigia el libel *conventionis*³⁴, havia de lliurar a l'agutzil el rebut de l'acta de citació i prestar caució de comparèixer davant el tribunal (*cautio in iudicio sisti*); i si no podia, donada la caució, quedava exposat a la custòdia de l'agutzil, o posat a la presó fins al dia de la compareixença. Aquest reu o demandat tenia l'obligació de contestar el libel de l'actor amb un libel de contestació (*libellus responsionis o contradictionis*). El dia fixat pel jutge, les parts compareixien davant del magistrat per temperar, en la seva exposició, estrictament els fets reals, dient la veritat i tota la veritat³⁵; el jutge examinava la procedència de l'acció, escoltava les

³⁴ SERAFINI, op. cit., p. 286; escrit, anomenat vulgarment *libellus conventionis*, també *preces*, *supplicatio*, *libellus principi oblatu*s, etc.

³⁵ Vvaa. R. PAREJO Y J. L. MARTÍNEZ, *A la búsqueda de nuevas técnicas: obrepción y subrepción*, alumnos del seminario de Villar Palasí, Universidad de Madrid. v.d., p. 324-325: Ara bé, es podia donar el cas que en el libel s'ometés quelcom vertader o s'al·legués alguna cosa falsa; respecte d'aquest punt, en el dret romà, es redueixen a unes poques constitucions imperials de l'època

declaracions dels testimonis i la discussió de les parts, i finalment pronunciava la sentència³⁶.

La ciència jurídica pràctica

Amb la instauració de la República s'inicià l'obertura de la jurisprudència pontifical a una *iuris prudentia* o *scientia iuris* laica; aquesta jurisprudència no sacerdotal es consolida en el segle III aC i es prolonga fins al final del Principat.

La ciència jurídica dels antics es construïa sobre l'examen del cas pràctic, amb la tècnica del que era útil i el que era just (l'estudi del cas únic es pot avaluar amb precisió i és regula d'acord amb l'experiència). Així es va poder construir la doctrina, a partir d'una experiència, o sigui, a través de la història. La *scientia iuris* postula el coneixement del dret en la fase d'aquest devenir, des de l'origen i de la causa; no és una descripció del fenomen jurídic aïllat temporalment, no és ciència sobre el com, sinó principalment sobre el perquè³⁷.

La primera etapa clàssica, també denominada hel·lenística o aristocràtica, comprèn des de l'any 130 aC (*lex aebutia*) fins a començament del Principat d'August l'any 30 aC³⁸; en la qual la jurisprudència assolix el seu major esplendor, gràcies als juristes i a les seves grans creacions jurisprudencials. Aquestes eren una resposta a la situació econòmica i social de l'Imperi universal, molt diferent de l'estat/ciutat de la Roma arcaica³⁹. Es caracteritza per la trobada de la jurisprudència romana amb la ciència grega, la influència directa de la lògica i lingüística estoiques i, remotament,

justiniana, contingudes en el *Codex*. Sembla que el rescripte només era vàlid "quan descansava en fet verdader", i tots portaven implícitament o explícitament la clàusula "*si preces veritate nitantur*", que condicionava la validesa del rescripte. Per remeiar les injustícies comeses amb ocasió de la falsedat del rescripte, requeria un procediment, i es varen crear unes formes rudimentàries "*obreptio i subreptio*" que varen assolir la seva perfecta realització en l'edat mitjana amb el dret canònic i el dret regi.

³⁶ SERAFINI, op. cit., p. 287.

³⁷ MASCHI, op. cit., p. 4; ídem, p. 22; IGLESIAS, J., *Derecho Romano*, p. 50 i seg.

³⁸ MIQUEL, op. cit., p. 107, seguint la periodificació feta per ÀLVAR D'ORS per ser molt didàctica pel seu esquematisme

³⁹ Ídem, p. 107, seguin a KUNKEL diu que la gran jurisprudència romana comença amb la Segona Guerra Púnica.

de la retòrica grega; l'assimilació d'aquestes disciplines fou fecunda i creadora com es mostra amb el segell genuïnament romà. Un fet rellevant és que els juristes d'aquest període pertanyien a la noblesa senatorial, formaven un estament que es caracteritzava per la seva *auctoritas*, exercien la seva tasca gratuïtament, que no vol dir desinteressadament, ja que el seu prestigi els proporcionava la popularitat necessària per una brillant carrera política⁴⁰. La màxima romana era: *omnis definitio in iure civile periculosa est*⁴¹.

L'etapa clàssica alta va des del Principat d'August (30 aC) fins a l'edecte perpetu en època d'Adrià (130 dC)⁴². A partir d'August comença una nova època en què es dona una nova administració estatal, amb una extensa burocràcia⁴³, dins d'una gran tolerància religiosa, en la qual trobem la religió judaica com a *religio licita*, i el naixement de Crist en el si del Judaisme. La jurisprudència assolix la seva perfecció més acabada; els juristes derivaran la seva *auctoritas* del *princeps*, o sigui, el *princeps* concedeix als juristes escollits per ell el dret de donar respostes *ex auctoritas principis*⁴⁴;

⁴⁰ Ídem, p. 107-109: Juristes d'aquesta època són: *Q. Mucio Escévola* (cònsol el 95 aC) el primer que va ordenar el dret civil per categories conceptuals, *Servio Sulpicio Rufo* (cònsol el 51 aC) i *Cayo Aquilio Galor* (pretor el 66 aC). D'una generació posterior són dos amics i contemporanis de Ciceró: *Servio*, que adopta plenament les metodologies de la ciència grega i es destaca la fecunda tasca del seu magisteri; i *A. Galo*, creador de la fórmula del dolo, que d'una o una altra manera, ha estat adoptada pels ordenaments jurídics moderns.

⁴¹ D. 50, 17, 202 *Regulae Iuris*.

⁴² Amb August comença la independència dels juristes del poder polític, atorga una autorització per emetre dictàmens a determinats juristes, els reconeix l'*auctoritas* del mateix príncep, i és denominat *ius publice respondendi ex auctoritate principis*. El *ius respondendi* coarta la llibertat jurisprudencial en l'àmbit dels *responsa*. Així comença la distinció dels juristes, entre: jurisconsults (juristes beneficiats, o oficials, la tasca dels quals no impedia la seva dedicació a altres menesters) i els juristes (no beneficiats, que emetien *responsa* sense l'*auctoritas* del príncep, o dedicaven la seva tasca a l'ensenyament o a escriure llibres didàctics de ciència del dret); GIBBON, E. *Historia de la Decadencia y Caída del Imperio Romano*, traduc. José Mor Fuentes, editorial Turner Publicaciones, Madrid, 1984, T.1, p. 187 seg.: Adrià (76 dC-138 dC) assumeix la potestat legislativa, i amb l'Edecte Perpetu es va plantejar com a norma invariable de la jurisprudència civil.

⁴³ MIQUEL, op. cit., p. 74; Ídem, p. 83 a 94.

⁴⁴ Ídem, pp 110-112: (Tesi de KUNKEL enfront de l'opinió dominant); no obstant això, aquest monopoli en l'activitat del jurista, les relacions dels juristes amb el principat d'August eren diverses, així *Marco Antisteyo Labeón* representava

fet que va significar un monopoli en l'activitat de dictaminar públicament, i va convertir en vinculants, per als tribunals, els dictàmens dels juristes del *princeps*, als quals aquest va atorgar el *ius respondendi*. El Principat d'August mostra la coexistència de la *libera res publica* i del *princeps*, per un costat, i per l'altre, la dels ciutadans romans dominadors i la dels súbdits. El *princeps* no assumeix, en principi, cap facultat legislativa pel dogma *libera res publica*; no obstant això, va obtenint una posició potent; aquest caràcter heterogeni s'esclareix amb la varietat de la seva creació jurídica: *Edicta, Decreta, Rescripta, Mandata*⁴⁵.

Després d'August comença el procés de transformació d'aquest dret: decau la potència creadora de la jurisprudència romana, es transformen les assemblees populars del poble (I dC) i el Senat amplia la seva competència; es viurà el gran canvi en el principi del dret, es passarà del principi de personalitat (derivat del *status civitatis, libertatis et familiae*) al principi de territorialitat (fins al 212 dC va regir el principi de personalitat del dret –el dret era el de la persona; a partir de la *Constitutio Antoniniana* (212 dC) comença a regir el principi de la territorialitat del dret, donat que després d'aquesta constitució tots els habitants de l'Imperi foren ciutadans romans (si bé el dret romà no s'havia imposat per tot arreu per la forta resistència dels drets indígenes⁴⁶).

Dret justinianeu

Del dret romà de Roma ens quedem amb el *libellus* o demanda i la jurisprudència o *scientia iuris*; ambdues depenien del poder del magistrat, com ho resumeix extraordinàriament bé Mommsen en dir:

“El procedimiento que se seguía [...] (en tiempos de la República), al magistrado (le) correspondía la dirección del asunto (y) regulaba el derecho de ejercitar la demanda (*libellus*), [...] con esta facultad de regulación adquiriría el poder legislativo, puesto que si es verdad que dicho magistrado

l'oposició, C. Capitón era fidel seguidor del nou règim; AGUDO RUIZ, ALFONSO, *La enseñanza del derecho en Roma*, p. 26; Ídem, p. 29.

⁴⁵ Vide sura nota 12 sobre les constitucions imperials.

⁴⁶ MIQUEL, op. cit., p. 116. Els rescriptes de l'emperador Dioclecià són una eloqüent prova de l'aferrissada lluita entre el dret imperial romà i els drets indígenes; ⁴⁶ SERAFINI, op. cit., p. 247.

había de atenerse a las leyes vigentes, lo es también que le correspondía (*por el ius honorarium*⁴⁷) el derecho, o se lo tomaba, de determinar más detalladamente los preceptos de dichas leyes, y cuando éstas guardaran silencio, dar disposiciones propias, de donde podía resultar una ampliación del precepto jurídico, y aun una alteración del mismo llevada a cabo por el pretor. La manifestación o expresión de estas facultades de los magistrados nos la ofrece el derecho que en tiempos posteriores de la República tenían los magistrados con jurisdicción, esto es, los pretores tanto en Roma como en las provincias [...] normas que gradualmente fueron determinando una organización particular y especializada del procedimiento civil. Cada procedimiento de esta clase [...] era iniciado por medio del *libellus*, o sea, por la petición de la parte que alegaba haber sufrido un perjuicio jurídico y reclamaba contra él. En principio, y teóricamente, la demanda (*libellus*) no podía ser interpuesta (o) sino por el perjudicado mismo o por su legítimo representante [...]. Después de presentada la demanda (*libellus*) y de ser oído el demandado, venía la regulación del procedimiento por el magistrado, regulación que consistía en nombrar el o los jurados y en formular unas instrucciones escritas (*formula*) a las que habían de atenerse el actor, el demandado y el o los jurados: la acción se fijaba con arreglo a la particular naturaleza de cada caso, y al o a los jurados se les indicaba esta acción y los elementos de defensa del demandado que habían de tener en cuenta, así como que a la vista de todo ello, o habían de absolver al demandado ó condenarlo, condena para la cual podían señalarse condiciones excepcionales y cuya extensión podía ser fijada en la fórmula de un modo taxativo o señalando un *máximum* por encima del cual no podía pasarse. Aunque con frecuencia sólo de una manera indirecta se hallaba contenida en la fórmula la sentencia que había de darse, la intervención del magistrado en el procedimiento privado llegó, sin embargo, a ser en lo esencial una verdadera instancia⁴⁸.

⁴⁷ El *ius honorarium* és el dret pretori, fundat en la República romana, pel qual crea el pretor per corroborar, suplir o corregir el dret civil. Aquest dret honorari - *ius honorarium* - ve a reformar el dret civil ja existent a Roma, i el qual acaba per reformar al dret civil en l'època post clàssica; la seva fi la va marcar l'Edicte Perpetu de Juliano l'any 129 dC.; MOMMSEN, op. cit., p. 282-285; D'ORS, *Elementos de derecho privado romano*, p. 38-39; vva. *Ordinamento costituzionale e produzione del diritto in Roma antica*, Jovene editore, Napoli, 2001, p. 212 i seg.; IGLESIAS, J., *Derecho Romano*, Barcelona, 1965, p. 49

⁴⁸ MOMMSEN, op. cit., p. 412-415; ORTOLAN, op. cit., T. I, p. C-CIII: *Por medio de (la) formula el magistrado da al juez la investidura de su cualidad [...] fija la pretensión del demandante, que somete a justificación los medios reciprocos de defensa, tanto del convenido, como del demandante [...]; y el modo como se debe condenar o absolver al demandado, según el resultado de la pruebas, indicando algunas veces fijamente la condena [...] y dejando en otras más o menos latitud al juez [...] La redacción (de estas fórmulas) es el punto capital del procedimiento [...] Los magistrados consultan a los más célebres jurisconsultos [...] Las fórmulas están redactadas de antemano, incorporadas en la jurisprudencia, escritas en el álbum y expuestas al público. El actor expresa delante del tribunal del magistrado (in iure), las que pide; los elementos se debaten entre las partes, se acomoda la fórmula al caso particular, y por fin, el*

Ara bé, ens és obligat referir la important crisi del segle III, per la qual el cristianisme arrela fortament en les pròpies arrels del dret romà⁴⁹. Fet que va comportar una profunda metamorfosi (terminològica i semàntica dels mots⁵⁰) que van experimentar la llengua i l'escriptura llatina entre els segles II i III dC. una metamorfosi, fruit de les confrontacions entre cristians i pagans o gentils⁵¹, obligats a explicar, amb les mateixes paraules i llengua que els segons, els fonaments de la seva filosofia de vida; així com i el paper clau, que en aquest procés, van jugar els primers Pares de l'Església i els primers Concilis⁵². Un altre pas pel canvi, va venir de

pretor la entrega (postulatio, impetratio formulae, vel actionis, vel iudicii); ORTOLAN, op. cit., T.II, p. 407 i seg.

⁴⁹ ORESTANO, RICCARDO, *Introduzione allo studio del diritto romano*, ed. Il Mulino, Bologna, 1987, p. 183: *Dalla fine del III sec. a Giustiniano [...] risorge, ancorché con profonde trasformazioni, una concezione del potere [...]. cioè fondata su presupposti religiosi, di carattere trascendentale*. Fet que ens conduirà al problema de la Historicitat del Dret, tal com ORESTANO ens exposa en aquesta obra citada. IGLESIAS, JUAN, *Estudios. Historia de Roma-Derecho Romano*, Madrid, 1985, p. 211 (citant a BIONDI en *El diritto romano cristiano*, p. 99 i seg.) ens diu: *La influencia del Cristianismo sobre el Derecho romano es inmensa [...] La penetración cristiana se hace sobre bases ya dadas, y en lo formal y en lo sustancial [...] la antítesis entre derecho pagado y derecho cristiano no es [...] profunda [...] hasta el punto de fundirse y confundirse el precepto ético y el precepto jurídico*.

⁵⁰ PETRUCCI, ARMANDO, *Una lliçó de paleografia*, trad. Guillem Calaforra, Educació. Materials 106, València, Universitat de València, 2008, p. 62.

⁵¹ HERNÁNDEZ-TEJERO JORGE, FRANCISCO, *Las Instituciones de Justiniano*, editorial Comares, Granada, 1998, prólogo.

⁵² Vide supra nota 3; MARTÍNEZ VAL, J. M^a, *Historia del pensamiento político, económico, social*, V. I, Barcelona, ed. Bosch, 1975, v. I, p. 114-115. La confusió existent era gran i la doctrina de les dues lleialtats, inaplicable; en aquesta difícil situació s'alça Tertulià (a. 155-220); poc després, Diognet (a. 200) va fer un nou intent de conciliació. Escriví una epístola en què incitava els cristians a participar en totes les activitat de l'Imperi de manera exemplar; no obstant això, la secularització de creences i la desmoralització van anar creixent, estenent-se per tot l'Imperi; RICCIOTTI, GIUSEPPE, *La era de los mártires, el cristianismo desde Diocleciano a Constantino*, traduce SANCHO, ANTONIO, Barcelona, Ediciones Eler, 1955, p. 359: El dret segueix avançant i arribem a Constantí (a. 272-337), el primer que va distingir entre home i ciutadà: l'home té llibertat de consciència i al ciutadà no se li demana la pràctica del culte (encara que es tractés dels déus de Roma, o de Crist, o de qualsevol altra deïtat). Amb aquest pas, el matrimoni que unia l'Imperi amb la religió romana fou dissolt; tot i que aquest divorci entre els dos antics cònjuges no es va fer realitat d'un sol cop, sinó que Constantí va continuar essent el "pontífex màxim" del culte pagà de Roma; FERNÁNDEZ DE BUJÁN, *Conceptos y Dicotomias del ius*, v.d., p. 1; IGLESIAS, J., *Estudios...*, p. 174. El factor civilitzador a Roma va ser l'element jurídic. Primitivament, es donava

la mà de sant Agustí (a. 354-430), qui seguint a sant Pau afirma que el poder sempre procedeix, en últim terme, de Déu; i que per ordenar la comunitat és necessària la pau, i aquesta només s'assoleix amb la justícia, i que aquesta última es dona per voluntat divina⁵³.

Occident i Orient

La divisió de l'Imperi va afectar a tot; en aquest apartat ens centrarem en el canvi que aquesta divisió va suposar per l'estructura administrativa, la potestat judicial i el procediment.

La divisió de l'Imperi va afectar molt directament a l'estructura administrativa, la potestat judicial i el procediment, ja que desapareixen els magistrats patricis i s'alça l'organització judicial, amb el rector o president de cada província i el *Vicarius* o lloctinent delegat del prefecte.

A les escoles de dret orientals, els estudis i l'ensenyament es realitzarà en grec, llengua d'ús comú pels professors i dels alumnes; mentre que a l'Occident, el llatí continua essent la llengua emprada pels juristes. Pel que fa els diferents plans d'estudi diferents, els de l'Orient, que tenien l'escola de Berito com a capdavantera, impartien una ensenyança casuística i dogmàtica, en la qual s'observaven els estudis bíblics en l'ensenyança superior, atès que la Bíblia subministrava els fonaments dogmàtics, morals, i els principis espirituals. A l'Occident, la metodologia era una barreja d'ensenyança casuística, pràctica i dogmàtica; només que, en el segle IV, ja es comença a utilitzar el mètode de la *interpretatio*⁵⁴,

una indeterminació entre dret, religió, moral i costum. L'activitat jurídica, els valors polítics, el sentiment religiós i moral es plantejaren, en una primera època, com a determinants de les relacions humanes; a més se sumaven l'autoritat i la llibertat com a conceptes complementaris, i no contraposats. Amb el temps, es va donar pas a una progressiva separació entre les respectives esferes, fins arribar a distingir: primer, entre l'home i el ciutadà; més tard, entre el dret objectiu i subjectiu, deure i obligació.

⁵³ TATJER PRAT, MARIA TERESA, *La Audiencia Real en la Corona de Aragón*, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 2009, p. 263, p. 34.

⁵⁴ ORESTANO, *Introduzione allo studio...*, p. 53: [...] implica [...] un'attività creativa da parte dei giuristi, in relazione all'esperienza in cui agiscono e alle sollecitazioni cui intendono rispondere; IGLESIAS, J., *Derecho Romano*, Barcelona, 1965, p. 54-55.

que consistia a posar a l'abast dels estudiants les obres dels juristes clàssics, atesa la dificultat que tenien aquells de comprendre les elaborades figures jurídiques d'aquests últims.

En l'evolució del mateix dret, observem que la divisió imperial dóna un esperit nou al dret; així, mentre l'Occident del segle V va mantenir les velles codificacions de l'època post clàssica⁵⁵, a l'Orient del mateix segle V, es va viure una veritable revifalla jurídica, gràcies a les escoles de dret⁵⁶.

Per tant, tenim que a l'Orient del segle VI van néixer el Digest i el Còdex, i les Novel·les que varen ser escrites en llengua grega⁵⁷, i aquesta diferenciació continua en el temps, i així, a final del segle IX, trobem a l'Orient l'obra codificadora de Lleó el Filòsof, qui reuneix el Digest, les Institucions i el Codi en un text grec unitari (les Basíliques)⁵⁸. A l'Occident del segle VI, la Hispania amb les doctrines de sant Isidor, el dret visigot (hereu del dret romà post clàssic i vulgar⁵⁹), Carlemany, amb les seves capitulars carolíngies;

⁵⁵ MIQUEL, op.cit., p. 132: Al final va sorgir el famós *Codex Theodosianus*, que comprenia les principals constitucions imperials des de Constantí. Fou publicat l'any 438 a la part oriental de l'Imperi, i l'any 439 es va estendre la seva vigència a la part occidental. Les constitucions posteriors es van reunir en la col·lecció *Novellae post-theodosianae*.

⁵⁶ Ídem, p. 132: El Codi està dividit en 16 llibres, subdividits en capítols segons un criteri sistemàtic. Les constitucions estan en ordre cronològic. El Codi mostra una forta preponderància del dret públic sobre el dret privat.

⁵⁷ Ídem, p. 146, GIBBON, op. cit., T. III, pp. 621-623, notes 71, 75, 76, 77, 93; DUCCELLIER, ALAIN, *Bizancio y el mundo ortodoxo*, traductor, Pedro Bádenas de la Pena, biblioteca Mondadori, Madrid, 1992, pp. 61-62: *Justiniano, como latino hablante, hubiera deseado que las colecciones jurídicas se publicaran en latín, pero esta lengua sólo se hablaba en una pequeña parte de su imperio; para que la legislación se aplicara en la otra, la mayor y más poblada, (tenía que estar) en griego [...] Las novelas [...] en griego, prueba de que era la lengua viva [...]*.

⁵⁸ MIQUEL, p. 147. La història de les fonts del dret bizantí porta a un procés de reducció, que acaba amb Constantí Harmenapoulos (1345); el seu extracte en sis llibres ha estat vigent a Grècia fins a èpoques recents.

⁵⁹ MENÉNDEZ PIDAL, RAMÓN, *Historia de España*, vol.III, Espasa-Calpe sa., Madrid, 1991, p. 25 i seg.

Es denomina Dret Romà Post clàssic al dret que sorgeix amb la crisi del segle III dC (compren de l'ascensió del poder de Dioclecià -284 dC, període del dominat o baix imperi- fins a la recopilació ordenada per Justinià. És l'època en la que la literatura clàssica es sotmesa a revisió, (tractant d'explicar els textos dels juristes clàssics i completar-los) i es publica la llei de cites.

i la reconquesta del territori al musulmà, respectant alhora per als *hispani* la vigència del dret tradicional visigòtic i la seva manifestació legal, el *Liber Iudiciorum*.

Reforma justiniana i el procés judicial

Amb Justinià es produeix el gran canvi en el dret. La reforma que emprèn aquest emperador oriental no és només jurídica, sinó també cultural i constitucional⁶⁰. Traça les coordenades que regiran el nou devenir jurídic, en tres punts concrets: el legislatiu, el conceptual i el judicial⁶¹; fet que serà manifest més tard, amb el procés de la Receptió. La reforma jurídica marca un punt i a part, tant en la ciència del dret com en el procés judicial.

Pel que fa a la ciència del dret, en adoptar la famosa llei de cites del codi Teodosià (per la qual només podien ser adduïts a judici Gai, Papinià, Ulpià, Paulus i Modesti), es limita i es redueixen els camps d'exploració i reflexió en la interpretació; així mateix, es reitera en l'edecte de confirmació del Codi, donat a Constantinoble l'any 529, quan diu: “[...] Es necesario servirse únicamente de las constituciones insertas en este Código [...]”⁶². Encara que manté

El Dret Romà vulgar, es desenvolupa paral·lelament a la cultura de Roma, és el dret de l'època post clàssica que es caracteritza per interpretacions errònies dels textos dels juristes clàssics i per ser un dret contaminat pels drets propis de les províncies conquistades.

⁶⁰ AGUDO, *op. cit.*, p. 122; DUCCELLIER, A., *op. cit.*, p. 62: “[...] *el Corpus del siglo VI se aparta en muchos aspectos del derecho clásico para dar paso a costumbres más o menos locales, esto es, a la vida misma a espensas de una tradición fosilizada. A este respecto [...] la codificación justiniana no es tanto un resultado cuanto una etapa en la evolución del derecho*; HERRIN, JUDDITH, *Bizancio, el imperio que hizo posible la Europa moderna*, traductor Francisco J. Ramos Mena, Ed. Debate, Barcelona, 2009, p. 119: *los doce libros de Justiniano daban prioridad a las cuestiones de la fe cristiana y a las decisiones que afectaban a los asuntos eclesiásticos [...] algunas de las posteriores Novelas de Justiniano ampliaban la moral cristiana [...] El derecho civil y eclesiástico fueron armonizándose poco a poco en un sistema dual de administración jurídica, que adapta los principios romanos a las necesidades del imperio cristiano de Bizancio [...] Sus eruditos enseñaban una versión cristianizada de la filosofía aristotélica [...]*; Vide infra nota 646.

⁶¹ Vide supra notes 2 i 3..

⁶² C., 1, 2, I (vulgata); C., Proemium. II, 3 (ed. crítica); GARCÍA DEL CORRAL, *Cuerpo del Derecho Civil Romano*, T. IV, Código I, traduc. De la confirmación del código justiniano § 3 (Constantinopla 529), p. 10-11.

moltes cites de la llei de les XII Tables, canonitza les *Institucions*. A l'Occident, les escoles monacals⁶³ comencen amb l'Escolàstica i adopten la metodologia de la *Interpretatio*⁶⁴, fet realment diferencial per la *scientia iuris*.

En l'administració de justícia la reforma la va fer l'emperador Julià, qui dóna als *judices pedanei* la permanència com a jutges destinats a conèixer els negocis de poca importància; els va formar en col·legis permanents i va limitar-ne la jurisdicció a 300 sous (Nov., 1 a 5). Amb aquest emperador queden definitivament consagrats els tres punts que constituïen els elements essencials de tota instància: el jutge, els litigants i la cosa. Confirma el procés *extra ordinem o extraordinaria cognitio*, com a procés ordinari però amb particularitats: 1a) Canvi del caràcter de l'acció, 2a) L'excepció perd el seu significat i 3a) Deixen d'existir els interdictes.

Ciència jurídica dogmàtica

La gran repercussió d'aquesta reforma jurídica es fa sentir, de manera especial, en la *scientia iuris*. Si bé el dret romà clàssic era, abans de tot, dret jurisprudencial i els juristes tenien, conjuntament, la funció creadora i docent del dret, amb Justinià ja no és igual, la *scientia iuris* queda com quelcom extern als juristes i aquests l'han de conèixer i limitar-se a ensenyar-la⁶⁵. Així ho diu en la constitució que confirma el Còdex:

[...] hemos determinado poner en conocimiento de tu excelitud, que eternamente habrá de estar vigente este Código, para que sepan todos, así los litigantes, como los muy elocuentes abogados, que en manera ninguna les será lícito en lo sucesivo citar en las discusiones ante los tribunales constituciones de los tres antiguos códigos..., o de aquellas [...], sino que es

⁶³ BLÁZQUEZ, JOSÉ MARÍA: *La vida estudiantil en Beyruth y Alejandría a finales del siglo V según la Vida de Severo de Zacarías Escolástico. Paganos y Cristianos* (II).

⁶⁴ AGUDO, op. cit., p. 102.

⁶⁵ ORESTANO ens parla d'aquesta qüestió en la seva obra ja citada, a on, en el cap. 14, p. 455 i seg., sota el títol: *Problema del diritto romano e della sua storicità*; opina que cal: *[...] distinguere fra "diritto romano", come realtà determinata, e quanto è avvenuto "dopo", non più identificabile con esso (anche se sovente gli viene attribuito il medesimo nome), è non di oggi. In fondo, lo stesso Giustiniano e i compilatori del VI sec. [...] (es) una qualche coscienza che la loro posizione non fosse più in tutto e per tutto "dentro" lo ius romanum, ma in certa guisa distaccata ed esterna rispetto ad esso, in un rapporto di presente e passato.*

*necesario servirse únicamente de las constituciones insertas en este Código [...]*⁶⁶.

I.1.2. El *ius et iudicium*: de la Hispania romana a l'alta edat mitjana catalana

Per poder fer el pas de la Hispania romana a la Hispania de l'alta edat mitjana hem hagut d'observar com es va fer en aquell moment. Això ens ha comportat que haguéssim de relacionar-nos amb altres estudiosos de multitud de ciències històriques (filòlegs, historiadors, teòlegs, filòsofs, etc.), els quals ens han donat la mà per fer aquest pas, que s'ha fet a través de sant Isidor, les Franqueses i les cartes de població, la cultura i els monestirs i, sobretot, els concilis de Toledo; aquests últims són els que ens han permès ubicar la *scientia iuris* d'aquest moment històric, encara tan confús.

Per facilitar la ubicació, comencem amb un resum de la història jurídica del moment, donada la important repercussió que aquests fets tenen tant per a la institució del *Libellus* com per a l'evolució de la *scientia iuris* a la península. L'any 409 els sueus, vàndals i alans entren a la península Ibèrica; el 507 ho fan els visigots definitivament, els quals estableixen, el 418, un *foedus* amb l'Imperi romà (recordem que Roma va caure el 476). En el segle V els sueus, que ocupaven tota la península -excepte la Tarraconense-, es converteixen al cristianisme. Comencen les guerres entre els diferents reis sueus establerts a la península. A causa d'això, l'any 554 els bizantins ocupen el sud de la península a fi d'ajudar aquests bàrbars en les guerres entre ells⁶⁷; d'aquesta manera entra a la península Ibèrica el text de les compilacions justinianees, fet a tenir present perquè sant Isidor ens en parla com a coneixedor del text⁶⁸.

⁶⁶ C.,1 , 2, I (vulgata); C., Proemium. II, 3 (ed. crítica); GARCÍA DEL CORRAL, *Cuerpo del Derecho Civil Romano*, 6 vol., ed. J. Molinas, Barcelona, 1889-1898, T. IV, Código I, traduc. De la confirmación del código justiniano (Constantinopla 529), p. 10-11

⁶⁷ VALDEAVELLANO, LUIS G. (DE), *Historia de España antigua y medieval*, Alianza Ed., Madrid, 1988, p. 278 i seg.; MENÉNDEZ PIDAL, *Historia de España*, vol.III, (1991), pp. 33-68; GARCÍA DE LA MADRID, MIGUEL, *Historia de los tres derechos, romano, canónico y castellano*, Imp. Pedro Sanz, Madrid, 1831, p.p. 34-35. Aquest autor afirma de l'existència de les lleis justinianees en el territori de la península, al temps que nega que tinguessin autoritat en la mateixa.

⁶⁸ BROCÁ, GUILLERMO M^a I AMELL, JUAN, *Instituciones del Derecho civil Catalán*, Imprenta Barcelonesa, Barcelona 1880, p. 12; ESCRICHE, JOAQUÍN,

lleis d'enjudiciament civil: LEC 1855: Opinió dels doctors; supervivència de les CYADC-1704. LEC 1881: raons d'aquesta nova llei; disposicions que la LEC 1881 inscriu: derogació, terminis i d'adaptació dels plets a la nova legislació; comentaris i reformes immediates a què va estar sotmesa.

En l'edat moderna i contemporània es desenvolupa la tercera i quarta època del dret patri català o *iura propia*, com ens ensenya Brocà¹⁸². A partir d'aquest moment no parlarem de col·leccions de lleis, sinó de Compilacions¹⁸³; només, i de manera excepcional, esmentarem la col·lecció de les *Ordinacions d'en Sanctacília* “[...] nom corrent de la compilació oficialment reconeguda amb el títol de *Consuetuts de la ciutat de Barcelona sobre les servituts de las casas e honors*”¹⁸⁴-perquè aquest n'és el nom propi. També es l'època de la configuració i consolidació de la jurisprudència com a *scientia iuris* creadora de dret.

¹⁸² BROCÀ I AMELL, *Instituciones...*, p. 28: *Constitución 5ª del Proemio de la 3ª Compilación*: La quarta època del dret patri català va des de la llei de les Corts de Barcelona de 1599 fins el Decret de Nova Planta donat per Felip IV de Catalunya i V de Castella el 1716. D'aquesta època és la tercera Compilació catalana, ordenada en les Corts de Barcelona de 1702 sota el regnat de Felip IV (V de Castella); en aquesta Compilació es varen inserir les constitucions i capítols de les Corts del 1599 (impreses en volums separats) i les que des de la data s'havien celebrat, augmentant o modificant els epígrafs dels títols i dels índexs corresponents.

¹⁸³ Pel que fa a les Compilacions catalanes, se'n donen quatre: la primera, manuscrita, de 1413-1422 que va ser el fonament de la publicada el 1495, entesa aquesta última com la segona; la tercera de 1588/1589, i la quarta i última, de 1704; i és a partir d'aquesta última Compilació que exposem el dret i el judici dels *iura propia* catalans; ALBAREDA SALVADÓ, JOAQUIM, *Estudi introductori, dins de les Constitucions, capítols i actes de cort 1701-1702 i 1705-1706*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2006, p. XVII: “[...] les Corts de 1701-1702 i de 1705-1706, presidies per Felip V i per Carles III l'arxiduc, respectivament, van ser les darreres que es varen celebrar abans que l'absolutisme borbònic [...] el resultat d'ambdues Corts certifica els vincles estrets que hi havia entre societat i Constitucions i la validesa d'aquestes a l'hora de donar resposta a les demandes dels diferents estaments, lluny d'haver esdevingut un marc jurídic absolet”; Ídem, p. XLIV: “[...] Felip V, el 1711, moment en què ja havia optat [...] per l'absolutisme [...] a la pràctica [...] moltes de les consecucions assolides a les Corts no van acomplir-se [...]”.

¹⁸⁴ RIBALTA HARO, JAUME, *Dret Urbanístic medieval de la Mediterrània*, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 2005, p. 33.

Durant aquest tercer període històric (edat moderna) el dret, procés i procediment judicial s'anomena també "dret de l'antic o vell règim"; en el quart període històric, el de l'edat contemporània, el dret, procés i procediment judicial rep el nom de "dret del nou règim". No obstant això, hem de fer l'observació que a Catalunya, el seu dret, procés i procediment es manté en vigència fins a les Lleis codificades del 1881; per això, tant en el tercer com en el quart període del dret patri català, aquest està inclòs dins la classificació de "dret de l'antic o vell règim"¹⁸⁵.

En l'edat moderna es donen: el dret compilat, la integració dels dos mons -el nou món (Amèrica) i el vell món (Europa, Àsia i Àfrica)-, el Renaixement i les tres revolucions: la revolució religiosa del segle XVI (de Luter i Calví), la filosòfica i conceptual del segle XVII (proposta de Descartes) i la política del segle XVIII (encapçalada per en Rousseau). Aquests antecedents donaran llum i vida a l'edat contemporània i, amb ella, al pas del dret compilat de l'Antic Règim al dret codificat del Nou Règim.

El Renaixement va introduir nous grans plantejaments: per una part, va trencar la unitat espiritual de l'edat mitjana en exaltar el valor de la raó individual; per l'altra, pel que fa al dret, deixa de ser *ratio scripta* introduït per *imperio rationis* i es converteix en mera expressió de l'esperit antic, que ha d'ésser estudiat en la seva limitació temporal sense que pugui aspirar a imposar-se universalment¹⁸⁶. Pel que fa a l'Estat (aquest és el cas de Castella), es concentra el poder en mans del rei, fet que rep el nom d'absolutisme, i que fa que les funcions de dictar lleis, d'executar-les i d'administrar justícia són competència i facultat única del rei. Això és completament diferent al que observem a Catalunya, en la qual prevalen i es mantenen les antigues institucions, que conserven la funció de limitar aquest poder regi, és a dir, es tracta d'un règim polític basat en els principis de l'imperi del dret i el pactisme; el

¹⁸⁵ Vide infra nota 420 i seg. sobre la creació del Tribunal Suprem, el Reglament de 1835, i la Llei d'enjudiciament de 1855 l'objectiu de la qual era unificar la doctrina del Tribunal Suprem; PÉREZ MARTIN, A. *Legislación y Jurisprudencia en la España del Antiguo Régimen*, Universidad de Valencia, secretariado de publicaciones, Valencia, 1978, 3ª parte, pp. 231-232.

¹⁸⁶ KOSCHAKER, P., *Europa y el Derecho Romano*, traductor José Santa Cruz Teijeiro, Editorial Revista de Derecho Privado, Madrid, 1955, pp. 167-190; MIQUEL, op. cit., p. 158.

darrer dels quals s'establia entre el regne (societats catalanes a través de les Corts) i el monarca. Per l'absolutisme castellà es condemna Catalunya a la manca de celebració de Corts, donat que la convocatòria d'aquestes depenia del monarca els estaments; la qual cosa comportarà una sèrie de revoltes internes i una guerra que enfrontà Catalunya i Castella. Així, fins a arribar a la Guerra de Successió espanyola i a la Revolució Francesa, que marcarà el començament de la quarta etapa històrica.

La institució del libel o demanda d'aquesta etapa històrica ve desenvolupada en la part II.

I.2.1. El dret i el judici en l'edat moderna a Catalunya: Pràctica del procés i del procediment. Classes i fases del judici. L'experiència catalana del dret compilat i la *scientia iuris*

Pràctica del procés i del procediment¹⁸⁷

El pas cap al desenvolupament d'una legislació processal en aquesta època històrica, va venir donada per la consolidació dels diversos poders polítics patris, els quals varen anar formant noves legislacions reguladores dels judicis. Les lleis que aprovaven aquests poders legislatius patris no eren col·leccions de lleis processals completes, sinó que, com que moltes parts d'aquest dret processal estaven estipulades per les lleis romanes i canòniques (*ius commune*), eren completades segons els estatuts municipals i altres, d'índole més o menys autònoma, segons la seva major o menor dependència de tals elements; així com per la jurisprudència pràctica. També es donava l'inconvenient que coexistien un gran nombre de jurisdiccions diferents, emanades dels diversos poders de l'època: civil, eclesiàstic, militar, etc.

A Catalunya, a semblança de la península Itàlica, es distingeixen el procés ordinari, el procés sumari o abreujat, i altres processos especials. El procés ordinari és el que es dona pels plets més greus o

¹⁸⁷ Aquest tema es va desenvolupar en l'obra "Processus Iudicii", seguint, en part, les obres de VIVES CEBRIA (pp. 1125 a 1144), BROCA (pp. 1130 ss.) i DOU BASSOLS (v.2, pp. 520 ss.). En aquest punt ampliarem el primer treball fent una comparativa processal entre el Dret patri català i el de la península itàlica realitzat per CHIOVENDA (*Principios de Derecho Procesal Civil*, trad. JOSÉ CASAS SANTALÓ, tomo I, pp. 4 ss).

I.2.2.A. Decret de Nova Planta de Felip V

El 16 de gener del 1716 va quedar establert el Reial Decret de Nova Planta de la Real Audiència del Principat²³⁶ (acordat el 9 d'octubre de 1715) que inaugura una monarquia espanyola unida a la França borbònica; deixant d'existir la barrera dels Pirineus, de la mateixa manera que Catalunya i Aragó eren parts integrant de la nova Espanya; així va començar la imposició d'un pla de reforma al Principat de Catalunya; encara que, i al mateix temps, es va donar la *Iuris Continuatio*, pel que fa els *actus procedendo in iudicio del libellus*.

Aquest pla de reforma, iniciat per aquest Decret, imposava el dret reial en certes matèries (algunes de dret civil, penal, processal i mercantil); no obstant això, acordava, paradoxalment, en el seu article 56²³⁷ que:

preocupacions van ser trencar el poder de l'aristocràcia criolla i també afeblir el control territorial de la Companyia de Jesús: els jesuïtes van ser expulsats de l'Amèrica espanyola el 1767. En la dècada de 1780 el comerç interior a l'imperi va tornar a créixer i la seva flota es va fer molt més gran i més rendible. La fi del monopoli de Cadis per al comerç americà va suposar el renaixement de les manufactures espanyoles. El més notable va ser el ràpid creixement de la indústria tèxtil a Catalunya, que al final de segle mostrava signes d'industrialització amb una sorprenent i ràpida adopció de màquines mecàniques per filar, i es va convertir en la més important indústria tèxtil del Mediterrani. Això va suposar l'aparició d'una petita però políticament activa burgesia a Barcelona. La productivitat agrària es va mantenir baixa malgrat els esforços per introduir nova maquinària per a una classe camperola molt explotada i sense terres. La recuperació gradual de les guerres es va veure de nou interrompuda per la participació espanyola en la Guerra de la Independència dels Estats Units (1779–1783), en suport dels Estats revoltats i els consegüents enfrontaments amb la Gran Bretanya (va acabar amb el Tractat de Versalles de 1783); SOLE COT, SEBASTIÀ. *El Gobierno del Principado de Cataluña por el capitán general y la Real Audiencia –El Real Acuerdo- bajo el régimen de Nueva Planta (1716-1808)*, Seminari permanent i interuniversitari d'història del dret català Josep M^a Font Rius, ed. Pompeu Fabra, Barcelona, 2008, p. 87 i seg.

²³⁶ Vide supra nota 222, pp. 87-88; SANMARTÍ, *Colección de ordenes relativas a la Nueva Planta de la Real Audiencia de Cataluña*, p. 3: *He resuelto, que en el referido Principado se forme una audiencia, en la qual presidais vos el Gobernador, Capitan General, o Comandante General de mis Armas [...] ha de tener solamente voto en las cosas de Gobierno [...]*.

²³⁷ SANMARTÍ, *Colección de ordenes* ..., p. 94, el contingut d'aquest art. 56 del Decret de Nova Planta de la Real Audiència del Principat, consta recollit, formant la llei 1a del títol 9è del llibre V, per la Novíssima Recopilació, com l'art.

En todo lo demás que no está prevenido en los capítulos antecedentes de este decreto, mando que se observen las constituciones que antes había en Cataluña; entendiéndose que son de nuevo establecidas por este decreto, y que tienen la misma fuerza y vigor que lo individual mandado en él.

Aquesta disposició, com podem observa, manté, de fet, la pervivència del dret català²³⁸, i el seu estil judicial; tal com es va dir, per resolució posterior a una consulta de l'Audiència (1714), en la que havia de subsistir el vell estil i pràctica en allò que no fos contrària a la reial sobirania, que aquesta potestat fixava el límit de la pervivència de l'antic dret²³⁹.

Per tant, es varen continuar observant les Compilacions (CYADC-1704), i tot el seu dret supletori; afirmació que ve ratificada per Brocà quan diu:

*Existen datos irrefutables que prueban la observancia posterior del antiguo derecho supletorio y su reconocimiento por el legislador”; i també perquè la doctrina del Tribunal Suprem va considerar vigent la Constitució de 1599, com també ho confirma Brocà*²⁴⁰.

42. Raó per la que en molts llocs es citat com art. 42 de la Nss. Rec., i no, com l'article 56 del Decret de Nova Planta de la Real Audiència.

²³⁸ Cal que observen, en aquest fet, com es produeix la *iuris continuatio* del dret català. Aquesta es dona em dues etapes dins del període 1706-1716. Primera, entre el 1706 -1714, és produeix una continuïtat total i absoluta del dret català; del 1714/16 en endavant, la *iuris continuatio* es produeix, tal com diu el propi Decret reial, perquè (les Compilacions) *son de nuevo establecidas por este decreto, y que tienen la misma fuerza y vigor que lo individual mandado en él*; és a dir: “**perquè es torna establir de nou el dret català**”; GAY ESCODA, *El Corregidor a Catalunya*, p. 70 i seg.; ídem., p. 108 i seg.; VIVES I CEBRIÀ, PERE NOLASC, *Usages y demás derechos de Cataluña*, ed. Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1989, V.I, pp. 19 [25] i seg.

²³⁹ CORONAS, op. cit., p. 390. Dret reial identificat, en essència, amb el dret de Castella; ALBAREDA SALVADÓ. JOAQUIM, *La Guerra de sucesión de España (1700-1714)*, ed. Crítica, Barcelona, 2010, p. 30.

²⁴⁰ BROCÀ I AMELL, JUAN, *Instituciones del Derecho* p. 32-33; PLANAS ROSSELLÓ, *Una pràctica judicial mallorquina 1815-1820*, Palma de Mallorca, Lleonard Muntaner, 2002, p. 9: el monarca també ratifica la subsistència del dret històric mallorquí llevat: la resolució de 8.11.1738 per la qual es va disposar que s'admetessin els graus de segona suplicació de les sentències de l'Audiència, segons el dret castellà (N. Recopilació XI, XXII, 19); la Pragmàtica de 7 de juliol de 1746 sobre la forma d'introduir el recurs; la de 17 d'abril de 1774 sobre un termini peculiar (N. Rec. XI, XXII, 3); la R. Cèdula de 23 de juny de 1768 que disposava que cessés la pràctica de motivar les sentències civils i que ordenava que s'actués tot el procés en llengua castellana, però va prevenir novament que no

Pel que fa al dret processal del Principat, el Decret de Nova Planta va aportar la uniformització o unificació lingüística jurídica, a través de la castellanització: “Otra realidad importante que conviene destacar es que para Felipe V, unificar equivalía a castellanizar”²⁴¹. En altres paraules ho diu Fernando de los Ríos:

*La historia no ha arbitrado a este fin más que dos géneros de medios, y ellos se emplean así hoy como ayer; esos medios van encaminados a obtener o la colaboración voluntaria de quienes viven en un país, colaboración lograda por obra de convencimiento, o bien la colaboración obtenida con carácter forzoso por vía de intimidación o sojuzgamiento[...]*²⁴².

Ara bé, assolida la unitat cultural, va quedar pendent d’aconseguir la voluntat unívoca necessària per la unitat reial, la qual passava per altres vies, i per a les quals es requeria temps. En tenim la mostra en els molts sagnants esdeveniments que es van donar en el segle XIX, per la gran diferència que suposa l’alternativa: les Espanyes diverses i plurals o l’Espanya unitària; diferencia l’una de l’altra, no només l’estructura legal i política, sinó també el rei, que no era rei d’una Espanya, sinó: “rey de Castilla, de León, de Aragón, de las dos Sicilia, de Jerusalén, de Navarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorca, de Menorca, de Sevilla, de Cerdeña, de Córdoba, de Córcega, de Murcia, de Jaén, de los Algarbe, de Algeciras de Gibraltar, de la Islas de Canarias, de las Indias Orientales y Occidentales, Islas y Tierra firme del Mar Océano; Archiduque de Austria; Duque de Borgoña, de Bramante y de Milán; Conde de Habsburgo, de Flandes, Tirol y Barcelona; Señor de Vizcaya y de Molina, etc.”²⁴³.

quedaven derogades les lleis municipals ni la pràctica judicial rebuda, en tota la resta (“La Real Cédula de 1768 sobre la difusión del castellano y su repercusión en la diócesis de Mallorca”, B.S.A.L [Butlletí de la Societat Arqueològica Lul·liana], XXXII (1965) p. 357-379]; VIVES I CEBRIÀ, P. N., op. cit., pp. 170 [176] i seg.

²⁴¹ TOMÁS Y VALIENTE, *Manual de Historia del Derecho Español*, 1a edició, Madrid, 1979, p. 374; GARCÍA OMS, ARCADÍ, *El dret notarial català*, tesi doctoral UB. Novembre 2010, p. 71.

²⁴² DE LOS RÍOS, FERNANDO, *Religión y Estado en la España del siglo XVI*, México, fondo de Cultura Económica, 1957, p. 36.

²⁴³ LUIS, JEAN-PHILIPPE, *L’Utopie réactionnaire*, Casa Velázquez, Madrid, 2002, p. 377.

A la llum del dret processal i de la *scientia iuris* catalana, la desintegració interna de la Monarquia composta de les Espanyes, no es dona amb els Decrets de Nova Planta, ni amb la desarticulació de la jurisdicció universal i general del monarca (en suprimir les Corts, i el Consell Suprem d'Aragó), o amb la reforma administrativa de l'Audiència; sinó que, la gran i profunda dispersió de la tradició hispana i catalana, es produeix quan s'acorda que les Espanyes i les Índies es governin per un mateix codi de lleis²⁴⁴; i quan es deixa que el codi civil, criminal i del comerç sigui el mateix per a tota la monarquia²⁴⁵, fet que es confirma com a definitiu amb la Constitució de 1869.

I.2.2.2.B. La transició legislativa a la nova Espanya unitària: l'Estat absolut. La transició fruit de la revolució, trencament amb la tradició: canvis de les fonts del dret, integració de paraules, canvi de conceptes; la legislació espanyola de la transició, trencament amb la tradició: etapes i períodes d'aquesta transició; la vida jurídica catalana des de 1805 a 1835; esperit imperant en la transició cap a la codificació; legislació transitòria cap a la codificació i els seus efectes.

La transició legislativa fa que Catalunya passi, de regir-se totalment per unes lleis pròpies de la Monarquia tradicional pactada, a fer-ho, en part, per unes lleis comuns amb la resta de regnes que configuraven l'Espanya de l'Estat absolut. Al mateix temps que, en la resta d'estats europeus l'Estat absolut va entrar em crisis, com a conseqüència del moviment liberal impulsat per la Revolució Francesa; la qual va provocar un nou equilibri de poder i una reordenació política a Europa.

L'Estat absolut

²⁴⁴ MARTÍNEZ DHIER, ALEJANDRO. *Un tránsito del Antiguo Régimen al estado liberal de derecho en España*. Rev. estud. hist.-juríd. v.d. 2008, p. 425-464: (Estatut de Baiona i Constitució 1812), Artículo XCVI del Estatuto de Bayona de 1808: *Las Españas y las Indias se gobernarán por un solo código de leyes civiles y criminales*.

²⁴⁵ Artículo 258 de la Constitución de 1812: "El Código civil y criminal, y el de comercio serán unos mismos para toda la Monarquía, sin perjuicio de las variaciones que por particulares circunstancias podrán hacer las Cortes".

L'expressió "Estat absolut" comprèn dues veus: Estat i Absolut o absolutisme.

El mot *Estat* es troba definida i estudiada més endavant²⁴⁶. La paraula *Absolut* procedeix del llatí *absolutus,-a,-um*, significa: deslligat; i com a adjectiu: independent, amb ple poder, sense restricció alguna.

L'Absolutisme polític pot ser de *Poder* o d'*Estat*²⁴⁷. L'absolutisme de *Poder* es dona quan el suprem poder moderador d'un Estat governa sense donar participació als elements que integren la col·lectivitat social (concentra en una sola mà els tres poders de l'Estat: legislatiu, executiu i judicial). L'absolutisme d'*Estat*, consisteix en la vinculació de funcions de tots els organismes vitals a un centre; és a dir, en la centralització d'atribucions, les quals podien ser concedides a organismes dignes d'ella.

És just que el *Poder* tingui en tutela a un poble, quan aquest no mostri capacitat per donar expansió a la seva vida natural; però quan està ben delineat el conjunt d'aspiracions justes al fet que la seva força pròpia i la seva educació social li donen dret, cohibir aquesta expansió i exercir influx absorbent sobre aquest poble, és obligar a la naturalesa a retrogradar. Els pobles que es distingeixen pel seu sentit profundament pràctic, estan lliures de perills en la desvinculació d'atribucions en avantatges de països o regions; a les quals, la naturalesa dota de necessitats que no poden ser satisfetes dins de xarxes, en les quals hi ha ja una innecessària multiplicació de malles; per tant, la ruptura de les quals redundarà en bé de tot l'Estat.

En la història trobem l'absolutisme en les monarquies dels antics pobles d'Orient, en els quals el rei assumia tots els poders: era pontífex i àdhuc déu. Al poble romà, que des dels seus començaments sent l'estímul de la llibertat, cau durant cert temps – en l'època de la fundació de l'imperi- en un absolutisme (August

²⁴⁶ Vide infra nota 302.

²⁴⁷ Un altre aspecte de l'absolutisme és el que emana del poder directiu del Romà Pontífex; aquest absolutisme, lluny d'absorbir i atrofiar la vida de la intel·ligència, la vigoritza. És el poder que s'usa, en ocasions solemnes, en l'ordre de les veritats; és a dir, tant en la disciplina com en la definició del dogma; per tal exercici el Romà Pontífex té els seus cossos consultoris.

conservava la major part de les institucions romanes). Amb el desmembrament de l'imperi i el naixement de les nacionalitats cristianes, els monarques d'Europa ofereixen caràcter de caps que reben encàrrec del poble d'exercir el comandament, i si algun, bastardejant l'esperit tradicional, vol assajar un règim d'absolutisme, troba la seva fi amb la deposició o d'altres maneres²⁴⁸.

En els segles XVII-XVIII, remogudes les intel·ligències i l'esperit religiós d'Europa, amb els esdeveniments de la Reforma i per l'atrevit pas de Descart en els fonaments de la Filosofia, van sorgir criteris radicalment nous; els quals, basats en les teories socials i polítiques de Locke, l'espiritualisme de Berkeley, el positivisme plantejat per Hume, la moral de la simpatia de A. Smith, o la moral de l'interès de Bentham, però sobretot la indefinible filosofia social de Voltaire, Buffon, Montesquiu i Rousseau, presenten el plantejament amb una sèrie d'assajos, la imposició dels quals se sent als últims segles passats (XIX-XX)²⁴⁹. Aquests assajos proposen la instauració d'un nou Estat, en què fossin reconeguts els drets inviolables del ciutadà i es limités l'esfera del poder públic (més que en la bona fe del governant, confiaven en la submissió del poder ha la llei; per tant, es vol organitzar l'Estat per tal que s'assegurin el reconeixement i la protecció dels drets inviolables del ciutadà enfront dels poders públics). Amb aquests objectius s'institucionalitza: 1) la divisió de poders, 2) la submissió de l'administració a la llei, 3) un sistema de garanties jurídiques en favor de l'administrat. Aquests tres elements formen part, ara, de l'organització de l'Estat de dret liberal com a elements característics, al mateix temps, són les notes definitòries de l'Estat de dret actual, en qualsevol situació històrica que aquest es verifiqui²⁵⁰.

²⁴⁸ Veure Mieres, op. cit., p. 209.43.

²⁴⁹ vide infra notes 288, 291, 298 a 305.

²⁵⁰ TRASERRA, JAUME, *La tutela de los derechos subjetivos frente a la administración eclesiástica*, ed. Herder, Barcelona, 1972, p. 66 ss; Ídem, p. 21-22; ARANGUREN, J.L.L., *Ética y política*, Madrid, 1963, p. 156: "Por eso, se comprende que todos los tratados medievales o modernos de *regimine principum* desde los escolásticos hasta QUEVEDO, GRACIÁN O SAAVEDRA FAJARDO, entre otros, hayan consistido en puras admoniciones religiosas o exhortaciones morales –o "inmorales" y "maquiavélicas, tanto da- para que el Príncipe ejerza "bien" el poder".

Aquí tenim el primer canvi en els principis jurídics o de dret²⁵¹, pel qual s'imposa l'imperi de la llei en front de l'imperi del dret; i això perquè, a través dels assajos i els seus projectes de la il·lustració política jurídica²⁵² basats en la filosofia social de Voltaire, Montesquiu i Rousseau, es passa de l'univers medieval que distingia dret i llei, al projecte jurídic modern en el que el dret s'ha reduït a la llei; inclús *se ha llegado a hablar de "racionalidad de la ley", idea parecida a una profanación [...]*²⁵³; donant lloc al que diu Grossi:

*[...] el hombre de la calle que tiene frescos los cromosomas del proletariado de la era burguesa, al desconfiar del derecho: lo percibe como algo extraño a él, que le cae sobre la cabeza como una teja [...] Ésta ha sido la mayor tragedia del derecho continental moderno, ser identificado [...] con un mecanismo ligado a la violación del orden constituido*²⁵⁴.

Aquest gran salt, fet en arres a una "mitología político-jurídica²⁵⁵", va trencar l'ordre de l'univers medieval; el qual es caracteritzava per un poder polític freturós d'un projecte totalitzador; és a dir, no pretenia controlar tots els àmbits de la societat, sinó que mostra una substancial indiferència cap zones de la societat que no interfereixen directament amb el govern de la cosa pública²⁵⁶; i era, aquest ordre jurídic medieval "una realidad óntica" escrita en la naturaleza de las cosas, realidad [...] que brota ... en las raíces de la sociedad y por ello se identifica con la costumbre, con los hechos típicos [...] realidad que nace, vive, prospera, se transforma fuera de la influencia del poder político [...] (y) respeta

²⁵¹ Vide Supra, notes 1 i 2.

²⁵² GROSSI, PAOLO, *Mitología jurídica de la modernidad*, trad. M. Martínez Neira, ed. Trotta, Madrid, 2003, p. 41: *La ilustración político-jurídica tiene necesidad del mito porque tiene necesidad de un absoluto al que acogerse; el mito suple notablemente la carencia de absoluto que se ha producido y colma el vacío en otro caso peligroso para la propia estabilidad del nuevo marco de la sociedad civil. Las nuevas ideologías políticas, económicas, jurídicas tienen finalmente un soporte que garantiza su inalterabilidad.*

²⁵³ Ídem, op. cit., p. 29.

²⁵⁴ Ídem, op. cit., pp. 44-45.

²⁵⁵ Ídem, op. cit., p. 43; ídem, p. 40: *la más hábil creación de mitos jurídicos [...] un conjunto de mitos orgánicamente imaginados y unidos para dar vida a una verdadera y auténtica mitología jurídica.*

²⁵⁶ Ídem, op. cit., p. 24: *[...] la sociedad (medieval), fundamentalmente autónoma, vive su historia libre [...] se plasma en miles de combinaciones, enlaces, sedimentaciones, desde el terreno político al económico, del estamental al profesional, del religioso al familiar [...] proponiendo un paisaje de infinitas figuras corporativas que son el distintivo del rostro medieval [...].*

*el pluralismo jurídico [...]*²⁵⁷. D'aquesta manera, el dret medieval que tenia clar que és el dret i que és la llei, no era la veu del poder, sinó la raó civil anomenada a regular la vida quotidiana dels homes²⁵⁸.

Aquest trencament empès per *las nuevas conquistas político-jurídicas manifestaban su debilidad [...] demandando a su vez apoyarse no sobre las arenas movedizas de la historia sino más allá, de manera más profunda o, si queremos, más elevada, donde los vientos históricos no alcanzarán a sacudirlas y arrancarla*²⁵⁹; ens ha conduït i abocat a l'estatalitat del dret i la transfiguració de la llei; perquè:

*[...] la dimensión jurídica no puede ser pensada como un mundo de formas puras o de simples mandatos separados de una realidad social [...] El derecho, emanación de la sociedad civil en su globalidad [...] es [...] la raíz más profunda que podemos pensar; es una realidad que cimienta todo un edificio de civilización, que como tal está íntimamente relacionado con los grandes hechos primordiales basilares de ese [...] pertenecientes a la naturaleza cósmica pero asumidos como fundamento último y primero de toda la construcción social. [...] es un derecho que no está en los proyectos del Príncipe, que no emana de su cabeza [...] que no está controlado por un titiritero que mueve los hilos según le parece. Este derecho tiene su propia onticidad, pertenece a un orden objetivo, está dentro de la naturaleza de las cosas donde se puede y se debe descubrir y leer [...] Y consecuentemente el derecho se concibe [...] como interpretación [...] lee los signos de los tiempos y construye un derecho [...] de validez formal*²⁶⁰.

I així, *per un mite*, es comencen a imposar lleis processals completes i úniques; encara que la tendència a la codificació, cap a

²⁵⁷ Ídem, op. cit., p. 29.

²⁵⁸ Ídem, op. cit., p. 26: *(el Derecho) toma forma directa e inmediatamente de la sociedad y sobre sus sueltas formas se configuraba. Sus canales son: en el nivel genético, un compacto aflorar de costumbres, de modo prevalente respecto de las escasas intervenciones autoritarias de los Príncipes; en el nivel sistemático, un rico ordenamiento obra, más que de legisladores, de maestros teóricos, jueces, notarios (juristas) o simples mercaderes inmersos en la práctica de los negocios e intérpretes de las exigencias de ésta. [...] (manteniendo) autonomía de lo jurídico [...] del mismo modo que antes se ha hablado de autonomía social;* Vide supra notes 1 i 2; també així ho entenen els autors catalans, Vide supra, nota 177, 178; Ídem, p. 82: FONTANELLA (jurista) nota 206 i seg.; Ídem, p. 89: CORTADA; Ídem, nota 217 FERRER; Ídem, nota 223 MIERES, jurista; Ídem nota 224 Solsona; etc.

²⁵⁹ GROSSI, PAOLO, op. cit., p. 41.

²⁶⁰ Ídem, op. cit., pp. 26-27.

final del segle XVIII, no és gaire clara i evident, ja que les lleis que s'hi mouen són les austríaques i les *franceses*; les quals, igual que les italianes, eren d'origen romanogermànic, però oposades entre si en els principis fonamentals²⁶¹ *de la verdat inmanente, verdat no revelada [...] sino más bien descubierta en la sólida y concreta naturaleza de las cosas*²⁶².

Aquestes noves lleis son una transfiguració del que era la *Lex* medieval. La *essentia legis* de la *Lex* medieval era l'*Ordenació de la razón dirigida al bien común, proclamada por aquel que tiene el gobierno de una comunidad*²⁶³. D'ella ens diu Grossi:

*[...] lex procede más de a legendo que de a ligando; y por esto de manera indispensable se presenta la ratio, la razón, porque es indispensable la capacidad de lectura y de medición de la realidad. Lo cual es propio de la razón, hasta el punto de poderse afirmar que la ley sólo consiste en razón*²⁶⁴.

*Un dato resalta de ella: la dimensión subjetiva cede el paso a la dimensión objetiva [...] lo relevante no es el sujeto del que emana sino su contenido objetivo [...] consiste en un ordenamiento, ordenamiento exclusivamente demandado por la razón. Ordinatio es la palabra que desplaza el eje de la definición del sujeto al objeto, ya que insiste no sobre su libertad sino sobre los límites de su libertad; ordenar es en efecto una actividad vinculada, ya que significa aplicar un orden objetivo preexistente e ineludible dentro del cual aparece el contenido de la lex. [...] la función de ordenar se identifica con la razón [...] (dado que) el conocimiento es el mayor acto de humildad que un sujeto puede realizar en su relación con el cosmos y con la sociedad [...] Verdaderamente esencial es la racionalidad de la lex [...] ni el Príncipe ni el pueblo ni el estamento de los juristas crean, sino que son llamados simplemente a descubrir en la ontología de lo creado. Aquí la lex, que tiene una dimensión cognoscitiva [...] es ante todo lectura de la realidad*²⁶⁵.

La transició fruit de la revolució o de la reforma, com a trencament amb la tradició

Transició és l'acció de canviar o passar d'un estat, manera de ser o manera de fer una cosa a una altra; també s'entén, *l'estat intermedi*

²⁶¹ Vide supra notes 1 i 2; CHIOVENDA, JOSÉ, *Principios de Derecho Procesal Civil*, trad. José Casais Santaló, tomo I, p. 9-10.

²⁶² GROSSI, op. cit., p. 40.

²⁶³ S. Th. 90 *Prima Secundae*.

²⁶⁴ GROSSI, op. cit., pp. 28-29.

²⁶⁵ Ídem, op. cit., p. 28; Vide infra nota 512.

el que es dona entre el primitiu i al nou, al qual s'arriba amb el canvi.

El canvi viscut en els pobles que formaven el regne de les Espanyes, en el segle XVIII i primera meitat del XIX, l'anomenem *transició* perquè va consistir en fer-los passar d'una manera de ser, estar i fer a una altra molt diferent, sobre tot a partir de la segona meitat del segle XIX.

Aquesta acció de canvi viscuda en el ser, estar i fer dels pobles va venir donada per la revolució; i, al nostre parer, per altres circumstàncies reformadores, les quals només les apuntem; no desenvolupem perquè no són l'objectiu que interessa analitzar en aquest treball. Aquestes son causes protagonistes dels canvis radicals i profunds viscuts; que segons diuen, autors i estudiosos, es varen donar:

*[...] al lado de la práctica diaria y de las opiniones de los Jurisconsultos y de los magistrados, han existido otros elementos, auxiliares poderosos para las reformas [...] Los progresos modernos de la ciencia, las discusiones de las Academias, la propaganda de los autores y de la prensa profesional, el movimiento general en los diversos órdenes de la inteligencia y en los vastos ramos del saber humano, y el ejemplo de algunos países extranjeros y repetidas modificaciones en los Parlamentos políticos y en los Congresos científicos, el impulso armónico de tal muchedumbre de sucesos y circunstancias, todo creó una necesidad, cuya satisfacción se imponía irresistiblemente y se puso de relieve a medida que aparecía ocasión propicia para realizarla*²⁶⁶; *la formación de una red viaria internacional, la multiplicación de los intercambios comerciales y de capitales*²⁶⁷.

A les anteriors raons de canvi hi hem d'afegir la incidència i importància que el desenvolupament de la indústria va comportar:

²⁶⁶ BIBLIOTECA JURÍDICA, Incluye la Novísima Ley de Enjuiciamiento Civil de 3 de Febrero de 1881, de RÓMULO MORAGAS DROZ y JULIAN MARÍA PARDO. Administración, corredera baja de San Pablo 41, bajo, Madrid, 1881, décima edición aumentada, prólogo, p. V-VI.

²⁶⁷ NADAL, JORDI, *Cataluña, la fábrica de España*, dins de l'obra *Cuatro estudios de Historia de Catalunya*, U. P. de Salamanca, Salamanca, 1988, p. 17; FRADERA, J.M., *La Pàtria dels catalans*, ed. La Magrana, Barcelona, 2009, pp. 167 i seg.; VALVERDE CONTRERAS, BEATRIZ, *La imagen del imperio hispánico en la exposición universal de Barcelona de 1888 y las exposiciones históricas de Madrid de 1892*, dins de la revista *Revista de Historiografía*, nº 15, año VIII, 02/2011, p. 160 i seg.

“[...] amb el seu augment constant, essent el mitjà d’existir d’una part quantiosa de la població, era un moviment que va créixer en proporció quasi geomètrica; només podia parar-lo alguna commoció política de les que agitaven, amb freqüència, la societat; però no va ser una parada definitiva, sinó merament transitòria, perquè l’impuls estava ja donat i obeïa a causes múltiples i molt poderoses, i el seu influx es va deixar sentir inevitablement”²⁶⁸.

Així, en línies generals, observant el segle XIX, l’Estat Constitucional espanyol va tendir a transformar el Regne plural i divers de les Espanyes –encara present a la Constitució del 1812- al Regne d’una Espanya uniforme i de matriu castellana.

Aquest *tendir a la transformació*, que nosaltres anomenem transició, altres autors proposen mots diferents per definir la mateixa. Per uns, els fet ocorreguts son més propis d’una *revolució* ideològica i de principis fonamentals²⁶⁹. Per altres, opinen que es va tractar més d’una *reforma* que d’una revolució. Aquests últims basen el seu parer en que: 1) en que a Espanya no es va produir una revolució burgesa com la de França; 2) en que aquí va fracassar la revolució industrial; 3) que a Catalunya, malgrat tot, es va donar un veritable ressorgir gràcies al tarannà, filosofia de vida i esperit emprendedor i amant de la tradició, que mou a la seva gent²⁷⁰.

²⁶⁸ GÓMEZ PIZARRO, J., *El ausentismo en España*, dentro de Memoria de la Real Academia de ciencias Morales y Políticas, concurso ordinario de 1873, Imp. Huérfanos, Madrid, 1876, p. 80-81; NADAL, JORDI, *Cataluña, la fábrica de España*, p. 17 seg.

²⁶⁹ FELIU DE LA PEÑA, NARCIS, *Anales de Catalunya y epílogo breve de los progresos, y famosos hechos de a nación* (sic), Tomo I, impresor Joseph Llopis, Barcelona, 1709, *al Letor* (sic): [...] *que en la Centuria de 1600 se han escrito en Idioma Castellano, desdorando algunas acciones de Cataluña; deviendo manifestar su equivocacion, [...] para que igualmente se entienda el cargo, y la defensa, la equivocacion, y la verdad [...]* (sic).

²⁷⁰ FELIU DE LA PENYA, *Fenix de Catalunya*, el tarannà català: [...] *valor constante, y la fe Heroica, [...] y magnánimo la liberalidad, esta á sido tan propia de la nación Catalana[...] Premio es del bien obrar la misma obra, y de la liberalidad, la misma liberalidad, y aunque los Catalanos liberales sirviendo se confiesan premiados; pero el amor paterno, y atenciones grandes de sus señores, y Reyes, no han permitido quedasen ufanos de servir, por servir, si se han adelantado, emulándose entre sí [...] Poco valen las fuerzas sin la industria menos el valor sin el ingenio, y prudencia, no vencen las armas sin las letras, ni defienden las letras sin las armas[...] No cedió el valor, al ingenio en nuestros antiguos héroes emprendiendo valientes, conservando sabios, y granjeando inteligentes, con igualdad empuñaron la espada, y cortaron la pluma, entre lo*

de llibertat no sempre funciona rítmicament. En ocasions, els instruments de règim no són aptes per fer la tasca encomanada, i la mateixa societat l'ha de seguir suportant; això produeix un moviment fora del normal, convulsiu, que de moment comporta una negació, encara que després es dediqui a una labor de construcció.

Tots els filòsofs polítics (des de sant Tomàs fins a Locke) han defensat i reconegut el dret d'insurrecció, encara que recomanen no usar aquest remei si no és amb extrema prudència.

Reforma, per altra part, significa l'acció i efecte de reformar o reformar-se; etimològicament la paraula *reformar* ve del llatí “reformare”, i significa: tornar a formar, refer; reparar, restaurar, restablir, reposar; arreglar, corregir, esmenar, posar en ordre; reduir o restituir una obra o ordre a la seva primitiva observança o disciplina; extingir o desfer alguna cosa; privar de l'exercici d'una ocupació; llevar, minvar o rebaixar quelcom en el nombre o quantitat; restituir; esmenar-se, arreglar-se o corregir-se; contenir-se, moderar-se o reportar-se en el que es diu o executa.

Ens cal no confondre, *reforma* amb “reformisme i reformista”, per tal d'evitar-ho és convenient tenir present el significat d'aquests dos últims mots. El “reformista” –adjectiu de reformador– és el partidari de reformes en el govern o en l'administració²⁷¹. Mentre que, el “reformisme”, en la història del dret polític, és el criteri polític que respon, en el si del constitucionalisme, a una concepció innovadora enfront del moderantisme, accentuant, dins de la monarquia, els principis de l'anomenada esquerra liberal. El reformisme té el seu origen en l'iniciar-se el règim constitucional espanyol; o millor encara, en enquistar-se, en la vida política, la Constitució gaditana, per la qual es consoliden els precedents del reformisme espanyol, creant-se el partit progressista, que va donar vida a la constitució de 1837²⁷². El reformisme es troba representat

²⁷¹ En Dret polític, per “reforma constitucional” s'entén l'acte de sobirania mitjançant el qual es modifica o canvia la Constitució política d'un poble, o siguin les seves lleis fonamentals. Sense entrar en les diverses opinions dels teòrics del segle XVIII (Wattel, Esmein, Sieyès, Rousseau -el primer que va formular l'axioma- base de la solució que va triomfar, la més raonable i senzilla) i que exposem en apartats següents.

²⁷² Els progressistes van ser, en aquell temps en la nostra història constitucional, els qui van actuar de reformistes enfront dels moderats (Espartero va ser

per un partit integrat per elements que han arribat a la monarquia des del camp de la República; portant per lema, la seva bandera, la reforma dels fonaments²⁷³.

La transició viscuda en els regnes de les Espanyes fou la transició revolucionària i reformista liberal; la qual imposà a nivell oficial: el canvi radical i sobtat de les institucions de l'Estat i de la societat, produït pels burgesos o part del poble que fruïa de més recursos econòmics, valent-se de la força, i en certs casos, també de la violència. Fou la força posada al servei d'un dret nou, enfront de la força que emparava el dret vell; un dret basat en la submissió al principi de l'imperi del dret, que entenia la llei com l'ordenació de la raó dirigida al bé comú, proclamada per aquell que té el govern de la comunitat. La força posada al servei d'un dret nou, va consistir en "l'explosió de l'altruisme com a egoisme de tots, contra l'egoisme dominant, com a altruisme d'alguns". Aquesta transició va adoptar els principis de: llibertat, igualtat i fraternitat de la Revolució Francesa com a bandera del nou ser i estar de l'Estat i les societats espanyoles; i va comportar molts canvis²⁷⁴ que donaren les seves conseqüències. Així, d'aquests s'esdevé, per una part, una continuïtat; però també, per l'altra, una certa i profunda transformació de la realitat social, econòmica, política, jurídica.

l'encarnació d'aquest sistema). En 1856 el progressisme va culminar en una Constitució que no va arribar a regir, i es va denominar *non nata*. Ara bé, el seu esperit va influir en bon nombre d'institucions jurídiques posteriors. Un altre precedent del reformisme és el possibilisme castelari (de Castelar), el qual comportava tendència a un criteri àmpliament democràtic de procedència i significació republicana; el qual podia, no només conviure amb la monarquia, sinó mostrar-la com a apta per servir de règim fonamental de l'Estat; i pel qual, en els començaments de la Constitució de 1876, s'estimaven essències democràtiques les institucions que vigoritzaven: el sufragi universal; el principi de llibertat religiosa, que es va implantar en la Constitució de 1869; el servei militar obligatori; el Jurado i altres manifestacions acreditatives dels més avançats principis de la democràcia.

²⁷³ Vide Supra, l'Estat Absolut, nota 247.

²⁷⁴ STEWART, EDUGALD, *Philosophie des facultés actives et morales de l'Homme*, traduction de l'anglais par Léon Simon, Libraire-éditeur Alexandre Johanueu, Paris, 1834, pp. 63 seg.; FRADERA, J.M., *Presentació* dins de *Carlisme i moviments absolutistes a Europa* –II Seminari internacional d'Història, Eumo editorial, Barcelona, 1990, pp. 9 i seg.

CANVIS dimana'ns de la revolució ²⁷⁵		CONSEQUÈNCIES	NOVA REALITAT
Canvi de la font principal i hegemònica del dret: Es va descartar la teoria de l'origen diví del poder i es va adoptar la de l'origen tradicional del poder i de la sobirania.		Canvi dels principis que sostenien l'autoritat, l'ordre, la finalitat, etc.	Es trenca l'ordre d'unitat, política i s'introdueix la diversitat de partits polítics.
Integració de paraules.		Es van assimilar les paraules <i>funció</i> i <i>òrgan</i> .	Divisió de poders; no se la seva titularitat sinó del seu exercici.
Canvi de conceptes	<i>Poder</i> com a facultat d'obrar cap a un fi.	És la doctrina del <i>vis electiva mediorum servato ordine finis</i> .	Queden en entredit els límits en la vida i en l'obrar de l'home. Es comença a dubtar si s'han de determinar i analitzar els mitjans que condueixen al fi.
	<i>Poder</i> com a voluntat de la raó de l'individu lliure; és a dir, com facultat d'obrar cap a un fi.	S'abraçarà la ideologia liberal, que rebutja, de base, tot el que sigui elecció de mitjans que condueixin a un fi.	Es deslliga l'ètica de la vida i de l'obrar de l'home. Es rebutja la qualitat i el treballar bé, i només es dona valor a l'opinió dels líders.

Aquesta *transició*, a la llum de la doctrina jurídica catalana²⁷⁶, la plasmem en el següent gràfic, el qual comentem en el punt següent: *Canvi de la font principal i hegemònica del dret*.

Canvi de la font principal i hegemònica del dret

Canviar la font del dret significa canviar el punt d'origen d'aquest i, per tant, del poder i de l'autoritat; així com dels principis en què es fonamenten. Si bé és una tasca que se inicia en el XVI-XVII, el punt culminat el té en al segle XVIII, per uns fets que dominen la història de les idees: el creixement de la burgesia a Europa

²⁷⁵ TOUCHARD, JEAN, *Historia de las ideas políticas*, trad. j.J. Pradera, ed. Tecnos, 6^a reimpressió, Madrid, 2007, pp.370-472.

²⁷⁶ CARNER ET RAVELLA, JOSEPHUS, *Philosophiae positiones*, Ex officina Bernardi Pla, Barcinone, 1905; MINI, ALESSANDO, *La Síntesis Tomista en el Apparatus super constitutionibus curiarum generalium cathaloniae del jurisperito Tomás de Mieres*, Tesis doctoral Universitat Abat Oliba CEU 2010, Facultad de Ciencias Sociales, pp. 185 ss.

occidental, el progrés tècnic, el clima general de l'economia; i amb els primers signes de la revolució industrial.

Antecedents dels segles XVI i XVII²⁷⁷, son: la reflexió política iniciada en la Grècia²⁷⁸ del segle V aC., represa a Roma en els començaments del cristianisme; i continuada, en l'alta edat mitjana per l'empirisme *hierocràtic*²⁷⁹ (segles V al X). Entorn de l'any 1100 es planteja el poder pontifici entre els antics i nous poders (amb les Croades es desenvolupa el sentiment de pertinència nacional, que va sorgir dels quals participen en elles, sobretot dels francesos; la guerra dels Cent Anys reforçarà el sentiment patriòtic, del que esdevindrà, cert temps després, la idea de Nació²⁸⁰; tenint cabdal importància, en això, la figura del Papa i el papat, així com la del Rei i la monarquia)²⁸¹; aquest entorn durarà fins a la baixa edat mitjana amb la renovació de les idees en les lluites polítiques del segle XVI.

²⁷⁷ Mentre en el XVI, d'una banda, es mantenen els ideals de l'humanisme cristià amb: Erasme, Moro, Vitòria; per una altra, es presenta i consolida la reforma i les seves concepcions polítiques, amb: Luter, Melanchton, Munzer, Bucer, Calví, entre uns altres. També és el segle en el qual es comencen a fornejar les noves construccions doctrinals polítiques; en les que, d'una banda, tenim a Suarez; i per un altre a Bodin i Althusius, entre altres. Idees i pensaments que s'aniran consolidant en el XVII amb: Hobbes i Locke; els doctrinaris de l'absolutisme francès (H. du Boys, Bignon, Bérulle, etc.); juntament amb l'obra política de Richelieu, la teòrica política de: Pascal, Saint-Simón, La Bruyère, Fénelon; i la filosòfica de: La Fronda, Decart, Spinoza i Leibniz; sense oblidar les noves idees polítiques que arriben procedents d'Anglaterra: Winstanley, Harrington; TOUCHARD, J., op. cit., pp. 197 a 271; Vide infra nota 680.

²⁷⁸ TOUCHARD, op. cit., pp. 27 a 65: en la qual sorgeixen la ciutat, l'esclavitud, la noció de llei i els tres règims polítics d'Herodot; així com les grans idees de l'Atenes democràtica: democràcia, llibertat i la primacia de la llei (divinitat i llei; llei i naturalesa; i la relativitat de les lleis). Ja més tard, trobem a Jenofonte, Plató i la democràcia moderada d'Aristòtil.

²⁷⁹ Ídem, op. cit., pp. 108 a 125. Els esdeveniments que es desenvolupen (la conversió de Constantí al cristianisme, la caiguda de Roma en mans de Alaric), es donen en una atmosfera impregnada de cristianisme, que més que "hierocràtica" cal qualificar de "teocràtica". És un període de profunda transformació en el qual els fets troben, en general, l'explicació en si mateixos; i quan sorgeixen, les teories segueixen als fets més que els precedeixen.

²⁸⁰ Vide infra nota 302.

²⁸¹ TOUCHARD, op. cit., pp. 126 a 197; Vida infra nota 680.

ser” i del *Stato* a l’Estat, que segons Bodin l’anomena: República. Així ens diu:

[...] la significación actual del término “Estado”, que coincide con la de polis, civitas o respublica en el sentido total, plenario y perfecto de una comunidad humana ideal y máxima, no se produce hasta el siglo XVI [...] Será Bodin... quien elabora una primera teoría de Estado, identificando el concepto griego de república con el moderno de Estado [...] queriendo convencer a sus compatriotas de que la monarquía era la república o comunidad política ideal, o sea, que el mando de un sólo hombre era mejor para una sociedad política organizada o Estado [...] (al final nos da su opinión diciendo) Para vivir y durar, un Estado debe apoyarse en una nación [...] Sólo de dicha soldadura surgirá el concepto actual predominante de Estado-Nación y podremos entender, en su momento, la actualísima persistencia –sobre todo, hoy, en España– del punto en el que ambos términos son irreductibles el uno al otro. Un Estado-Nación puede contener en su seno naciones y se, por tanto, un Estado-Nación plurinacional³⁰².

Estat, també significa l’òrgan del poder públic, o cos polític, d’una nació. En Dret civil significa la principal classificació de les persones procedeix de la capacitat relativa que, ateses les seves condicions o circumstàncies, els concedeix la llei civil per a l’exercici dels seus drets. L’Estat com a societat orgànica i perfecta, cert que l’Estat és una societat necessària, però el mateix Dret natural, que ha mostrat aquesta necessitat, ha ensenyat en quina forma entra l’home a formar part de l’Estat. No forma part d’ell per agregació, per suma, sinó per organització, sistemàticament. El primer que es percep en l’element personal de l’*Estat* són les persones *col·lectives*; les *individuals* es veuen en segon terme i formant part de les primeres. L’home enquistat en una societat necessària (família, municipi) o voluntària (per a la ciència, la indústria, beneficència, etc.) és la cèl·lula de diversos òrgans que al seu torn integren l’*organisme* per a la vida pública i de relació, és a saber, l’Estat. Per això és, abans de res, imprescindible indicar el concepte d’organisme, i com a conseqüència obligada el d’*orgànic*. *Organisme* és un agregat constituït per parts múltiples que, complint funcions diferents, depenent unes d’unes altres, amb la seva acció combinada concorren a mantenir la vida del tot. Històricament hem vist que en societats primitives bastava, de vegades, un òrgan per omplir totes les seves funcions (la família legisla, executa i jutja); després van ser distribuïnt les funcions en òrgans diversos, el

³⁰² GONZÁLEZ CASANOVA, op. cit., pp. 69-72; Vide supra nota 246 i 280.

nombre dels quals i complexitat augmenten amb les necessitats de la civilització; i clar és que, des de l'instant en què són varis els òrgans, formen un conjunt que d'una manera i un altre haurà d'estar ordenat en raó de la fi comuna -opinem que encara que es cridi organismes a les plantes i als animals, no per això se'ns impedeix dir que *l'Estat és un organisme social*- Per això *l'Estat és una societat orgànica* perquè pot mostrar un organisme que implicarà: 1) una multiplicitat d'òrgans, 2) una varietat de funcions, 3) la natural jerarquia entre els òrgans que integren el grup, i al seu torn, el concurs de tots els organismes especials, perquè la seva acció resulti el total organisme polític; i finalment, 4) l'acció combinada de les funcions, sent precis no es produís resoldre els obstacles que s'oposessin a l'harmonia entre les funcions de l'Estat.

La paraula *Nació* prové del llatí *natio*; té el caràcter de "nascut", "natural", el propi de la naturalesa humana. Tal com deia Duran i Bas, des de la perspectiva de l'escola històrica idealista:

*Tienen los pueblos como los individuos carácter propio, fisonomía moral peculiar suya, y esto es lo que significa espíritu general de la nación, ó como lo consideramos más exacto, espíritu nacional. Idéntico es el fin de todas las sociedades humanas; y sin embargo, es distinta por sus rasgos característicos la civilización de los pueblos; y el espíritu que la informa influye en el derecho positivo, porque la nacionalidad de un pueblo en nada encuentra expresión tan espontánea como en el organismo de sus instituciones jurídicas*³⁰³.

Històricament³⁰⁴, els grecs distingien la *terra natal* sobre la qual s'organitza la unitat política de la ciutat, i una altra, el fet de les *diverses races (ethnos) o pobles*, els quals poden formar diverses ciutats. Els romans distingien *patria propria* (país natal) i la *communis patria* o pàtria comuna, que significava Roma com a unitat política jurídica imperial. En l'edat mitjana³⁰⁵, la paraula

³⁰³ DURAN I BAS, MANUEL, *Escritos, vol. I Primera Série: Estudios Jurídicos*, Lib. Juan Oliveres, Barcelona, 1888, p. 259.

³⁰⁴ COSTA, PIETRO, *Nacionalidad y Ciudadanía*, ed. Fundación coloquio Jurídico Europeo, Madrid, 2008, pp. 21-24.

³⁰⁵ GONZÁLEZ CASANOVA, op. cit., p. 73 i seg.: *en la Edad Media existía una lengua "política" y común, que era el latín de los letrados [...] era la lengua "oficial" de la Iglesia y de los intentos imperiales, pero a su socaire fueron surgiendo o transformándose lenguas natales o nacionales [...] ligadas a la peculiares costumbres y usos sociales de las poblaciones (catalani, poloni, etc.)*

"pàtria" indicava aquella col·lectivitat de la qual cadascun se sentia solidari (la del "cristià" era el Cel, la del "polític", l'Imperi); quan es va produir el desmembrament de l'Imperi va donar lloc a una pluralitat nacional, i la consciència d'aquesta per part dels naturals de cada país va reforçar la cohesió dels diversos pobles. Sobre aquesta consciència o sentiment de formar una nació que arriben a tenir, a la fi de l'Edat Mitjana, els pobles europeus va a operar la teoria de l'Estat, primer a través dels escriptors que pretenen justificar el poder suprem dels monarques (Maquiavel, Bodino, Hobbes), després, pels quals busquen justificar, d'una manera o d'una altre, que aquest poder suprem no pertany a les monarquies, sinó a la comunitat política en quan Nació³⁰⁶.

europas [...] Los pensadores políticos medievales tienen en su primer momento (agustinismo) a separar al populus o sujeto colectivo de la comunidad política, de la natio. Pero la influencia de Aristóteles permite la conciliación entre lo nacional o natural y lo político. Para los seguidores de Averroes, el populus no es más que la forma política necesaria de la natio. Para Tomás de Aquino, no hay comunidad política perfecta sin un fundamento nacional. No puede haber verdadero populus sin nación que lo sustente.

³⁰⁶ BASTIDA FREIJEDO, F.J., *Presentación*, dins l'obra: *Nacionalidad y ciudadanía* de PIETRO COSTA, ed. Fundación coloquio Jurídico Europeo, Madrid, 2008, pp. 10-13: *En Europa hasta el siglo XV y, en algunos casos, hasta el siglo XVII, se dan diferentes patrones: 1º) "Un patrón que se caracteriza por la participación política, por el sentido de la identidad colectiva, por la desigualdad entre los sujetos" –El patrón de pertenencia se concluye en torno a la civitas, lugar de diferenciación y jerarquía, pero, a la vez, medio de inclusión y de identidad político-jurídica del individuo, lo que le confiere el status civitatis; la no pertenencia significa carencia de protección jurídica del estatus- 2º) el patrón monárquico-absolutista que rige desde el siglo XVI hasta la Revolución francesa, sustituye el criterio de pertenencia como participación, por el de pertenencia como sujeción al monarca; la pertinencia es múltiple, en función de diversos criterios de desigualdad social o estamental, pero a todas ellas se superpone la pertenencia al soberano, la obediencia a su poder monárquico. 3º) El nuevo orden surgido de la Revolución francesa establece el patrón estatal-nacional. La nación se configura como un conjunto homogéneo, de individuos jurídicamente iguales, y en ella se reside la soberanía; este patrón hereda de los dos anteriores la idea participación política e integración, por un lado, y de poder absoluto, soberanía, por otro; y añade tres elementos nuevos: el principio de igualdad, frente a la multiplicidad de pertenencias durante el antiguo régimen, el de soberanía atribuida al sujeto colectivo, nación, no a un individuo, y el reconocimiento de derechos, no necesariamente ligado a la condición de ciudadano –ya que se distinguen entre derechos "del hombre" y "del ciudadano". 4º) el último patrón lo denomina patrón constitucional europeo, con él cambia el sentido de la pertenencia, que "deja de ser unitaria y monolítica*

*La síntesis entre lo natural o nacional y lo político o estatal nos dará, a partir del siglo XVIII, un nuevo concepto de “nación”, el concepto jurídico. Populus et natio acabarán coincidiendo en la teoría del Estado nacional soberano*³⁰⁷.

Però el natural, el nacional, és el nascut i viscut de forma immediata i en l'àmbit més proper de vida i treball; per tant, la nació és la societat humana en la totalitat de les seves finalitats, sota la limitació del lloc geogràfic. L'Estat, concebut històricament, és aquesta mateixa nació quan declara i compleix la regla jurídica, per més que, donat el caràcter orgànic del Dret, sigui el mateix òrgan de relacions entre totes les finalitats socials de la nacionalitat³⁰⁸; a la manera com el sistema nerviós, no sent més que un dels sistemes del cos humà, es relaciona amb tots i és centre i regulador harmònic de les seves funcions. Ara bé, aquest caràcter regulador implica sempre l'existència de la sobirania, i aquesta, com es veu, correspon a l'Estat³⁰⁹.

És un absurd considerar la nació, com a subjecte de dret, perquè manca en ella, com a nació, l'ordenament per mitjà del que pot expressar la seva pròpia voluntat i adquirir un poder jurídic propi; i des del moment en què adquireixi aquest poder es transforma en Estat, entrant al món del Dret, com a tal Estat i no com a nació. Però al mateix temps s'ha de conceptuar l'Estat organisme polític de la nació; i en aquest respecte, l'Estat té una personalitat, sinònima de capacitat jurídica, d'aquesta sort la personalitat no és el fonament, sinó el resultat de la comunitat jurídica, i implica que abans de parlar de personació, cal que hi hagi nació, concepte històric en el qual es manifesta la idea de l'Estat; i més tractant-se del fi jurídic, sempre i en tot moment, la nació farà precís que l'Estat sigui, qui la personifiqui i doni fe de la seva existència.

para convertirse en múltiple y plural” bajo un orden supraestatal [...]; COSTA, PIETRO, op. cit., pp. 29-33.

³⁰⁷ GONZÁLEZ CASANOVA, op. cit., p. 73.

³⁰⁸ COSTA, PIETRO, op. cit., p. 20: [...] *al hablar de comunidad política no hay que identificarla con el Estado. El Estado no es un fenómeno eterno [...] El Estado es soberanía, burocracia, pueblo, unidad de mando en un territorio: es una síntesis de elementos [...].*

³⁰⁹ FRADERA, JOSEP M^a, *La dificultat de descriure la nació (“regió” i “nació” en la historiografia catalana i internacional)*, dins de l'obra *Notícia nova de Catalunya: consideracions crítiques sobre la historiografia catalana als cinquanta anys de....*; ed. Ucelay-Da cal, Barcelona, 2005, pp. 121- 157.

A la vista del precedent, es més que evident el que varen significar *el canvi de la font del dret*; no es va tractar només, tal com diu González de donar “un nuevo concepto”; sinó més inclús, un radical i veritable canvi dels principis sobre els que aquestes paraules es sostenen i es sostenien; és a dir, va canviar l'ordre i finalitat que tenien que complir: l'exercici del poder i l'autoritat en la Nació Estat com societat orgànica.

A més de tot els fins ara dit, en l'Antic Règim es vivia, amb plenitud, el que s'anomena “teoria del dret diví³¹⁰”. Aquesta teoria, desenvolupada àmpliament al segle XVII unifica diverses coses diferents: 1º) el principi monàrquic³¹¹; 2º) La creença en un especial

³¹⁰ La teoria del Dret diví té la seva raó en el Primer principi del Dret; per la seva unitat i universalitat, el Dret deu tenir un primer principi, regla suprema i comuna de tot Dret. Aquest primer principi ha de reunir per ser tal, els caràcters de: veritable, cert, harmònic, universal, social i obligatori, ja que ha de servir de norma per a la vida social i amb l'han d'entroncar totes les institucions jurídiques; ha de trobar-se contingut tant en l'ordre universal de la creació com en el moral (per unir tots dos); ha de ser comú per a tots els homes, i ha de servir d'últim fonament de la força de les lleis. Característiques que poden resumir-se en tres: comprensiu de tots els altres, intensiu i summe o primer. El posicionament d'aquest primer principi han variat les escoles (uns han proposat el plau, uns altres la utilitat, uns altres la llei de la força o la consciència de la col·lectivitat o la raó humana sobirana i independent, etc.); encara que del concepte formulat resulta clar i evident que el dret té per fonament l'ordre aplicat a les relacions essencials de la societat humana, per la qual cosa el seu primer principi és "observar l'ordre". Com que aquest primer principi és obligatori, és, al mateix temps, el primer dels deures, tancant en sí els tres preceptes en què els antics resumien tots els preceptes del Dret: doncs l'ordre en l'ús de les facultats individuals és el primer principi de tota honestat (honeste vivere), i l'ordre en les relacions socials exigeix que no es doni a un altre (alterum non laedere) i que se doni a cadascun el que és seu (suum cuique tribuere).

³¹¹ KERN, FRITZ, *Derechos del Rey y derechos del pueblo*, trad. Lopez-Amo, Angel, ed. Rialp, Madrid, 1955, pp. 36 i seg. La teoria de l'origen diví del dret, que era la doctrina de l'Antic Règim, significa que l'origen últim del poder no rau en l'home, sinó en Déu. Ara bé, una cosa es l'origen del poder, i l'altra és l'exercici del poder; Ídem, p. 39: *Todo gobierno se concebía como la imagen en pequeño del gobierno divino del mundo. Así como el macrocosmos del mundo es eternamente gobernado por Dios en forma monárquica, y como el microcosmos del cuerpo lo es por el espíritu, así se concebía el "corpus politicum" situado entre ambos, la comunidad política, conducida por la autoridad que, cual la cabeza, está encima de los miembros y no procede de los miembros [...] se veía un derecho eternamente independiente frente a la comunidad. Y esto valía sin más ara toda autoridad, en la casa, en la economía, en la comuna y en el Estado, y si "todo poder procede de Dios", surge esta primaria contraposición de la*

El desenvolupament de la cita, els comentaris a la mateixa, i les reflexions que ens aporta, figuren explicades detalladament en les notes de peu de pàgina que insereixen, seguint l'ordre de la mateixa cita. Ens diu Mieres:

Quia solus princeps legem facere potest: vt l.fin.C. de legibus iuxta.l.non ambigitur. ff. eo titu. & in authem. de raptis mulieribus in principio colla.ix.cum ibi no. & hodie in Catalonia de consensu & approbatione curie vt in c. Item statuimus volumus & c.in curiae Barcinonae, domini Regis Petri secundi.& hoc quo ad constit. Quia pragma.sanc. regias non obuiantes constitutionibus dominus Rex solus potem in camera sua facere:& hoc iure vtimur in Catalonia³¹⁶.

Sobre aquesta comentarem, per una part: els diferents drets que en la mateixa s'encunyen, i la interrelació que entre ells es dona; finalment veurem com l'actual dret vigent, en un determinat moment, marca la seva primacia sobre els altres³¹⁷ i s'estableix com dret abanderat. Per l'altra, exposarem de la institució de la *Iurisdictio*: la seva evolució històrica, el seu acoblament a cada

³¹⁶ CALICII, IACOBI, op. cit., T.2, p. 37.53.

³¹⁷ En quant als drets diferents, aquests són: normes de *ius commune* i normes de les *iura propria* catalanes; aquestes les separem i distingim mitjançant claudàtors que inserim al costat esquerre del text, especificant quina és la part del text que correspon a un i/o a l'altre dret. Seguidament presentem la interrelació que es dona entre ells; és a dir, com un ens remet a l'altre i es completen; aquesta interconnexió és a quatre nivells, els dos primers dins del *ius commune*, el tercer, entre el *ius commune* i les *iura propria* catalanes; i el quart, dins de la *iura propria* catalana. Dins del *ius commune* observem que: primer ens remet a altres cossos legals (al Codi i a les Novel·les), ho fa utilitzant una sentència plena d'abreviatures, per distingir aquesta remissió subratllem text e encertem notes de peu de pàgina, en les que exposem les cites dels textos de remissió; fixem-nos que en el text traduït ja s'hi fa constar la cita de remissió directament. A un segon nivell, dins del *ius commune*, es dona quan aquest ens remet a la glossa; ho fa amb l'expressió "*cum ibi no*" la qual deixem igual, però no així en la traducció, la qual transcrivim incerta entre parèntesis i subratllada com segueix: "gl. α Competere; gl. β Dubium a Coll. IX, 25 i D., 28, 6, 43 -l. ex facto". Al tercer nivell, trobem l'enllaç entre el *ius commune* i la *iura propria* catalana vigent; aquest enllaç ens ve establert per les paraules: *hodie in Catalonia*; les quals, ressaltem en negreta per distingir-les, ens indiquen, al seu torn, com és el dret realment vigent a Catalunya. I en quart nivell, dins de la *iura propria*, trobem la remissió a una constitució; aquest remesa es fa de la mateixa manera que les que ja hem vist en el *ius commune*, per tant, també utilitzem la mateixa mecànica aplicada en elles (subratllem text e encertem notes de peu de pàgina).

realitat jurídica catalana concreta; i finalment com aquesta s'estableix com puntal i cruïlla de la *lex et iura* a Catalunya³¹⁸.

<p><i>Ius Commune</i></p>	<p><i>Quia solus princeps legem facere potest: vt l.fin.C³¹⁹.de legibus iuxta.l.non ambigitur. ff³²⁰.eo titu. & in authem. de raptis mulieribus in principio colla.ix³²¹.cum ibi no³²².</i></p>	<p>Perquè només el príncep pot fer la llei, com estableix la llei (C., 1, 14, 12 §1)³²⁴ interpretada segons (D., 1, 3, 8)³²⁵ i segons la llei (Nov., coll. IX, 25)³²⁶ amb la seva glossa (gl. α Competere; gl. β Dubium a Coll. IX, 25 i D., 28, 6, 43 -l. ex facto)³²⁷. I avui en dia, a Catalunya, amb el consentiment i aprovació de la Cort, com establí la constitució 'Item statuimus, 'Volumus.' de la Cort de Barcelona del senyor rei Pere segon (CYADC - 1704, 1,1,15,1)³²⁸ I això pel</p>
<p><i>Iura Propria catalana</i></p>	<p><i>& hodie in Catalonia de consensu & approbatione curie vt in c. Item statuimus volumus & c.in curiae Barcinonae. domini Regis Petri secundi³²³.& hoc quo ad</i></p>	

³¹⁸ Sobre la *interpretatio*, observarem com aquesta era patrimoni dels jurisperits en el dret romà, com va quedar arrellegada en el règim absolutista de Justinià; i com va tornar a desplegar tot el seu esplendor en el dret català, ja des del començament d'aquest amb els Usatges, a on ja la tenien prevista, i com amb els anys i segles es va anar adaptant a la nova realitat jurídica canviant gràcies els capítols de Cort, recollits en les Compilacions; Vide infra nota 693.

³¹⁹ C., 1, 14, 12 §1

³²⁰ D., 1,3, 9 (ed. crítica) D., 1, 3, 8 (ed. vulgata).

³²¹ nov. 150 (ed. Crítica); Nov., coll. IX, 25 (ed. Vulgata).

³²² gl.α Competere a Coll. IX, 25, com diu C.,1,14,12,1; gl.β Dubium a Coll. IX, 25, com diu C., 1,14,1; i com diu D., 28, 6, 43 -l. ex facto-

³²³ CYADC-1704, 1, 1, 15, 1.

³²⁴ C., 1, 14, 12 §1: ; GARCÍA DEL CORRAL, op. cit., T. 4, p. 149: *Así, pues, como hayamos visto que también está dudoso en las antiguas leyes, si, cuando el pensamiento Imperial interpretó la ley, deberá acaso tener validez semejante interpretación regia, tanto hemos, a la verdad, ridiculizado, esta vana sutileza de algunos, que hemos determinado que debía ser corregida. Y declaramos que toda interpretación de las leyes hecha por el emperador, ya sea sobre súplicas, ya sea en juicios, ya de cualquier otro modo, sea considerada válida e indubitada. Porque si al presente solo al emperador es permitido hacer las leyes, también el interpretar las leyes debe ser digno solamente de su autoridad imperial. ¿Por qué se recurre a nosotros a propuestas de los próceres, si en los pleitos surge una duda, y ellos no se consideran idóneos o suficientes para decidir el litigio, y por qué oyen nuestros oídos todas las ambigüedades que se presentan a los jueces, y que suelen nacer de las leyes, si de nosotros no dimana la genuina interpretación? ¿O Quién parecerá que es idóneo para resolver los enigmas de las leyes, y para aclararlos a todos, sino aquel a quien únicamente está permitido ser legislador? Desechadas, pues, estas ridículas dudas, solo el emperador será justamente reconocido así único legislador, como intérprete de las leyes; sin que por la presente ley se derogue nada respecto a los autores del antiguo derecho, porque también a ellos les concedió esto la majestad imperial.*

	<i>constit. Quia pragma.sanc. regias non obuiantes constitutionibus dominus Rex solus potem in camera sua</i>	que fa a les constitucions, atès que el senyor rei tot sol pot fer en la seva cambra pragmàtiques sancions reials que no s'oposin a les constitucions ³²⁹ .
--	---	--

³²⁵ D., 1,3, 9 (ed. crítica) D., 1, 3, 8 (ed. vulgata): *Non ambigitur, Senatium ius facere posse*; GARCÍA DEL CORRAL, op. cit., T. 1, p. 210.9: *No se duda que el senado puede hacer leyes*.

³²⁶ nov. 150 (ed. Crítica); Nov., coll. IX, 25 (ed. Vulgata); GARCÍA DEL CORRAL, op. cit., T. 6, p. 506: *A nadie le ocurre dudar que la interpretación de la ley le compete solamente a la alteza del príncipe, puesto que la eminencia del mismo reivindica para sí la autoridad también para promulgar la ley [...]*.

³²⁷ gl.α Competere a Coll. IX, 25: com diu C., 1, 14, 12,1: *Así pues...* Vide supra nota 324 C., 1, 14, 12 §1; gl.β Dubium a Coll. IX, 25: com C., 1, 14, 1: *Solamente a nosotros nos corresponde y es lícito examinar la interpretación interpuesta entre la equidad y el derecho* (GARCÍA DEL CORRAL, op. cit., T. 4, pp. 145-146; i com diu D., 28, 6, 43: [...] *Respondí, que, a la verdad, los beneficios de los Príncipes suelen interpretarlos los mismos Príncipes se puede decir, que él quiso conceder aquel solamente en cuanto el hijo permanece en la misma enfermedad; y que así como por derecho civil el testamento pupilar se invalida con la pubertad, así el Príncipe se había atendido al derecho respecto a este, que no puede testar por causa de enfermedad. Porque también si se le hubiese dado substituto a un hijo loco, diríamos que dejaba de ser válido el testamento, cuando hubiese sanado, porque ya podría hacer testamento para sí; porque comienza a ser injusto el beneficio del Príncipe, si dijéramos que todavía era válido, pues le quitaría la facultad de hacer testamento a un hombre de sano juicio. Así, pues, también se ha de decir, que por la agnación de un heredero suyo se rompe la substitución, porque nada importa que el mismo hijo instituyese después otro heredero, o que por la ley comenzare a tener un heredero un heredero suyo; porque no es verosímil que el padre, o el Príncipe, haya pensado en este caso, de suerte que desheredase al que naciese después. Y no importa, de qué modo intervenga el beneficio del Príncipe respecto a la facultad de hacer testamento, si respecto a la persona de uno solo, o a la de muchos. § 1.- Así mismo pregunto [...]*.

³²⁸ CYADC-1704, 1, 1, 15, 1; Pere segon en la Cort de Barcelona M.CC.Lxxxiii, Cdec. Xiiii: *Volem, statuim, e ordenam, que si no, o los successors nostres Constitutio alguna general, o statut fer volrem en Catalunya, aquella, o aquella façam de approbatio, e consentiment dels Prelats, dels Barons, dels Cavallers, e dels Ciutadans de Cathalunya, o ells appellats, de la major, e de la pus sana part de aquells* (sic).

³²⁹ Ara exposarem, per una part, un exemple de l'exercici del **Principi de Submissió al Imperi del Dret**, dins el qual observarem: el dret vigent, el compliment de Pacte del monarca i les Corts, i com el monarca continua ostentant la seva facultat de crear dret i llei per si mateix; per l'altre, la institució de la *Interpretatio* i els titulars amb jurisdicció per exercir-la; així com el que significa "ostentar jurisdicció" respecte a l'ordenació de la potestat pública (comunitat, política del poble, o dret públic).

El Principi de Submissió al Imperi del Dret, Mieres ens el mostra de tres maneres: primera, amb l'ús de les paraules *hodie in Catalonia* ens diu que estem, en aquest

moment, parlant d'un dret diferent de l'anterior (vide infra 425), i vigent el primer per la *Communis Opinio*; segona, amb la frase: *que de conformitat amb el Capítol de Cort ..., aprovat en la Cort de Barcelona , presidida pel rei ... s'acorda...*, amb aquesta, i pels mots: *Volem, statuim, e ordenam* ens mostra com el pactisme es un fet en les Corts catalanes, perquè: s'ha *aprovat en la Cort* perquè ho *Volem, statuim, e ordenam*; i tercer, i com a clau final de la cita, ens diu: *atès que el senyor rei tot sol pot fer en la seva cambra pragmàtiques sancions reials que no s'oposin a les constitucions*; és a dir: ratifica que el monarca ostenta per si sol la potestat de legislà, ara bé, sempre i quan la seva pragmàtica o llei no sigui contrària al que diuen les constitucions.

Pel que fa a la institució de la *Interpretatio*, Mieres ens ensenya el recorregut històric de la mateixa al temps que ens mostra els diferents titulars de jurisdicció de la *Interpretatio* en cada un dels drets que exposa; així: primer, ens vincula a les lleis justinianees, per les quals l'únic que ostentava la jurisdicció per exercir la *Interpretatio*, com titular del poder absolut, era el propi emperador; ara bé, en segon lloc, i perquè el propi *ius commune* li condueix, posa d'evident una època anterior, la romana, en la que la jurisdicció de la *Interpretatio* era exercida no només pels emperadors; sinó també, i sobre tot, pels jurisperits gràcies al *ius dicendi* i el *ius respondendi*. Tercer, per la cita remissòria a les Constitucions catalanes, ens exposa: per una part, des de quin moment es dona el dret vigent a Catalunya; per l'altre, quins son a Catalunya els titulars de jurisdicció per exercir la *Interpretatio*; i ho fa remetent-nos, primer, al Capítol de Cort 14 de 1283), el qual té per antecedent l'Usatge *Vna quaeque gens* -ambdós formant part del títol XV del llibre primer de les Compilacions-; i aquesta Constitució expressament ens diu les persones que –en forma de comissió o col·legi- ostenten la jurisdicció de la *interpretatio*, i aquestes son: prelats, barons, cavallers i ciutadans.

Finalment ens queda per exposar com la jurisdicció, per la que s'ostenta la facultat de la *Interpretatio*, queda vinculada en l'ordenació de la potestat pública, i com aquesta, a la inversa, incideix en la comunitat i en la política del poble; i per concloure, tenint fresc el procés viscut, veurem com les idees que aportarà Bodin en el segle XVI-XVII,) junt amb les dels enciclopedistes de la Revolució francesa, alteren aquest els conceptes i la idea d'orde que sempre havia regit.

Pel que fa a la vinculació de la jurisdicció en l'ordenació de la comunitat com potestat pública, la veiem fen un breu i sintètic recorregut històric. En l'alta edat mitjana emergien tres fets: “la terra, la sang i el temps” (terra entesa com a productora, que porta impresa en si regles originàries, llegibles. La sang com a realitat que crea un vincle que no es podia trencar, entre subjectes. El temps com a durada, com una continuïtat de fets que crea, extingeix i modifica) regia el principi, heretat del Ciceró i s. Agustí, *Consuetudo com altera natura* conforma l'ordre jurídic com a harmònica relació entre la naturalesa i el costum, té la seva força entre l'universal i el particular, és la simbiosi dels usos de la terra i la ciència jurídica (com diu Grossi, *El orden juridico medieval*, p. 107); en aquesta configuració comunitària va ser d'extraordinària la labor de l'Església, donat que l'absència d'Estat, va generar un buit que ella va suplir gràcies a la seva presència i l'articulada i universal organització, en diòcesi i parròquies; així es va situar en el cor de la societat civil i gairebé es va identificar amb ella); el dret neix d'aquesta societat autònoma, protectora de l'individu i del grup, i s'identifica amb la realitat ordenadora i aglomeradora, donat que hi ha un profund nexu entri

hàbits i *ordo*; i la història jurídica, com a història del pensament, entre anàlisi teòrica i anàlisi històrica, va mostrar la fructífera ciència jurídica com a unitat, sense descomposició antinatural entre “història i dogma” (Processus Iudici p. 36) Aquest entorn jurídic, manté en el seu centre a el “príncep”, la tasca essencial del qual consisteix en “gubernare et regere cum equitate et iustitia”- (el Príncep, a l'ésser, abans de res jutge proveït d'una virtut primària, la justícia, la tasca essencial de la qual s'exercita respectant l'ordena't discórrer de la vida del Dret; que es desenvolupa en un àmbit autònom diferent del polític; i amb el temps: uss et consuetudo, vindran a designar prestacions, càrregues impositives, o llibertats conquistades als senyors pels pobladors o residents d'una determinada terra. Es així com la societat medieval organitzada autònomament, es a dir: cada unitat agrària, gremi, col·legi, corporació, etc., posseïa la seva pròpia norma i mantenia la seva pròpia autonomia de dret i ordre (donat que el dret és més ordenament que autoritat, és la manifestació de les coses per estructurar-se en ordre), juntes conviuen i es van sotmetre, pel principi del respecte i de la sobirania, a una institució superior: la del monarca o sobirà, perquè la nova realitat territorial estava canviant, el progrés de la consciència del poble, la fidelitat a un monarca i les noves necessitats. A Catalunya, terra de costums, es produeix un acostament real i pràctic entre el dret general i els drets locals. Ara exposem com es produïa la incidència de la Interpretatio en la vida i dret de la comunitat i en la política del poble, per això ens remetem a D'ORS, ALVARO, *Los romanistas ante la actual crisis de la ley*, Ateneo, Madrid, 1952, p. 7 i seg., a on ens exposa el “ciclo de producción jurídica” dient: “Partimos (+) de la naturaleza de las cosas (N) como realidad primaria que contempla el juez (o el que asume la función de enjuiciar), el cual no puede dejar de observarla al dar su sentencia (S); de otra suerte, su sentencia sería injusta. La sentencia (S), como formulación concreta (casuística) de prudencia jurídica, engendra la formulación general de la ley (L). Esta se impone como derecho positivo, es decir, impuesto al juez para su aplicación (A): el juez observará así el nuevo dato legal; de otra suerte, su sentencia sería ilegal. De todos modos, la actitud del juez a los extremos de la línea judicial (S y A) no es esencialmente distinta, pese a que se haya introducido la norma ‘positiva’. La aplicación (A) de la ley supone su realización en la vida social mediante la formación de una costumbre (C), que viene a ser una ‘segunda naturaleza’. Nuevamente, a partir de esa naturaleza de las cosas, confirmada o modificada (evolución jurídica) por la costumbre judicial, el juez extrae nuevas decisiones o sentencias (S’), que ocasionarán, al sentar una nueva jurisprudencia, cambios legislativos (L’), los cuales se impondrán al juez (A’) para influir en la realidad (C’), y así sucesivamente. Tenemos así, como momentos fundamentales de la producción jurídica, la sentencia dada por la prudencia jurídica, la ley y la costumbre. Aquella es la fundamental, aunque dependa a su vez de la naturaleza de las cosas, porque es la que engendra la ley y la costumbre; por eso decimos que la jurisprudencia es la fuente primaria. Ahora bien; como toda la producción jurídica es una obra de hombres, una obra del espíritu humano, y éste tiene tres potencias operativas, que son el entendimiento, la voluntad y la memoria, [...] la prudencia era obra fundamentalmente del entendimiento; la ley, de la voluntad, y la costumbre, de la memoria”.

Ja per finalitzar exposem, també de manera molt breu, com des de les idees de Bodin (XVI-XVII) i les dels enciclopedistes de la Revolució francesa, es van

Seguint amb el tema que ara desenvolupem: *el canvi de la font principal i hegemònica del dret*, prosseguim amb la teoria de *l'origen del dret en la sobirania popular o nacional*, que és la que implanta el Nou Règim; això significa, segons Escriche (al qual citem per ésser juriconsult espanyol de l'època i autor de molts dels llibres que varen servir de base per a la gestació del nou dret), el següent:

¿Qué es soberanía? La omnipotencia humana, o la reunión de todos los poderes sociales, esto es, del legislativo que hace las leyes, del ejecutivo que las ejecuta, y del judicial que las aplica a los hechos particulares. ¿En quién residen estos poderes? El legislativo en las cortes con el rey; el ejecutivo, en el rey; y el judicial, en los tribunales y juzgados, que administran la justicia en nombre del rey (Const. De 1837, art. 12, 45, 63 y 68)³³⁰.

La nova realitat que sorgeix de canviar la doctrina de l'origen diví del poder o l'autoritat per la de l'origen humà, significa que es canvia el criteri d'ordre de les coses, es passa del criteri de la unitat (direcció de fi) a l'adopció del criteri de la diversitat (si es dona algun fi, aquest no té per què ser únicament un, sinó que se'n poden donar diversos, i fins i tot, dins d'aquesta varietat, diversitat d'objectius que alhora poden ser contradictoris entre si).

Constatem el que hem dit amb els fragments següents: “Uno de los primeros actos de la asamblea constituyente (Francia) fue nombrar una comisión para que redactara y propusiere un nuevo proyecto de organización judicial. [...] decidió en 1790 que era preciso crear un sistema enteramente nuevo, porque juzgaba el antiguo incompatible

alterar els conceptes i la idea d'orde. Jean Bodin diu que en una comunitat s'introdueix la jurisdicció i que l'anomenen sobirania, i aquesta sobirania no té cap límit, ni per dalt (l'Església) ni per baix (el municipi); per tant, tot el poder el té l'Estat i l'ostenta el monarca. Amb la Revolució francesa i els enciclopedistes, aquest canvien el títol de sobirania, en lloc de ostentar dita sobirania el rei ara la posen en mans d'una idea nova: la Nació (que segons Grossi és un mite); així la Nació passar a tenir jurisdicció única i sobirana, i tots els demès estan sotmesos a ella; i tota autonomia no es més que una concessió graciosa de la sobirania suprema; i en aquest camí es continua fins que es proposa el “contracte social” i aquest se li dona el nom de Constitució.

³³⁰ ESCRICHE, JOAQUÍN, *Elementos del Derecho patrio*, 2a edició, viuda de Calleja e hijos, Madrid, 1840, p. 4-5.

17 d'octubre de 1894 autoritzava un nou projecte de llei de bases per la reforma de les lleis sobre organització judicial i enjudiciament civil i els Reials Ordres de 3 de gener i de 7 de febrer de 1896 sobre la mateixa qüestió; Llei de 21 d'agost de 1896 en què es modificava l'art. 1567 de la LEC 1881; Reial Ordre de 23 de juny de 1897, en què s'encarregava a la Comissió general de codificació que proposés les reformes necessàries en el procediment civil i mercantil; la Llei de 21 de gener de 1901 (en referència a la del Pressupost de 31 de març de 1900) sobre reforma de l'orgànica del poder judicial i d'enjudiciament civil i criminal; la Llei de 9 d'abril de 1904 sobre procediment pels convenis de les empreses de canals, ferrocarrils i altres obres públiques amb els seus creditors; la Llei de 5 d'abril i el Reglament 22 de setembre de 1904 sobre responsabilitat dels funcionaris civils de l'ordre governatiu i administratiu; Reial Ordre de 21 de desembre de 1905 amb referència a la de 21 maig 1889 sobre submissió dels militars al fur ordinari en els assumptes civils; la Llei de reforma hipotecària de 21 d'abril de 1909, que importa un nou procediment per fer efectiu el crèdit hipotecari; el Reial Ordre de 30 de novembre de 1911, amb referència al Reial Decret de 24 de desembre de 1906 sobre dipòsits judicials; la Circular de la Fiscalia al Tribunal Suprem de 10 de juny de 1912 interpretant els articles 56 i 63 de la llei processal, entre altres reformes (matèria d'embargaments, retenció de sous, etc.)⁵⁰⁹.

Reflexió final

Per les múltiples reformes que la magna obra de codificació del dret processal civil ha estat sotmesa, ja només de néixer, i així s'ha continuat suportant durant els escassos 130 anys que porta de vida, hem de fer una parada i una reflexió.

Tinguem en compte que podem parlar bé del **Dret com ordenament jurídic**⁵¹⁰, en el que tots estem sotmesos pel seu propi imperi (imperi del Dret); o bé, i en contra, que el dret *es redueix a un*

⁵⁰⁹ Ídem, p. 3-5.

⁵¹⁰ MONTAGUT, TOMÀS, *Història del dret català*, op. cit., pp. 20 i seg.: *L'Ordenament jurídic* es configura per l'obra científica i pràctica dels Juristes tècnics, coneixedors del dret, que consoliden la tradició jurídica amb la empremta extraordinària de la finalitat, respectant les regles de l'art jurídic de la matèria modelada, amb el sentit artístic del que practica el dret amb coneixements tècnics, científics i pràctics propi de l'ofici.

*conjunt de normes jurídiques*⁵¹¹ que regulen les relacions socials, establint sancions i adoptant forma preferentment legals; en aquest sentit, *dret es el poder*⁵¹².

El dret com *ordenament jurídic*, fruit d'una síntesis entre les normes i l'organització de la vida social (poders legislatiu, executiu, i judicial); mentre que el dret com *conjunt de normes* son una correlació de teoremes, exposats en els codis, respecte els quals la realitat té que demostrar el seu enllaç amb ells⁵¹³.

Per portar a terme aquesta cavil·lació, comencem a sintetitzar el treball a la inversa del que hem fet; és a dir, comencem pel final d'aquesta Part I, i retrocedint l'enllacem amb el capítol Introductorí. Aquest començar pel final, l'iniciem amb el mot *descodificació*, del que ens parla al Dr. Arroyo, que apunta:

*La llamada descodificación, consecuencia de la aprobación de numerosas leyes especiales, va diluyendo el importante esfuerzo codificador, que se prolonga con agonía [...]*⁵¹⁴.

*Nos hemos habituado a la inflación legislativa [...] Si además se incide en duplicar normativa sólida [...] en reglamentar minucias, o en acumular casos por aluvión en disposiciones con pretensiones de generalidad, hay que preguntarse hacia dónde queremos ir [...] Entonces, habrá que convenir que es mejor revisar a fondo el sistema de organización que habíamos diseñado*⁵¹⁵.

Aquesta agonia de la descodificació, opinem que no es fruit del detractors que aquesta pugui o no tenir, dels quals, diu Arroyo:

Ven con recelo todo centralismo, y prefieren fraccionar la unidad del sistema, alegando el respeto a las peculiaridades de cada cual, sean

⁵¹¹ ROMANO, SANTI, *Lo Stato moderno e la sua crisi*, Giuffrè editore, Milano, 1969, pp. 3-26 i 173-185; GARBERÍ LLOBREGAT, op. cit., pp. 85-89.

⁵¹² Vide supra notes 1, 252 a 265: conceptes de dret i llei; anàlisi fet des del *ius et iudicium* fins el dret processal, aturant-nos en el dret compilat, i de retruc, en el dret recopilat.

⁵¹³ VALLET DE GOYTISOLO, JUAN B., *Metodologia Juridica*, pp. 147 i seg.

⁵¹⁴ ARROYO MARTÍNEZ, *Las Siete Partidas...*, ed. Tirocinio, Barcelona, 2006, op. cit., pp.16-17.

⁵¹⁵ RAMOS & ARROYO, *Las leyes de estilo y declaraciones sobre las leyes del fuero, 1497*, ed. Tirocinio sl, Barcelona, 2011, p. 23; CASAIS SANTALÓ, op. cit., pp. 3-5.

territorios históricos o parcelas del ordenamiento. Así, los cultivadores de la escuela histórica esgrimen la primacía de la costumbre, sacrificada frente a la ley [...] ⁵¹⁶.

Tant mateix, considero que son altres les seves causes. Per exposar aquestes, seguirem el dictat de diferents professors i doctors en dret, bons coneixedors de la realitat jurídica, actual i la passada.

Una primera causa radica en l'apuntament d'una ***nova teleologia del dret***; la qual té l'arrel en la *mitologia jurídica*⁵¹⁷ que es va plantejar en els segles XVII-XVIII, com ens diu Grossi, i l'avalua Vallet de Goytisoló⁵¹⁸:

Aquí se puede encontrar la más inteligente, la más consciente, la más hábil creación de mitos jurídicos jamás hallada en la larga historia jurídica occidental; un conjunto de mitos orgánicamente imaginados y unidos para dar vida a una verdadera y auténtica mitología jurídica [...] estado de naturaleza, contrato social, representación política, igualdad jurídica, voluntad general, y así sucesivamente [...] ⁵¹⁹.

La ilustración político-jurídica tiene necesidad del mito porque tiene necesidad de un absoluto al que acogerse ⁵²⁰.

Aquesta nova teleologia va comportar un canvi en els principis del dret; pels quals, el dret deixa de ser, com diu Grossi:

⁵¹⁶ ARROYO MARTÍNEZ, op. cit., p. 16.

⁵¹⁷ La veu *Mitologia Jurídica* dimana de l'encunyació que feu SANTI ROMANO "Mitologia giuridica", en la seva obra *Frammenti di un dizionario giuridico*, ed. Giuffrè, Milano, 1947; VALLET DE GOYTISOLO, *Metodologia Jurídica*, p. 37: *Esta es la situación en la que ha caído la modernidad, y de la cual la postmodernidad no sabe salir, por la pérdida de la situación del hombre en el universo y de la noción de sus límites [...] por ello caído en la stupidità, en la estolidez; Vide infra nota 688.*

⁵¹⁸ VALLET DE GOYTISOLO, *Metodologia Jurídica*, pp. 37-40 (p.39): *Esto dio lugar a que la mirada del hombre sobre las cosas cambiara totalmente, al dejar de sentirse integrado en un orden universal del que, a la vez, él y las cosas formaran parte. Sintió que su mente estaba separada de las cosas, que las examinaba desde un punto exterior a ellas, desde una perspectiva situada en la propia conciencia del sujeto. En esta tesitura, el hombre no se contenta con una mera observación de la naturaleza, sino que efectúa "una experiencia artificial [...]".*

⁵¹⁹ GROSSI, PAOLO, *Mitologia.....*, p. 40.

⁵²⁰ Ídem, p. 41.

*La razón civil llamada a regular la vida cotidiana de los hombres, (que) toma forma directa e inmediatamente de la sociedad y sobre sus sueltas formas se configura*⁵²¹.

Per passar a ser dret: *un conjunt de definicions breus i clares, amb regles concises referides a una sola branca del dret i no a diverses; racional, deixant de costat l' historicitat que el dret comporta i la referència a altres sistemes jurídics*⁵²².

Tot això, per imposar l'imperi de la llei com a poder, en front de l'imperi del dret⁵²³. Fet que de manera immediata comporta un **empobriment del propi dret**, i condueix a la seva decadència, perquè no es capaç de donar resposta a les experiències de la realitat, ni a la necessitat social. Aquesta decadència condueix a una degeneració que deriva cap el debilitament més acusat, i a una espiral infrenable de normativa, que reitera el ja apuntat per Arroyo:

*Nos hemos habituado a la inflación legislativa, inmunizándonos mentalmente con el secreto convencimiento de que es abrumadoramente imposible cumplir con todo*⁵²⁴.

En la pràctica es produeix, lentament, un divorci entre el dret oficial i el dret de la pràctica; és a dir, entre el *moment de validesa* del dret oficial i el *d'efectivitat pràctica* d'aquest; el qual se intenta escurçar amb l'espiral legislativa.

Una segona causa la trobem en dues ramificacions diferents: La primera es la dimanant de la **confusió e integració de les paraules: poder, potestat, autoritat i jurisdicció**⁵²⁵. I l'altra que comporta un empobriment més, es deguda a la pèrdua de la distinció entre dret i llei (ius-iura / lex), per reduir el dret a la llei; com es dona, de manera palesa, en la codificació⁵²⁶.

La confusió e integració de les paraules: *poder, potestat, autoritat, facultat i jurisdicció*, les quals, ahora, conflueixen conjuntament

⁵²¹ Ídem, p. 26.

⁵²² Vide Supra nota 512; DURAN LALAGUNA, op. cit., p. 138.

⁵²³ Vide infra p. 89; Vide Supra, Part III.3.

⁵²⁴ RAMOS & ARROYO, *Las leyes de estilo y declaraciones sobre las leyes del fuero, 1497*, ed. Tirocinio sl, Barcelona, 2011, p. 23.

⁵²⁵ Vide supra, pp.72 a 76.

⁵²⁶ Vide supra nota 512.

amb les de: **òrgan i funció**; faciliten, per una part, que s'assimili la *funció* i l'*òrgan* al *poder*; per l'altre, la reducció del dret a la llei, aquesta última la fan expressió d'aquest *poder*.

L'equiparació de *funció* i *òrgan* a *poder*⁵²⁷ va comportar un nou empobriment; aquest es degut a que es va perdre la precisió de que les funcions pressuposen òrgans, i aquest **òrgans ostenten jurisdicció**⁵²⁸. Aquesta pèrdua va comportar dues conseqüències: Una, que s'apliqués una nova teleologia: a la llibertat, a la persona (ciudadà, súbdit), etc. L'altre, que en ocasions, una jurisdicció es pot extralimitar i passar a desenvolupar la tasca i la *potestas* d'un altre jurisdicció; com es el cas que ens mostra aquest autor:

*Empero, cuando la conclusión a que llega un tribunal es distinta... de lo que prevé la norma, el conflicto teórico está servido. Se produce una agresión al sistema, que denominamos claramente jurisprudencia contra legem [...]*⁵²⁹.

Maspons ens diu, explicant l'esperit del dret públic català que:

És propi de qui exerceix l'autoritat, no sols preocupar-se de la utilitat pública, i de la de cadascun dels governats perquè puguin viure en pau, sinó també mantenir el predomini de la justícia. I la raó la donava ja un dels usatges compilats per Ramon Berenguer, dient: “car per inic príncep e sens veritat e sens justícia, se destrueix e pereix per tots temps la terra e sos habitants” (Const. 1,1,21, us.1). **L'oblit de la missió de l'autoritat pels qui l'encarnen, o sigui l'abús de les seves facultats, té per conseqüència l'anorreament de la nació.** Eiximenis no s'està de dir, ponderant-ho, que “és traïdor príncep a son vassall com li trenca la fe” (cap. 8); i que: “Sapiats per cert que príncep que no serva la fe a sos vassalls, que per infaeltat de vassalls

⁵²⁷Vide supra notes 298 a 300; l'assimilació de *funció* i *òrgan* a *poder* no el podem atribuir només al moviment codificador, sinó que l'arrel està més enllà en el temps: l'observem en l'absolutisme, i en *Las Partidas* a on, s'entén *poder* com a *funció* - *Partida* II, tit. I, ley I i *Partida* II, tit. I, ley II.

⁵²⁸ ROMANO, SANTI, *Il diritto pubblico italiano*, Giuffrè editore, Milano, 1988, pp. 361-372; p. 363: *La semplice interpretazione della legge non basta però molte volte ad attuarla [...] ma sempre a norma del diritto obbiettivo, che non modificheranno né creeranno mai ex novo.*

⁵²⁹ RAMOS & ARROYO, *Las leyes de estilo...*, p. 16; vide infra, p. 117, nota 494; (LALINDE ABADIA, *Derecho y Fuero*): *Lo normal es que la costumbre se desarrolle cuando no hay fuero, que es lo que, romanísticamente puede denominarse costumbre “praeter legem”.* Sin embargo, puede no ser así y, entonces, se produce una colisión entre fuero y costumbre, que el ordenamiento... ha resuelto concediendo preferencia a la costumbre que, romanísticamente, puede denominarse “contra legem”.

ha de morir...”; “car en aquest cas aital príncep perd tot lo cor dels súbdits, e per consegüent llavors la cosa pública va a terra” (cap. 15)⁵³⁰.

Expressat en altres paraules també ens ho diuen Dworkin y Ramos & Arroyo, entre altres⁵³¹:

*[...] los jueces siempre deberían seguir la ley, en cualquier decisión, en lugar de tratar de mejorarla [...] Lamentablemente... algunos jueces no aceptan esta sabia compulsión; en forma encubierta e incluso al desnudo, tuercen la ley para servir a sus propios propósitos o política. Estos son los malos jueces, los usurpadores, los destructores de la democracia*⁵³².

*Los términos del problema son conocidos y se pueden simplificar diciendo que la cuestión estriba en cómo repartimos los roles en la organización jurídica de nuestra convivencia: quién legisla y quién juzga, cuales son los límites del legislador y los del juez. Pero también qué modelo de legislador elegimos y qué modelo de juez deseamos: un legislador absorbente, hiperactivo y omnipresente o uno moderado, que deje amplios espacios de libertad individual; un juez, que se limite a aplicar la ley de la forma más recta para actuar su contenido [...], o un juez creativo, que piense... en la solución adecuada... según las circunstancias del momento. Las respuestas a este problema son y han sido variadas a lo largo de la historia jurídica [...]*⁵³³.

Així arribem a una altre causa, aquesta ve donada per la **feina feta pels legisladors**, com hem observat en els dubtes sobre la gestió de lo públic, i la manca de consciència responsable en el legislar; la escassa consciència dels representants públics del moment; i la manca de criteri i ordre en l'actuar. El trist es que, avui, juristes actuals, ens segueixen afirmant el mateix:

⁵³⁰ MASPONS ANGLASELL, F., *L'Esperit del dret públic català*, p. 21.

⁵³¹ GARBERÍ LLOBREGAT, op. cit., pp. 85-89: *El último de los principios constitucionales predicables de los Jueces y Magistrados es el relativo a su sometimiento al imperio de la Ley (art. 117.1 CE.) [...] 3º Además [...] (la ley) otorga una respuesta para cada situación, el que la potestad jurisdiccional se someta únicamente al imperio de la Ley comporta la llamada prohibición de non liquet, esto es, la obligación inexcusable de que los Jueces y magistrados resuelvan todos y cada uno de los asunto [...] 4º Por otra parte, el enunciado constitucional que nos ocupa determina, interpretado a contrario, que los Jueces y magistrados hayan de resolver los conflictos con arreglo a la Ley y a nada más que la Ley [...]*.

⁵³² DWORKIN, RONALD, *El imperio de la justicia*, traduc. Claudia Ferrari, ed. Gedisa, 2ª edición, Barcelona, 2012, pp. 19-20.

⁵³³ RAMOS & ARROYO, *Las leyes de estil...*, p. 12.

*Digo [...] el codificador, si hace bien su trabajo, debe plasmar en la ley escrita el espíritu del pueblo elevando los usos y costumbres, si siguen siendo válidos, a reglas codificadas, fijándolos con carácter de permanencia [...]*⁵³⁴.

*(Se) [...] evidencia que, en realidad, el legislador no ha hecho bien sus deberes o no ha reaccionado tempestivamente ante los desaguisados o desperfectos del producto legislativo que nos ha vendido. La conducta esperada del buen legislativo obliga a elaborar mejores productos y a suplir de inmediato la deficiencia [...]*⁵³⁵ *es incomprensible que se legisle sólo por impulsos nerviosos [...]*⁵³⁶.

La conclusió a la que ens aboca aquesta reflexió es que, partint del que proposava en el 1992 el professor Lalinde, per la nova retrobada Europa:

*[...] la delineación de sistemas normativos o represivos [...] Esta delineación puede realizarse partiendo de que Europa es un continente cuya base jurídica lo ha constituido el “Ius romano” y cuya base religiosa o cultural ha sido la del cristianismo*⁵³⁷.

La societat actual té necessitat de retrobar el principi de *l’Imperi del Dret*. Aquest porta imprès el criteri de *l’ordinatio* per la qual cada cosa té el seu lloc, com l’ha de tenir, també, el dret i la llei, que per essència son coses diferents. La primera diferència entre aquests: dret i llei, està en el seus respectius àmbits d’actuació, com ens ho diu Vallet de Goytisolo:

*El ámbito del conjunto de relaciones entre los hombres es extenso, dentro de este hallamos el ámbito del derecho, más reducido que el anterior; y dentro de este, a su vez, el ámbito de la regla de derecho*⁵³⁸.

En aquesta reposició des de *l’ordinatio*, no només tenim que copsar la posició del dret i la llei; sinó també la del jurista, qui te que ser, com també ho diu Vallet:

[...] un hombre al servicio de la tradición (tradición en su sentido etimológico de “tradere” como la entrega o transmisión de cierto patrimonio de cultura, de “generación en generación”), que incluye la idea de

⁵³⁴ ARROYO MARTÍNEZ, op. cit., p. 16.

⁵³⁵ Ídem, p. 20.

⁵³⁶ Ídem, p. 22.

⁵³⁷ LALINDE ABADIA, JESÚS, *La historia del derecho ante la reestructuración política de Europa*, separata de *Ius Fugit* n° 1, 1992, p. 61.

⁵³⁸ VALLET DE GOYTISOLO, *Metodología jurídica*, p. 381.

“progreso” e incluso es una condición sine qua non para que exista el “progreso”, que sería imposible sin las adquisiciones –y aportaciones- de los que nos han precedido⁵³⁹.

Així doncs, el dret, no es pot posicionar des de la estatalitat, sinó des de la llibertat civil, pel que ens convé distingir entre *Dret Necessari* i *Dret Voluntari*⁵⁴⁰.

La ley no debería ser ordenación, ni ejercicio de jurisdicción, debería ser lección de experiencia, hecha regla, acierto y defensa de conducta⁵⁴¹”.

Correspon situar-la, no per l’ imposició de la força del poder, sinó com manifestació de la realitat natural; per tant, expressió de les forces culturals, econòmiques i espirituals que configuren lliurement cada societat, i en el que afecte a quelcom indiferent s’estableixi per conveni respectant els límits que imposa la pròpia natura⁵⁴². Per això també creiem que s’ha d’encetar el camí cap a la *transfiguració*, perquè assoleixi el just i equànim valor que li dona la seva pròpia essència real i pràctica.

⁵³⁹ Ídem, p. 367.

⁵⁴⁰ Ídem, p. 383.

⁵⁴¹ Ídem, p. 383.

⁵⁴² GROSSI, *Mitologia...*, pp. 25-26; VALLET DE GOYTISOLO, *Metodologia Jurídica*, op. cit., pp. 422-424.

II PART

L'ESTIL JUDICIAL EN EL *LIBELLUS* I LA DEMANDA SEGONS LA DOCTRINA I LA PRÀCTICA

Sumari: **II.1 Introducció.** Binomi *Ius Commune- Iura Propria*: Principis. Èpoques. Autors i tractats. Binomi *Libellus* i demanda i les regles de dret. **II.2 Fonaments i fi de la institució del *Libellus* o Demanda.** II.2.1. Introducció del *Libellus* o demanda: Etimologia del mot *Libellus*. Significat: acepcions, definició i concepte. Historicitat dogmàtica prèvia al *ius commune*. Construcció dogmàtica de la institució. II.2.2. Estructura del desenvolupament de la institució del *Libellus*. II.2.2.A. Exercici de l'acció i formació de la *petitio*: Requisits objectius i causals. Tipologies d'accions. II.2.2.B. Parts del *Libellus*: Requisits d'Estil. Requisits formals. Requisits Subjectius. II.2.2.C. Classes de *Libellus*: Defectes. Remeis pel libel amb problemes. Requisits generals de la relació. Requisits d'ús i altres formalitats. II.2.2.D. Efectes i conseqüències jurídiques i processals: Criteris i principis en l'admissió o in admissió del libel. Efectes de l'emplaçament. **II.3 Fonaments i fi de la institució de la Demanda.** II.3.1. Introducció: Etimologia del mot Demanda. Significat: acepcions, definició i concepte. Dogmàtica de la institució. II.3.2. Estructura del desenvolupament de la institució. II.3.2.A. Exercici de l'acció i formulació de la *petitio*: Requisits objectius i causals. Tipologies d'accions. II.3.2.B. Parts de la demanda: Requisit d'estil. Requisits formals. Requisits subjectius. II.3.2.C. Classes de demandes: Excepcions. Remeis per la demanda amb problemes. Requisits generals de la relació. Requisits d'ús i altres formalitats. II.3.2.D. Efectes i conseqüències jurídiques i processals: Criteris i principis en l'admissió o no admissió de la demanda. Efectes de l'emplaçament. **II.4 L'estil judicial i pràctiques del *libellus* i de la demanda.** II.4.1 L'estil judicial català: Etimologia, concepte i classes. II.4.2. Pràctiques del *libellus* i de la demanda.

Per aquest estudi observem la institució iniciadora de la controvèrsia legal, amb independència del nom; és a dir, la

instauradora del debat en sentit genèric; de manera que, essent pas processal comú a tots els plets, dona igual oportunitat, sigui quin sigui el procediment al qual s'apliqui. Hi buscarem, en primer lloc, les dues veritats que conté: *la veritat*⁵⁴³ *que hem de creure i la veritat que hem de comprendre*⁵⁴⁴.

Aquestes dues veritats s'alimenten de fonts diferents, com ens ho expressa Antoni Olibà que va estudiar a Tolosa, Lleida i Salamanca, quan es va doctorar a Barcelona vers el 1567 i va ocupar una càtedra de lectura de lleis a l'Estudi General de Barcelona també va exercir d'advocat davant els tribunals, però se'n avorri ràpidament per raó dels famosos *estils processals*. Ell mateix ho reporta en el prefaci als seus comentaris sobre "De actionibus" al dir:

[...] *doctor creatus et renuntiatus, ad negotia forensia et concertatorias questiones omnem animi conatum, studiumque contuli. Sed brevi percaesum est instituti. Vix enim animus quiescebat in illa nugatoria dimicatione controversiarum forensium, que plerumque ut tunc erant iudicia non in iure aperto, neque in aliqua lege perlata, sed in inveterata quadam iudicii consuetudine, stylum illi vocabant in Sibylinis versibus, et solis veteranis cognitum, posita erat, et collocata*⁵⁴⁵.

[...] una vegada fet doctor i renunciat, vaig consagrar tot el meu esperit i tot l'estudi als estudis forenses i a les qüestions relatives a les querella, però en poc temps es va trencar aquest interès doncs amb prou feines l'ànim descansava en aquella contesa simplista de les controvèrsies forenses, de les quals la major part eren els judicis, els quals no estaven posades i col·locades en el dret obert o en alguna llei complerta, sinó en una vella i arrelada costum inveterada del judici, la qual, aquells denominaven estil, basats en els versos sibil·lins (confusos, ambigus, misterios) coneguts solament pels antics.

Les fonts que alimenten les dues veritats, entre les que ens movem, son la llei i la praxis. Ambdues, en l'edat mitjana, eren també concebudes com *Styl*; mot que abastava moltes coses, així trobem: *Stilum Curiae, Stilum facta, Stilum loci, Stilum decisoriiis morem atque usum solitum servari in quaestionibus contractuum, delictorum, testamentorum, & similibus finiendis*⁵⁴⁶, etc.

⁵⁴³ ARIAS, LUIS, *Introducción y notas en la 1ª versión española de La Trinidad*, Tomo V obres completes de S. Agustí, 5ª edició actualitzada, BAC, Madrid, 2006, Introducció, p. 53: *la palabra verdad en la pluma de Agustín adquiere jerarquía de realidad eficiente, y es sinónima de inteligible, en las esencias, en las relaciones o en los números.*

⁵⁴⁴ AGUSTÍN DE HIPONA, *La Trinidad*, BAC 5ª ed., Madrid, 2006, IX, 1, 1.

⁵⁴⁵ OLIBÀ, ANTONI, *De actionibus...*, ed.1606 reed.anastática per Textos Jurídics Catalans, 16, Barcelona, 1998, p. [12], p.2, n.2 [*Nihil novum sub sole*].

⁵⁴⁶ GOTHOFREDO, DIONYSIO, *Praxis civilis, ex antiquis et recentioribus auctoribus, germanis, italibus, gallis, hispanis, belgis et aliis, qui de re practica ex*

L'estudi de l'estil el desenvolupem en el punt 4 d'aquesta part, ara només l'anunciem per exposar el libel, i copsar d'aquest que es més el resultat d'un *Stilum facta et loci* que de lleis reguladores i expresses que el configuren. D'aquí ens ve la necessitat de distingir les dues veritats que el configuren: La llei, la qual dimana del dret; i *Stilum facta et loci*, el qual es generat per una manera de fer, que té l'origen en l'art personal de la professió, en la pràctica de cada cùria, i fins i tot, en l'escola que instrueix i ensenya una determinada forma o manera de fe i treballar, que també configura un *estil*.

Així doncs, la *veritat que hem de creure*, la buscarem en la cronologia històrica de la llei vigent en cada moment històric⁵⁴⁷. La *veritat que hem de comprendre*, ens la dóna la manera de fer que observem en el decurs del temps.

Fets que confirma d'Ors quan ens diu: [...] *esta diferencia entre Objetividad y Verdad equivale a la que podemos ver entre "significado" y "sentido" de las palabras [...] Se trata siempre de palabras, [...] (pero) [...] no dejamos de tener por objeto los textos [...]]*⁵⁴⁸.

II.1 Introducció: Binomi *ius commune-iura propria*: Principis. Èpoques. Autors i tractats. Binomi *Libellus* i demanda i les regles de dret.

Binomi *ius commune - iura propria*

El binomi *ius commune - iura propria* determina el contingut dels diversos ordenaments jurídics, formats a Europa, al redós del procés de construcció de les monarquies cristianes com les de Catalunya, Castella, França, Portugal, etc.

Al final del procés cronològic (s. XVIII -XIX) els *iura propria* tendiran a prescindir del *ius commune*, però no ho podran fer pel que fa a la metodologia de formació dels conceptes, ni les

prossesso, nulla tamen vel consusa methodo, scripserunt, collecta, Impensis Petri Fischeri, Francoforti ad Moenum, MDLXXXI, P. 149.

⁵⁴⁷ Vide supra, Part I.1 i 2.

⁵⁴⁸ D'ORS, ALVARO, *Parerga Històrica*, p. 27.

libellus. En segon lloc, ens fixarem en el règim jurídic que perfilar els *iura propia* catalans sobre la mateixa figura.

La raó d'aquesta enumeració ens ve donada per la necessitat, ja que el nostre estudi és sobre una part de la cultura jurídica que aquests *magistri* varen impartir, i si no sabem quins son aquests, difícilment podem saber si la percepció doctrinal que obtenim és certa o errònia. Ens hem limitat a ubicar-los en el segle on, cada mestre, ens ha indicat que va viure; la nostra tasca només ha consistit a observar la seva doctrina, no en esbrinar la vida personal d'aquests. Per altra part, també som conscients de que probablement ens hàgim pogut deixar algun autor, pel que estem oberts a implementar i completar aquesta llista⁵⁵⁷.

Binomi *Libellus* i demanda i les regles de dret

En la introducció hem exposat què era el dret compilat i dret codificat; hem vist que el dret compilat és fruit del binomi *ius commune* – *iura propia*, i hereu dels principis, elements i institucions del *utrumque ius* (binomi dret civil romà i dret canònic eclesiàstic).

Del dret romà adoptat com a dret civil, varen arribar dues classes de regles jurídiques romanes, unes de simple dret positiu, altres més

⁵⁵⁷ Tractats sobre el LIBELLUS segons els autors

Savigny	Wahrmund - Quellen	ALTRES OBSERVATS
Durante Iacopo Baldovini Uberto da Bobbio Bernardo Dorna Damaso Roffredo di Epifanio Giovanni di Andrea Segons A. Pérez Martín ⁵⁵⁷ : H. Fitting; M. Conrat; Joannes Bassianus; Bernardus Dorna; Rofredus Epiphani Beneventunus; Odofredus; Martinus de Fano; Petrus Iacobi; Hermanus Barenis; Lanfrancus de Oriano; Benvenutus Stracchae	Tomo 1: Bernardus Dorna; Magister Arnulphus; als Curialis; la rhetorica ecclesiastica; el ordo iudiciarius des Eilbert Von Bremen; el magister Aegidius; el ordo iudiciorum i els formularis des Martinus de Fano. Tomo 2: Der Ordo iudiciarius “Scientiam”; Wihelmus de Drokeda; Ricardus Anglicus. Tomo 3: Àgidius de Fuscarariis; art notarial de Rainerius Perusinus Tomo 4: Bulgarino; Johannes Bassianus; Placentinus; magister Damasus; Johannes Fasolus; Johannes de Lignano sobre las “super clementina” Tomo 5: ens fa un resum de tot l'exposat en els quatre toms anteriors	Bartolo da Sassoferrato Alderico de Rosate Ciny Pistoriansis Odofredis ----- Scripta Glossatorum biblioteca jurídica del Medio evo v. 1: Palmerio; Rogerii v. 2 : Ars Notaria; Bassianus; Hugolini; Rhetorica Hugolini v. 3: Pilli Tractatus Varii (1548-1550) Nicolris da clemengiis Ioannes Oldendorpius s. XVI ss. Vinnio Domat

pròpies del dret natural o de l'equitat. En general, les primeres dimanaven de les segones; en algunes ocasions, devenien d'una saviesa especial i filosòfica que requeria un coneixement de fons perfecte i encertat de les seves fonts.

Aquestes normes o regles, tant les de dret natural o equitat com les de simple dret positiu, eren molt usades en l'aforament jurídic; la seva desconeixença podia arribar a ser vergonyós en l'exercici professional; perquè, en ocasions donaven claredat i energia a les pretensions de les parts, en altres, arrossegava a la convicció.

En trobem 211 recollides en el títol 17 i últim del Digest; encara que aquesta compilació de *Triboniano* ha estat molt retocada, durant els segles, pels diversos *magistri*; dels quals citem *Godofredo* i *Pothier*; al primer li devem el seu *Florilegium*, i a *Pothier*, l'extrema senzillesa de la seva voluminosa compilació⁵⁵⁸.

Aquí només farem ressò de les regles que tenen una incidència directa amb el binomi: *libellus – demanda*.

<i>Libellum</i> <i>Libelo</i>	<i>Libellum emendare licet usque ad sententiam.</i>	Es lícit esmenar el libel fins a la sentència.
<i>Mutatio</i> <i>Cambio</i>	<i>Mutatione personae mutatur conditio rei.</i>	Pel canvi de la persona es canvia la condició de la cosa.
	<i>Mutata forma prope interemit substantiam rei.</i>	La forma canviada quasi destrueix la substància de la cosa.
	<i>Facile mutari non debet quod per longa saecula custoditur.</i>	No es te que canviar fàcilment el que es manté per molts segles.
<i>Veritas</i> <i>Verdad</i>	<i>Non tam scriptura quam veritas considerari solet.</i>	No se sol pas considerar tan la lletra com la veritat.
	<i>Veritatem spectamus, non quod quis finxit.</i>	Esperem la veritat, no lo que un va fingir.
	<i>Praesumptioni locus est, cum veritas, alio modo investigari non potest.</i>	Hi ha lloc per la presumpció quan la veritat no es pot investigar d'una altre manera.
	<i>Semper veritati locus relinquendus.</i>	Sempre es te que deixar lloc a la veritat.
<i>Vis</i>	<i>Vim vi defendere omnes leges,</i>	Totes les lleis i tots el drets

⁵⁵⁸vva., *Apuntes sobre el Derecho de Cataluña, Breviarium secundum ordinem materiarum*, Imprenta de Francisco Garriga, Barcelona, 1841, *Breviarium...*, proleg i ss.

seva virtut es pot començar el plet⁵⁶⁶. I ens ho ratifica Reus que al parlar de la demanda en sentit genèric diu: [...] *Es la petición que hace el actor ante Juez competente para que determine sobre la cosa o derecho que reclama [...] La demanda se llama también libelo o pedimento [...]*⁵⁶⁷.

Per lo qual podem concloure que *libellus* i/o demanda son dos mots que son, al llarg de molts segles, sinònims.

II.2 Fonaments i fi de la institució del *Libellus* o

Demanda. II.2.1. Introducció del *libellus* o demanda: Etimologia del mot *libellus*. Significat: accepcions, definició i concepte. Historicitat dogmàtica prèvia al *ius commune*. Dogmàtica de la institució. II.2.2. Estructura del desenvolupament de la institució. II.2.2.A. Exercici de l'acció i formació de la *petitio*: Requisits objectius i causals. Tipologies d'accions. II.2.2.B. Parts del *libellus*: Requisits d'estil. Requisits formals. Requisits Subjectius. II.2.2.C. Classes de *libellus*: Defectes. Remeis pel libel amb problemes. Requisits generals de la relació. Requisits d'ús i altres formalitats. II.2.2.D. Efectes i conseqüències jurídiques i processals: Criteris i principis en l'admissió o no admissió del libel. Efectes de l'emplaçament.

II.2.1. Introducció del *Libellus* o demanda: Etimologia del mot *Libellus*. Significat: accepcions, definició i concepte. Historicitat dogmàtica prèvia al *ius commune*. Construcció dogmàtica de la institució.

Entrar en aquesta recerca, ens suposa coneixement i ignorància; buscarem el saber a través del dubte; per això, comencem debatinos, una mica, entre els termes “definició” i “concepte”. Encara que els poguéssim entendre com a sinònims, hem de remarcar les clares

⁵⁶⁶ Art. 524 LEC-1881 (LEC-1855, Art. 224): *El juicio ordinario principiará por demanda, en la cual, expuestos sucintamente y numerados los hechos y los fundamentos de derecho, se fijará con claridad y precisión lo que se pida, y la persona contra quien se proponga la demanda. También se expresará la clase de acción que se ejercite, cuando por ella haya de determinarse la competencia* [no s'ha fet mes que copiar el article de l'anterior llei del 1855].

⁵⁶⁷ REUS, EMILIO, *Ley de Enjuiciamiento civil*..., pp. 386-387.

presents dues coses: les paraules i la seva significació. La primera, les paraules, depèn de qui les utilitza i la intenció, amb què i com les fa servir. La segona, la significació, depèn del sentit propi que se'ls imprimeix-hi; per constatar, si les alteracions introduïdes, mantenen o fan desaparèixer el sentit jurídic i pràctic requerit.

Etimologia del mot *Libellus*

Abans s'havia dit libel, pres de llatí «libellus,-i» significant 'llibret'; i com diminutiu de *liber*⁵⁷². En l'actualitat: libel, libelle, lybell, lybel, Sc. libel⁵⁷³; la trobem a: *Esp. libelo*, h. 1400. Der.- It. *libello*.- Fr. *libelle*, 'libelo'; *libeler*, 'redactar'.- Ingl. *libel*, 'libelo', 'difamar', 'satirizar'; libelous⁵⁷⁴.

L'encunyació de la paraula *libellus* és romana. Els romans, estudiosos de la literatura grega, varen aprendre d'aquest últims la retòrica i la "inventiva"; i varen encunyació la paraula *libellus*. *Daube* data aquesta encunyació entre el 200 i 100 aC probablement de la llei de les Dotze Taules. En un altre aspecte, es troba en la *Lex Remmia* amb el significat de "calumnia"⁵⁷⁵.

El mot "libellus" s'usa en moltes rames del coneixement: medicina, literatura, religió, dret, etc.

⁵⁷² *Diccionari Etimològic I Complementari de la Llengua Catalana*, B COROMINES, JOAN, Curial edicions catalanes, Barcelona, 1984; *Diccionario de la Lengua Española* RAE. Madrid, 1984; *The Oxford Classical Dictionary*; *Dictionnaire D'Archéologie Chrétienne et de liturgie*, CABROL, FERNAND, Librairie Letouzey et Ané, Paris, 1930, pp.80-86 ; ERNOUT ET MEILLET, *Les Mots Latins, groupés par familles étymologiques*, Librairie Hachette, Paris, 1934, p.131 ss.

⁵⁷³ *The Compact Edition of the Oxford English dictionary*, Oxford, 1971.

⁵⁷⁴ *Nuevo dicc. etimológico Latin-Español*, SEGURA MUNGÍA, SANTIAGO, Deusto, Bilbao 2001

⁵⁷⁵ ORESTANO, RICCARDO, *I fatti di normazione nell'esperienza romana arcaica*, ed. G. Giappichelli, Torino,, 1967, pp. 189 i seg.; Ídem, *Introduzione allo studio storico del diritto romano*, ed. G. Giappichelli, Torino, 1961, p.165; *The Oxford Classical Dictionary*, word: *Libel and Slander in Rome. Libellus: The post of a libellis no doubt existed from the time of Augustus, but it is prominent first under Claudius, when it was held at first by Polybius (Sen. Consolatio ad Polybium 6.5) and then by Callistus. The jurists Papinianus and Ulpianus (I) (qq.v.) held the post; AAVV. Dictionnaire d'Archéologie Chrétienne et de Liturgie, T. 9 -I Paris-VI, Librairie Letouzey : La procédure par libelle remonte au moins a l'année 434, nous la montre [...] jusque 427, per deux autres papyrus[...] l'année 400[...] la procédure par libelle, à la fin du IV^e, à côté de la denuntiatio [...].*

En literatura el trobem, com a llibre petit o petit tractat, (*a little book, a short treatise or writing*) en diversos documents del 1382, 1436, 1494, 1529, 1530, 1576, 1709⁵⁷⁶. El libel apologètic⁵⁷⁷.

En la religió: 1) En el Deuteronomi i en el llibre Hebreu del *Talmud*⁵⁷⁸, ambdós amb el mateix sentit de “repudi” (ho veurem dins del dret). 2) En la gran persecució de Dioclecià (303) contra els cristians; els cristians que no emigraven dels territoris de l’Imperi o no s’amagaven, defensaven la seva persona i la seva fe el millor que podien, alguns recorrien a artificis, mes o menys valerosos, per enganyar els seus perseguïdors allò més senzill era procurar-se amb diners un certificat escrit (libellus) d’haver ofert encens als ídols, encara que no s’hagués fet, també valia enviar un amic pagat o un esclau propi a complir la cerimònia⁵⁷⁹. 3) Com a llibre petit: *adversum Pelagium Avg. Gest. Pelag.* 13,29 ; *Nupt et conc.* 2, 2,2⁵⁸⁰. 4) Sobre el 600-612, trobem a san Columbano que va escriure un *libelo* en contra de l’arrianisme; aquest rep el nom de *Libellus apologeticus*⁵⁸¹.

⁵⁷⁶ *The Compact Edition of the Oxford English.*

⁵⁷⁷ VERGARA, JAVIER, *El libellus apologético, símbolo del enciclopedismo medieval*, UNED, www.uned.es/educacionXX1/pdfs/06-07.pdf.

⁵⁷⁸ *Diccionario de la Biblia*, SERAFIN DE AUSEJO O.F.M.CAP, Herder, Barcelona, 1963: Dt. 24, 1-4: Por cualquier motivo el hombre podía dar a su mujer el librito de repudio, con lo cual ésta podía regresar a casa de sus padres o contraer nuevo matrimonio con otro, a excepción de su primer marido. // En un principio la ley exigía un documento escrito, cuyo tenor no se conoce, pero probablemente sería una simple declaración de libertad dada a la mujer (cf. Os. 2,4); SERAFINI, ENRIQUE, *Instituciones de Derecho Romano*, T. 2, p. 276: Papinianus XXIV, 2; Const. 6, de repud. V, 17; VVAA., *La Biblia cultural*, traductor La Casa de la Biblia, editorial PPC, Sígueme, Verbo Divino, Madrid, 1998, p.27 i 29: Deuteronomi, nom pres de la traducció grega, significa Segona Llei. El judaisme va interpretar que les instruccions donades en aquest llibre competeixin les recollides en els llibres anteriors (un Déu, un poble, un santuari, una llei, una terra); ídem: Dt. 24, 1-4: Divorci i numero de matrimonis, Dt. 24, 5 i seg. Lleis humanes i socials.

⁵⁷⁹ RICCIOTTI, GIUSEPPE, *La era de los mártires*, pp. 97-98.

⁵⁸⁰ *Dictionnaire latin-français des Auteurs Chrétiens*, BLAISE, ALBERT, Edit. Brepols – Edit. Pontificaux, Turnhout (Belgique) 1954.

⁵⁸¹ BENEDICTO XVI, *Los padres de la Iglesia*, 2 tomos, 2ª reimpresión, Ciudad Nueva, Madrid, 2010, T. 2, p. 69.

En el dret: 1) Com escrit, certificació o repudi, Deuteronomi 24,1⁵⁸²; Mat 19,7, *Contrat*⁵⁸³ : *Greg.M.* Ep. 8, 61...⁵⁸⁴. 2) El sistema imperial va introduir la paraula afegint-la en les compilacions amb el valor de *maiestas*; i, August utilitza usualment “libel” en el

⁵⁸² Deuteronomio 24, 1-4: Castellano (Biblia de Jerusalem) *Si un hombre toma una mujer y se casa con ella, y resulta que esta mujer no halla gracia a sus ojos, porque descubre en ella algo que le desagrada, le redactará un libelo de repudio, se lo pondrá en su mano y la despedirá de su casa 2 . Si después de salir y marcharse de casa de éste, se casa con otro hombre, 3 y luego este otro hombre le cobra aversión, le redacta un libelo de repudio, lo pone en su mano y la despide de su casa (o bien, si llega a morir este otro hombre que se ha casado con ella) 4 . el primer marido que la repudió no podrá volver a tomarla por esposa después de haberse hecho ella impura. Pues sería una abominación a los ojos de Yahveh, y tú no debes hacer pecar a la tierra que Yahveh tu Dios te da en herencia. Capitulum 24 Vulgata Antigua: 1 si acceperit homo uxorem et habuerit eam et non invenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam foeditatem scribet libellum repudii et dabit in manu illius et dimittet eam de domo sua 2 cumque egressa alterum maritum duxerit 3 et ille quoque oderit eam dederitque ei libellum repudii et dimiserit de domo sua vel certe mortuus fuerit 4 non poterit prior maritus recipere eam in uxorem quia polluta est et abominabilis facta est coram Domino ne peccare facias terram tuam quam Dominus Deus tuus tibi tradiderit possidendam. Nueva Vulgata: 1 Si acceperit homo uxorem et habuerit eam, et non invenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam foeditatem, et scripserit libellum repudii dederitque in manu illius et dimiserit eam de domo sua, 2 cumque egressa alterius uxor facta fuerit, 3 et ille quoque oderit eam dederitque ei libellum repudii et dimiserit de domo sua, vel mortuus fuerit, 4 non poterit prior maritus recipere eam in uxorem, quia polluta est; hoc esset abominatio coram Domino. Ne peccare facias terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradiderit tibi possidendam.*

⁵⁸³ MATEO 19, 6-9; Nueva vulgata: 6 *Itaque iam non sunt duo sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet* ". 7 *Dicunt illi: " Quid ergo Moyses mandavit dari libellum repudii et dimittere? "* 8 *Ait illis: " Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras; ab initio autem non sic fuit. 9 Dico autem vobis quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur "*. Antigua vulgata : 6 *itaque iam non sunt duo sed una caro quod ergo Deus coniunxit homo non separet 7 dicunt illi quid ergo Moses mandavit dari libellum repudii et dimittere 8 ait illis quoniam Moses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras ab initio autem non sic fuit 9 dico autem vobis quia quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem et aliam duxerit moechatur et qui dimissam duxerit moechatur.* Biblia de Jerusalem: 6 . *De manera que ya no son dos, sino una sola carne. Pues bien, lo que Dios unió no lo separe el hombre. » 7 . Dicenle: « Pues ¿por qué Moisés prescribió dar acta de divorcio y repudiarla? » 8 . Diceles: « Moisés, teniendo en cuenta la dureza de vuestro corazón, os permitió repudiar a vuestras mujeres; pero al principio no fue así. 9 . Ahora bien, os digo que quien repudie a su mujer a no ser por fornicación - y se case con otra, comete adulterio.*

⁵⁸⁴ *Dictionnaire latin-français .*

procediment judicial, prescrivint en les seves lleis *Julia i Papia Poppaea i Julia de adulteriis*, posteriorment la notificació es feia per escrit *Libellus divortii repudii*⁵⁸⁵. 3) Com a inscripció d'injúria: *Affiche (Cic) / inscription injurieuse: Tert. Nat. 1,7*⁵⁸⁶. 4) *Libellus* de 950 en la *Rioja* i els judicis de Deu i *completació visigoda*⁵⁸⁷. 5) En les Decretals de Gregori IX, compilades per sant Raimon de Penyafort en el 1230, trobem: [...] *e dio les libello e ellos demandaron a los juezes que aquella tierra les fuesse demostrada que demanda [...] – [...] super quadam terra coram iudicibus delegatis, tracti fuissent in causam, oblato eis libello: illi (cum pluses terrae haberent) ut terra illa, super qua quaestio vertebatur, often decretur eisdem, a iudicibus postularun: quod cum ipsi facere denegarunt, ab nostram audientiam provecarunt [...]*⁵⁸⁸. 6) En la incoació del procés contra els Templers davant el bisbe de Saragossa, de conformitat amb la Bule d'Urbà IV (1261) la representació dels Templers va plantejar la demanda judicial per aquest *libellum*⁵⁸⁹. 7) Com citació de justícia a: *Citation en justice, accusation* (Ivv.): 1. *accusationis, Greg. M. Ep. 5, 36 assignation a comparâtre*⁵⁹⁰. 8) En la llei civil i eclesiàstica, troben referències en els documents d'un escalat de dates: (1340, 1386, 1410, 1440, 1548, 1574, 1592, 1681, 1708, 1721, 1800, 1863, 1876)⁵⁹¹.

Significat

El Significat de la paraula *libellus* vol dir, en sentit general: llibret, obre petita, opuscle, pamflet, cartipàs, memorial, carta, escriptura, citació a judici⁵⁹². En sentit jurídic agafa diversos noms; així tenim: a) dret civil secular i en sentit general: és la sentència escrita, la renúncia escrita, qualsevol mena de declaració escrita; en sentit

⁵⁸⁵ SERAFINI, op. cit., T. 2, p. 276: Papinianus XXIV, 2; Const. 6, de repud. V, 17.

⁵⁸⁶ *Dictionnaire latin-français des Auteurs Chrétiens.*

⁵⁸⁷ CANTERA ORIVE, JULIÁN, *El primer siglo del Monasterio de Albelda (Logroño)*, dialnet.unirioja.e.d.

⁵⁸⁸ MANS PUIGARNAU, t. 2, p. 28; GREGORII PAPAE IX, *Decretales*, 2, 3, 2, pp. 205-206.

⁵⁸⁹ FONT RIUS, JOSÉP M^a, *Estudis sobre els drets*, pp. 172-173; ídem, p. 178.

⁵⁹⁰ *Dictionnaire latin-français des Auteurs Chrétiens.*

⁵⁹¹ *The Compact Edition of the Oxford English dictionary.*

⁵⁹² *Nuevo dicc. etimológico Latin-Español; Webster's New Twentieth Century Dictionary of the English Language*, 2^a Edit., New York, 1971; *Nuevo diccionario Latino-Español etimológico.*

II.2.2. Estructura del desenvolupament de la institució del *Libellus*. II.2.2.A. Exercici de l'acció i formació de la *petitio*. Requisits objectius i causals. Tipologies d'accions. II.2.2.B. Parts del *Libellus*. Requisits d'Estil. Requisits formals. Requisits Subjectius. II.2.2.C. Classes de *Libellus*. Defectes. Remeis pel libel amb problemes. Requisits generals de la relació. Requisits d'ús i altres formalitats. II.2.2.D. Efectes i conseqüències jurídiques i processals. Criteris i principis en l'admissió o no admissió del libel. Efectes de l'emplaçament.

En aquest moment, unint reculls de l'exposició precedent, explicarem breument, els canvis viscuts per la cultura medieval europea⁶⁷⁸. L'Europa de l'Edat Mitjana no era un espai temporal i geogràfic de comunicació uniforme, sinó que només la podem percebre, com un sistema únic, entre els segles V al XVI. Durant aquests 11 segles, a més de la imprecisió de fronteres i la temporalitat d'aquestes, es varen viure molts altres fets rellevants; entre tots aquests citem els constants conflictes i contradiccions dins del propis sistemes culturals interns, donats, moltes vegades, pel propi *canvi* com essència de la cultura⁶⁷⁹. Aquest *canvi* essència

⁶⁷⁸ KLEINSCHMIDT, H., *Comprender la Edad Media*, pp. 16-19: *una cultura debería ser vista como "un inestable campo semántico de producción simbólica y práctica material manifestadas mediante formas complejas"... La historia conceptual no es historia cultural... (La primera) toma en consideración las peculiaridades locales siempre y cuando sean significativas para el conjunto de la cultura europea, pero no puede presentar un cuadro totalizador de las variedades de las culturas locales [...] (todos) los elementos estructurales de los sistemas son transitorios y que sucesivos sistemas culturales y sociales están interrelacionados mediante la morfogénesis y la estructuración. Estos conceptos conllevan "mecanismos que generan estructura y forma"... que tienen el doble contenido de separar e interconectar... Sin embargo conviene distinguir entre cambio de sistemas culturales y cambios dentro de los sistemas culturales, lo que constituye un proceso gradual y requiere descripción precisa.*

⁶⁷⁹ LÉVI-STRAUSS, C., *Antropología Estructural*, editorial Siglo XXI, 13^a edición, México, 2004, p.16: *No es posible estudiar dioses desconociendo sus imágenes, ritos sin analizar los objetos y sustancias que fabrica o manipula el oficiante, reglas sociales independientemente de las cosas que les corresponden. La antropología social... no separa cultura material y cultura espiritual. En la perspectiva que le es propia –y que tendremos que ubicar-, las consagra igual interés. Los hombres comunican por medio de símbolos y de signos... es una conversación del hombre con el hombre, todo es símbolo y signo que se plantea como intermediario entre dos sujetos; més autors, CHIFFOLEAU, JACQUES, *Derecho (s)*, dins del *Diccionario razonado del Occidente medieval*, ed. Akal,*

cultural, és el que va donar cabuda a la revolució del segle XII que continuar el XIII endavant⁶⁸⁰; el qual, moltes de les recerques precedents a la nostre, l'etiqueten de maneres diverses; per a uns és la raó d'intercanvi, per l'abstracció, en front de l'aïllament⁶⁸¹, o la raó de l'analogia de la veritat⁶⁸²; per altres, és raó de tipus

Madrid, 1999, p. 204 i seg.; FLORI, JEAN, *Caballeria*, dins del *Diccionario razonado del Occidente medieval*, ed. Akal, Madrid, 1999, pp. 94-95.

⁶⁸⁰ Vide supra notes 123, 126, 131, 277 a 281. Entre el segle XI i els primers decennis del XII, en la lluita entre el papa i l'emperador, és dona l'autonomia del poder eclesiàstic respecte als poders laics. En aquest moment (1070-1080) entre els textos canònics antics, classificats i seleccionats, es cita per primera vegada, el Digest de Justinià recuperat. Aquest tant va servir, alternativament, per sostenir el poder del pontífex romà com el poder de l'emperador germànic. Al segle XII i XIII trobem les categories del discurs racional i filosòfic, que va permetre expressar la naturalesa dialèctica de la relació entre el cos i l'ànima, introduint un tercer element: l'esperit; així, s'imposa la distinció de tres nocions, la de cos, ànima i esperit. Aquest moment del segle XII és important, perquè marca l'allunyament d'un dualisme latent (però mai complet), característic de l'alta edat Mitjana. La teologia monàstica d'origen cistercenc desenvolupada en l'abadia de Sant Víctor, troba en la citada distinció de les tres nocions (cos, ànima i esperit), el recurs per emprendre una anàlisi més subtil de les facultats psíquiques de la persona. No obstant això, al segle XIII, al posar-se en qüestió dels models monàstics tot coincidint amb l'entrada massiva de les obres d'Aristòtil i els seus comentadors (Averroes), va afavorir la recepció d'una concepció més clarament aristotèlica de l'ésser humà i de la naturalesa. Així es retorna a una nova relació binària; si bé, la representació de la persona humana guanya subtileza, el seu avantatge consisteix en proposar una homologia amb altres estructures ternàries, atribuïdes, entre altres, a les potències de l'ànima (mens, memoria, voluntas), i fins i tot atribuïdes als tipus de visió que sant Agustín hi havia distingit (visio intellectualis, visio spiritualis, visio corporalis) [Disputa entre l'agustinianisme ternari i l'aristotelisme binari; com retrobarem en el segle XIV entre tomistes i escotistes]; MARTÍNEZ, FAUSTINO, op. cit., p. 217: *El renacimiento el siglo XIII supone un reforzamiento en el conocimiento del orden cósmico en su integridad y el Derecho no quedará al margen de tal programa divino. El giro copernicano que tiene sus raíces en Gregorio VII y alcanza hasta Graciano, que va desde el año 1075 al 1142, período donde nace la ciencia jurídica con nuevos textos y nuevos métodos, con un arte interpretativa que permite profundizar en aquellos y extraer de todo ese material revisado principios, a partir de los cuales deducir nuevas soluciones prácticas [...]*.

⁶⁸¹ SCHULZ, F., *Principios del derecho romano*, 2ª edición revisada, traductor: M. Abellán Velasco, Civitas, Madrid, 2000, pp. 39- 132; ídem, *History of Roman Legal Science*, Oxford at the Clarendon Press, 1946, p. 70 i seg.

⁶⁸² BUCKLAND W. W., *Equity in Roman Law*, University of London Press, London, 1911, pp. 1-20

conceptual⁶⁸³ o altres teories diferents⁶⁸⁴. No obstant, opinem que tots conflueixen en una unitat, la del principi de la *vida biològica del Dret*⁶⁸⁵; és a dir, *l'evolució jurídica i les seves pròpies lleis per adaptar-se al constant canvi social que s'imposa*.

El que sabem és que el moviment del *ius commune* va reinterpretar el dret cristià justinianeu a la llum dels criteris racionals i de

⁶⁸³ KLEINSCHMIDT, H., *Comprender la Edad Media*, p. 8:[...] *la historia conceptual de la cultura medieval se centra en los cambios de los conceptos y trata de situarlos en el contexto de la acción (como) "espacios de comunicación" [...] estos cambios están registrados en los "triángulos semánticos"*; Ídem, p. 14: [...] *sólo bajo la reivindicación de la Antigüedad clásica y Europa se pueden fusionar en un único concepto, siendo vista la última como continuación de la anterior... punto de vista (que) puede ser apoyado por la creencia occidental en la continuidad de algunas instituciones durante y más allá de la Edad Media*; FERNÁNDEZ BARREIRO, A., *La tradición romanística en la cultura jurídica europea*, Editorial Centro de Estudios Ramón Arece sa, Madrid, 1992, pp.15-16: *La difusión europea de la cultura vinculada al derecho jurisprudencial romano supuso, no sólo la recepción de un conjunto normativo dotado de un contenido terminológico y conceptual, sino también, la incorporación de una determinada técnica propia del razonamiento jurídico y, con esto de un método para la argumentación lógica, conducente a la formulación de las soluciones jurídica*; TOUCHARD, op. cit., pp. 303-305.

⁶⁸⁴ STEPAN, SEBASTIAN, *History of Legal Concepts and Historical Individuality of the Classical Roman Jurists*, v.d., Conference at Montepulciano, Italy, from June 14 to 17, 2011, pp. 1-2: que ens exposa els autors i les obres que treballen la llei romana des de la filologia, la psicologia i la perspectiva històrica del dogma, citant-nos autors i obres; també les noves recerques lingüístiques i les relacions de la llei romana en altres aspectes socials del Home, com l'econòmic, el cultural, el polític, el retòric; també els que investiguen sobre les formes individuals de dogmàtica i argumentació de l'edat mitja; e inclús els que treballen el procediment judicial i les accions; KANTOROWICZ, *Los dos cuerpos del rey*, pp. 115-165.

⁶⁸⁵ Vide supra nota 2. L'esfera jurídica és una de les esferes en què es desenvolupa l'activitat humana; aquesta *vida jurídica o vida del Dret*, no és més que la vida humana social. El dret, al igual que la cultura, està en contínua producció i mudança (gènesi, metamorfosi, transformació), essent *el canvi* l'element essencial de la seva constitució, com ho és per la vida humana individual i social. Per això considerem que, si bé els fenòmens socials s'enllacen i es relacionen entre si, també existeix entre l'ordre jurídic i els altres ordres de la vida humana una recíproca influència; perquè l'home individual, i sobretot el social, és el subjecte del Dret i de la Història. També és objecte del dret, el desenvolupament orgànic d'una societat; i no només per la cronologia legislativa, sinó per la interacció de les transformacions comunicatives. Per aquestes raons, el fet revolucionari viscut dels segles XI al XIII, pel que es dona un gir total al dret, i tot el que amb ell tenia relació com a concepte d'ordre.

La simple citació interrompia la prescripció, sempre i quan, s'hagués entregat còpia del llibel al demandat; això no volia dir que al moment d'entregar-li copia del llibel i dels documents, aquest fos emplaçat. L'emplaçament es produïa quan expressament es dona al contrari el termini de dies per personar-se al jutjat i contestar o al·legar la demanda⁸²⁴. L'emplaçament és molt important, ja que *el* procés contra l'absent no citat o no emplaçat, no val⁸²⁵. En el *ius commune* queda molt clar que només es dona *litis contestatio* quan l'actor demostra que ha fet entrega del *libellus* a la part contrària, encara que aquest no hagi contestat⁸²⁶. En el dret patri català, passats 8 dies de la petició de la intima de l'actor, el demandat havia de respondre, o sinó es dona per contestada, i se'l declara contumaç⁸²⁷.

L'emplaçament a l'igual que la citació, es podia fer de diverses maneres *edictal, verbal, personal*⁸²⁸; en l'annex exposem l'explicació d'aquesta segons el *ius commune*. L'acta d'emplaçament és diferent segons quin sigui el procés: ordinari, sumari o verbal; en aquests dos últims no hi havia obligació

⁸²⁴ Ídem, op. cit., p. 142 *De Litis contesta*, 13: [...] *simplex citatio interrumpat praescriptionem [...] quod libellus debet mitti ante citationem, vel post mediante, ut sic cum ipso citatorio, vadat & libellus ad reum.*

⁸²⁵ MIERES, op. cit., Pars Secunda, p. 159.11: *Processus contra absentem, & non citatum non valet.*

⁸²⁶ CORTIADA, op. cit., pars tertia, p. 480.39-40: 39. *Et litis † contestatio sit de iure communi per petitionem actoris, & respondionem rei [...].40. Sed in †Cathalonia litis contestatio censetur facta per primum actum, hoc est per primam copartionem rei. Vel etiam haberut in Cathalonia lis pro contestata lapsus octo diebus,ex quo petitio actoris rem est intimata, etsi reus nihil dicta petitioni responderit*

⁸²⁷ CANCERIO, op. cit., cap. XVI.11: *In Cathalonia lapsis octo diebus a die intima petitionis actoris, siue reus responderit petitioni, siue non, lis habetur pro contestata.*

⁸²⁸ ENGEL, op. cit., p. 114. 15: *Edictalis citatio dicitur, quae sit per publicum edictum in aliquo loco publico affixum, quae tamen non indistincte pro libitu iudicis, sed certis tantum casibus fieri permittitur, qui sub hac generali regula comprehenduntur [...];* MAGISTER DAMASUS, op. cit.,V. 4, p. 2: *Vocandus es autem reus a iudice trinis edictis, quórum quodlibet continere debet spatium XXX dierum. Ita faciet iudex semel et secundo et tertio, et tunc demum procedet contra eum tamquam contra contumacem. Et quod trinis edictis vocandus sit reus a iudice [...] Item quod singulae citationes debeant XXX dies continere [...] Potest autem iudex brevius tempus moderari secundum quod viderit expedire [...] Item poterit prima vice mittere peremptorium, si hoc iusta causa exigerit, puta quando lis movetur super re, quae dilationem non capit.*

d'entregar el llibel, només calia que fos palès el *petitum* de l'actor perquè el demandat pogués deliberar⁸²⁹.

Requisits d'ús i altres formalitats: Inscripció del llibel al registre. Repartiment del llibel. Admissió del llibel pel jutge

En el dret patri català, el procés ordinari seguia el mateix ordre que l'apel·lació; el que ens permet reconstruir el primer en virtut del segon. Els responsables de les tasques d'inscripció, repartiment i admissions eren els funcionaris judicials: els escrivans per l'arxiu i els notaris per les notificacions o intimes. La inscripció del llibel al registre consta en les Compilacions⁸³⁰.

El repartiment del llibel, entre jutjats i sales de l'audiència, el feien els escrivans, segons les Compilacions⁸³¹.

⁸²⁹ BEGNUDELLI, op. cit., p. 318.9: *In causis autem summaris, & in quibus de plano, & sine figura iudicii &c. proceditur, non requiritur libellus, sed sufficit talis, qualis petitio, ita ut reus deliberare possit, sive in scripto, sive ore tenus coram Iudice suam petitionem proponendo, quae a Notario in actis inseratur, ut postea re exigente copia haberi possit, uti plerumque in multis locis observatae factum principia legetur probare qualitatem deductam in libello, cum alias ea non probata secumberet, quamvisvatur, maxime inter rusticos, pauperes [...] ac modicae Summae.*

⁸³⁰ CYADC-1704 1,3,19, 3º Fernando II, 1510, Cdec. 8; Idem, 1,3,20, 2º Carles, 1542, Cdec. 4. "...que quisqu [batlles, veguers o doctor del Rey al Consell] haja de tenir un llibre, en lo qual haja a scriure totas ...causas qui li son comesas a decidir, a fi que sapiga quin son [...], y puga aquellas sententiar..."; Idem, 1,3,31, 1º Ferrando II, 1503, Cdec. 43. "...que los Registros dels Prothonotari, e Secretaris que son estats fets, e acabats fins en lo Any M.CCCC.Lxxxxiij (1493), sien mesos, e posats en lo nostre Archiu Rey al, e los que del dit Any en fa son, e serán fets....qui segueixen nostra Cort, resten en poder de cada un de aquells, porque pus facilmente los puga haver,.....proveint, que de aci avant, de deu en deu Anys los dits Registros sien mesos, e posats en lo dit Archiu Rey al". Idem, 1,3,31, 2º Ferrando II, 1510, Cdec. 16. "...axi itinerum diversorum, com altres, e que los que son fets de deu Anys atrás en continent sien mesos en lo dit Archiu..., e que no sie pagat lo dit Prothonotari, ni li sie donada remuneratio del Proçes de la present Cort, fins que haja donat compliment..."; Idem, 1,3,20, 2º Carles, 1542, Cdec. 4: "...E porque los originals Processos nos pogan ocultar, o perdre, Statuim....que lo Scriva, ans de comunicar aquell, haja de nombrar las fullas del dit Proçes, y fer memorial dels actes consults, e insertats en dit proçes, y tenir un llibre, en lo qual continue lo die, mes y any que comunicara aquell, [...] e haja borrar lo scrit de la comunicatio feta....".

⁸³¹ CYADC-1704, 1, 3,32, 2º Philip princep, y loctinent gral de Carles, 1547, Cdec. 17. "...Per que los Originals Processos, e otras Scripturas concernents dits

L'admissió del libel a tràmit, a Catalunya, ho feia el jutge. Un cop admès, d'immediat es dona trasllat del mateix a la part contraria. En la mateixa data en la qual s'acorda el trasllat amb la notificació i emplaçament al demandat, es concedia a l'actor un termini de sis dies perquè fonamentés la seva petició (*petitum libelis*)⁸³². Aquesta fonamentació de la petició, era la fonamentació del libel; aquesta fonamentació, també es podia fer, un cop rebuda la contesta de la demanda feta per la part contraria⁸³³.

II.2.2.D. Efectes i conseqüències jurídiques i processals: Criteris i principis en l'admissió o inadmissió del libel. Efectes de l'emplaçament

El criteri bàsic és que l'acció es perpetuada per la litis contestació - *Actio perpetuatur per litis contestationem*⁸³⁴.

Actes Judicial, axi vells, com nous, y los qui se instruexen sien mes guardats, y ab mes facilitat.....,Statuim.....en la Sala Gran del Palau Rey al se hajan adaptar locs pera tenir los Scrivans y petitioners los dits Processos, y Scriptures..."; Idem, 1,3,20, 5º, Philip 1553, Cdec. 5: "...Salvat dret de copia...ditas paraulas no compregan cas algu, sino quant expressament la part demanara, o volra copia del proces, [...]"; Idem, 1,3,9, 3º Carles 1542 C de c. 23; Idem, 1,3,14, 10º Philip 1585 C de c. 72 (sic).

⁸³² AMIGANT, P., op. cit., Rubrica 8.3: *cap. 3 curiae anni 1547 immo totus processus habetur pro libello ut dispositum per constitutio 75 in finalib verbis curiae anni 1585 Quo fit, ut ob impertinentiam vel ineptitudinem, libellus non vicietur; si modo de intentione petentis care consterita in cap 13 titu de libelli oblatio ubi etia probatur totuni processum haberi pro libello*; CANCERIO, op. cit., cap. XVI.34; DURANDUS, op. cit., p. 60, 8 Iam: [...] *de effectu libelli. Est autem effectus eius, ut secundum ipsius formam sententia dictetur, ut supra in principio huius tit. Item facit perpetuam actionem annalem, quando princeps ad illum rescribit [...] Item facit rem litigiosam, secuta denuntiatio [...] item interrumpit praescriptionem, etiam si nullam causam, vel saltem unam ex omnibus continet [...]*.

⁸³³ CANCERIO, op. cit., cap. XVI. 39: *In Cathalonia potest addi petitioni post litem contestatam circa candem rem petitam. Uel si sit diuersa quod petatur iure eiusdem actionis, it a quod causa radicalis agendi non mutetur*; CANCERIO, op. cit., cap. XVI.34: *In Cathalonia, lapso termino citationis, intra sex dies actor tenetur offerre petitionem, aliàs citatio habetur pro circumducta, & [...] neque ei aliter licet articulare*; Ídem, cap. XVI.55: *Petitio inualida non interrumpit praescriptionem [...]*.

⁸³⁴ DORMA, op. cit., V. 1, pp. 15-16: [...] *effectu libelli oblati et huius effectus duplex est; communis et proprius sive singularis. Proprius effectus sive singularis libelli oblati est in quibusdam actionibus, ut per eum fiat praescriptionis*

Críteris i principis en l'admissió o no admissió del libel

Els efectes del libel es produeixen sempre després que el libel era admès a tràmit. Aquest ostenta un efecte doble: el comú i el propi o singular d'algunes accions.

L'efecte comú es dóna en totes les accions; és de dues menes: primera consisteix en que, al donar el libel al demandat, es dona aquest la possibilitat de cedir o oposar-se al libel; la segona, es que un cop entregat el libel, si dins del termini el demandat no diu res, es pot donar la litis per contestada. L'efecte propi és el de interrompí la prescripció⁸³⁵. Per altra part, es donava la litispèndència mentre el plet estava en curs⁸³⁶.

Efectes de la citació al demandat o emplaçament

Un cop el demandat era citat (emplaçat) havia de comparèixer davant el jutge, en algunes causes mitjançant procurador⁸³⁷. El jutge recomanava que contestés la litis dins d'un determinat temps; de no

*interruptio, et ita libelli oblatio pro litis contestatione habeatur [...] item et hoc intelligas de libello precum principi oblatarum, et cum ita est ad preces rescriptum a principe [...] Alias autem per libellum etiam principi oblatum non fit interruptio [...] Communis effectus est in omnibus actionibus, quod per libellum oblatum datur reo facultas et copia deliberandi, cedere an contendere debeat [...] Item est et alius communis effectus, quod nisi esset libellus oblatum et alia observata, [...] litis contestatio pro nihilo esset, [...] non enim poterit ferri sententia, et si feratur, ipso iure non valebit, quasi sit lata ordine iudiciario non servato [...] Valebit tamen, quod in iudicio illo actio est quantum ad interrumpendam praescriptionem, nam etiam sola conventione per executorem facta fit interruptio, ergo licet non sit libellus oblatum et lis si contestata, praescriptio erit interrupta [...];*MIERES, op. cit., t. 1, p. 333.12.

⁸³⁵ DOMAT, M. *Loix Civiles dans leur ordre naturel, Le droit public*, T. 1, Chez Durand, Paris, MDCCLVI, p. 180.15

⁸³⁶ Decr. 2, 5, 1; Ídem 2, 16; MANS, op. cit., t. 2, p. 31: *Que ninguna cosa non sea fecha de nuevo mientras que el pleito cuelga [...] porque non fallo que la lid fue [sse] contestada, ca por las posiciones e las resposiones non fazen contestation de la lit, mas por la petition que se faze en juyzio e la responsión que se sigue a ella (sic).*

⁸³⁷ AEGIDIUS DE FUSCARARIIS, op. cit., V. 3, pp. 18-19: *[...] qualiter reus citatus debeat comparere. Et quidem potest comparere per se et per procuratorem, sive in civilibus sive in pecuniariis causis, nisi in duobus casibus [...].*

complir-ho es tenia aquesta per contestada⁸³⁸. No calia que el demandat es persones, podia contestar per certificació⁸³⁹.

Si el demandat no es personava en el plet, es declarava la seva contumàcia, tant en l'acció real com en la personal; el que significava la prossecució del plet sense comptar amb ell. Fet que donava a l'actor la possibilitat de convertir-se en posseïdor del bé⁸⁴⁰.

En el cas de que l'actor renunciés al procés, un cop complerts tots els tràmits i personat el demandat, les despeses es devien només des que la litis havia estat contestada⁸⁴¹.

II.3 Fonaments i fi de la institució de la Demanda.

II.3.1. Introducció: Etimologia del mot Demanda. Significat, definició i concepte. Dogmàtica de la institució. II.3.2. Estructura del desenvolupament de la institució. II.3.2.A. Exercici de l'acció i formulació de la *petitio*: Requisits objectius i causals. Tipologies d'accions. II.3.2.B. Parts de la demanda: Requisit d'estil. Requisits formals. Requisits subjectius. II.3.2.C. Classes de demandes: Excepcions. Remeis per la demanda amb problemes. Requisits generals de la relació. Requisits d'ús i altres formalitats. II.3.2.D. Efectes i conseqüències jurídiques i processals: Criteris i principis en l'admissió o no admissió de la demanda. Efectes de l'emplaçament.

⁸³⁸ CYNII, op. cit., p. 141 De litis contestatione.10: [...] *quod si iudex praecipiat ei, ut respondeat animo contestandi litem infra certum tempus, & ipse non respondit, nisi potestando, quod iudex poteri habere litem pro contestata [...]*.

⁸³⁹ MAGISTER DAMASUS, op. cit., V. 4, p. 4: *Et dicit decretalis, quod sic debet concipi libellus, quod adversarius possit respondere, per libellum certificatus.*

⁸⁴⁰ Dec, 2, 6. 5 *Si autem*; MANS, op. cit., t. 2, p. 36: [...] *si el contumax o el rebelle es lamado sobre acción real o personal. Si sobre real, el demandador deve ser metido en possession de la cosa demandada, por que su aduersario enoiado uenga a responder, e si uinier ante del anno, de seguridad de estar en juyzio e pague la[s] expenssas e [rre]cobre la possession; mas si non quisiere dar la seguridad ante del anno, después del anno el demandador sea fecho uerdadero possessor, e el aduersario aya defension sola miente sobre la propiedad. Dize aquí que si alguno es contumax e rebelde (de) sobre accion personal, el demandador es de meter en possession delas cosas daquel que son mueble [...] (sic)*

⁸⁴¹ CANCERIO, op. cit., cap. XVI.57: *Instantia perempta per renuntiationem, fructus debentur tantum a tempore litis ultimo loco contestata.*

Els trets generals de la primera proposta de doctrina processal del dret codificat, fou la formulada per a finals del segle XIX principis del XIX. Les lleis processals de l'Espanya unitària, la del 1855 i la següent del 1881, en res trencant amb la tradició històrica i l'estil judicial de la passada Espanya plural. El trencament amb el passat històric d'Espanya es produeix amb posterioritat a l'aprovació de la LEC. de 1881 com a conseqüència de les constants reformes a les que va estar sotmesa aquesta llei; moment que el dret processal espanyol agafa un caire diferent.

II.3.1. Introducció: Etimologia del mot *Demanda*. Significat, definició i concepte. Dogmàtica de la institució. Estructura del desenvolupament de la institució.

La institució jurídica de la *Demanda*, exposada en sentit genèric, referim d'ella els preceptes generals, comuns a tots els judicis, com inici del tràmit judicial del procés; per tant, aquesta té igual oportunitat en qualsevol judici.

Gómez Negro explica el que “per sentit comú” és i s'entén per demanda: *Si las leyes no hubiesen prescrito el orden con que los ciudadanos deben proponer al juez sus demandas, ni el que este debe seguir en la decisión de las disputas que se sometiesen a su decisión, dejándolo todo al interés y buena fe de los primeros y a la rectitud del segundo, [...] el ciudadano [...] acudiría (al juez), le expondría con la posible claridad los hechos de donde naciese el derecho que creyese asistirle, haría un breve raciocinio para demostrar que conforme a las leyes se había obligado su contrario por los tales hechos a la restitución [...], y concluiría haciendo su petición en los términos más exactos y con la extensión conveniente, para que el juez no pudiese menos de entender lo que se pretendía en todas y cada una de las cláusulas de su petición*⁸⁴².

Etimologia de la paraula *Demanda*

La paraula “Demanda” ve del llatí “*de i mando*”, que fa *Demando,as, are*; es forma amb la partícula demostrativa *dem* i el

⁸⁴² GOMEZ NEGRO, op. cit., p. 67

verb *mandare*⁸⁴³: *Demando, as, avi, atum, are*. Demandar del llatí *Demandare*, vol dir, com a nom: confiar, encomanar, fer una petició, una sol·licitud o súplica; designa la persona que fa la petició o sol·licitud. Com verb transitiu: demanar, suplicar. Con accepció jurídica: establir una demanda o petició; també, es la petició que un litigant sustenta en el judici; l'escrit pel que s'exercita en el judici una o varies accions civils, o es desembrolla un recurs; també la trava que es planteja per impugnar les peticions de l'actor.

Demanda, del llatí *mandare*, fou presa, en certs llenguatges romàniques, com l'acció de començar a buscar o convocar; així en l'occità antic "demandar" era "manar, convocar o citar" (en llenguatge judicial). En el diccionari Fabra només consta com a verb transitiu, en el sentit que "l'amo *mana* als criats"⁸⁴⁴.

Sobre *demanda* i del verb demandar s'han format modernament, en català i castellà, molts mots del llenguatge jurídic: demandar (en sentit d'entaular una acció judicial), demandant (en sentit laboral) demandat (designant a la persona a la qual se li fa una reclamació), etc.

De la paraula llatina *Demandare* dimana *demandatio,-onis* (referent a fer una recomanació), la trobem usada per Tertulià, en el sentit de formular una acció davant la justícia. Encara que l'encunyació definitiva està en Claudio i en Tito Livi; i la retrobem, en el segle XII⁸⁴⁵. El seu us es manté, ininterrompidament fins en l'actualitat, en ocasions com sinònima de *libellus*, en altres amb significat propi, com es el cas de tractant-se de les Corts [...] en les quals tant es troba en el sentit de prec com de requesta: *d'açò que él havia tengut 20 o 30 anys, e menys de clam [...] que anc no li fo feta demanda, que ara li fos mès en question ni en demanda...* Jaume I -1251- (Ag. 62). En les Decretals de Gregori IX, compilades per sant Raimon de

⁸⁴³ *Nuevo diccionario Latino-Español etimológico; Diccionari Etimològic I Complementari de la Llengua Catalana; DICCIONARIO RAE.*

⁸⁴⁴ COROMINES, op. cit., veu: manar.

⁸⁴⁵ *Dictionnaire latin-français des Auteurs du moyen-âge, Corpus Christianorum con latinitatis medii Aevi, (Claud. 23 Demandare alicui jurisdictionem; Liv. 8,56 Curam eorum nominatim legatis tribunisque demandabant); DE-VIT, VICENTII, Lexicon – Novo ordine Digestum, T. 1, Prati, Typis Aldinianis, MDCCCLVIII-MDCCCLX, Homilies 4r19 "Dix.li e manné-li que-m fermàs dret [...] per tal quar, e pernat, és de l'eclésia, e o devie fer".*

Penyafort en el 1230, trobem: *Demanda a unos [...] e dio les libello e ellos demandaron a los juezes que aquella tierra les fuesse demostrada que demanda [...]*⁸⁴⁶. També en documents del Pallàs del 1260; i encara ara, es manté a l'Alta Ribagorça, on manar no és sols “comandar” sinó també “encarregar a les dones la fornada de les postres”⁸⁴⁷.

Consta també en les lleis de *Las Partidas*, de la *Novíssima Recopilació* i en les *Compilacions catalanes*⁸⁴⁸. En les *Partidas*: 27 ti. 23 i 8, tit. 22 de la Partida 3; en la 3^a tit. 19 llibre 11 de la *Novíssima Recopilació*. En les *Compilacions catalanes* en el llibre 3, títol 10 “*De donar libel o demanda*”⁸⁴⁹, i en el manuscrit 247 aportat en l'apèndix⁸⁵⁰.

Significat

El significat de demanda, partint de la noció llatina general, vol dir: “donar una missió a algú”; “encarregar, confiar, encomanar”; també, “abrogar o revocar: una ordre, demanda, requeriment, exercir autoritat sobre altri”.

En la terminologia jurídica, sovint va aparellada a la veu *acció* en el sentit de “fer una reclamació, reivindicació, citar algú a judici”, fer “una declaració de voluntat d’una persona formalment escrita en un document dirigit al tribunal”. Així com al fet de contestar la demanda, que significa contestar les imputacions fetes que donen lloc al procés judicial.

⁸⁴⁶ Decr., 2, 3, 2; MANS, op. cit., t. 2, p. 28

⁸⁴⁷ *Diccionari Etimològic Complementari de la Llengua Catalana*, veu: demanda; *Dictionnaire latin-français*.

⁸⁴⁸ *Repertorio Alfabético de las cuestiones y puntos de Derecho resueltos por el Tribunal Supremo en las sentencias contenidas en este tomo*, p. 74, Revista de Legislación t. XXIX, p. 732

⁸⁴⁹ CYADC-1704, 1, 3, 10: Pere III Cort de Perpinya, 1351 Cap. xij [...] *per ineptitud de la demanda [...] se aparega de la intentio del demandant per la demanda, o Libell [...]*, Ferrando II 2^a Cor de Barcelona, 1493 Cap. Xij [...] *haja donar la demanda [...]*, Philip Princep, y Loctinent General de Carles, en la 1^a Cort de Montsó, 1547 Cap. li [...] *que la demanda que dins sis diez apres [...]*; Philip en la Cort de Montsó, 1585 Cap. Lvj “ [...] *que la demanda, en las causas ques portaran [...]*”.

⁸⁵⁰ ms. 247, f. 5, vide supra, p. 410; ídem, f. 20, vide infra, p. 440: “Donada la dita demanda en la dita forma [...]”

Per a Suetoni significava: *Poner en manos de otro*⁸⁵¹; *confiar, amicam alicui*; en canvi no l'usa Quintilià, ni Tácit.

Definició

La seva definició la busquem a *Las Partidas* diuen que la demanda és: *Movimiento de los fechos segunt razon natural es la primera cosa que tira las otras a si [...] queremos aquí decir del demandador que la viene pedir; ca él es la primera persona por cuya razón se mueven los pleitos sobre que después ha de venir el juicio [...] et mostrar qué cosa es demandador: et cómo debe catar quien es aquel á quien quiere facer su demanda: et qu'cosa es aquella que quiere demandar: et ante quién debe facer su demanda, et el tiempo en que la quiere facer: et qué derecho ó qué recabdo ha por si para averiguar aquello que quiere demandar: et en qué manera debe facer su demanda [...]*⁸⁵² (sic).

En el Diccionari de l'Administració Espanyola del 1868, la defineix com: *Escrito con que se da principio a los juicios. En la demanda debe el actor exponer sucintamente, y numerados, los hechos y fundamentos del derecho, fijando con precisión lo que pide, y determinando la clase de acción que ejercite, y la persona contra quien la propone. A la demanda y contestación deben acompañarse los documentos que acrediten la personalidad del procurador, del litigante y los que sirven de fundamento a su derecho*⁸⁵³.

Concepte de Demanda

El que fa al concepte de demana, entès aquest com la representació mental d'un objecte, ens remetem al que diuen els doctors jurisperits al seu respecte.

Per Escriche: *Demanda es la petición que se hace al juez para que mande dar, pagar, o hacer alguna cosa. Se puede hacer de palabra o por escrito (Ley 1 tít. 13 libro 5 Nov. Recopilación) La demanda*

⁸⁵¹ *Nuevo diccionario Latino-Español etimológico*, veu: *Demandare jurisdictionem potestatibus – dar jurisdicción a los magistrados [...]*.

⁸⁵² ALFONSO X EL SABIO, *Las Siete Partidas*, T.II partida segunda y tercera;p. III, tit.II (v.d.)

⁸⁵³ MARTÍNEZ ALCUBILLA, MARCELO, *Diccionario de la Administración Española*, 2ª edición, tomo V, Administración, Madrid, 1868, voz: Demanda

debe ser conforme a la acción de que se hace uso, y contener cinco circunstancias, que son: 1º la designación del juez á quien se pide; 2º el nombre del actor que la presenta; 3º el del reo á quien se demanda; 4º la cosa, cantidad ó hecho que se pide; 5º la razón ó causa por que se intenta (Ley 40 tít. 2 Part 3). Todas se hallan comprendidas en este dístico: Quis, quid, coram quo, quo jure petatur, et á quo, Ordine confectus quisque libellus habet. El actor debe acompañar a la demanda todos los documentos con que intente probarla (ley 1 tít. 3 lib. 11 Nov. Rec., y art. 48 reglamento de 26 de sept. 1835)⁸⁵⁴.

Una altra proposta del concepte de demanda, la formula Reus al dir : [...] *es la petición que hace el actor ante Juez competente para que determine sobre la cosa o derecho que reclama, y el emplazamiento, [...] es el llamamiento que hacen a alguno que venga ante el juzgador a hacer derecho, ó cumplir su mandamiento. La demanda se llama también libelo ó pedimento [...] (sic).* Ens segueix explicant que la demanda i l'emplaçament son de primera importància en el plet; són el primer pas del plet (encara que amb la LEC 1881 no s'ha fet més que copiar l'article de l'anterior llei); només per la seva virtut es pot començar el plet. L'emplaçament és imprescindible perquè el demandat acudeixi i es doni el plet per interposat⁸⁵⁵.

Mentre que Manresa diu: *No define nuestra ley Procesal civil lo que sea la demanda, limitándose a presentárnosla ya formada, en marcha.* Aquest autor ens remet a la doctrina exposada per Chiovenda que diu que: *la demanda es un acto mediante el cual la parte, afirmando existente una voluntad concreta de ley, que le garantiza un bien, declara querer que su voluntad sea actuada, e invocada, a tal fin, la autoridad del órgano jurisdiccional.* Manresa també ens remet a Kisch, per el qual: *Por su esencia la demanda es una petición fundada del demandante al Tribunal para que éste emita un fallo contra el demandado.* Beceña la considera: *Como un elemento causal a una futura resolución, y un acto formal propulsor de la actividad del órgano encargado de la jurisdicción, es como un acto constitutivo de la relación jurídico-procesal.* García Valdés entén per demanda: *La pretensión, verbal o escrita,*

⁸⁵⁴ ESCRICHE, *Diccionario razonado...*, voz: Demanda

⁸⁵⁵ REUS, op. cit., pp. 386-387

formulada por una persona, natural o jurídica, que cree tener un derecho a su favor, y que acude a la autoridad judicial competente para que, justificado aquel con plenitud, se le reconozca legalmente en resolución definitiva. Encara que en l'obra i edició que citem de Manresa, no conté un concepte precís de demanda, si que la va conceptualitzar, en sentit genèric, i en la mateixa obra d'edicions posteriors diu: *la petición que hace el actor ante juez competente, para que determine sobre la cosa o derecho que reclama*⁸⁵⁶.

Finalment, Prieto Castro diu que: *Demanda es el acto procesal escrito de la parte actora, en el cual ejercita la acción procesal, solicitando del Tribunal un acto de tutela jurídica frente al demandado*⁸⁵⁷.

D'allò fins ara dit i del desenvolupament històric, es dedueixen, com essencials en la demanda, tres elements: 1. la *declaració de voluntat* prevista en una determinada llei concreta i l'*exercici d'aquesta* pel titular del dret; 2. la *invocació* al jutge, com òrgan de l'Estat que ha d'instruir-la, tramitar-la i resoldre-la; 3. *Invitar* al demandat a comparèixer. Tot plegat seguint un ordre lògic i cronològic, des de la seva gestació a la seva manifestació.

La demanda, primer acte del procés, determina el moment constitutiu d'aquest; del qual dimanaran una sèrie d'efectes, dels que anirem extraient els grans, entre ells: una nova forma d'exercici del dret⁸⁵⁸.

Dogmàtica de la institució de la Demana

⁸⁵⁶ MANRESA NAVARRO, tomo III, pp. 6-7

⁸⁵⁷ PRIETO CASTRO, t. 1, pp. 253-

⁸⁵⁸ REUS, op. cit., p. 386; art. 524 (LEC-1855, Art. 224): no s'ha fet mes que copiar el article de l'anterior llei; PRIETO CASTRO, op. cit., pp. 253ss.: *La demanda, junto con la contestación del demandado. Constituye el acto fundamental de la parte en el proceso, pues a ella se refiere la conducta de éste, determina la amplitud de la resolución judicial para cuya obtención se entabla, y por lo tanto es limite para el conocimiento del Juez, y precisa los términos de la cuestión litigiosa, lo que es de suma importancia para discernir si en las alegaciones posteriores de la parte se encierra o no un cambio de demanda (prohibido, según veremos)*

La dogmàtica, que estudia i aprofundeix el contingut de qualsevol institució, ens ha de facilitar la construcció ontològica d'aquesta, amb la finalitat d'assolir-hi un principi unitari. L'objectiu d'aquest sots apartat és exposa la institució iniciadora del diàleg judicial a partir de les lleis d'Enjudiciament de l'Espanya unitària, en les quals aquesta primera acció rep el nom de *Demanda o libellus*, havent canviat l'ordre respecte de l'Antic Règim, en el que rebia el nom de *libellus* o demanda. L'objectiu és enllaçar ambdues (*Demanda i/o libellus*) per veure si tenen vincles de connexió; i si aquest son de prossecució o no, una de l'altre, com institució de començament del diàleg judicial. A fi de constatar si el Nou Règim adopta les institucions del Vell, i en la mesura que ho fa.

Per fer aquesta comparativa d'institucions continuarem amb la mateixa sistemàtica adoptada pel *Libellus* aplicada ara a la *Demanda*; i de la mà dels doctors juristes d'aquesta nova època, ens endinsarem en el que en diuen. Per la connexió, entre la Llei d'Enjudiciament civil de 1855 i la de 1881⁸⁵⁹, ho fem en virtut del que ens assegura Reus d'aquestes: *Ni la ley anterior, ni la actual han variado sustancialmente*⁸⁶⁰. Pel que fa a l'extensió temporal d'aquesta nova època, no ens allargarem més que pocs anys des de l'aprovació i entrada en vigor de la llei d'Enjudiciament de 1881, donat que, en la primera meitat del segle XX que ja es desenvolupa considerablement i amb cohesió la dogmàtica processal d'aquesta institució. Pel que fa al llenguatge, s'ha adoptat el que consta en els diferents autors actuals fins els voltants del 1990.

II.3.2. Estructura del desenvolupament de la institució de la *Demanda*. II.3.2.A. Exercici de l'acció i formulació de la *petitio*: Requisits objectius i causals. Tipologies d'accions. II.3.2.B. Parts de la demanda: Requisit d'estil. Requisits formals. Requisits subjectius. II.3.2.C. Classes de demandes: Excepcions. Remeis per la demanda amb problemes. Requisits generals de la relació. Requisits d'ús i altres formalitats. II.3.2.D. Efectes i conseqüències

⁸⁵⁹ REUS, op. cit., p. 386; art. 524 (LEC-1855, Art. 224): *El juicio ordinario principiará por demanda, en la cual, expuestos sucintamente y numerados los hechos y los fundamentos de derecho, se fijará con claridad y precisión lo que se pida, y la persona contra quien se proponga la demanda. También se expresará la clase de acción que se ejercite, cuando por ella haya de determinarse la competencia*

⁸⁶⁰ Ídem, p. 389

jurídiques i processals: Criteris i principis en l'admissió o no admissió de la demanda. Efectes de l'emplaçament.

L' exposició la fem a partir de les característiques i contingut de la Llei d'Enjudiciament de 1881. La exposició és desenvolupada en els apartats següents: A) Exercici de l'acció i formulació de la petició, conté els requisits objectius i causals de la institució (*Petitum i Causa Petendi*). B) Parts de la demanda, parlarem dels requisits d'estil, formals i subjectius. C) Classes de demandes, els requisits generals (els elements essencials de la reclamació), els requisits d'ús (com a formalitats pràctiques a observar). Acabant amb l'apartat D) en el qual observarem els efectes que la seva admissió o no admissió produeix.

Per situar el contingut i abast de la institució, segons la normativa establida, anotem els articles de la LEC. 1855 i de la de 1881 referents a la mateixa. Aquests eren, respecte de la Llei de 1855, els articles 224 al 227⁸⁶¹; respecte a la Llei de 1881, els articles eren el 524 i 525⁸⁶².

⁸⁶¹ LEC. 1855, pp. 63- 64: Art. 224: *El juicio ordinario principiará por demanda, en la cual, expuestos sucintamente y numerados los hechos y los fundamentos de derecho, se fijará con precisión lo que se pida, determinando la clase de acción que se ejercite, y la persona contra quien se proponga; Art. 225: Además de lo que queda prescrito en el artículo anterior, deberá acompañar el actor con la demanda: Los documentos en que funde su derecho. Si no los tuviere a su disposición, designará el archivo o lugar en que se encuentren los originales. Interpuesta la demanda, no se admitirán al actor otros documentos que los que fueren de fecha posterior; a menos que jurare, si fueren anteriores, que no tenía conocimiento de ellos. Art. 226: Los Jueces repelarán de oficio las demandas no formuladas con claridad y que no se acomodaren a las reglas establecidas. Las providencias que dictaren sobre esto, sino las reponen, serán apelables en ambos efectos. Art. 227: De la demanda presentada y admitida por el Juez, se conferirá traslado a la persona contra quien se proponga, y se la emplazará para que dentro de nueve días improrrogables comparezca a contestarla.*

⁸⁶² REUS, op. cit., pp. 387- 395: Art. 524. *El juicio ordinario principiará por demanda, en la cual, expuestos sucintamente y numerados los hechos y los fundamentos de derecho, se fijará con claridad y precisión lo que se pida, y la persona contra quien se proponga la demanda. También se expresará la clase de acción que se ejercite, cuando por ella haya de determinarse la competencia. Art. 525. Presentada la demanda con las copias prevenidas, se conferirá traslado de ella a la persona o personas contra quienes se proponga, y se las emplazará para que, dentro de nueve días improrrogables comparezcan en los autos, personándose en forma.*

II.3.2.A. Exercici de l'acció i formulació de la *petitio*: Requisits objectius i causals. Tipologies d'accions.

La demanda conté la definició i abast del litigi. I a la vista dels fets presentats en ella i de la petició formulada, el demandat delibera i prepara la seva defensa. Per alguns autors, la demanda conté dues qüestions diferents: les accessòries i les implícites; extrems en el que no hi entrem, només anunciem⁸⁶³.

Amb el nom “exercici de l'acció i formulació de la *petitio*” exposarem els requisits objectius i causals de la demanda.

Requisits Objectius i Causals: *Petitum. Causa Petendi*

S'entenen per requisits objectius i causals els que dimanen de l'objecte i de la causa; venen donats pel fet, cosa o dret, i per la llei. Els quals, tant en la legislació antiga com amb l'actual, és necessari consignar, determinar i concretar la *causa o raó* per la qual es demanda; ja que, segons quina sigui aquesta “causa o raó”, la demanda prospera o es podria perdre el negoci judicial interessat⁸⁶⁴.

La nostra llei processal no conté una norma general que reguli la forma i contingut de la demanda; aquesta s'ha d'acomodar, en cada cas, a les especials per a cada judici. No obstant, pel seu caràcter tipus, s'ha de tenir en compte el precepte de l' art. 524 LEC⁸⁶⁵, referent al judici ordinari de menor quantia.

Els requisits objectius

⁸⁶³ Les qüestions accessòries, abasta els interessos i fruits que devinguin després de la sentència de primera instància. Les qüestions implícites, significa si en l'apel·lació es manté la demanda idèntica o hi cap modificació. Només volem constatar que comparant la demanda amb el llibel del dret patri català, les accessòries és una pràctica adoptada del dret patri castellà que la trobem en el segle XIX, no abans; les implícites només afecten a la institució un cop aquesta ha obtingut sentència a primera instància i es prepara la possible apel·lació.

⁸⁶⁴ REUS, op. cit., p. 390

⁸⁶⁵ CASAS SANTALÓ, t.II, p. 91; LEC. 1881, Art. 524. [...] *expuestos sucintamente y numerados los hechos y los fundamentos de derecho, se fijará con claridad y precisión lo que se pida, y la persona contra quien se proponga la demanda. También se expresará la clase de acción que se ejercite, cuando por ella haya de determinarse la competencia.*

Els requisits objectius son: el fonament de la petició i el resum d'aquesta petició. Tenen el nom de *Causa Petendi i el Petitum*. La *Causa Petendi* consisteix en el fonament de la petició formulat per l'actor en contra del demandat, engloba fet, cosa o dret, i la llei. El *Petitum*, és el resum d'aquesta petició; és a dir, la conclusió de la demanda o *súplica* que es fa al jutjat.

Dins d'aquest punt cal fer un esment de les teories germanes de la *substanciació* i la *individualització*; i de la màxima *iura novit curia*. Les primeres les analitzem seguidament al desenvolupar les parts de la demanda. Respecte a la màxima *iura novit curia*⁸⁶⁶, encara que si bé no pertany directament a la demanda, l'anunciem perquè aquesta màxima dimana de l'element normatiu d'aquella; té la seva raó de ser en les lleis o costums invocades com fonament jurídic de la demanda.

El requisit de la causa *Petendi* abasta tant als fets, que configuren la qüestió vivament controvertida i/o la cosa, com els drets. S'expressa en dos apartats: *els fonaments de fet i els fonaments de dret*.

⁸⁶⁶ Vide supra nota 367. En la història jurídica, la base del aforisme *Iura novit Curia* la trobem en la tasca del Pretor, magistrat encarregat d'administrar justícia, conèixer el Dret i decidir si determinada acció judicial, intentada per un particular, era procedent en virtut del "*Ius Quiritium*". El Pretor no es limitava a dir el dret estricte (*iurisdictio*), sinó que aportava la seva intel·ligència per resoldre les qüestions i situacions d'iniquitat, així com defensar les situacions que considerava necessàries, tant utilitzant el seu *Imperium* per decretar els *Interdictes*, com acceptant *exceptio* o altres mesures. La màxima *iura novit curia* dimana dels usos o costums aplicables com a dret en un plet, no consta clara la procedència; es comença a observar la seva aplicació a partir del segle XV. La referida màxima consisteix en que el jutge, d'ofici, té que esbrinar si el que s'ha citat com a dret, costum o llei és veritat o no; té la seva base en l'observança de les fonts del ordenament jurídic, no en els fets al·legats per una part. Per més informació sobre aquesta màxima ens remeti'm als treballs fets per: ORMAZABAL SANCHEZ, GUILLERMO, *Iura Novit Curia*, Madrid, Marcial Pons, 2007, p. 47; OLIVA (DE LA), ANDRÉS; FERNANDEZ, MIGUEL ANGEL, *Derecho Procesal Civil II*, Centro de estudios Ramón Areces sa., Madrid, 1997, pp. 285 ss.; CALVINHO, GUSTAVO, *La regla Iura novit curia en beneficio de los litigantes*, v.d. L'aforisme *Iura novit Curia* es connecta –en el marc de les garanties constitucionals i del procés– amb la pretensió processal i la qualificació legal, amb l'activitat de les parts i de l'autoritat, com la distribució de poder entre aquelles i aquesta i amb la regla de congruència que opera a la manera de restricció al sistema dispositiu situant-t'ho per damunt d'ells.

Els *fonaments de fet* comprenen el requisits causals, la llei els anomena títol o causa (art. 153 i 162.4 LEC, i art. 1252 CC.). Consisteixen en la descripció o circumstàncies de fet i la seva classificació jurídica. En aquests cal reflectir l'afirmació de la voluntat de la llei que sostingui el fet, la cosa i el dret; així com l'acte d'exercitar⁸⁶⁷ aquest dret, de conformitat en la llei (bé es tracti d'un sol dret o bé de diversos, es pot qüestionar la pluralitat d'accions); i la quantia o valoració econòmica d'aquest dret.

En quan a la voluntat de la llei que sostingui el dret, o sigui, la classe d'acció que la llei permet exercitar; segons sigui aquesta, serà la classe de demanda que es formularà (s'exposa en l'apartat "classes i tipus de demanda").

Els *fonaments de dret* consisteix en l'edició de l'acció. La LEC 1881⁸⁶⁸ ordena que s'expressi la classe d'acció que s'exercita perquè d'ella ha de determinar-se la competència. Amb això, la llei no exigeix una *editio actionis* pura, sinó que es redueix a la categoria de formalitat, a efectes de determinar la competència territorial, perquè l'objecte processal i material es dedueix de la descripció dels fets i de la súplica o *petitum*. El que si cal és que s'indiqui la quantia o valoració econòmica del dret que es peticiona.

En quant a l'acte de voluntat del titular en exercitar el dret, es donen dues qüestions: la voluntat lliure d'exercitar-lo; i la quantitat d'accions que pot exercitar, que com hem dit, pot qüestionar una pluralitat d'accions. Punt que exposem des de la tipologia d'accions.

El *Petitum* és el segon requisit objectiu de la demanda, és el nom genèric que es dona a la part final d'aquesta, i resumit amb la

⁸⁶⁷ DE LOS RÍOS, *Religión y Estado...*, p. 43. L'acció es un acte del pensament; les accions actes externs d'execució de lo pensat.

⁸⁶⁸ LEC. 1881, art. 62 i 524. La declaració d'una voluntat *concreta de llei* compren la designació del ben en què es fonamenta i de les raons que es pretenen garantides per la llei (*petitum e causa petendi* §12). L'exposició essencial és la indicació del fet jurídic; és a dir, la indicació de la norma jurídica abstracta que s'afirma aplicable en el cas concret enunciat en la demanda; aquesta llei no es necessari que sigui expressa, perquè el jutge coneix el dret (*jura novit curia; narra mihi factum, narro tibi jus*); molt menys es necessària la indicació d'un determinat nom d'acció (*editio actionis*); CHIOVENDA, tomo II, p. 67.

fórmula *suplico*. Conté la petició final que es fa després d'haver presentat l'exposició numerada de fets i fonaments de dret. La redacció d'aquest *petitum* o suplica, ha d'ésser adequada per tal que consti, amb claredat, el que es demana, tant per què el demandat sàpiga de què s'ha de defensar, com per tal que el jutge pugui fallar amb certesa i seguretat; alhora que no se incorri en els excessos de *plus petitio*⁸⁶⁹.

El *Petitum* comprèn: l'objecte immediat (la condemna, declaració, constitució, etc.) i el mediat la cosa o bé (art. 162 LEC i art. 1252 CC.) quan es tracta d'una condemna; així com la valoració econòmica dels fets o coses. Si bé en la demanda es configura la *litis*, l'al·legació dels fets causals del *petitum* (art. 524 LEC) no exclou la seva posterior modificació pels escrits de rèplica i dúplica (art. 548.1 LEC). A efectes nostres no hi entrarem perquè considerem que corresponen a una altra fase processal.

Tipologies d'accions

La LEC de 1881 no reconeix, explícitament, la classificació de les accions per l'acte de tutela que se sol·licita (condemna, declaració, etc.); sinó que, segons la classe d'acció exercitada, la demanda serà de condemna (art. 524, 681, 720), declarativa, constitutiva o executiva (art. 1439). La classificació de les accions, tal com es varen veure en el dret romà (*in iure*), resta de importància, quasi per complert, en el dret espanyol de la Llei d'Enjudiciament del 1881. L'aplicació d'algunes d'aquelles classificacions son: accions reals, personals i mixtes; accions de bona fe i d'estricta dret; accions arbitràries, prejudicials, privades i populars⁸⁷⁰.

Per Chiovenda, l'acció era un dret subjectiu públic que correspon al ciutadà a qui assisteix la raó, per a què l'Estat li concedeixi la tutela jurídica mitjançant sentència favorable. L'acció té naturalesa pública o privada segons sigui pública o privada la norma que l'actuació produeix. L'acció es un bé i un dret autònom;

⁸⁶⁹ REUS, op. cit., p. 393; PRIETO CASTRO, op. cit., p. 257

⁸⁷⁰ TRIAS, JUAN DE DIOS, *Versión española y comparación con el Derecho civil Español general y especial de Cataluña*, dentro de la obra de SERAFINI, ENRIQUE, *Instituciones de Derecho Romano*, traductor Juan de Dios Trias, Tomo I-II, Editor Espasa, Barcelona, 1906, T.1, pp. 268-270

generalment neix del fet de qui ha de conformar-se amb una norma que garanteix un bé de la vida, i en front del qui ha transgredit la norma. Per això busquem la seva actuació independentment de la seva voluntat. També en aquests casos l'acció arrenca del dret subjectiu (real o personal) derivat d'aquella norma. Tots dos drets son diferents, encara que es poden coordinar a un mateix interès econòmic; tenen vida i condicions diferents i contingut profundament divers⁸⁷¹.

De la tipologia de les accions depèn la naturalesa del dret respectiu; però també en depenen altres qüestions i conseqüències pràctiques com la d'inscripció o no al registre, el termini de prescripció d'altres drets, etc. L'acció es el *poder jurídic de donar vida (porre in essere) a la condició* per l'actuació de la voluntat de la llei⁸⁷².

⁸⁷¹ CHIOVENDA, op. cit., tomo I, pp. 60-62; idem pp. 69-70

⁸⁷² Ídem, tomo I, p. 60 : aquest concepte d'acció es troba enunciat i desenvolupat en l'obra del mateix autor *L'azione nel sistema dei diritti* (Proculio llegida a Bolonya el 3 de febrer de 1903), a on també neix la història de les diverses doctrines sobre l'acció; DURAN Y BAS, *Memoria de las instituciones del Derecho Civil*, Barcelona, 1883, cap. 2º, pp. 17-19: *El derecho se desarrolla en los derechos, los actos jurídicos y las acciones; y aunque, en la regulación de cada institución jurídica se determina la esfera propia y la naturaleza particular de los primeros, las características especiales y las formas peculiares de los segundos, en conformidad con el objeto de aquella; y la acción o acciones que por ocasión de los propios derechos nacen, no hay duda que hay características generales de los derechos, de los actos jurídicos y de las acciones, y reglas comunes, principios fundamentales que imperan sobre la especialidad y la suplen. No siempre están formulados en los Códigos como preceptos estos principios, pero se tan indudable su existencia y sin esta no se podrían comprender los elementos generales de cada rama del derecho positivo. Considerados los derechos, iura, como el conjunto de prerrogativas que nacen del derecho en sentido objetivo; como la extensión de nuestra voluntad libre al exteriorizarse dentro del límite trazado por la ley o la costumbre que a ella equivale, se necesario conocer sus especies, aquí por razón de su origen como en relación a su objeto. En este punto, más que en otros, el derecho romano ha servido de modelo a las legislaciones contemporáneas, como antes había sido la base de las legislaciones antiguas, base y fundamento del derecho civil de Cataluña; con las modificaciones introducidas por el espíritu e incluso las disposiciones del derecho canónico, y por el espíritu, la índole y las reglas propias de las instituciones genuinamente catalanas, que son la base de su legislación especial. Se distinguen en Cataluña las diversas especies de derechos propios de la ley civil. Por razón de su origen o fuente existen como primera especie los que forman ius generale et ius singulare, como los Romanos los conocieron: tienen alguno el carácter de privilegios, y otros lo de beneficia legis. Junto a los que para todos los catalanes se consignan en las fuentes generales de*

II.3.2.B. Parts de la demanda: Requisit d'estil. Requisits formals. Requisits subjectius.

La LEC 1881 assenyala els requisits que la “demanda” ha de complir en l'article 524. Aquest article té caràcter general, indica: 1) Exposició succinta i numerada dels fets i fonaments de dret. 2) La fixació, amb claredat i precisió del que es demana. 3) La determinació de la persona contra qui es proposa la demanda. 4) L'expressió de la classe d'acció que s'exercita, quan per ella s'ha de determinar la competència. Aquest son els “Requisits Intrínsecs”⁸⁷³. En front les teories germanes de la *substanciació* i la *individualització*⁸⁷⁴ la LEC de 1881 manté la primera; encara que no

su legislación, forman ius singulare, en concepto de privilegios por sus habitantes o vecinos entre estos figuran el Recognoverunt Próceres.

⁸⁷³ REUS, op. cit., p. 388: La ley 40 del tit. 2º de la Partida 3ª, previene que, *en cualquier demanda, para ser fecha derechamente, deven y ser acatadas cinco cosas. La primera, el nome del Juez ante quien debe ser fecha. La segunda, el nome del que la face. La tercera, el de aquel contra quien la quieren facer. La cuarta, la cosa ó la quantía ó el fecho que demanda. La quinta, por qué razón la pide [...] y los autores comprendieron todos estos requisitos en el siguiente dístico: Quis, quid, coram quo, quo jure petatur, et á quo. Ordine confectus quisque libellus habet* (sic); GOMEZ DE LA SERNA, LEC. 1855, pp. 66-67: l'obligació que s'imposa al Jutge de rebutjar d'ofici les demandes no formulades amb claredat, o no arreglades a lo prescrit en la llei, tallarà molts abusos, però a l'hora s'ha hagut que concedir als demandats el dret de reclamar, obrint-se el remei d'alçada, contra les providències judicials que es qualifiquin les demandes de *fosques* “oscuras”, o d'il·legalment presentades, per ignorància, etc; L'articulació dels fets i els fonaments de dret que han de posar-se a la demanda, contribueix a la seva claredat, fixa be la cosa litigiosa, senyala els punts que han de ser objecte de la prova, impedeix divagacions inútils o insidioses, redueix a formules precises la discussió, dona ordre i metodologia al judici, prepara els fonaments de la sentència, i concreta l'atenció del Jutge en els punts capitals que ha de decidir. “*Esta novedad exigió que se realce la cuestión en general, bien sean presentados por el demandante o por el demandado antes del término de prueba*”; *Repertorio Alfabético de las cuestiones y puntos de Derecho resueltos por el Tribunal Supremo en las sentencias contenidas en este tomo*, p. 107

⁸⁷⁴ PRIETO CASTRO, op. cit., p. 255. La de la *substanciació* (la més tradicional) manté que s'han d'exposar circumstanciadament els fets que constitueixen la relació jurídica; mentre que la teoria de la *individualització* manté que nomes cal que s'indiqui la relació jurídica que individualitza l'acció (p.ex. que es demanda x a raó d'una compravenda); CHIOVENDA, op. cit., tomo II, pp. 67-69. Ambdues teories serveixen tant pels límits de la cosa jutjada com per determinar el contingut necessari de la demanda, per assenyalar la prohibició de mudar la demanda; ho temperen els articles al exigir que s'indiqui en la demanda el “*motiu de l'acció*”, es a dir, el “fonament” de l'acció de manera que no existeixi incertesa

entrarem a estudiar aquestes categories jurídiques per no ser objecte d'aquest treball; i per altra part, perquè la naturalesa de la relació jurídica ve donada pels elements que la demanda ha de contenir (si és per una obligació, un dret real, etc.). No obstant, si que ressenyem la importància d'aquestes teories en quan la possible influència sobre el concepte de canvi de demanda, la litispèndencia, i la cosa jutjada, i la congruència de la sentència en relació als poders del Jutge.

Dins de la demanda distingim els *requisits d'estil*, els *formals* i els *subjectius*. Primer, exposem l'estil, seguidament els formals i els subjectius.

Requisit d'estil⁸⁷⁵: Parts de l'escrit. Encapçalament (nom del jutge i de les parts). Cos de l'escrit (narració de fets i drets). Conclusió (petició i tancament).

Les parts que consta la demanda les exposem com a requisits d'estil perquè, com hem observat reiteradament en la pràctica, existeixen una gran varietat de demandes, i aquestes poden tenir estils ben diferents; i el nostre objectiu, ara, és que quedi clar el que realment és important a tenir present en aquesta institució. Per tant, les parts de la demanda son tres: l'encapçalament, cos de l'escrit i petició o súplica de tancament. Ara bé, el cos de l'escrit, es subdivideix en tres parts: resum enunciatiu, fonaments de fet i fonaments de dret.

L'encapçalament és la primera part de l'escrit, en on s'indica el jutjat al que es dirigeix la petició, el de nom i les dades de l'actor/s encapçalades amb el nom del procurador que ostenta la

absoluta sobre l'objecte de la demanda mateixa. A la teoria de la *individualització* s'oposa una opinió mes rigorosa, la teoria de la *substanciació*, que exigeix indicar en la demanda, i entén sempre per fonament de l'acció, el fet jurídic que ha engendrat el dret que es fa valer. En un gran número de casos les dos teories coincideixen, perquè molts drets no es poden individualitzar sinó mitjançant indicació precisa del fet del que neixen.

⁸⁷⁵ REUS, op. cit., pp. 392 ss: *Sentencia 20 Abril 1878: Con arreglo al art. 18 de la ley de Enjuiciamiento civil, a toda demanda o contestación debe acompañarse el poder que acredita la personalidad del Procurador siempre que éste intervenga.* El procurador es un requisit de la LEC 1855 (Art. 18 i 19), en la N. Recopil. no era prescriptiu; en canvi si que ho era en les CYADC-1704.

representació d'aquesta; també les dades del demandat/s i el tipus de plet o procés que s'insta.

El cos de l'escrit o *causa petendi* es desenvolupa en tres punts: el primer, conté una breu raó del perquè es formula la demana, una frase no massa llarga en la qual s'anuncia el fet i l'acció; aquesta vindrà desplegada i detallada pels fets i els drets. Els fets en els que se sustenta la demanda, relatats seguint una enumeració i ordre; aquests reben el nom de *fonaments de fet*. Igualment es fa en els *fonaments el dret*, dintre dels quals s'indica l'acció o accions en que es recolzen; tots aquests són exposats amb ordre i enumerats. Aquesta exposició de fets i drets, realitzats de manera breu i numerada, és per evitar la foscor e incomprensió dels mateixos. La brevetat de l'exposició és per fer-la el més entenedora possible, sense estendre's amb meres consideracions i detalls. El que estiguin enumerats significa sotmetre el contingut a un ordre que faciliti la seva comprensió de manera senzilla. Cal deixar palès, que al redactar els fonaments de dret, s'han de citar les lleis en què es basen.

La tercera part és la súplica o *petitum*. El *petitum* està especificat en la tercera part de l'escrit; és la que formula un resum de la demanda: nom de les parts, accions que s'exerciten, i petició clara que es formula, precisant la quantia del plet. Dins d'aquesta tercera part hi posem el tancament, el qual conté: el lloc on es planteja, la data i les firmes d'advocat i procurador.

Requisits formals: Clàusules. Paper. Documents. Còpies. Fiances

Dins dels requisits formals exposem: les clàusules, la forma pràctica de redacció i materialització de la demanda; és a dir, l'escrit i la tipologia de paper especial (timbrat de l'Estat) segons la quantia del plet; excepte que l'actor litigui amb el benefici de justícia gratuïta (art. 14 LEC); també, ha d'anar firmada per lletrat, i encapçalada i firmada per procurador (art. 3.1, 10.1 LEC)⁸⁷⁶.

Les clàusules són una sèrie de fórmules habituals, segons la pràctica admesa. Citem algunes d'aquestes clàusules: "*Como más haya*

⁸⁷⁶ REUS, op. cit., p. 392; Art. 27 Decret de 8 Agost de 1851; PRIETO CASTRO, op. cit., t. 1, p. 261

lugar o proceda en derecho” (sic), que serveix perquè en cas d’algun error o defecte, si la part contrària no s’oposa dins del termini establert, valgui la demanda, la protesta d’ampliar-la, corregir-la, suplir-la i moderar-la; també se sol usar la fórmula *amb costes*, que es dirigeix a suplicar al Jutge que condemni amb costes la part contrària⁸⁷⁷.

El documents configuren una altra formalitat. Cada demanda ha d’anar acompanyada de la documentació acreditativa del que s’afirma en els fets (art. 503, 504 LEC): el Poder notarial o la designa per *apud acta*, pel que s’acredita la personalitat del Procurador. Comprenen, també, el document o documents que acreditin el caràcter que el litigant es presenta a judici, certificació de l’acte de conciliació o, al menys, que s’ha intentat; i finalment, el certificat de pagament de la contribució industrial (si es demanda per raó de professió, etc⁸⁷⁸.

Les còpies, segons disposa la LEC 1881 Art. 525: *Presentada la demanda con las copias pertinentes, [...] en relació els art. 515 a 518 del mateix cos jurídic. En quant a la presentació de documents després de presentada la demanda, la norma és que no s’admetin, excepte (art. 506 LEC) quan no eren coneguts; i després de la citació per sentència, ja no s’admet cap altre document (art.507).*

La LEC 1881 no requereix, inicialment, fiances que assegurin el resultat del plet, com es donava en l’antic règim; el que s’hi requereix és el certificat de matrícula i el rebut d’estar al corrent de pagament de la contribució industrial (si es demanda per raó de professió, art u ofici subjecte a contribució), i s’exigeix la seva presentació i acreditació com document de la demanda.

⁸⁷⁷ Ídem, op. cit., p. 393: Per major precisió i claredat s’han de veure les lleis provincials i municipals vigents, donat que regeixen normes específiques al respecte, si la contrària es Hisenda o es controverteixen interessos de l’Estat; o algunes de les parts siguin un establiment de beneficència, Ajuntament, corporació municipal o provincial, etc.; Ídem, p. 394: *Sentencia 4 de Junio 1877: Los Tribunales ordinarios no pueden admitir demanda alguna contra las fincas que se enajenen por el Estado, sin que el demandante acompañe documento de haber hecho reclamación gubernativa, y haber sido denegada*

⁸⁷⁸ Ídem, op. cit., p. 394: *Sentencia 16 de Junio de 1864: A toda demanda debe acompañarse el poder que para representarla tenga el Procurador, si éste interviene*; PRIETO CASTRO, op. cit., t. 1, p. 261 ss.

Requisits subjectius: Jutge. Actor. Demandat

Tots aquests requisits venen ja configurats, d'us obligatori i necessari des del Dret Romà.

Jutge és la persona pública que s'invoca per demanar justícia davant d'una transgressió del dret; la proposta d'aquest es obligatòria perquè es reconegui (pendencia) la reclamació processal en curs; també perquè aquesta demanda sigui un fet jurídic vàlid i amb efectes, es requereix, a més, la seva corresponent comunicació d'aquesta demanda al demandat.

El requisit del nom del Jutge o del Tribunal al qual es dirigeix la demanda, és un requisit que consta ja des del dret romà com el primer requisit, encara que Reus opinava que:

[...] apenas se llena hoy, porque como por medio del emplazamiento conoce el demandado el Juez ante el cual tiene que comparecer, no tiene objeto verdaderamente la expresión del nombre del Juez, a no ser en el caso en que se trate de una población en donde haya varios Jueces [...].

El nom de l'actor és un requisit del tot indispensable, ja que el demandat necessita conèixer qui es el que li demana i si reuneix les condicions necessàries per comparèixer en judici, o te acreditat el caràcter o representació que reclama. En cas d'ignorar qui és el demandant o que aquest no reuneix les condicions legals, pot formular Article de no contestació (Art. 533 LEC). En les demandes de conciliació, judici verbal i desnonament davant el jutge municipal, havien d'expressar la professió de l'actor (Art. 465, 720 i 1570 LEC)⁸⁷⁹.

També el nom i dades del demandat/s és un requisit imprescindible a fi que el jutge s'hi pugi dirigir per emplaçar-lo i donar-li trasllat de la demanda. Cal que en la demanda consti el seu nom i domicili; si existeixen més d'un demandat, cal que figurin el nom i dades de tots ells es per pot dirigir la notificació d'emplaçament, a tots i a cada un d'ells.

⁸⁷⁹ REUS, op. cit., p. 389

3.3.2.C. Classes de demandes: Excepcions. Remeis per la demanda amb problemes. Requisits generals de la relació. Requisits d'ús i altres formalitats.

En el *libellus* de l'antic règim observàvem que es donaven dos supòsits possibles d'error d'aquest; amb independència de les excepcions que contra el mateix es poguessin proposar. Aquests supòsits d'error eren per la incertesa i per la ineptitud del libel; defectes que podien ésser corregits a través de la possibilitat d'esmena (*mutatio libellis*); deixant-se les excepcions per casos molt concrets no pròpiament d'esmena, sinó de frontal oposició. Ara, en les demandes del nou règim, ja no es donen aquests supòsits d'incertesa i ineptitud, sinó que tots són canalitzats com possibles excepcions; encara que si que es manté la possible esmena de la demanda, per casos concrets i mai pel fons o contingut; aquest extrem el desenvolupem com *remeis d'esmena*; i ara entrem, primer, a exposar les excepcions que es permeten.

L'excepció consisteix en oposar, al fet demandat originàriament (l'actual existència de drets del demandant), un altre fet que paralitza l'acció del primer (actor). En la LEC es distingeixen les excepcions dilatòries i les peremptòries.

Les excepcions dilatòries són les que tenen per objecte evitar el plet inútil o nul, o que ho resolgui un jutge incompetent; encara que no són pròpiament dilatòries, ja que s'acaba amb la qüestió. Segons la llei processal les excepcions dilatòries són: *incompetència de jurisdicció; falta de personalitat en l'actor, o en el procurador per defecte de poder, o del demandat per no tenir el caràcter o la representació amb que se'l demanda; la litispendència en un altre Jutjat o Tribunal; defecte en la manera de proposar la demanda; falta de la prèvia reclamació per via governativa* (si el demandat era Hisenda).

Les demandes es divideixen en verbals i escrites, simples o senzilles i compostes o d'acumulació. Verbals son les que tenen lloc en els judicis d'igual nom (l'acte conciliatori -art. 47 LEC-, en el judici verbal -art. 730). Escrites les altres: simples o senzilles, aquelles

que només s'exercita una acció; i compostes o d'acumulació, en les quals s'exerciten dos o mes accions⁸⁸⁰.

Remeis per les demandes amb problemes: Acumulació. Esmena

La llei concedeix uns remeis perquè les parts reajustin les seves pretensions i accions en la demanda; aquests reben el nom d'acumulació. Els altres remeis, donats per esmenar possibles errors de la demanda, reben el nom d'esmena.

Per l'acumulació, la LEC de 1881 permet que l'actor exerciti, contra el demandat o demandats, en la mateixa demanda o en diferents demandes, varies accions; i fins i tot que el demandat formuli una acció nova contra l'actor. Son de tres tipus, segons es donin amb les demandes i amb les accions de cada part. Els anomenem: *acumulació objectiva, subjectiva o d'altres*.

L'acumulació objectiva o demanda reconvençional. Es dóna en el supòsit que el demandat vulgui instar, contra l'actor, en el mateix plet, una acció nova, que ho fa a través de la institució de la *reconvençió*.

L'acumulació d'accions (o acumulació subjectiva) dins d'una mateixa demanda amb les mateixes parts. *L'acumulació d'accions* es dóna quan l'actor demana en la seva demanda diversos pronunciaments contra el mateix demandat. L'acumulació pot ser simple, eventual (es fa una segona petició per al cas que el jutge no estimi la primera) o condicionada (una segona en el supòsit que prosperi la primera).

L'acumulació de demandes o actuacions judicials i accions. La legislació acudeix al remei *de l'acumulació d'autos*, per concedir a les parts la facultat de sol·licitar la unió de les accions que separadament s'han exercitat, a través de diferents plets. El jutge atorga poder practicar tal unió d'autos, com facultat direccional del procés.

⁸⁸⁰ Ídem, p. 387; CASAIS SANTALÓ, op. cit., t.II, p. 91; MANRESA NAVARRO, tomo II, p.60 i seg.; GUASP I ARAGONESES, PEDRO, *Derecho Procesal Civil*, 7ª edición, Thomsom, civitas, Navarra, 2005, pp. 351 ss.

També ens cal veure els mecanismes previstos en la LEC per poder esmenar, si es pot, possibles errors en la demanda; al temps que precisar què s'ha d'entendre per modificació d'error i canvi de demanda.

Hem vist que la demanda conté la definició i abast del litigi; segons aquesta, el demandat prepara la seva defensa. Per altra part, la demanda judicial, també determina i limita el poder del jutge, que ve donat per la regla: “*ne eat iudex ultra petita partium, sententia debet esse conformis libello*” [que el jutge no vagi més enllà de les coses demanades per les parts, la sentència ha de ser conforme al libel]. D'aquests extrems dimana el dubte de si és possible o no, la *mutatio libellis*; punt en el que no hi entrem, només l'anunciem, perquè esdevé directament de la dogmàtica medieval.

La LEC 1881 prohibeix, expressa i fonamentalment, el canvi de la demanda; és a dir: la *mutatio libelli*. Perquè es consideri que es dóna o produeix *canvi de demanda* es requereixen tres elements fonamentals: persones, causa *petendi* i *petitum*. No obstant, en la primera dogmàtica sobre la institució veiem els alts i baixos al respecte.

Segons la doctrina de Chiovenda⁸⁸¹, aquest límit es troba en tres elements de la demanda: 1) El jutge no pot sobrepassar-lo, o sigui, no pot pronunciar-se a favor o en contra d'una persona que no sigui part en el procés; no pot acordar o negar una cosa diferent de la demandada; i no pot substituir el fet constitutiu, fet del qual es val la part, com un fet constitutiu divers; la violació d'aquesta regla produiria el defecte d'*ultra et extra petita*. 2) El que és part en el moment de la demanda es manté com a part en tot el procés, encara que es pot donar la substitució processal. 3) En el moment de la demanda es determinen els pressupostos processals, regla que val sobre tot per la competència; mutant durant el litigi la circumstància de base, el canvi no influeix en la competència; aquest principi s'expressa amb la regla per *citationem perpetuatur iurisdictio*. Temps més tard trobem que aquest possible canvi de demanda és justificat en ares de l'economia processal; com és la reconvençió, d'acord amb el que diu Prieto Castro:

⁸⁸¹ CHIOVENDA, op. cit., vol II, pp. 286 ss.

*No se concede hoy como en el Derecho antiguo, una exceptio mutati libelli. Pero, en cambio, se puede alegar el cambio por el demandado en la dúplica (por el demandante en el escrito de ampliación o en el de conclusiones)*⁸⁸².

La LEC la tractava, a través de la rèplica i la dúplica, la fase processal destinada a completar el judici de major quantia. De l'article 548 LEC, encara que no massa clar es dedueix: Respecte a les parts (persones), es dóna canvi quan entrin en el plet altres persones o variï la qualitat d'aquestes (art. 1252 CC). Respecte a la causa *petendi*, o qüestió vivament controvertida (art. 548.1), la doctrina interpreta en el sentit de prohibir un canvi de la causa de tal abast que els fets nous representin una figura jurídica i una petició nova. Respecte al *petitum* u objecte de la demanda, el canvi es refereix a la forma de la tutela i l'objecte o be material. Cal advertir que, el canvi de la qualificació jurídica no es considera canvi de demanda, encara que comporti una adaptació complementària dels fets a la nova qualificació jurídica adoptada (TS. 10-6-1904, 21-6-1893)⁸⁸³.

Qüestió diferent és la reparació de defectes de la demanda, que presenta una visió doble; per una part, el punt de vista del poder del jutge per esbrinar els defectes (pressupostos processals) i promoure la seva correcció *-mutatis mutandis-*. L'altre, la seva relació amb el concepte que se sustenta amb l'excepció dilatòria. També podran ampliar, addicionar o modificar les pretensions i excepcions que hagin formulat en la demanda i contestació, però sense que puguin alterar les que siguin objecte principal del plet⁸⁸⁴. Pel que fa al poder del jutge, la LEC constitueix una forta trava a la seva iniciativa; aquesta correspon a les parts. Ara bé, la Jurisprudència tracta de pal·liar els inconvenients que deriven d'aquesta concepció, configurant i concebin aquesta com a mitja de defensa del demandat.

Requisits generals de la relació: Trasllat de la demanda al demandat –citació. Còpies de la demanda. Emplaçament del demandat

⁸⁸² PRIETO CASTRO, op. cit., t. 1, p. 266

⁸⁸³ Ídem, op. cit., t. 1, p. 265

⁸⁸⁴ CASAIS SANTALO, op. cit., t.II, p. 92

Entenem per requisits generals tots els elements que son essencials perquè la relació es doni; també els anomenem funcionals⁸⁸⁵ perquè, gracies aquests, la demanda assoleix el caràcter de fet jurídic rellevant; son: el seu trasllat a la part contraria o emplaçament⁸⁸⁶, i les còpies de la demanda que s'han d'entregar⁸⁸⁷.

Pel trasllat de la demanda al demandat o citació la llei coneix dues formes (art. 132): la de papereta en paper simple, i l'acte formal. La citació per papereta és la derivació històrica de la citació verbal empleada pels plets inferiors; no ha de contenir necessàriament la precisa designació de la *causa petendi*, que seria incompatible amb una crida oral a judici, sinó que n'hi ha prou que indiqui l'objecte de la demanda. Mentre que l'acte formal reproduïx el libel escrit del dret comú⁸⁸⁸.

En quant a les còpies de la demanda, ja s'ha exposat en els requisits formals; i és segons disposa la LEC 1881 Art. 525, en relació amb els art. 515 a 518 del mateix cos jurídic.

L'emplaçament del demandat, el qual només anunciem, perquè és imprescindible per que el demandat sigui part del litigi, i té la

⁸⁸⁵ Requisites funcionals. Entenem per a tals, els del comportament intern de la demanda, es a dir: detalls tècnics, dades i altres funcionalitats que son prèvies per donar Assistència i compliment els requisits d'us. Son els que estableixen l'estil i qualitat professional. Aquests requisits son la descripció del comportament dels professionals, i tenen que ser clars i senzills; i pot provenir de regles d'organització, negoci, o interacció d'usuaris professionals

⁸⁸⁶ REUS, op. cit., p. 397: Emplaçament es la crida que es fa a la part contraria, en virtut d'una demanda, per que compareix-hi a judici [també s'anomena així en l'apel·lació, o d'interposició d'un recurs]

⁸⁸⁷ Ídem, p. 395: Article 525: *Presentada la demanda con las copias prevenidas, se conferirá traslado de ella á la persona ó personas contra quienes se proponga, y se les emplazará para que, dentro de nueve días improrrogables comparezcan en los autos, personándose en forma* (correlativo LEC-1855, nº 227). P. 395: Les còpies de la demanda per la part o parts contraries eren en paper comú; GOMEZ DE LA SERNA, LEC. 1855, p. 66: *la copia de la demanda en paper comú té la finalitat de fer mes breu el terme per contestar. D'aquesta manera, el demandat, des de que se li fa el emplaçament, pot preparar per defensar-se en dret, aprofitant-se d'un doble terme, el que se li senyala per comparèixer, i el que te per contestar.*

⁸⁸⁸ CHIOVENDA, op. cit., tomo II, p. 71

potestat d'aplanar-se a la demanda, contestar-la oposant-s'hi, no fer res i ésser declarat rebel.

Es donen diverses formes d'emplaçament (encara que, durant la primera època de la codificació, algunes legislacions varen aconsellar el sistema de la demanda directa pel jutge, altres, que la notificació de la demanda, és a dir, l'emplaçament de la part contrària, devia ser feta a instància de part per mitjà de l'oficial judiciari).

Respecte a la forma de fer l'emplaçament o d'entregar la cèdula citatòria⁸⁸⁹, pot ser: entregada directament a l'emplaçat, i en el seu defecte a parent, veí, familiar, o criat; per edictes; per exhorts o cartes-ordre dins del territori nacional; per exhorts dirigits a país estranger (Comissió rogatòria). Pel compliment d'aquestes diligències o tramitació de despatxos (exhorts o cartes ordre) el jutge té la facultat d'augmentar el termini de l'emplaçament per quan el demandat no resideixi en el lloc del judici⁸⁹⁰. També cal tenir present el cas que es donin diversos demandats, el termini per

⁸⁸⁹ REUS, op. cit., p. 398: La cèdula es pot entregar: 1) en l'escrivania o local a propòsit del Tribunal, si allí hi compareix el emplaçat. 2) anar-se entregar en el domicili del demandat, si es conegut; ara bé, de no ser trobat el demandat, la cèdula s'entregarà al familiar més proper, o criat, major de 14 anys, que estigui en l'habitació, i si no es trobés a ningú, al veí més pròxim que fos trobat, en els dos casos s'acreditarà en els autes l'entrega per diligència, en la que es fera constar el nom, estat i ocupació de la persona que rebí la cèdula, la seva relació amb la que te que ser notificada i l'obligació que té amb aquella, i que li farà saber l'actuari d'entregar la cèdula a l'emplaçat així que retorni al seu domicili, o donar-li avis si sap a on pare, sota multa; diligència que serà firmada per l'actuari i per la persona que rebí la cèdula, i si aquesta no volgués o no pogués firmar, per un testimoni que presentarà o per dos requerits pel mateix actuari, cas de no presentar-los. En el supòsit que no consta el domicili de la persona que ha de ser emplaçada, o per haver canviat d'habitatge i s'ignori a on para o està, es consignarà per diligència, i el Jutge manarà que es faci la notificació, fixant la cèdula en el lloc públic de costum, o encertant-la en el Diari d'Avisos a on ni hi hagi, i si no en el Bolletí Oficial de la Província, es pot acordar que es publiqui en un altre diari. En cas que l'interessat resideixi dins del territori espanyol, en lloc diferent a aquell en el que es demanda, es farà l'emplaçament dirigint exhort o carta-ordre, segons els casos, al Jutge de primera instància o municipal i s'acompanyarà el despatx la cèdula corresponent, i s'entregarà tot a l'actor (demandant) que gestioni el seu compliment; p. 400: art. 527 i 528 LEC.1881.

⁸⁹⁰ Ídem, pp. 399-400: art. 26 LEC-188, la llei prescriu que l'augment no pot excedir de un dia per cada 30 km. de distància; conserva la limitació establerta en la LEC.1855

comparèixer, personar-se i contestar comença a corre i es compta, respecte a tots, l'endemà a l'últim emplaçat.

Requisits d'ús i altres formalitats: Inscripció de la demanda al registre. Repartiment de la demanda. Admissió de la demanda pel jutge

Dins dels requisits d'ús o altres formalitats exposarem: la inscripció de la demanda en el registre judicial; el torn de repartiment d'aquesta (en el supòsit dels partits judicials que constin més d'un jutjat d'Instància); l'admissió o no admissió d'aquesta per part del jutge, i si el jutge ho fa d'ofici o a instància de part.

La demanda juntament amb els documents que conté, i tantes còpies d'aquest conjunt com parts litigants hi hagi, es presenta davant del registre judicial, aquest l'inscriu en el llibre de causes. En el supòsit que es tracti d'un partit judicial, en el que hi ha dos o més jutjats d'Instància, es torna de repartiment entre aquest (art. 430 LEC). S'envia la demanda i tots el joc d'aquesta al jutjat que li correspon, i el jutge, d'ofici, procedeix a la seva valoració per dictar, mitjançant providència l'admissió de la mateixa a tràmit, o en cas contrari denegar l'admissió de la mateixa. Ambdós supòsits son notificats a la part actora. En el cas d'admissió aquesta segueix el tràmit pertinent de citació i emplaçament del demandat o demandats; en el supòsit que es negui l'admissió, l'actor disposa d'un termini per recorre la resolució judicial.

El Jutge, com s'ha dit, pot rebutjar una demanda si aquesta li falta complir algun requisit. Aquí la doctrina, en el seu moment, va discutir si per rebutjar una demanda el jutge requeria una petició precisa de la part contrària; qüestió que ràpidament va ser desestimada; i quedar clar que el jutge, en tot moment, actuava d'ofici. Fet que ho confirma Prieto Castro⁸⁹¹. No obstant, la Jurisprudència ha determinat el caràcter de la demanda declarant que cap demanda no pot ser derrotada de pla quan la llei no ho ordeni expressament (entre altres sent. 26 abril 1882; 3 març 1903; 23 Abril 1904)⁸⁹².

⁸⁹¹ PRIETO CASTRO, op. cit., t. 1, p. 263.

⁸⁹² CASAIS SANTALO, op. cit., t.II, p. 92.

Un altre requisit d'us, summament important i imprescindible perquè es tingui per iniciada la via judicial, és el trasllat de la demanda a la part contrària i el seu emplaçament d'aquest; ja exposat anteriorment.

II.3.2.D. Efectes i conseqüències jurídiques i processals: Criteris i principis en l'admissió o no admissió de la demanda. Efectes de l'emplaçament.

Criteris i principis que regeixen en l'admissió o no admissió de la demanda

L'admissió de la demanda judicial, produeix l'existència del procés. Quan aquesta es notifica al demandat s'inicia el que s'anomena litispèndència. La litispèndència significa que s'ha iniciat una relació jurídica processal o judici, i la qüestió queda pendent de resolució davant d'un tribunal⁸⁹³. Amb aquest fet, o litispèndència⁸⁹⁴, neixen dos efectes: un substancial i un altre processal.

De l'efecte substancial deriven dos principis: el primer resguarda el pes del litigi, és el que exposem com efectes processals de la litispèndència⁸⁹⁵. El segon, deriva de l'accident⁸⁹⁶, d'aquest

⁸⁹³ Fins el 1930 en la dogmàtica espanyola no es donava un criteri uniforme del començament de la litispèndència. Si en el CC art. 1945 el condiciona a la citació o emplaçament del demandat (art. 525 LEC), així com algunes sentències del TS (23-9-1900, 7-12-1899); una altra part de la Jurisprudència es del parer que la litispèndència comença després de la contestació de la demanda per el demandat (17-2-1922), si bé, aquesta última posició es contradictòria al cas de que el demandat fos rebel, ja que no es dona la contestació; PRIETO CASTRO, op. cit., t. 1, p. 264 ss.

⁸⁹⁴ La llei associa a la litispèndència els efectes d'activitat o paralització, els quals impliquen l'exercici processal des del començament de la mateixa, de manera que, el temps que es tardi en seguir el procés no és pot, ni te que afectar, als drets i a les obligacions (ni perjudicar-los o beneficiar-los). Donat que la qüestió ja no està en el àmbit privat, sinó en l'esfera del coneixement d'un Òrgan públic instituït per satisfer el fi del procés; i els efectes que produeix, transcendeixen de la pròpia qüestió litigiosa en curs. Son efectes processal i civils.

⁸⁹⁵ El substancial que resguarda el pes de la litis, significa que te que ser reemborsat per el que sucumbeix, tant si es el demandat com l'actor.

⁸⁹⁶ El principi que deriva del accident, significa que l'atenuació de la lleis es suposa vinguda al moment de la demanda, es l'anomena't "retroactivitat de la sentència".

dimanen varies normes, son les que exposem com a efectes civils de la litispendència.

Els efectes processals de la litispendència son: 1) Respecte al Tribunal el *deure* que aquest té és el d'*incoar el procés, ordenar-lo i resoldre* sobre el mateix. Respecte a les parts processals (demandant i demandat) la carga d'*impulsar-lo i defensar-lo*, sota la pena de caducitat d'instància (art. 411 LEC) o la declaració de rebel·lia del demandat (art. 527 LEC). 2) Produeix *exclusió d'un altre plet* sobre la mateixa qüestió (art. 533.5 LEC). 3) Es *perpetua la jurisdicció* (perpetuatio iurisdictionis) del Tribunal, fins i tot encara que les parts canviïn de domicili, el valor del bé augmenti o minvi, o es doni un canvi de titular de la cosa moble o semi movent (es un supòsit diferent del de la reconvecció, art. 542.3, 689 i 731 LEC); en canvi, pel que fa a la competència territorial, només es prorroga si s'ha contestat la demanda (art. 58.2). 4^f Es permet la *reconvecció, l'acumulació* d'autes, el *plantejament d'incidents*, i la intervenció d'altres persones en el plet.

Efectes civils o substancials de la litispendència, són: 1) Interrompí la *possessió* amb efectes de prescripció adquisitiva (CC art. 1945 en relació al 1943) i sempre que el plet acabi favorablement a l'actor (C 1946). 2) El posseïdor, encara que sigui de bona fe, *no adquireix els fruits* percebuts (art. 45. 1 CC). 3) S'interrompí la *prescripció extintiva* (art. 1973 CC). 4) Comença la *mora* (art. 1100.1 CC) i els *interessos vençuts produeixen interès legal* (art. 1109.1 CC); l'interès, els aliments, etc., es produeixen des del dia de la demanda. 5) Permet la *rescissió del contracte de cosa litigiosa*, a fi d'evitar frau, si s'hagués celebrat sense coneixement i aprovació de les parts litigants o del jutge (art. 1291.4 CC i art. 9.4 LEC). Excepció de la interrupció de la prescripció *extintiva*, al sol·licitar el benefici de justícia gratuïta; no és tema al qual puguem entrar, de manera que ens remetem a la doctrina dels diferents autors esmentats en aquesta part.

Efectes de l'emplaçament al demandat

Un cop el demandat ha estat emplaçat té un termini per a comparèixer al jutjat i oposar-se; la llei també preveu que pugui mostrar la seva conformitat amb la demanda, o sigui, aplanar-se

amb la petició; fins i tot deixar transcorre el termini sense dir res, en aquest cas se'l declara rebel i el plet continua amb la seva absència.

II.4 L'estil judicial català i les pràctiques del *libellus* i de la demanda. II.4.1. L'estil judicial català. Etimologia, concepte i classes II.4.2. Pràctiques del *libellus* i de la demanda.

En diuen els autors del *ius commune* que *l'estil i la praxis tenen molta força a l'hora de decidir els litigis, sobre tot per la declaració del dret de dubte*⁸⁹⁷. Raó que ens abocar a desenvolupar aquest apartat, al temps que gracies a ell, podem donar un cop d'ull mes concret a la institució que ens ocupa.

El *Styl*, a lo llarg del període històric conegut com Vell Règim, concebia dues veritats: la que s'havia de *creure*, és a dir el *dret i llei*, que l'hem vist en la Part I; i la veritat que s'havia de *comprendre*, és a dir, la *praxis*, que comprenia els usos i costums que la conformaven, com ho hem exposat en aquesta Part II. Les pràctiques consisteixen en un recull de models de libels que, a lo llarg de la vasta etapa del Vell Règim, es varen anar configurant, gracies a les aportacions metodològiques de la dogmàtica jurídica.

II.4.1 L'estil judicial català. Etimologia, concepte i classes.

L'estil l'hem buscat en el propi medi a on es donava. Primer en la *veritat* que s'havia de *creure*, la hem cercat en la cronologia legislativa que en cada etapa històrica va estar vigent (Part I); i segon, en la *veritat* a *comprendre*, s'ha indagat en la manera de fer que en el decurs del temps s'ha donat, tant en la cúria o òrgan judicial, com en l'exercici lliberal de la professió (Part II, Part III.2). En aquest punt exposem l'estil que la *Communis Opinio* del *Ius commune* va establir, ens centrem en l'estil curial del Principat de Catalunya, encara que, puntualment, puguem fer alguna

⁸⁹⁷ GUTIERREZ; JOANNIS, *Practicarum quaestionum, super prima parte legum novae Collectionis Regiae Hispaniae*, Lbert Tertius et quartus, apud Petrum Madrigal, Madriti, MDXCIII, p. 194.71: *Praxis & stylus, sive observantia curia magnam vim habet in decidendis litibus, praecipue si non est contra ius, sed pro declaratione iuris dubii.*

Entenent-lo com un dret no escrit:

*Stilum esse ius non scriptum ab vnius iudicis voluntate saepius stilatum [...]ubi etiam notat stilum non tantum ex tacito sed etiam expresso populi consensu venire; expresso,inquam, non tamen literato ac scripto, quia tunc esset statutum*⁹⁰⁵ - Que l'estil és un dret no escrit desenvolupat moltes vegades per la voluntat d'un jutge [...] que l'estil es dóna no tant pel consens tàcit del poble sinó pel seu consens explícit, és a dir, no escrit o redactat, ja que llavors seria un estatut.

Concepte

El concepte d'estil el proporciona Gothofredus⁹⁰⁶, proposat des de la *Praxis civilis, ex antiquis et recentioribus authoribus, germanis, italibus, gallis, hispanis, belgis et aliis, qui de re practica ex processu...*, ens diu que:

*Quemadmodum consuetudo dupliciter sumitur, prout vel est facti, vel juris, seu jus quoddam[...] ita proportionone quadam Stylus prout speciatim a jurisperitis usurpatur, sumi potest vel pro modo ac formulam quasi artificiali procedendi in causis & negotiis [...] Sicque vocari Stylus facti, vel pro jure quodam, ex hujusmodi formula & modo procedendi nato*⁹⁰⁷ - De la mateixa manera que el costum s'entén de dues formes, una de fet i una de dret. [...] així l'estil dotat d'una certa proporció en tant que és utilitzat especialment pels jurisperits pot entendre's o segons una fórmula o manera artificial de procedir en les causes i negocis [...] I així l'estil es diu de fet o per cert dret nascut d'una fórmula o manera de procedir.

Els *Iura Propria* catalans ens diuen que la pràctica judicial pròpia de cada cúria rep el nom d'estil judicial; *Stylus curia est servanda; et actum contra stylum non tenet*⁹⁰⁸. La importància de l'estil rau en què podia ser al·legat com a dret en el judici. També, que l'estil és entès com una forma de pensar sense rigor, o sigui, una manera més de provar:

⁹⁰⁵ Ídem, p. 148.

⁹⁰⁶ Ídem, p. 149 ; SUÁREZ DE PAZ, op. cit, p. 1.4-6: *Stylus, qui longaevus est usus causarum, potest aequè ut jus allegari, cum ad litiucon ordinationem, tum ad earum decisionem, quia stylus facit jus. & per stylum non semel legibus derogatur.*

⁹⁰⁷ VALLENSIS, ANDREA, VULGO DEL VAULX, ANDANENSIS, *Paratitla Iuris canonici, sive Decretalium D. Gregorii papae IX*, editio nova, Sumptibus Fratrum de Tournes, Coloniae Allobrogum, MDCCLXVII, p. 32.

⁹⁰⁸ MIERES, THOMAS, *Apparatus super constitutionibus...*, Pars Secunda, p. 159, Collatio Octava. 14; FONTANELLA, *Sacri Regii Senatvs cathaloniae*, Decisio 374.

la mateixa cúria⁹¹⁹. 3) l'estil de la cúria s'ha de conservar i respectar⁹²⁰. 4) Sol ser utilitzar pels ignorants del dret com si es tractés d'una ancora⁹²¹; fet que s'ajusta el que ja ens havia dit el català Olibà:

*Vix enim animus quiescebat in illa nugatoria dimicatione controversiarum forensium, que plerumque ut tunc erant iudicia non in iure aperto, neque in aliqua lege perlata, sed in inveterata quadam iudicii consuetudine, stylum illi vocabant[...]*⁹²² -en aquella contesa simplista de les controvèrsies forenses, de les quals la major part eren els judicis, els quals no estaven posades i col·locades en el dret obert o en alguna llei complerta, sinó en una vella i arrelada costum inveterada del judici, la qual, aquells denominaven estil.

L'estil segueix existint, encara que fora del context jurídic del *momentum* que és objecte d'estudi, hem d'inserir la confirmació que alguns autors actuals ens fan del, dient:

*Es patético que se hayan asumido en la ley procesal estilos de la curia, sin bondad alguna comprobada, bajo el único pretexto de acomodar la ley a lo que se venía haciendo. El mensaje parece claro: manda la curia, no la ley. La cuestión es saber si ése es el mensaje que hay que dar*⁹²³.

relació dels missatgers i similars que estan al costat del jutge i d'aquells que inquireixen o interroguen sobre el que és tractat pel mateix jutge.

⁹¹⁹ Ídem, p. 149: *Iudex de stilo curiae se informare in ipsa curia debet & de eo interrogare pragmaticos, actuarios, tabelliones, maxime sene, quibus verisimiliter stilus, de quo quaeritur, notus esse praesumitur, & an fuerit ita observatum... & ita saepius se practicasse dum ipse assideret refert...* - El jutge s'ha d'informar de l'estil de la cúria en la mateixa cúria i interrogar sobre ell als pragmàtics, actuaris, als missatgers, sobretot els majors, dels quals es presumeix que l'estil que es busca és conegut en veritat i si fos així observat i així es va practicar moltes vegades mentre ell mateix assegura que ho refereix.

⁹²⁰ Ídem, p. 150: *Stilus quando est receptus in aliqua curia, formaliter est servandus & ab eo minime recedendum* - L'estil, quan és rebut en alguna cúria, ha de ser conservat formalment i d'ell no ens hem d'allunyar.

⁹²¹ Ídem, p. 150: *Quos advocati iurium ignari plerunque usurpant. Nam quoties iure & legibus destituuntur, ad hanc veluti anchoram recurrunt, & solent dicere, ita fuit per Regem, Principem, Senatam vel Curiam observatum & iudicatum* - La qual cosa solen utilitzar els advocats ignorants dels drets. Doncs quantes vegades són destituïts pel dret i les lleis, solen acudir a ell (estil) com si es tractés d'un ancora i solen dir que així va ser observat i jutjat pel Rei, pel Príncep, pel Senat o per la Cúria.

⁹²² OLIBÀ, ANTONI, *De actionibus...*, p.2, n.2.

⁹²³ RAMOS & ARROYO, *Vocación legislativa de nuestros tribunales*, p. 22.

L'estil difereix del costum en que: 1) L'estil es fa a l'escriure, varia segons el procedir dels judicis, i es de caràcter particular. Mentre que el costum el configuren altres actes i es de caràcter general. També difereix en que el costum abasta tant els actes judicials com els extrajudicials; mentre que l'estil només embolcalla els actes judicials⁹²⁴. 2) L'estil es la pràctica solemne dels jutges observada en el jutjat, mentre que el costum es la pràctica repetida pe la major part del poble⁹²⁵. 3) Al mateix temps que l'estil hauria de ser

⁹²⁴ VALLENSIS, p. 32; GOTHOFREDO, p. 148: *Stili a consuetudine differentia: Differt vero Stylus a consuetudine; primo: quod Stylus sit in scribendo; consuetudo in aliis actibus..... Secundo, Stylus versatur circa modum procedendi in iudicio; & consuetudo circa definitionem, decisionemque causarum [...] Stylus est particularis; consuetudo generalis [...]Denique Stylus tantum introducitur ex actibus iudiciariis; consuetudo tam ex actibus extrajudiciariis, quam iudiciariis* - L'estil difereix del costum 1º perquè l'estil es fa en escriure i el costum en els altres actes. 2º L'estil varia segons la manera de procedir en el judici i el costum vari sobre la definició i decisió de les causes [...] L'estil és particular, el costum és general. I finalment l'estil solament s'introdueix a partir dels actes judicials i podríem afegir, mentre que el costum tant dels actes judicials com dels extrajudicials [...]; Ídem. P. 150: *In hoc etiam differt stilus a consuetudine quod stilus ex actibus iudiciariis solum introducitur [...] Consuetudo vero etiam actibus extrajudiciariis: atque ita consuetudinis, seu usus efficiens causa plures homines, stili unus homo ut puta iudex, quemadmodum superius dictum est. ¶ quoniam alius seu sequens arbiter poterit alium seu diversum stilum & modum faciendi introducere: aut certe partes compromittentes dabunt ei normam procedendi, quae erit attendenda* - En això també difereix l'estil del costum perquè l'estil solament s'indueix en els actes judicials . El costum es diu també en els actes extrajudicials i així l'ús del costum el (realitzen) molts homes i l'ús de l'estil un sol home, el jutge, d'alguna manera superior. Perquè un altre o l'àrbitre següent podrà introduir un estil diferent i una manera de procedir: o les parts compromeses donaran a ell la norma de procedir que haurà de ser atesa.

⁹²⁵ GOTHOFREDO, *Praxis civilis*, p. 148: *Ex superioribus legibus colligimus, stilum nihil aliud esse proprie loquendo, quam morem solemnem iudiciorum diu servatum in iudiis* -De les lleis superiors deduïm que l'estil no és una altra cosa, parlant amb propietat, que el costum solemne dels jutges observada en els judicis. [...] *Ut his notis differat a consuetudine quae promanat non ab usu unius iudicis, sed plurium personarum, & (ut manifestius loquamur) ab usu totius vel populi vel majoris partis eiusdem [...] unam aut plurificatam (sic enim in quibusdam exemplaribus legitur) voluntatem unius iudicis stilum inducere, nisi iudex sit ex numero maiorum iudicum, ius ac potestatem stili inducendi habentium, vel nisi populi voluntate vel universitatis usus ille stiluq; iudicis sit confirmatus; idque; ita esse confirmat....* -[...] De tal forma que per aquestes notes difereix del costum que emana no de l'ús d'un jutge sinó de moltes persones i per dir-ho de manera més manifesta, de l'ús de tot un poble o de la seva major part [...] (se) indueix a l'estil tret que el jutge sigui del nombre dels jutges majors o dels quals tenen la potestat o el dret d'induir a l'estil. Que sigui confirmat del jutge.

*Stylus non valet quod testes recipi possint non bocata parte ad videndum iurare testes. Sed quaero, an valeat stylus alicuius curiae, quod testes recipiantur in causis litigantium, non vocata parte ad videndum iurare testes? Credo quod non, quia talis stylus est irrationabilis, & contra ius naturale, quo defensio est concessa.*⁹³¹ - L'estil no val pels testimonis que puguin ser rebuts sense que la part estigui cridada. Però pregunto: Val l'estil d'alguna cúria pel fet que els testimonis siguin rebuts en les causes dels litigants, no cridada la part per veure jurar als testimonis?. Crec que no val perquè tal estil és irracional i va contra el dret natural, per la qual cosa és concedida la defensa.

Comparant la varietat d'estils el resultat que ens dona és:

- 1) L'estil de la cúria fa dret i es pot al·legar en la decisió de les causes⁹³²; així, si es reclama un privilegi el jutge pot esperar una segona ordre o abstenir-se de l'execució⁹³³. O bé, que la citació feta contra l'estil excusa de contumàcia; o que la sentència contra l'estil es nul·la⁹³⁴.
- 2) L'estil pertany al lloc del judici; i es conserva en les diligències preparatòries dels judicis, en les decisions, i en els contractes; i que també es conserva el costum i l'ús freqüent pel que fa els delictes i els testaments⁹³⁵.

⁹³¹ MIERES, *Apparatus...*, p. 391. 4.

⁹³² GOTHOFREDO, *Praxis civilis*, p. 149: *Observat stilum Curiae facere ius, & posse allegari ad decisionem causarum, quod ipsum confirmo* - Observa que l'estil de la cúria fa dret i pot al·legar-se en la decisió de les causes. La qual cosa confirmo.

⁹³³ Ídem, p. 149: *Si privilegium, aut rescriptum aliquod contrarium stilo adsertur, iudex potest expectare secundam iussionem, & executione supersedere* - Si es reclama un privilegi o rescripte algun contrari a l'estil, el jutge pot esperar una segona ordre o abstenir-se de l'execució.

⁹³⁴ GOTHOFREDO, p. 149: *Sic citatio contra stilum facta, excusat a contumacia non comparentem, imo ne quidem contumacem facit. Eadem ratione iudex admittere non debet libellum contra stilum, sicut nec contra ius. Sic etiam dicimus sententia contra stilum latam ipso iure nullam esse* - Així la citació feta contra l'estil excusa de contumàcia al no compareixent, més encara no ho fa contumaz. Per aquesta mateixa raó el jutge no ha d'admetre el libel contra l'estil com ni contra dret. Així també diem que una sentència donada contra l'estil és nul·la per aquest mateix dret.

⁹³⁵ Ídem, p. 149: *Huc pertinet quod dicitur, stilum loci iudici servari in praeparatoriis iudiciorum: in decisiis stilum, morem atque usum solitum servari in quaestionibus contractuum, delictorum, testamentorum, & similium*

Ara bé, també ens cal recordar que *usos, costums i estil* s'han observat sempre com a resultat; en aquesta ocasió intentarem mostrar-los pel principi que els mou i els configura. Per això ens cal exposar els *principia iura* que han sostingut els *usos, costums i estil* en la durada de cada un dels drets acatats (dret compilat, dret de la transició cap a la codificació, i dret codificat); en segon lloc, veure si aquests *principia iura* han advertit aquesta evolució (en el sentit de captar la varietat de projectes proposats que donen sentit a la realitat), o bé, constatar fins a quin punt, l'evolució viscuda ha fet canviar o mudar els *principia iura*. També intentarem exposar si hi ha hagut una metamorfosi dels *principia iura*, bé per les mudances o per les alteracions sofertes, i si aquestes han gravat o no el vell costum⁹⁴⁶. Tot això ho fem després de parlar de la *Interpretatio et Iuris prudentia* i de l'estil pràctic portat a terme al llarg dels segles.

II.4.2. Pràctiques del *libellus* i de la demanda

L'exposició d'aquesta pràctica la formularem de manera breu i molt precisa, atès que creiem que allò que realment importa és veure l'evolució de la institució. Amb aquest cop d'ull, se'ns fa possible observar com s'han aplicat, respectat i evolucionat els seus elements constituents. Aquesta cronologia temporal la farem en quatre fases: la primera, abasta del segle XII al XIV, pròpiament l'època del desenvolupament i estructuració del *ius commune* i la primera fase dels *iura propia*. La segona, del segle XV al XVII, en la que els *iura propia* ja esta consolidat, al redós del *ius commune*, i conté tota la cohesió i harmonia jurídica. La tercera, els segles XVIII i XIX, atrapa el període obert a partir del Decret de Nova Planta fins a la llei d'enjudiciament civil de 1855. La quarta i última, els segles XIX i XX, que abasta de la llei de 1855 i 1881, fins a les reformes d'aquesta última en endavant.

Els segles XII al XIV és l'època del desenvolupament i estructuració del *ius commune* i la primera fase dels *iura propia*. Per

⁹⁴⁶ CALICIL, *Clarissimi*, ... T. 1, p. 53. 59; DURAN I BAS, *Memoria acerca de las instituciones*, p. 406, p. IX: *La historia nos enseña que los pueblos de costumbres son más fuertes y más libres que los pueblos de leyes[...]* El conocimiento del derecho positivo siempre constituirá un ramo especial del saber humano, imposible de vulgarizar sino en sus grandes principios.

a aquesta exposició ens valem dels models que ens han proporcionat els autors del *ius commune*.

*Dicit talis contra talem, quod ipse deposuit penes eum codicem unum cum apparatu Accursii, cuius signa sunt talia. Unde petit a vobis, ut compellatis ipsum ad restituendum codicem [vel equum] etc. Item si aliquis mihi librum vel equum vel alia vendat et ipse mihi caveat de vitio et evictione, si res evincatur vel vitiosa sit, sic potest formari libellus*⁹⁴⁷.

Diu tal contra tal, que el mateix va deixar en poder d'ell un còdex amb l'aparell d'Acursi, els signes del qual són tals. D'on sol·licita de vostès que obligueu a ell a restituir el còdex (o el cavall), etc. A més, si algú em ven al meu un llibre o un cavall o qualsevol altra cosa i el mateix em prevé del vici o de la lligadura, si la cosa és lligada o és viciosa, així es pot formar el libel.

*Dicit talis contra talem, quod cum ipse sit in possessione talis fundi, talis ipsum molestat super eo vel perturbat, quominus pacifica possessione gaudere possit: unde petit a vobis, ut dictum talem ab huiusmodi inquietatione vel perturbatione censura, qua convenit, ecclesiastica desistere compellatis*⁹⁴⁸.

Diu tal contra tal, que el mateix com estigués en possessió de tal camp, el tal molesta a ell mateix sobre això o ho pertorba pel fet que pugui gaudir d'una pacífica possessió; pel que sol·licita de vostès que obligueu per censura eclesiàstica a dita tal a desistir de la inquietud o a la pertorbació d'aquestes característiques.

*Petit in iure coram vobis talis clericus a tali clerico quamdam domum sitam in territorio tali vel loco tali, quam ipse in praeiudicium et gravamen detinuit et adhuc detinet minus iuste; eadem licet domus iam pridem debuisset ratione caduci vel ratione hereditatis vel elemosinae vel pignoris vel altera ratione ad ipsum devenire. Petit etiam dictus C. proventus dictae domus a decem annis, quos quidem proventus aestimat ad valorem decem librarum Parisiensium. Haec omnia petit salvo iure addendi vel minuendi, mutandi et corrigendi usque ad finem causae. Datum etc.*⁹⁴⁹

Sol·licita en dret davant de vosaltres el clergue tal de tal clergue que va tenir una casa situada en tal territori i en tal lloc, i la va ocupar en perjudici i gravamen i encara l'ocupa injustament. Aquesta mateixa casa ja va haver de tornar fa poc al mateix en raó de la caducitat, d'una almoïna, de la fiança o per una altra raó. Sol·licita aquest clergue les rendes del citat habitatge durant deu anys, les rendes dels quals s'estimen en un valor de deu lliures parisenques. Tot això sol·licita excepte el dret d'afegir, disminuir, canviar o corregir fins a la fi de la causa. Dau en....

⁹⁴⁷ ARNULPHUS MAGISTER, *Die Summa Minorum*, t. 1, p. 17, *Formatio libelli XIV*.

⁹⁴⁸ Ídem, t. 1, p. 19, *Libellus XX*.

⁹⁴⁹ *Der Curialis*, dins l'obra de WAHRMUND, LUDWIG, *Quellen zur Geschichte des Römisch-Kanonischen processes im Mittelalter*, Innsbruck, 1905, t.1, p. 10, XXII, *Libellum petitorium possesssionis*.

Dicit in iure coram vobis talis clericus contra talem laicum, quod talis de propria sorte sua centum solidos Parisiensis sibi debet, quos autem petit sibi reddi.

Si actor fuerit advocatus, tunc dicitur: Petit decem solidos Parisienses, quos dicit se debere eidem pro salario cuiusdam suae causae.

Item si fuerit carpentarius vel sutor vel aliquis alius operator vel repetitor, tunc similiter sic dicitur: Petit talis a tali pro doleis tantum ipsius reparandis vel sotularibus. Item petit decem libras, quas mutuavit eidem vel fecit mutuari a tali mutuo, quas autem coram pluribus reddere creantavit vel affidavit, vel de quibus ad praefixum terminum integre persolvendis fidem suam praebuit, praestitit, posuit vel supposuit in talis manibus corporalem. Item petit centem solidos Parisienses, in quos dicit se incurrisse occasione defectus solutionis. Haec omnia petit, sibi in integrum reddi, refundi vel resarciri, vel reponi, vel recompensari. Item petit, quod talis a talibus gaudere permittat: haec omnia petit salvo iuris beneficio in omnibus et per omnia vel iuris ordine per omnia observato, vel salvis salvandis usque ad finem causae, vel salvo iure addendi, minuendi, mutandi et corrigendi hinc inde etc.⁹⁵⁰

Dicit W. Rector ecclesiae de Asselei contra vicarium eiusdem loci, quod iniuste detinet decimas pertinentes ad ecclesiam suam, quia sitae sunt infra limites parochiae suae, XVI c. omnes basilicae (C. XVI. Qu. 7. C. 10) ibi: in cuius territorio. Et ita de iure communi petit, ea restitui, quia praedecessor suus sive ecclesia sua fuit in possessione eorundem. Petit etiam fundum talem, id est Cornelianum,

Diu en dret davant de vosaltres tal clergue contra tal laic que li deu per pròpia sort seva cent sòlids parisencs, els quals sol·licita que els hi retorni.

Si l'actor fos advocat, llavors diria: Sol·licita deu sòlids parisencs, els quals diu que se'ls deu per una minuta d'alguna causa.

Si l'actor fos fuster o sabater o qualsevol altre operari o reclamant, llavors dirà alguna cosa així. El tal sol·licita de tal per les reparacions... A més, sol·licita deu lliures les quals va canviar per a ell o va fer canviar per tal mutu, les quals va decidir i va confiar retornar davant de vosaltres o va manifestar la seva confiança que en un termini fixat faria efectiva la seva devolució íntegra, que sortia fiador i va posar i va suposar el corporal en tals mans. A més, sol·licita cent sòlids parisencs en els quals diu que va incórrer en ocasió del defecte de la solució. Tot això sol·licita que se li retorni a ell íntegrament i que se li repari o se li reposi o recompensi. A més, sol·licita que tal permeti gaudir a tals: tot això sol·licita excepte benefici del dret en tots i per totes les coses o per l'ordre observat del dret o salvant el que calgui salvar fins al final de la causa o excepte dret d'afegir disminuir, canviar, corregir d'aquí fins a allí, etc.

Diu W. Rector de l'església d'Asselei contra el vicari del mateix lloc, perquè injustament reté les desenes pertanyents a la seva església, les quals estan situades sota els límits de la seva parròquia, XVI c. totes basiliques, allí, en el territori de les quals. I així de dret comú sol·licita que li restitueixi això, perquè el seu predecessor o la seva església va estar en possessió d'aquestes. Sol·licita, doncs, un camp

⁹⁵⁰ Ídem, t. 1, p. 10-11, XXIII.- *Alius modus proponendi.*

*quem emit a Titio, quem detinet iniuste et reddere contradicit, cuius fines sunt tales, et nominentur longitudines et latitudines fundi et vicini fundi, [...], vel petit restitutionem eiusdem fundi, in cuius possessione fuit et aliquando exstitit et ea nunc est destitutus. Petit etiam decem quae sibi mutuavit, quae iniuste reddere contradicit. Petit sumptus, qui fiunt ante contestationem et dampna, quae sustinuit a tempore suae destitutionis, quae aestimat centum marcas vel quorum aestimationem reliquit arbitrio iudicum diffiniendam – et hoc propter prohibitionem regiam, de qua ibi dicitur – occasione praedictorum, a domino W. Retentorum et non solutorum nec restitutorum. Protestatione tali emissa, quod non vult obligare praecise se ad omnia probanda, sed quatenus fiat probatio, eatenus fiat eius condemnatio, ita quod hoc sufficiat sibi quoad victoriam; et quod paratus est, liti in continente renuntiare, si dictus vicarius posset docere, quare non debeat praedicta petere vel aliquid ex praedictis, super quibus petit a talibus iudicibus, scilicet praecentore Hecfordiae et suis coniudicibus, iustitiam plenariam exhiberi. Haec dicit salvo sibi iure addendi, mutandi, minuendi et novae editionis faciendae usque ad sententiam, si sibi viderit expedire, et quod possit a lite discedere impune quodocunque. Iste libellus conceptus fuit anno ab incarnatione domini MCCXXXIX, tali die, tali loco, qui nominandi sunt in libello*⁹⁵¹

tal, això és el *Cornelianum*, el qual va comprar a *Titio*, camp que ocupa injustament i contradiu retornar, els límits del qual són tals i que es nomenin les longituds i les latituds del camp i del camp veí, [...], o sol·licita la restitució d'aquest mateix camp en la possessió del qual va estar i alguna vegada ho va manifestar i ara és destituït. Sol·licita, a més, deu que va canviar per a ell, que contradiu injustament retornar. Sol·licita les despeses que s'han fet abans de la contestació i els danys que va sostenir des del temps de la seva destitució, que s'estimen en cent marcs o l'estimació dels quals que ha de ser definida a l'arbitri dels jutges i això per la prohibició règia de la qual aquí es parla, en ocasió de les coses predites, retingudes al senyor W. i no deixades ni restituïdes. Emesa tal protestació, que no vol obligar precisament a provar-ho tot, sinó quan es fa la prova, es faci al mateix temps la seva condemna de manera que això basti per a ell quant a la victòria, i que està preparat a renunciar a la *litis in continente* si aquest vicari pogués ensenyar perquè no ha de sol·licitar els assumptes predits o algun dels predits, sobre els quals sol·licita a tals jutges, és a dir, al precentor *Hecfordia* i els seus conjutges que manifestin justícia plenària. Aquestes coses diu excepte dret d'afegir, canviar, disminuir o fer una nova edició fins a la sentència, si li sembla que es dicti, i que pugui allunyar-se impunement de la litis en qualsevol moment. Aquest libel va ser concebut l'any 1239 en tal dia, en tal lloc, qüestions que han de ser dites en el libel.

Concipiuntur et alio modo libelli in diversis locis: in Lombardia et

Els libels es conceben de forma diferent en diversos llocs: a Llombarda

⁹⁵¹ DROKEDA, t. II, p. 199-200 CLXX Forma libellorum.

Bononia
Deo et vobis, domine [tali] R. archiepiscopo vel potestati conqaeror ego W. De Martino, a quo peto certi conditione decem, quae oritur ex mutuo vel ex locato vel ex vendito vel ex legato et huiusmodi.
Et hoc in personalibus actionibus; in realibus sic: Deo et vobis domine etc., qui iniuste possidet fundum talem ad me pertinentem ex causa emptionis, unde illum fundum peto rei vindicatione vel quasi.
In civitate Romana sic: Supplicat Sanctitati Vestrae, pater sancte, prece humili et devot W., quod G. extorsit ab eo certam summam pecuniae, id est decem, per usurariam pravitatem, unde petit, illa decem sibi restitui conditione ex canone. Vel ita: unde de illis decem iustitiam sibi petit exhiberi. Si autem velit quis, quod causa alicui committatur, sic concipiet libellum: Supplicat Sanctitati Vestrae R. Pater sancte, quod W. Possessiones ad eum pertinentes violenter invasit, unde ut iustitiam consequatur petit, in causa ista iudicem delegari, vel petit, quod in causa ista dignemini iudicare⁹⁵².

i a Bolonya. A Déu i al senyor tal (arquebisbe o potestat tal) W. *De Martino* presento la meva queixa i sol·licito en certes condicions deu, que sorgeixen de mutu acord, de lloguer, per venda o per llegat o coses similars.

I això en les accions personals; en les reals així: de Déu i de v. Senyor, etc., el que injustament posseeix el camp tal pertanyent al meu per causa de compra, per la qual cosa sol·licito aquell camp per vindicació de la cosa o gairebé.

A la ciutat de Roma així: Suplica a la vostra Santetat, pare sant, amb prec humil i devot W., al que G li va extorquir una certa quantitat de diners, això és deu, per la impietat usurària, d'on sol·licita que li siguin restituïts a ell aquells deu amb la condició del cànon. O així: d'on sol·licita que es manifesti justícia per a ell sobre aquells deu. Però si algú vol que la causa s'encomani a algú, així es concebi el libel.

Suplica a la vostra Santetat, pare sant, que W. va envair violentament les possessions que pertanyen a ell, per la qual cosa sol·licita que s'aconsegueixi justícia i que en aquesta causa es delegui un jutge o sol·licita que en aquesta causa es digni jutjar.

La segona etapa, del segle XV al XVII, en la que la *iura propria* ja està consolidada, al redós del *ius commune*, i conté tota la cohesió i harmonia jurídica.

Si bé no ens ha estat gaire fàcil localitzar molts exemples pràctics, fem referència als fons de la Reial Audiència de l'Arxiu Nacional de Catalunya, l'Arxiu del Veguer, l'Arxiu de la Ciutat de Barcelona, i els fons de la Reial Audiència de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. L'exposició la fem segons la mostra que ens facilita Fontanella⁹⁵³.

⁹⁵² Ídem, t. II, p. 201 CLXXI *De diversa conceptione libellorum*.

⁹⁵³ Aquest model precedent l'hem constatat en els següents expedientes judicials: ACA, p.c.20209 del 1657; ACA, p.c.20210 del 1665; ACA, p.c. 20211 del 1690.

*Praxis iudiciorum in nostra Cathalonia est, vt partes primò per libellum, què offerunt, faciant suas petitiones contra reos, quos conueniunt, de eo quod putant sibi esse deberi, deinde eam petitionem latiùs extendunt in discursu causa per articulos, positiones, & capitula, in quae pro eadem re apud nos sumuntur, & articulos nos tamen communiter appellamus, super quibus positionibus, siue capitulis, & articulis facimus respondere partem si expedit, & volumus eius confessionem habere, & deinde super eis ministramus testes, exhibemus instrumenta, & reliqua facimus, quae expediunt ad probationem intentionis...*⁹⁵⁴

La praxi dels judicis en la nostra Catalunya és que les parts primer a través del llibel, el qual presenten, facin les seves peticions contra els reus als quals demanden, sobre allò que consideren que se'ls deu. Després estenen més àmpliament aquesta petició en el discurs de la causa per articles, posicions i capítols, que entre nosaltres (al nostre país/territori) es consideren la mateixa cosa, i nosaltres anomenem comunament "articles". Sobre aquestes posicions, o bé capítols, o articles, fem respondre a la part si convé, i volem obtenir la seva confessió, i després sobre això presentem testimonis i exhibim proves, i fem la resta de coses que convinguin per provar la intenció....

Durant els segles XVIII i XIX s'exposa el període obert a partir del Decret de Nova Planta fins a les lleis d'enjudiciament civil de 1855 i 1881. L'objectiu és constatar si la pròdiga legislació de la transició va modelat la institució; i si es dugué a terme algun procés de transformació de la mateixa. Dels expedients comprovats en el ACA obtenim que els criteris i referències doctrinals són:

El Actor debe poner demanda con claridad, con expresión de su juramento, [...] Es obligación del demandado explicar claramente sus excepciones oponiéndose con arreglo a derecho para que el actor no quede privado de replicar" (foli 47 r.)⁹⁵⁵. No era creíble que el Juez de 1ª instª se desentendiera de [...] las formulas del procedimiento afianzadas en la razón, en los principios por estrictos de equidad, en la ley recopiladas, y en la práctica inmensa de todos los trates del Reyno [...] en terminos que la ley recopilada previene que se admita sumaria información por la via ordinaria [...] (folio 2 v.) [...] Mas el Juez de 1ª instª desentendiendose de toso trata del sencillo tramite del procedimiento [...] (folio 2 r.)⁹⁵⁶.

Quant a la legislació invocada en els plets⁹⁵⁷, aquesta s'amplia i es comença a produir una invocació legislativa variada, de la qual cal

⁹⁵⁴ FONTANELLA, Decisio 374; manuscrit 247 –apèndix.

⁹⁵⁵ ACA, R.A., p.c. 728 de 1835.

⁹⁵⁶ Ídem, p.c. 8339 de l'any 1848.

⁹⁵⁷ DOU BASSOLS, p. 59 i seg.

ressaltar la manca de criteri; així, passa que tant s'invoquen les CYADC-1704, com els Usatges: *Usatge Item pro vita* (foli 43 r., 46 r.)⁹⁵⁸ –se cita expressament aquest, per fer una constància clara de la prevalença de la legislació de les compilacions sobre el Reglament de 1835, com ho veiem en el seu art. 69⁹⁵⁹, i altres textos legals: *Las Partidas* i la seva glosa⁹⁶⁰. Codi de Comerç⁹⁶¹. Codi Justinianeu⁹⁶². *Novísima Recopilación*⁹⁶³. Decret de les Corts de 1820 (27 de setembre)⁹⁶⁴. Bula donada a Avinyó el 1401⁹⁶⁵. Constitució de 1837⁹⁶⁶. Fet que persisteix en el període que s'obre des de la Llei d'enjudiciament civil de 1855 a la de 1881, com més endavant exposem.

Com ja hem exposat en la Part I.2, pp. 132-138, des de 1812-15 fins a la Llei d'Enjudiciament del 1855, Espanya i sobre tot Catalunya viu en una veritable confusió legislativa. Condueixen a ella moltes raons: la inestabilitat dels governs, les lleis dictades que no donaven una cobertura completa al dret del judici, com és el cas la llei d'enjudiciament mercantil de 1839 per la que s'extreu de la regulació civil determinades reclamacions procedents de les relacions comercials⁹⁶⁷; fins i tot, l'accelerada nova demarcació geogràfica i territorial, així com la mobilitat del funcionariat, sobre tot pel que respecte els jutges, va anar introduint una accelerada infiltració de usos i pràctiques d'altres curies d'Espanya a les curies

⁹⁵⁸ ACA, R.A., p.c. 728 (foli 43) de l'any 1835.

⁹⁵⁹ Ídem, p.c. 1844 de l'any 1835.

⁹⁶⁰ Ídem, p.c., 1426 de l'any 1844; Ídem, p.c.758 de l'any 1877; Ídem, p.c.8336 de l'any 1845.

⁹⁶¹ Ídem, p.c. 5818 de l'any 1847.

⁹⁶² Ídem, p.c. 5865 de l'any 1846.

⁹⁶³ Ídem, p.c. 5870 de l'any 1844; Ídem, p.c. 8336 de l'any 1845.

⁹⁶⁴ Ídem, p.c. 8338 de l'any 1846.

⁹⁶⁵ Ídem, p.c. 8338 de l'any 1846.

⁹⁶⁶ Ídem, p.c. 8336 de l'any 1845.

⁹⁶⁷ D.F.S., *Nuevo manual de Práctica forense, Aumentada con el reglamento provisional para la administración de justicia en lo respectivo a la jurisdicción real ordinaria...*, 2ª edición, Imprenta de F. Vallés, calle del Pino, Barcelona, 1835, pp. 336-345: *Pedimento del deudor pidiendo que el acreedor deduzca la demanda ejecutiva, conforme a lo dispuesto en el artículo 378 de la ley de enjuiciamiento* [Llei d'enjudiciament mercantil de 1830] per la qual el procés executiu dimanant de relacions comercials passar a estar regulat per aquesta llei d'enjudiciament civil del 30, per tant s'exclou de la legislació civil i del dret del judici de les Compilacions; igual passa respecte dels negocis de Menor Quantia dimanants de relacions comercials.

catalanes; hem constatat aquests fets en els casos pràctics dels expedients arxivats en el ACA⁹⁶⁸. Un altre fet a tenir en compte és la introducció de formularis forenses, com ho diuen, entre altres, Dou Bassols, hi ho mostra Don Eugenio Santponç i Barba -D.F.S.-dient:

La primera fórmula de demanda que se propone, está deducida de los tiempos de Paz de quien la copia Febrero, quien tambien se ha visto: la segunda es de Salazar escribano que fue de Madrir: la tercera lo es de Gomez, fiscal que fue de Valladolid: la cuarta lo está de las instituciones de derecho patrio, de Sala: y la quinta lo está del manual de Tapia [...] Para las fórmulas de la antigua práctica de Cataluña, que se observa allí todavía en los juzgados privilegiados, véase el Formulario de la misma, que se vende en la librería de Vallés de Barcelona, calle del Pino⁹⁶⁹.

Ara bé, tots aquests fets, que afecten a les lleis reguladores del dret del judici en quan al procés i procediments que establient, no acaben de donar un canvi en la dogmàtica del libel, el qual segueix mantenint l'estructura, requisits objectius i causals, les parts i els seus requisits formals i subjectius. Així doncs, tenint present aquests fets, transcriurem alguns models de demanda; atès que aquesta, malgrat tantes lleis, promulgacions i confusions, manté la seva essència des que va ser esbossada pels autors del *Ius Commune*, al segle XII.

Començarem per un model de demanda extreta d'un formulari del dret de Castella. Després d'aquest primer exemple, exposem models extrets de casos pràctics del dret patri català; el quals, degut al Decret d'unificació de la llengua en tot el procés judicial (llengua castellana) del 23 de juny de 1768, aquest plets, propis del dret patri català, venen escrits en castellà.

N. En nombre, y en virtud de poder que en debida forma presento de N. vecino de N., como mejor proceda, digo: Que condescendiendo mi parte a las instancias de N. de la propia vecindad le entregó en calidad de préstamo xxx, y se obligó a pagarlos a dicha mi parte en dos plazos, que cumplirán, el primero en fin del mes de Junio del año próximo de 1781, y el segundo en fin de Diciembre del propio año; y aunque han pasado uno y otro plazo, no ha pagado a dicha mi parte los enunciados xxx reales sin embargo de las

⁹⁶⁸ ACA, R.A., p.c. 728 de 1835; 8339/ 1848; 728/1835; 1844/ 1835; entre altres.

⁹⁶⁹ D.F.S. Y B, op. cit., t. II, Formulario Juicio Ordinario y Ejecutivo, pp. 12-13; BROCA, *Historia del Derecho...*, pp. 428-432; VIVES CEBRIA, *op.cit.*, p. 210; JAUMAR CARRERA, *Practica forense arreglada a las leyes*, p. 60.

atentas insinuaciones y oficios, que a este fin le he hecho. En esta atención: Suplico a Vmd. que habiendo por presentado el referido poder se sirva mandar que el nominado N. dentro del breve término, que tenga a bien señalarle, pague a dicha parte los xxx que le están debiendo por la causa expresada condenándole a que así lo execute, y procediendo para ello contra su persona y bienes por todo rigor de derecho, por ser justicia que pido con costas, y juro lo necesario, &c. El escrito antecedente contiene todas las partes esenciales de una demanda; y su legitimidad y valor se demostrará por su orden⁹⁷⁰.

Segons els expedients judicials constatats, propis del dret patri català, aquests ens mostren, que a més de la llengua castellana en la que estan escrits, segueixen mantenint els mateixos criteris que en el segle anterior. S'iniciaven amb: un breu escrit d'anunciació del plet, al qual el seguia l'emplaçament del demandat. Fet l'emplaçament, l'actor formula la seva demanda o libel, que tenia la següent estructura⁹⁷¹:

D. X en nombre de X vecino de la villa de X, según el poder pasa en Autos comparezco ante V.S. y como mas haya lugar Digo: que D. xxx1 difunto padre de mi Pral. (principal) en su último testamento que otorgó en poder de xxx3 de Manresa a diez y seis de Agosto de mil ochocientos veinte y seis, dispuso entre otra una clausula en que quiso y previno a su heredero mi Pral. que de todo cuanto le estuviese debiendo xxx4 su hijo político en el día de su muerte, desde el veinte y cuatro de Diciembre de mil ochocientos veinte y cuanto en adelante, no le obligase al pronto pago, sino que siempre que quisiese cobrar, debiere percibir quinientas libras cada año, hasta que estuviese del todo satisfecho.

Entre los papeles de dicho D. xxx1 ha encontrado mi Pral. una cuenta escrita por xxx3, y firmada por aquel, de la que resulta haber este recibido desde el cinco de febrero de mil ochocientos veinte y cinco, hasta veinte y uno de

⁹⁷⁰ CONDE DE LA CAÑADA, *Instituciones prácticas de los juicios civiles*, tomo primero, 2ª edición, ofic. Benito Cano, Madrid, 1794, p. 23: "En virtud del poder. Es regla autorizada por las leyes que ninguno puede demandar en juicio a nombre de otro sin su mandato y poder": L.2 tit. 3 lib. 2 del Fuero Juzgo "El Juez debe demandar primeramente a aquel que se querella, si es pleito suyo o ageno; e si dixese que es ageno, muestre como mandó que se querellase aquel cuyo era el pleito." L. 10, tit. 5 Part. 3 "Ninguno me non puede tomar poder por si mismo para [...]; l. 20 y 27, tit. 5 Part, 3; L. 2, 3, tit. 2. Lib. 4: l. 5 tit. 17 lib. 2 Recopilac: ley 55, tit. 1 lib. 3 "Recopilación. Las acciones ya sean reales ya personales o mistas están inherentes a la persona a quien pertenecen y forman parte de su patrimonio"; COLOM, JOSEPH JUAN, *Instrucción de Escribanos en orden a lo judicial*, décima impresión, Imprenta de Antonio Fernández, Madrid, 1787, p. 6 i seg.

⁹⁷¹ ACA. R.A., p.c. n° 4841 de 1772.

enero de mil ochocientos veinte y ocho distintas partidas, que juntas suman, cuatro mil setecientos veinte y cinco libras las cuales expresa xxx1 que deben cobrarse del expresado xxx3 o de sus herederos conformes al tenor de su testamento; cuyo papel acompaño p^a q^e (para que) poniéndose por copia en autos, se rubrique y quede custodiado en poder del Actuario, para el debido reconocimiento en su caso y lugar. Además consta por el recibo q^e se produce para insertarse, haber el Adv^e cobrado en veinte y tres de junio de mil ochocientos veinte y siete la cantidad de quinientos treinta y tres libras catorce sueldos cinco dineros, y después del veinte y tres de Nov^{bre} de mil ochocientos veinte y ocho, fecha del papel presentado, cobró novecientas libras en veinte y cinco del propio mes de mil ochocientos veinte y nueve, mil en veinte de Octubre de mil ochocientos treinta, igual cantidad en veinte y seis de Febrero de mil ochocientos treinta y uno, mil quinientas en diez de Junio de mil ochocientos treinta y dos, y otras mil libras en diez y siete de Septiembre del propio año, conforme se justificará. Por tanto.

A V.S. Pido y Suplico q^e admitida mi comparecencia, e insertadas las productos, el poder y la cuenta por copia, quedando esta en poder del Actuario, y el recibo original, el referido xxx3, vecino de esta ciudad sea emplazado en meritos de la presente causa, y en su lugar y caso condenado en haber de satisfacer a mi Pral. en plazos de quinientas libras a xxx la cantidad de diez mil seiscientos cincuenta y ocho libras catorce sueldos cinco dineros, que salvo error adeuda, ofreciendo hacerle los correspondientes abonos q^e tal vez sean debidos, y sin perjuicio del otro competente a mi Pral. para reclamar a continuación o por separado cualquiera cantidad q^e acreditare, además de las partidas expresadas, con resarcimiento de todos los daños y costas, q^e insto en el mejor modo q^e haya lugar off^o S. (Firmas)”

La contestació de la demanda pel demandat segueix la mateixa estructura exposada anteriorment. Respecte a l'ordenació dels documents, segueix l'ordre ja vist en la part II del treball: primer els poders, després els altres documents aportats i referències en el document que anuncia el procés, i finalment s'adjunta el document d'anunci de procés o compareixença prèvia. Seguida d'aquesta, la nota judicial (diligència, de la qual no sempre se n'indica el nom) o almenys una citació de la data d'entrada de la petició seguida de l'ordre d'emplaçament al demandat.

La praxi forense pròpiament catalana, ens la mostra Coll i Fabra, del que extraiem aquest model de demanda. Hem de tenir present i observar la constant referència i cita als jurisperits de les *iura propria* catalanes: Peguera, Fontanella, i fins i tot d'altres del *ius commune* més tardà.

“Mag.^{co} Señor

Gregorio Vendrell⁹⁷² vecino de la presente ciudad comparece ante V. y en el mejor modo, que en derecho haya lugar⁹⁷³ dice: “Que Eulalia Vendrell⁹⁷⁴ y Moreno, como heredera de Juan Moreno tejedor de lana su Padre, tenía, y poseía una casa sita en la calle de xxx. Dicha Eulalia contrató matrimonio com Felix Vendrell carpintero, del cual matrimonio nació esta parte de Gregorio Vendrell; por consiguiente⁹⁷⁵ le toca, y pertenece dicha casa como á hijo, y heredero de dicha Eulalia su madre; y como sin causa, razon, ni título Salvador Rull posea dicha casa⁹⁷⁶, por ende, firmando derecho⁹⁷⁷, y de derecho por xxx con su debido aumento, y en la forma estilada, a dicho Salvador Rull, y demas que convenga: pide y suplica, que dicha firma de

⁹⁷² COLL ET FABRA, RAYMUNDO, *Praxis Forensis elaborata: Constitutionibus Municipalibus Cathaloniae et Regio Decreto, vulgariter dicto, de la Nueva Planta, Accommodata....*; editio prima, In typographia Josephi Casanovas in Vico Majori, Cervariae, Anno MDCCCXXVI, p. 1, nota 3: “*Ut clarior sit Libellus debet continere nomen actoris, Rei conventi, rei petitaee, causamque petendi (Peguera, Rubrica 8.13 – 14)*”

⁹⁷³ *Idem*, p. 1, nota 4: “*Haec clausula habet effectum, ut in casu dubio interpretetur Libellus, eo modo, quo favorabilior est actori, habetque vim clausulae, si quod ago non valet, ut ago; valeat, ut valere possit. Et censentur expressa tacita, seu quae subsunt expressis (Peguera, Rubrica 8.32 ss.)*”.

⁹⁷⁴ *Idem*, p. 2, nota 5: “*Hic habes factum*”.

⁹⁷⁵ *Idem*, p. 2, nota 6: “*Hic habes causam, seu medium concludendi: In actione proposita sat est exprimere causam proximam, nimirum dominium, quia actio realis est: aliud foret si esset personalis; nam tunc de necessitate debet exprimi causa remota, nimirum contractus, alias Libellus laboraret vitio ineptitudinis. Rationem hujus discriminis adduit. (Vinnio, Imp. Inst. Lib. 4 tit. 6 de actionib. §I n. II)*”.

⁹⁷⁶ *Idem*, p. 2, nota 7: “*Dicit posea, quia cum actio realis haec sit, debet dirigi contra possessorem. Dicit “sin causa, titulo, ni razón” quia cum actio instituta, sit petitio haereditatis, debet contra eum dirigi, qui pro haerede, prove possessore possidet. Quis dicatur pro haerede, vel pro possessore possidere, docet Wesemb. Part. Tit. De petitione haereditatis. Vide etiam § 3 Imp. Inst. De interdicto lib. 4 tit. 15 junct. Vinnio in Comm. Vers pro haerede*”.

⁹⁷⁷ *Idem*, p. 2, nota 8: “*Haec clausula habet vim cautionis judicio sisti, et judicatum solvi. Cort decis. 12 n. 4 ad 23; Fontanella claus. 4 glos. 15 n. 129-136. In Curia ordinaria praesentis civitatis Barcinonensis, omnino debet apponi, alias nullus esset, processus; in aliis vero Curiiis, vel in Reg. Audiencia non item, Vide Peguera Rubria 3 n.12, Escipiuntur causae contentionum, in quibus ambae Curiae ita firmare debent. Similiter in causis de domibus evacuandis. Cortiada ubi supra. In Regia Audientia concluditur: Por ende pide y suplica, que la universal heredad y bienes de xxx sea con plenitud de derechos adjudicada a esta parte de xxx, y citado a esta causa xxx, y en su consecuencia condenado en haber de dejar, ut supra, con enmienda de daños y costas; y siendo la presente causa mayor de xxx, con pretexto de la pobreza de esta parte, de que se ofrece información, que sea evocada á V.E. y Real Audiencia, y cometida a una de las dos Reales Salas civilis, la cual de letras citatorias, é inhibitorias, debidamente provea, y justicia a las partes ministre*”.

derecho sea admitida, y condenado⁹⁷⁸ dicho Salvador Rull, y demas que convenga en haber de dejar vacua y espedida la posesion de dicha casa, junto con los alquileres percibidos, y podidos percibir, con los intereses y costas⁹⁷⁹, a cuyo fin sean despachados los carteles, o letras⁹⁸⁰ citatorias, según estilo, y justicia ministrada a las partes⁹⁸¹ en el mejor modo, que en derecho haya lugar. *Off° &c*⁹⁸²”.

Un altre exemple l'exposem amb el plet del ACA, R.A., p.c. 728 de 1835, interposat a “Alcaldía Mayor 4^a de Barcelona y su partido. Actuario: D. Manuel Rafart”.

“M. y S. Antonio Salvador xxx0 a nombre y en virtud de poder que acompaño para insertarse de D. xxx2 vecino y del comercio de la presente ciudad, comparezco ante V.S. y como mas haya lugar Digo: que D. xxx1 difunto padre de mi Pral. (principal) en su último testamento que otorgó en poder de xxx3 de Manresa a diez y seis de Agosto de mil ochocientos veinte y seis, dispuso entre otra una clausula en que quiso y previno a su heredero mi Pral. que de todo cuanto le estuviese debiendo xxx4 su hijo político en el día de su muerte, desde el veinte y cuatro de Diciembre de mil ochocientos veinte

⁹⁷⁸ Ídem, p. 3, nota 9: “*Ut debite concludatur in proposita actione, petio debet “que la universal heredad, y bienes de Eulalia Vendrell, sean adjudicados a favor de Gregorio Vendrell, y en consecuencia” Sic enim concluditur in quacumque haereditatis petitione, sive ex testamento, sie ad intestato. Tolleratur tamen conclusio, tametsi concepta fuerit, pro ut in praesata petitione. Eodem modo concluditur, vel simili, in actionibus realibus, nam vindicativa petitur; “que sea declarado el dominio de tal casa a favor de N. Y en consecuencia que N (nempe possessor) sea condenado”, ut supra.. In actione confessoria, vel negatoria, v.g. servitutis, juris decimandi, et cujuscumque rei incorporalis, ita concluditur: “que sea declarado, que á N. le compete la servitud y derecho de F. Narra servitutum, vel jus; “y en consecuencia sea mandado á N. No perturbe a esta parte el uso de dicha servitud”. Similiter in negativa concluditur: “que sea declarado que á N. no le compete la libertad, y en consecuencia” In actionibus personalibus directe concluditur: “que N. sea condenado en haber de pagar” In actione hipotecaria, maxime intentata contra tertium possessorem, ita concluditur: “que sea N. Condenado en haber de pagar, y en o en haber de dejar vacua, y expedida la posesion de tal casa”. *Quam hipotecatam esse obligationi praetensae, prius narrare debes*”.*

⁹⁷⁹ Ídem, p. 4, nota 10: “*Vi istius clausulae, debet Judex super fructibus, et expensis declarare, alias non, licet posset. Peguera Rubrica 8.43*”.

⁹⁸⁰ Ídem, p. 4, nota 11: “*Cartella petentur, quando Reus conveniendus degit juxta Tribunal, in quo convenitur; si tamen longe abest a dicto Tribunali, tunc literae, et non cartella expediuntur, circa quod stilus cujuscumque curiae est consulendus*”.

⁹⁸¹ Ídem, p. 4, nota 12: “*Hujus clausulae effectus est, ut supleat Libellum ab ineptitudine. Alios effectus numerat Peguera Rubrica 8.36*”.

⁹⁸² Ídem, p. 4, nota 13: “*Hoc verbo imploratur officium Judicis, et est maximae vis, atque utilitatis, Peguera ubi supra*”.

y cuanto en adelante, no le obligase al pronto pago, sino que siempre que quisiese cobrar, debiere percibir quinientas libras cada año, hasta que estuviese del todo satisfecho.

Entre los papeles de dicho D. xxx1 ha encontrado mi Pral. una cuenta escrita por xxx3, y firmada por aquel, de la que resulta haber este recibido desde el cinco de febrero de mil ochocientos veinte y cinco, hasta veinte y uno de enero de mil ochocientos veinte y ocho distintas partidas, que juntas suman, cuatro mil setecientos veinte y cinco libras las cuales expresa xxx1 que deben cobrarse del expresado xxx3 o de sus herederos conformes al tenor de su testamento; cuyo papel acompaño p^a q^e (para que) poniéndose por copia en autos, se rubrique y quede custodiado en poder del Actuario, para el debido reconocimiento en su caso y lugar. Además consta por el recibo q^e se produce para insertarse, haber el Adv^o cobrado en veinte y tres de junio de mil ochocientos veinte y siete la cantidad de quinientos treinta y tres libras catorce sueldos cinco dineros, y después del veinte y tres de Nov^{bre} de mil ochocientos veinte y ocho, fecha del papel presentado, cobró novecientas libras en veinte y cinco del propio mes de mil ochocientos veinte y nueve, mil en veinte de Octubre de mil ochocientos treinta, igual cantidad en veinte y seis de Febrero de mil ochocientos treinta y uno, mil quinientas en diez de Junio de mil ochocientos treinta y dos, y otras mil libras en diez y siete de Septiembre del propio año, conforme se justificará. Por tanto.

A V.S. Pido y Suplico q^e admitida mi comparecencia, e insertadas las productos, el poder y la cuenta por copia, quedando esta en poder del Actuario, y el recibo original, el referido xxx3, vecino de esta ciudad sea emplazado en meritos de la presente causa, y en su lugar y caso condenado en haber de satisfacer a mi Pral. en plazos de quinientas libras a (cccc) la cantidad de diez mil seiscientos cincuenta y ocho libras catorce sueldos cinco dineros, que salvo error adeuda, ofreciendo hacerle los correspondientes abonos q^e tal vez sean debidos, y sin perjuicio del otro competente a mi Pral. para reclamar a continuación o por separado cualquiera cantidad q^e acreditare, además de las partidas expresadas, con resarcimiento de todos los daños y costas, q^e insto en el mejor modo q^e haya lugar off^o S. (firmas)”

En el període comprès entre la Llei d'enjudiciament civil de 1855 i la de 1881, se segueixen els mateixos costums abans exposats. Pel que fa a la legislació invocada per fonamentar els drets, és manté la confusió legislativa ja constatada, atès que se citen tota mena de lleis, en un gran ventall legislatiu entre els que apuntem: les CYADC-1704, com altres lleis: la Llei d'enjudiciament civil 1855⁹⁸³: art. 834⁹⁸⁴, art. 25⁹⁸⁵, art. 924⁹⁸⁶. Reglament de 9 de maig

⁹⁸³ ACA. R.A., p.c. 5416 de l'any 1877; Ídem, 9979/ 1875; Ídem, 9977/1877; Ídem, 9976/1875; Ídem, 9805/1867.

⁹⁸⁴ Ídem, 1 2718^c/1898^a.

de 1835⁹⁸⁷. Reglament de 8 de Juliol de 1849 (sobre trens)⁹⁸⁸. Codi de Comerç⁹⁸⁹. Las Partidas⁹⁹⁰. *Digest*⁹⁹¹. La Novísima Recopilación⁹⁹², etc.

En els segles XIX i XX, com ha quedat exposat en el punt anterior, la LEC de 1855 no va suposar un canvi substancial en la institució. Aquest canvi devé després de la Llei d'enjudiciament civil de 1881 en endavant. S'observa un canvi important i radical en la legislació que s'invoca com en l'estil del document. Pel que fa a l'al·legació legislativa processal, única i exclusivament s'esmenta la LEC de 1881. Quant a la invocació del dret i l'acció, en els fonaments de drets, aquí depèn del dret o drets que s'invoquen. Recordem que des de l'aprovació de la LEC de 1881 fins a l'aprovació del Codi civil de 1889, hi ha un període de 8 anys en els que, pel R.D. 3 de febrer de 1881 art. 3⁹⁹³, es deixa a criteri dels litigants el invocar el dret de Castella o el dret de les Compilacions catalanes.

Respecte a la personalitat de la demanda, únicament cal referir-nos al fet que a partir d'aquesta llei, la demanda adquireix un mètode estandarditzat i comú per a tots els tribunals de l'Espanya unitària, i segueix les disposicions dels articles 524, 525 i concordants de la llei de 1881; articles que no alteren en res al model de demanda que ja es venia utilitzant en els jutjats de Catalunya. Pel que fa als criteris generals de presentació i ordenació dels documents acompanyats en la demanda, es continua seguint el mateix ordre constatat en els segles precedents en el dret patri català.

⁹⁸⁵ Ídem, 2719/1898.

⁹⁸⁶ Ídem, 2718/1898.

⁹⁸⁷ Ídem, 5416/1877.

⁹⁸⁸ Ídem, 9047/1887.

⁹⁸⁹ Ídem, 9047/1887; Ídem, 9803/1867.

⁹⁹⁰ Ídem, 19046/1888; Ídem, 758/1877; Ídem, 5416/1877; Ídem, 9976/1875.

⁹⁹¹ Ídem, 2718/1898; Ídem, 758/1877; Ídem, 9976/1875.

⁹⁹² Ídem, 9976/1875.

⁹⁹³ R.D. 3 de Febrero de 1881, art. 3: "Los pleitos pendientes en la actualidad continuarán sustanciándose en la instancia en que se hallen, con arreglo a la Ley hoy vigente, a no ser que los litigantes, todos de común acuerdo, pidieren que el procedimiento se acomode a la nueva Ley".

Mostrem un model de demanda presentat per Brocà⁹⁹⁴.

Al Juzgado

D.N., procurador de los Tribunales, a nombre de D.A., cuya representación acredito por la escritura de poder que acompaño, comparezco y digo:

1º Que en los meses de... de..., m representado hizo por orden de D.B. en la casa que se construye en la calle de...núm...., las obras de carpintería detalladas en la cuenta que presento señalada con el núm. 1.

2º Estas obras están ajustadas a las instrucciones que a mi representado entregó por escrito el arquitecto director de las obras, y que acompaño señaladas con el núm. 2.

3º También lo están a los modelos presentados y aprobados. A su debido tiempo lo acreditaré.

4º D.B. se niega a satisfacer a mi poderdante las cantidades legítimamente devengadas por dichos trabajos de carpintería, fundándose en que no autorizó al arquitecto D.Z. para encargar la realización de aquellos.

5º D.Z. obraba siempre en nombre y representación de D.B. y presenció la colocación de todas las obras ejecutadas por mi representado, sin hacer observación alguna.

6º El importe de las cuentas es de cinco mil pesetas.

7º Mi poderdante ha intentado inútilmente la conciliación, según lo acredita la certificación señalada con le núm. 3

Por los anteriores hechos presento esta demanda, fundándola en las siguientes

Consideraciones legales

1ª El operario que hace y entrega lo que se le ha encargado, es acreedor a lo que valen sus trabajos y los materiales empleados.

2ª Las leyes reconocen como muy sagrada la obligación de pagar los salarios a los operarios.

3ª El deudor constituido en mora debe abonar los intereses legales.

4ª Cuando no se ha pactado interés, éste se regula a razón del cinco por ciento –Ley de 2 de agosto de 1899 en relación con el art. 1108 del Código civil.

5ª El litigante temerario debe ser condenado al pago de todas las costas.

Ejercitando la acción personal nacida del contrato de arriendo de obras.

Al Juzgado suplico que, admitiendo esta demanda en juicio declarativo ordinario de mayor cuantía y disponiendo la unión del poder del modo dicho y originales los documentos acompañados, se sirva dar traslado de ella a D.B., mandando emplazarle para que dentro de nueve días improrrogables comparezca en los autos, personándose en forma, y entregarle las copias que acompaño; y en su día condenar a D.B. a que pague a mi representado la

⁹⁹⁴ BROCÁ, GUILLERMO M^a, *Manual de Formularios ajustados a la Ley de Enjuiciamiento civil*, octava edición, Imprenta Barcelonesa, Barcelona, 1905, p. 156-160.

cantidad de cinco mil pesetas, los intereses desde la presentación de esta demanda, regulados a razón de cinco por ciento anual, y las costas del juicio.

Firmas. Abog. Pror."

CONCLUSIONS

EL *LIBELLUS* O DEMANDA I LA JURISPRUDÈNCIA, EN L'ESTIL JUDICIAL DEL DRET CATALÀ

1. Recorregut històric de la legislació i del procés
2. *Libellus*, com a institució jurídica, primer fou pagana, mes tard cristiana.
3. Punt d'inflexió del *Libellus*.
4. Elements constitutius del *Libellus*.
5. El *Libellus* harmonitza dos nivells: un extern, públic i objectiu; i l'altre intern, privat i subjectiu.
6. L'evolució de la institució del *libellus* ens confirma si aquesta és una continuació del passat, o bé, és una reacció rebel en front d'aquest passat.
7. *Mutatio libellis quid sit*
8. Entrada del *ius commune* pels Pirineus.
9. Cronologia legislativa de les Compilacions en front d'altres drets
10. Comparativa libel-demanda

Aquesta evolució la constatem pel nom, pels elements que la constitueixen, i pel dret.

CONCLUSIONS

1. El recorregut històric legislatiu va des de la Llei de les XII Taules (any 450 aC) a la llei d'enjudiciament civil de 1881. Hem vist tres drets diferents. Aquests drets són: el dret romà, la tradició romanista, i el dret codificat; dins de la tradició romanística tenim: la tradició justiniana (que donarà el dret recopilat), i la tradició del *ius commune et iura propria* (del que emanarà el dret compilat); aquesta tradició romanística, també anomenada tradició cristiana, és fruit de la tasca de l'església cristiana i la seva ètica es basa en principis ètics universals.
En el recorregut històric processal hem saltat, del procés formulari, de l'*ordo iudiciorum privatorum* al procés de menor i major quantia, de la Llei d'enjudiciament civil de 1881. Entre aquests dos, hem parat atenció en el procés de l'*extraordinaria cognitio*; perquè Justinià, en la seva reforma, el va consagrar com procés judicial ordinari. El qual va esdevenir, amb els anys, el procés romà canònic; tot hi passant per moltes vicissituds i convivint amb noves formes processals autònomes (feudalisme, ordalies, Judicis de Deu, etc). Del procés romà canònic, base del procés ordinari del dret català, és va saltar al procés de major i menor quantia de la Llei d'enjudiciament civil de 1855 i la de 1881.
2. Parlar del *libellus* com a institució jurídica, ens porta a recordar que aquesta paraula "institució" prové d'*instituir* (amb el sentit semàntic d'*ensenyar*) i que, per extensió, *designa corporacions públiques*. En el cas del libel conflueixen ambdues accepcions. Per una part, amb el nom de *libellus* designem la corporació pública de l' institució, per la progressió d'aquesta dins dels tribunals de justícia i per la confluència, en ella, d'una diversitat d'actes jurídics; per l'altre, aquesta institució és pública i té la finalitat d'ensenyar, mostrar e instituir una reclamació jurídica judicial (una acció o un dret de la part) a l'altra part; i per extensió, a la comunitat de referència.

institució, els fonaments racionals que va conservar en la posterioritat.

4. Elements constitutius del *Libellus* els formen els requisit d'aquesta; que són: el objectius (*Intentio, Causa Petendi et Petitum*), els causals (*actio*), els subjectius, els d'estil, i els formals.

a. La diferència entre els elements objectius i causal es ve donada per varies raons; aquestes les precisem distingint, primer la dels elements objectius: *intentio et petitum*; després la dels elements causals: l'*actio et petitio o petitum*; finalment la de *intentio et petitio o petitum*.

La diferència entre els elements objectius: *intentio et petitum*, és substancial, donat que, els component de cada un d'ells, resideix en esferes o nivells diferents; no obstant, entre ells es complementen, no s'exclouen. La *intentio* té l'arrel en l'acte intern de l'home, i expressa la finalitat que l'actor pretén; ara bé, es materialitza externament per l'acte extern de l'home com persona de l'actor, formalitzant la *causa petendi* (explicació detallada i sintètica en el que es base la seva petició) de la que derivarà la *petitio o petitum*.

La distinció entre *actio et petitio o petitum*, és va produir en la Roma Imperial, en el procés de l'*extraordinaria cognitio* romana, quan es va fer el canvi processal pel qual l'*actio* va ser transformada en reclamació i va quedar reduïda a *petitio*, més tard, la reforma justiniana la va confirmar. Quedant així consolidat el *petitum* com l'*actio* reduïda a reclamació; sent alhora, la conclusió del libel dimanant de la *causa petendi*; i com a tal, va quedar com a punt definitiu del libel, perquè marca el contingut de la sentència.

La distinció entre *intentio et petitio o petitum*, si bé ambdues son elements objectius del libel, ve donada perquè es tracta de coses diferents. *Petitio o petitum*, hem vist que era l'*actio* reduïda a reclamació, dimanant de la *causa petendi*, i punt definitiu del libel perquè estableix la conclusió d'aquest. La *intentio*, per altra part, consisteix en l'actitud o interès de la part actora litigant; segons la qual,

el reu pot deliberar pel que explica l'actor, si s'ha d'oposar, conformar o ignorar la reclamació que contra ell s'ha iniciat, segons diuen Bassianus, Càncer i Oliba entre altres.

- b. Els elements subjectius la conformen les parts que intervenen en el diàleg jurídic processal, són: el jutge, l'actor i el demandat.
 - c. Els d'estil i els formals venen donats, en part, pels propis requisits que conformen els elements de la institució; i en part, per la riquesa metodològica que, la dogmàtica jurídica ha anat desenvolupant, a lo llarg del cicle de la vida o evolució que la institució ha tingut. Aquests elements els podem emmarcar dins l'estil i la forma. L'estil compren: la llengua i l'escrit o composició del text; encara que se'n donen d'altres com els del *ritual*, *rectitud en relació*, i el de la *claredat del text* del libel. Els formals abasten: les parts de l'escrit amb els ingredients de l'any, el mes i el nom del que ha de dilucidar el procés; les clàusules, el paper, els documents, les còpies, el jurament de calúnnia i les fiances.
5. El *Libellus* harmonitza dos nivells: un extern, públic i objectiu; i l'altre intern, privat i subjectiu. La institució jurídica iniciadora del diàleg entre parts enfrontades, seguint l'ordre jurídic establert i que és dilucida davant d'un jutge; independentment del nom que se li doni de *libellus*, libel o demanda; és una institució complexa, que harmonitza dos nivells: un intern, privat i subjectiu; i l'altre extern, públic i objectiu.
- a. El nivell extern, públic i objectiu, està constituït per la *causa petendi* i *petitum*; consisteix en la manifestació externa de l'esperit intern de l'home en la persona d'actor, materialitzat amb el document del libel. El *petitum*, que mai s'ha d'ometre, configura la petició concreta com a conclusió del libel; i és dedueix de la *causa petendi*. El *petitum* és el que dona força a l' institució, ja que, en el libel, no s'atén al que es narra sinó el que es conclou, com diuen els jurisperits catalans.
 - b. El nivell intern, privat i subjectiu, el configuren la *intentio* i la *voluntat* del actor. Aquesta *intentio* i voluntat només

adquireix forma si es materialitzen de conformitat amb la *causa petendi* i el *petitum*. La *intentio* configura l'objectiu i direcció del libel; mentre que la voluntat el fa possible al donar-l'hi vida a través de l'acte de instar-ho; i la *causa petendi* i el *petitum* donen la forma a l'acte de instar. La *intentio* hem vist que era l'objectiu o interès cert de la part litigant, a on radica la finalitat que aquest pretén. La *voluntat* és el principi d'acció de l'home, i no equival al propòsit (l'home pot tenir moltes voluntats i un sol propòsit). Per tant, la *voluntat* és un component extern a la formació i composició de la institució, no obstant sense ella la institució no cobra vida; perquè, només per un acte de voluntat es pot portar a terme l'acció, en aquest cas, demandar. La *intentio* i la *voluntat* les trobem esmentades en tots els drets de la llarga edat mitjana; i en tots les situen com el motor generador e iniciador de la institució del libel. Ambdós, *intentio* i *voluntat*, radiquen en l'interior de l'home.

6. L'evolució de la institució, com totes les institucions, ha vingut marcada per l'adaptació d'aquesta a la vida social i jurídica; i ha requerit precisió i concreció en la seva configuració. Exposarem aquesta evolució des de tres trets: el nom, els elements que la constitueixen, i la raó legal que la sustenta.
 - a. Pel que fa al nom, la continuïtat terminològica i semàntica del *libellus* es va mantenir des del procés formulari de l'*ordo iudiciorum privatorum* (130 aC) fins a finals del segle XIX. L'ús inicial el trobem en el Deuteronomi i en el *Talmud* hebreu; Roma ho va encunyar, i així es continua els anys 1340, 1410, 1548, 1681, 1708, 1800, 1876, fins a la llei d'enjudiciament civil de 1855 que introdueix el nom de demanda, encara que com sinònim a libel o *libellus*. El canvi del nom definitiu, actual, l'hi dóna la Llei d'enjudiciament de 1881; tot i que els primers anys de vida d'aquesta llei ambdós noms tenien un valor sinònim.
 - b. Entre els elements que la constitueixen i que li donen raó de ser, són: 1) objectius, que el libel comprenia: *intentio, causa petendi et petitum*; i la demanda compren: *causa petendi et*

petitum. Els altres requisits són idèntics, llevada la voluntat de les parts, requerides en el libel i donades per suposades en la demanda. El *libellus* precisava per estar constituït correctament i tenir-se per vàlid: *causa petendi*, *petitum*, *intentio* i la voluntat de l'actor. La demanda requereix per estar vàlidament constituïda: *causa petendi et petitum*. La diferència entre libel i demanda ve donada per la *intentio* i la *voluntat* de l'actor.

- c. El *libellus*, com acte iniciador del procés, pel dret, és una continuació del passat. La trobem regulada en el dret romà, en els *iura propria* de la tradició romanística del *ius commune*. Als inicis del dret codificat es dona una sinonímia entre libel i demanda (LEC. 1855) segons diuen els juristes de l'època, mantenia en paral·lel ambdues institucions; donat que es seguien mantenint les regles i lleis del vell règim; en la Llei d'enjudiciament civil de 1881, en un principi, conserva el paral·lelisme establert per l'anterior llei d'enjudiciament, fins que, en les primeres reformes d'aquesta es comencen a obrir pas altres objectius i finalitats; i sobre tot, altres direccions, tant per la llei com per la institució; fins i tot pel propi dret del judici o d'enjudiciar.
7. *Mutatio libellis* consisteix, en canviar el libel; és a dir, canviar l'acció proposada en la primera causa o sol·licitud, per proposar-se'n un altra de nova. La *mutatio libellis* era, en el *ius commune* i en les *iura propria*, un remei d'esmena al libel; és podia exercir quan el judici no era pròpiament començat (abans de que la litis fos contestada, encara que es un fet que alguns autors discutien). També cal tenir present que es donaven dues institucions agermanades: *mutatio et emmendatio*, fet que s'hauria d'estudiar amb més profunditat per precisar exactament les seves diferències, i l'abast de cada una d'elles.
8. Les causes de l'entrada del *ius commune*, a la Catalunya de l'edat mitjana, no les tenim que buscar a fora, en altres països o regnes; sinó a dins de la nostra terra. Amb aquest *a dins* ens referim els fets interns de la societat catalana que varen facilitar i donar lloc a aquesta entrada: 1) Pel principi d'acomodació de

l'Església, i l'obra dels pares benedictins, que el redós dels monestirs fundats en les terres de la Marca Hispànica, varen fer néixer i créixer la vida de la incipient Catalunya; 2) pel caràcter d'un poble que, en els segles XIII i XIV s'expandia pel Mediterrani; 3) pels joves catalans formats en universitats europees: de Bolonya, Paris, Montpeller, entre altres; aquests nous professionals del dret reclamaren la necessària *Communis Opinio* que és vivia en l'Europa del moment. D'aquí que podem parlar de Recepció, perquè es va donar i consentir des de la llibertat i voluntat.

9. La continuïtat cronològica de les Compilacions, en front dels altres drets vigents en la Hispania de la mateixa època, és un fet.

Per confirmar la nostra afirmació exposem, breument i de forma cronològica, els corpus jurídics que històricament s'han donat en la Hispània, comencem al segle VII amb el *Fuero Jutjo* i el *Liber Iudiciorum* (el primer va regir en tota la Hispània castellana, el segon en el nord-est d'aquesta i va continuar vigent en la Marca Hispànica).

Al segle IX-X fins al XII trobem, en tota la Hispània castellana, les primeres *Cartas Pueblas y Fueros*; mentre que en la Hispània del nord-est a més de la pervivència del *Liber Iudiciorum* s'alcen ja les Cartes de poblament com també els Costums; i sobre el 1068, a més, Els Usatges.

En el segle XII en endavant, ja distingim la Hispania Castellana del Principat de Catalunya. Al temps que a Castella s'aprova: *Setenario*, *Espéculo*, *Fuero Real (1255)*; i en el 1256 *Las Partidas*; i en el 1348 el *Ordenamiento de Alcalá*. En el Principat s'aprova en el 1251 la Legislació de Corts, Els Usatges, Cartes de Poblament, Costums; formant tot plegat una legislació única, la qual fou Compilada en el 1413-22 amb el nom de 1^a Compilació.

En el segle XVI trobem que, en el Regne de Castella s'aproven las *Leyes de Toro (1505)*, *La Nueva Recopilación (1567)*. Al mateix temps que al Principat de Catalunya s'aprova en el 1588/89 la 2^a Compilació; la qual, conservant tot el contingut de

la primera, se li agreguen els nous acords de Corts aprovats durant aquests últims anys.

En el segle XVIII trobem que en el Principat s'aprova la 3^a Compilació (1704-1706), conservant el contingut dels anteriors corpus legals i afegint els últims acords de les Corts. En el 1714-1716 es dicta el Decret de Nova Planta, el qual, respecte el corpus legal vigent a Catalunya fins a les hores, és instaurat de nou.

En el segle XIX, ja en l'Espanya unitària, s'aprova la *Novísima Recopilación*, la qual recull com a llei pròpia el Decret de Nova Planta, amb tot el seu contingut. Segueixen les reformes i en el 1855 s'aprova la 1^a llei d'enjudiciament civil, mantinguem-ne vigent el corpus de la *Novísima Recopilación*, i per Catalunya, la 3^a Compilació. En el 1881 s'aprova la 2^a i definitiva llei d'enjudiciament, mantenint vigents els corpus legals anteriors. Fins que en el 1889 s'aprova el Codi Civil el qual manté vigent, pel que fa a Catalunya i el dret patri d'aquesta, la 3^a Compilació.

10. Comparativa libel – demanda

En el libel parlàvem del: *Quis, Quid, Coram quo, Quo iure, a quo*, pels que es resumeixen: *Qui sit libellus, Quibus modis accipiatur libellus, Quaeritur quare libe, Offertur in scriptis, Ubi sit offerendus libellus, Apud quos debeant offerri libellus, A quo offeratur libellus, Cui offeratur libellus, In quibus casibus debeat libellus offerri, Quis possit offerre libellum et contra quos, Quae debeant comprehendi in libello, De causa agendi edenda, De rebus petitis utrum debeant edi in libello, Qua lingua debet offerri?*

En la demanda ho fèiem de: requisits objectius, causals, subjectius, formals, usuals i de finalitats i efectes.

Entre ambdós es dona la següent correlació: Els “requisits objectius” comprenen l'objecte de la relació processal, per tant s'hi transmuten els continguts que la dogmàtica del Vell Règim establia com: *In quibus casibus debeat libellus offerri* (En quins casos s'ha d'ofèrir el libel), *Quis possit offerre libellum et contra quos* (Qui pot oferir el libel i contra qui), *Quae debean*

certa igualtat encara que no una exacta equivalència. La raó ve donada en que, el dret codificat agafa tots els conceptes del dret compilat però alguns d'aquests tenen un contingut diferent. Un exemple és la veu "actor", la qual, en el dret compilat, tenia el contingut "d'ésser humà" que és el que té *intentio* i voluntat, mentre que, en el dret codificat, el contingut és el de "persona". Un altre exemple és la veu "acció", la qual, en el dret compilat, contenia els "drets", mentre que, en el dret codificat, el contingut d'aquesta són les "lleis".

BIBLIOGRAFIA

ANTERIOR AL 1800

AMIGANT, P., *Praxis Civilis nobilis Don Lvdovici de Pegvera Minorissensis...*, Barcinonae, 1673

ALBERICI DE ROSATE BERGOMENSIS, *Dictionarium Iuris tam Civilis, quam Canonici*, apud Guerreos fratres & socio, Venetiis, MDLXXIII

ANDREAE, IOANNIS, *Omnivm Canonici Ivris interpretvm facile principis, In secundum Decretalium librum Nouella Commentaria*, apud Fanciscum Franciscium, Venetijs, MDLXXXI

BEGNUDELLI BASSI, FRANCISCI ANTONII, *Bibliotheca Iuris Canonico-Civilis practica*, tomus secundus, Mutinae, Veneti, MDCCLVII

BODIN, JVAN, *Los seis libros de la República*, trad. Gaspar de Añastro, impr. Herederos de Bevilagua, Turin MDXC

CALICII, IACOBI, [CALLIS, JAUME] Clarissimi, Militisqve Generosissimi Margarita Fisci, *Acceßère eiusdem viridarij militia, praerogatiua militaris, ac de Moneta Tractatus non minus eruditi, quàm necessary ys, qui Reipub. Prae-sunt*, T. 1, Apud Ioan Gordiolam, Cum priuilegio Regis, ad decennium. Lvugduni, 1556
– *Ivre consvlti clarissimi, Eqvitisqve Avrati Cvriarum Extragravatorivm, rervm svmmis illvstratvm*, T.2, apud Ioannem Gordiolam, Barchinonae

CALVINI, JOHANNIS KAHL., *Magnum Lexicom Juridicum*, tomus primus, Fratrum Cramer, Coloniae Allobrogum, MDCCLIX

CANCERIO, IACOBO, [CANCER, JAUME] *Variarum Resolutionvm Iuris*, Pars Tertia, Lvgdni, & Ioan Caffin, MDCXXVI
– *Variarum Resolutionvm Iuris*, Pars Prima et secvnda, Tvroni, Sumptibus Lavrentii Dvrand, MDCXXXV

CAROLI, ANTONELLI, IOANNIS, *Tractatus de loco legali*, Velitris, apud Petrum Guilelmum Cafassium, MDCLXXI

CARLEVALII, THOMAE, HISPANI, *De Iudiciis, de foro competenti*, Tomvs Prior, Laurentii Anisson, Lvgdvni MDC.LXVIII

CLEZELIO, JOAN MELCH, *Tractatvs brevis et succinctus*, Impresis Joannis Syberti Heyl, Francofurti, MDCLX

CONDE DE LA CAÑADA, *Instituciones prácticas de los juicios civiles*, tomo primero, 2ª edición, ofic. Benito Cano, Madrid, 1794

COLOM, JOSEPH JUAN, *Instrucción de Escribanos en orden a lo judicial*, décima impresión, Imprenta de Antonio Fernández, Madrid, 1787

CORTIADA, MICHAELE (DE), *Decisiones Reverendi Cancellarii, et sacri regii senatus Cathaloniae*, pars prima, Raphaelis Figvero, Domus Deputationis, Barcinone, 1661

– *Decisiones Reverendi Cancellarii, et Sacri Regii Senatvs Cathaloniae*, Pars Tertia, Ex Typographia Raphaelis Figvero, Barcinone, 1686

DE LUCA, J. B., *Relatio Romanae Curiae forensis iusque Tribunalium et Congregationum: Theatrum veritatis et iustitiae seu decisivi discursus ad veritatem editi in forensibus controversiis canonicis et civilibus*, XV, Lugduni, 1697

DOMENICO TOSCHI; CAROLUS TUSCHUS, *Practicae Conclusiones Iuris, In Omni Foro Frequentiores: In Qvibus Praeter Spirituales, Ecclesiasticas, Legales, Iudiciarias... continentur, ac declarantur. Opvs Omnibvs Iudicibvs*, 8 tomus, ed. Borde, Arnaud & Rigaud, Lvgdvni, 1661

DOMAT, M. *Loix Civiles dans leur ordre naturel, Le droit public*, T. 1, Chez Durand, Paris, MDCCLVI

ENGEL, LUDOVICO, *Collegium Universi Juris Canonici*, editio nona, Venetiis, Typographia Balleoniana, MDCCLX

FEBRERO, JOSEF, *Libreria de Escribanos, abogados y Jueces*, Madrid, 1772

FELIU DE LA PENYA, NARCÍS, *Anales de Catalunya y epilogo breve de los progressos, y famosos hechos de a nación* (sic), Tomo I, impressor Joseph Llopis, Barcelona, 1709

FONTANELLA, IOANNEM PETRUM, *Sacri Regii Senatvs cathaloniae*, Tomvs Primus et Secvndvs, ex Praelo, ac aere Petri Lacavalleria, Barcinone, 1645

GOTHOFREDO, DIONYSIO, *Praxis civilis, ex antiquis et recentioribus authoribus, germanis, italis, gallis, hispanis, belgis et aliis, qui de re practica ex prosesso, nulla tamen vel consusa methodo, scripserunt, collecta*, Impensis Petri Fischeri, Francoforti ad Moenum, MDLXXXI

GRATIANI, STEPHAN, *Disceptationvm Forensivm Iudiciorum*, Tomus Quartus, Apud Petrum & Iacobum Chouër, Coloniae Allobrogvm, MDC.XXVIII

GREGORII PAPAE IX, *Decretales*, Lugduni, MDCXXII
– Svae integritati, D.N. Gregorii XIII Pont. Max., *Decretales*, Lvgdvni, MDCXXII - MDLXXXIII

GUTIERREZ; JOANNIS, *Practicarum quaestionum, super prima parte legum novae Collectionis Regiae Hispaniae*, Lbert Tertius et quartus, apud Petrum Madrigal, Madriti, MDXCIII

HEVIA BOLAÑOS, JUAN (DE), *Curia Filipica*, T.I-II, Pedro Marin, Madrid, 1776

MIERES, THOMAM, *Apparatus super Constitutionibus Curiarum Generalivm Cathaloniae*, Pars Prima et Secvnda, Barcinonae, Typis, &aere Sebastiani à Cormellas, Anno M.DC.XXI

OLIBANI, ANT., *Praxis De Actionibvs in Rem civilibus et Pretoriis, Pars Secvnda, Liber primvs, Barcinonae*, ex typographia Gabrielis Graellii, & Getardi Dotilii, Anno M.DC.VI
– *Parvvum Qvidem opvs ac levidense; sed tamen vtile ac necessarium, ad legum & constitutionum Cathaloniae vsaticorumq.*

Barchinon. Intelligentiam. Barcinoe, Ex Typographia Gabrielis Graells, & Geraldii Dotil, 1600

– *Commentariorum de actionibus in duas summas, pars prima in tres distincta libros, Gabrielem Graellium, Barcinonae, anno MDCVI*

PEGUERA, LUDOVICO, *Decisiones Avreae, in actu practico frequentes...*, Tomus I-II, Ex Typographia Jacobi à Cendrat, Barcinone, 1605

– *Práctica Criminal, Ex Typographia Jacobi a Cendrat, Barcelona, 1603*

RIPOLL, ACACII ANTONII (DE), *Philosophiae AC v.i.d.*, Jacobi, Andreae, & Matthaei Proft, Lvgdvni, MDCXXX.

– *Additiones ad praxim Ludovici Peguera simulque ordinem judicialem causarum usu frequentium in Curia Barcinonensis Vicariis, A. Lacaballerias, Barcino, 1648*

RODRÍGUEZ DE FONSECA, BARTOLOMÉ AGUSTÍN, *Digesto Teórico-Práctico o recopilación de los derechos común, real y canónico*, Tomo primero, Joaquin Ibarra, Madrid, 1775

ROSATE (DE) BERGOMENSIS, ALBERICI, *Dictionarium Iuris tam Civilis, quam Canonici*, apud Guerreos fratres & socio, Venetiis, MDLXXIII

SARESBERIENSIS, IOANNIS, *Policraticus sive De mugis Curialium, et vestigiis philosopharum, Libri octo*, Lvgdvni Batavorum, Ex Officina Platiniana, Apud Franciscum Raphelengium, 1695

SOLSONA, FRANCISCI, *I. Vtriusque professoris acutissimi Notarii publici, Lucerna Laudemiorum, omnia emphyteuseos. Iura Complectens*, Apud Ioannem Gordiolam, Lugdvni, 1556

SUAREZ DE PAZ, GUNDISALVO, *Praxis Ecclesiastica et Saecularis*, Editio novissima, Apud Joachim Ibarra, Catholicae Majestatis Typographum, Matriti MDCCLXXX

THOLOSANUS, GREGORIUS, PETRUS, *Syntagma juris universi, atque legum pene omnium gentium, et rerum publicarum praecipuarum, in tres partes digestum, in quo divini, et humani juris totius*

naturali, ac nova methodo per gradus, ordineque, materia universalium & singularium, Ex Officina Nicolai Hoffmanni, Sumptibus Ionad Rhodii, Francofurti ad Moenum 1611

TRISTANY, BONAVENTURA (DE), *Decisiones Sacri supremi Regii Cathaloniae Senatus*, Tomus primus, Raphaelis Figvero, Barchinonae, 1686

– *Decisiones Sacri supremi Regii Cathaloniae Senatus*, T.II, Raphaelis Figvero, Barcinone, 1688

– *Decisiones Sacri supremi Regii Cathaloniae Senatus*, Tomus tertius Raphaelis Figvero, Barchinonae, 1701

VALLENSIS, ANDREAE, VULGO DEL VAULX, ANDANENSIS, *Paratitla Iuris canonici, sive Decretalium D. Gregorii papae IX*, editio nova, Sumptibus Fratrum de Tournes, Coloniae Allobrogum, MDCCLXVII

VILAPLANA (DE) ANTONIO, *Illvstrationes Fevdales et Emphytevticales; ad constitvtionem...*, Sumptibus Raphaëlis Figverò, Vicentij Surià, & Iosephi Llopis, Barcinoce, 1687

ZILETTUS, FRANCISCUS, *Tractatus Universi Juris duce et auspice Gregorio XIII. Pontifice Maximo in unum congesti: additis quamplurimis antea nunquam editis, etc.*, 18 tom. Venetiis, 1584

Compendis legals

Codicis DN. Ivstiniani sacratissimi principis ex repetita praelectione libri novem priores..., apud Hugonem a Porta, Lvgdvni, MDLVII
Corpus Iuris Civilis Iustiniani, cum commentariis Accursii, scholiis Contii, et D. Gothofredi Lucubrationibus ad Accursium. Digestum Vetus, Lvgdvni, MDCXXVII

Decretales D. Gregorii Papae IX, svae integritati, D.N. Gregorii XIII Pont. Max., Lvgdvni, MDLXXXIII

MANUSCRITS

Manuscrit 247 B.C. (1475 i 1525). Ordinacions sobre la manera de procedir en les causes civils.

POSTERIOR AL 1800

ABELLA, FERMÍN, *Diccionario general de formularios*, Plaza de la Villa, 4, Madrid, 1881

ADINOLFI, GIULIO. *El Tribunal Supremo de Justicia en España en el Tránsito hacia la Conformación Liberal*. Rev. estud. hist.-juríd., 2007, n.29

AEGIDIUS, MAGISTER, *Summa*, dins del *Quellen zur geschichte des Romanisch-Kanonischen, Processes im mittelalter*, V. 1

AEGIDIUS DE FUSCARARIIS (1265), *Ordo Iudiciarius*, dins del *Quellen zur geschichte des Romanisch-Kanonischen, Processes im mittelalter*, V. 3

AGUDO RUIZ, ALFONSO, *La enseñanza del derecho en Roma*, Universidad de la Rioja, Ediciones Reus, Logroño, 1999

AGUSTÍN DE HIPONA, *La Ciudad de Dios*, Biblioteca Homo Legens, Traducción BAC, Editio Prima, BAC, Madrid, 2006

– *La Trinidad*, en *Obras completas*, tomo V, 5ª edición actualizada, BAC, Madrid, 2006

– *De la doctrina cristiana*, edición bilingüe de BALBINO MARTIN, O.S.A., 2ª edic. BAC, Madrid, 1969

AHRENS, H., *Curso de derecho natural o de filosofía del derecho*, traduc. Navarro Zamorano, Ruper, 2 tomos, Impr. Boix, Madrid, 1841

ALBAREDA SALVADÓ, JOAQUIM, *Estudi introductori*, dins de les *Constitucions, capítols i actes de cort 1701-1702 i 1705-1706*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2006

– *La Guerra de sucesión de España (1700-1714)*, ed. Crítica, Barcelona, 2010

– *La vida política*, dins de l'obra *Pierre Vilar i la història de Catalunya*, editorial Base, Universitat de Girona, Barcelona, 2006

¬ *L'Onze de Setembre, la Guerra de Successió a Catalunya*, ed. Mil·lenari, enciclopèdia de Temes, nº 1, Barcelona, 2009

ALFONSO X EL SABIO, *Las Siete Partidas*, Imprenta Real, Madrid, 1807

ALISTE SANTOS, TOMÁS-JAVIER, *La motivación de las resoluciones judiciales*, Marcial Pons, Barcelona, 2011

ALONSO MARTÍNEZ, MANUEL, *Discurso en la sesión inaugural del 4 de octubre de 1869 en la Academia Matritense de Jurisprudencia y Legislación*, Revista de Legislación, tomo XXXV, Madrid, 1869

ANDREAE, IOANNIS, *In Secundum Decretalium Librum Nouella Commentaria*, Bottega D'Erasmus, Torino, 1963

ARAGONESES, PEDRO, *Derecho Procesal Civil*, 7ª edición, Thomsom, civitas, Navarra, 2005

ARANDA MEDIAS, MANUEL, *La aplicación normativa en las exposiciones de motivos*, dins de l'obra: *La aplicación del Derecho a lo largo de la historia*, Actas II Jornadas de Historia del Derecho, Universidad de Jaen, Jaen, 1996, pp. 131-158

ARANGUREN, J. LUIS, *Ética y Política*, Ediciones Guadarrama, Madrid, 1963

ARIAS, LUIS, *Introducción y notas en la 1ª versión española de La Trinidad*, Tomo V obres completes de S. Agustí, 5ª edición actualizada, BAC, Madrid, 2006

ARNULPHUS MAGISTER, *Die Summa Minorum*, dins l'obra de WAHRMUND, LUDWIG, *Quellen zur Geschichte des Römisch-Kanonischen processes im Mittelalter*, Innsbruck, 1905, t. 1

ARRIETA ALBERDI, JON, *El Consejo Supremo de la Corona de Aragón (1494-1707)*, Institución "Fernando el Católico", Zaragoza, 1994

ARROYO MARTÍNEZ, IGNACIO, *Las Siete Partidas ¿código o recopilación?*, dins de la reproducció en miniatura de l'obra *La Siete Partidas*, ed. Tirocinio, sl, Barcelona, 2006

BALARI JOVANY, JOSÉ, *Orígenes Históricos de Cataluña*, Hijos de Jaime Jepús, Barcelona, 1899

BALLBÉ, MANUEL, *La justicia española en la historia constitucional, desde 1812 a 1978*, dins de l'obra *El tercer poder* de Scholz, Vittorio Klostermann, Frankfurt am main, 1992

BALMES, JAIME, *Obras completas, 6 tomos*, BAC, Madrid, 1948

BARTHOLUS DE SAXOFERRATO, *Commentaria*, Istituto Giuridico Bartolo Da Sassoferrato, Il Cigno Galileo Galilei

BARTLI, CHARLES, *Philippe II, Roi d'Espagne*, Paris, 1912

BASSIANUS, JOHANNES, (1272 – 1273), *Summa “Quicumque vult”*, en el *Quellen zur geschichte des Romanisch-Kanonischen, Processes im mittelalter*, V. 4

BASSOLS I PARÉS, AGUSTÍ, *Vers la codificació del Dret Civil Català*, Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya, discurs d'ingrés de l'acadèmic de número, 26 de maig de 1992

BASTARDAS, JOAN, *Usatges de Barcelona, El Codi a mitjan segle II*, ed. Fundación Noguera, Barcelona, 1984

BASTIDA FREIJEDO, F.J., *Presentación*, dins l'obra: *Nacionalidad y ciudadanía* de PIETRO COSTA, ed. Fundación coloquio Jurídico Europeo, Madrid, 2008

BELLOMO, MANLIO, *Saggio sull'università nell'età del Diritto Comune*, Giannotta, Catania, 1988

– *L'Europa del Diritto Comune*, Il Cigno Galileo Galilei, 4^a edizione, Roma, 1989

– *Società e Istituzioni dal Medioevo agli inizi dell'età moderna*, 8^a edizione, Il Cigno Galileo Galilei, Roma, 1997

– *I Fatti e il diritto : tra la certezze e i dubbi dei giuristi medievali : (secoli XIII-XIV)*, Il Cigno Galileo Galilei, Roma, 2000

BENEDICTO XVI, *Los padres de la Iglesia*, 2 tomos, 2ª reimpresión, Ciudad Nueva, Madrid, 2010

BENEYTO, JUAN, *Historia de las doctrinas políticas*, ed. Aguilar, Madrid, 1948

BERDIAEFF, *El sentido de la Historia*, editorial Araluce, Barcelona, 1936

BERMEJO CABRERO, JOSÉ LUIS, *Estudio Preliminar*, dins de l'obra *Los seis libros de la República* DE JUAN BODINO, ed. Centro de Estudios Constitucionales, Madrid, 1992

BLAISE, ALBERT, Dictionnaire latin-français des Auteurs du moyen-âge, Corpus Christianorum con latinitatis medii Aevi, Tvrnholti, Brepols Edic. Pontificii, MCMLXXV
– Dictionnaire latin-français des Auteurs Chrétiens, Edit. Brepols – Edit. Pontificaux, Turnhout (Belgique), 1954

BLÁZQUEZ, JOSÉ MARÍA: *La vida estudiantil en Beyruth y Alejandría a finales del siglo V según la Vida de Severo de Zacarías Escolástico. Paganos y Cristianos (II)*, v.d.

BLÁNQUEZ FRAILE, AGUSTÍN, Diccionario Latino-Español, 3 volúmenes, Editorial Ramón Sopena, Barcelona, 1985

BOFARULL Y BROCA, ANTONIO (de), Oficial del Real y General Archivo de la Corona de Araon, *Fenix de Cataluña*, impresor de s.m. Juan Oliveres, Barcelona, 1846

BONELL COLMENERO, RAMÓN, *Los decretos de nueva planta*, Facultad de Estudios Sociales, Universidad Alfonso X el Sabio, Saberes, vol 8, Villanueva de la Cañada (Madrid), 2010

BONNASSIE, PIERRE, *Catalunya mil anys enrera (segles X-XI)*, V. 1 y 2, Edicions 62, Barcelona, 1981

BRAGUE, RÉMI, *Europa, la via romana*, Gredos, Madrid, 1995

BROCA, GUILLERMO M^a Y AMELL, JUAN, *Instituciones del Derecho civil Catalán*, Imprenta Barcelonesa, Barcelona 1880

- *Historia del Derecho de Cataluña*, ed. Herederos de Juan Gili, Barcelona, 1918
- *História del derecho de Cataluña especialmente del civil y exposición de las instituciones del derecho civil del mismo territorio en relación con el Código Civil de España y la Jurisprudencia*, Textos Jurídicos Catalans, Escriptors I/1, Generalitat de Catalunya, Departament de Justicia, Barcelona, 1985
- *Manual de Formulario ajustados a la Ley de Enjuiciamiento Civil*, octava edición, Imprenta Barcelonesa, Barcelona, 1905
- *Manual de formularios ajustados a las Leyes de Enjuiciamiento civil y demás de igual índole*, Librería de Agustín Bosch, Barcelona, 1913
- *Instituciones del derecho civil catalán vigente, ó sea, Exposición metódica y razonada de las leyes, costumbres y jurisprudencia de los autores y de la antigua Audiencia del Principado*, 2 vol., Impr. Barcelonesa, Barcelona, 1886
- *Autores catalanes antes del siglo XVIII*, discurso del presidente de la Academia de Jurisprudencia y Legislación de Barcelona, 26 de Marzo 1901, Imprenta de Hijos de Jaime Jepús, Barcelona, 1901

BUCKLAND W. W., *Equity in Roman Law*, University of London Press, London, 1911

BUENO SALINAS, SANTIAGO, *Tratado general de D. Canónico*, Atelier, libros jurídicos, Barcelona, 2004

BULGARINO, CAUSIDICO, (1166), *Excerpta legum*, dins del *Quellen zur geschichte des Romanisch-Kanonischen, Processes im mittelalter*, V. 4

CALASSO, FRANCESCO, *Medio evo del diritto*, A. Giuffrè, Milano, 1954

– *Prefazione de la Summa Codicis de Placentini*, Torino, Bottega D’Erasmus, 1962

– *Introduzione al diritto comune*, Milán, 1970

CALVINHO, GUSTAVO, *La regla Iura novit curia en beneficio de los litigantes*, v.d.

CAMPITELLI, ADRIANA, *Processo Civile en el Diritto Intermedio*, en “*Enciclopedia del Diritto*” ed. Dott. A. Giuffrè, Varesa, 1987

– *La gènesis del Diritto comune*, Actes del I Simposi Juridic del Principat D'Andorra, “*El ius commune com a dret vigent: l'experiència judicial d'Andorra i San Marino*”, Principat d'Andorra, edició de Aquilino Iglesia Ferreirós, vol. II, Andorra, 1994

CANTERA ORIVE, JULIÁN, *El primer siglo del Monasterio de Albelda (Logroño)*, dialnet.unirioja.es, v d.

CAPÁNAGA, VICTORINO, *Proemio y anotaciones*, dins de *La Ciudad de Dios*, de AGUSTIN DE HIPONA, BAC, Madrid, 2006

CAPDEFERRO, JOSEP, *Práctica y desarrollo del derecho en la Cataluña moderna*, dins del llibre *Juristas de Salamanca, Siglos XV-XX*, ed. Salamanca, 2009

– *Joan Pere Fontanella (1575-1649), un advocat de luxe per a la ciutat de Girona*, v.d.

CARA FUENTES, ELENA, *La formación práctica de los juristas españoles en el siglo XVIII*, dins de l'obra: *La aplicación del Derecho a lo largo de la historia*, Actas II Jornadas de Historia del Derecho, Universidad de Jaen, Jaen, 1996, pp. 161-176

CARNER ET RAVELLA, JOSEPHUS, *Philosophiae positiones*, Ex officina Bernardi Pla, Barcinone, 1905

CARVAJAL, PATRICIO-IGNACIO, *Nuevas pautas investigativas en la ciencia jurídica (derecho: ley y ciencia, sociedad e historia)*, Revista Chilena de Derecho, vol. 37, v.d.

CAVANNA, ADRIANO, *Storia del diritto moderno in Europa*, Giuffrè editore, Milano, 1982

CASAS SANTALÓ, JOSÉ, *Apèndix de la Legislació processal espanyola*, dins l'obra de CHIOVENDA, *Principis de Dret Processal civil*, traductor de la 3^a edició italiana, tomo I, Editorial Reus, Madrid, 1922

CHAVARRIA (DE) Y MONTOYA, ANTONIO, *Administración de Justicia, Abusos de algunos curiales, y la necesidad de una pronta*

y eficaz reforma de nuestros Códigos, Impr. Miguel de Burgos, Madrid, 1840

CHIFFOLEAU, JACQUES, *Derecho (s)*, dins l'obra coordinada per LE GOFF, JACQUES, *Diccionario razonado del Occidente medieval*, editorial Akal, Madrid, 1999

CHIOVENDA, JOSÉ, *Principios de Derecho Procesal Civil*, trad. José Casais Santaló de la 3ª edición italiana, tomo I, Editorial Reus, Madrid, 1922

CERAMI, PIETRO, *Ordinamento costituzionale e produzione del diritto in Roma antica*, Jovene editore, Napoli, 2001

CYNI PISTORIENSIS, *Lectura super códice*, Istituto Giuridico Bartolo Da Sassoferrato, Il Cigno Galileo Galilei, Bottega d'Erasmus, 1964

COLL ET FABRA, RAYMUNDO, *Praxis Forensis elaborata: Constitutionibus Municipalibus Cataloniae et Regio Decreto, vulgariter dicto, de la Nueva Planta, Accommodata....*; editio prima, In typographia Josephi Casanovas in Vico Majori, Cervariae, Anno MDCCCXXVI

COPLESTON, FREDERICK, S.J., *Historia de la filosofía*, v. II de San Agustín a Escoto, 4ª edición, traductor, Juan Carlos García Borrón, Ariel, Barcelona, 1980

CORONAS GONZALEZ, SANTOS M., *Manual de Historia del Derecho Español*, Tirant lo Blanch, Valencia, 1996

COROMINES, JOAN, *Diccionari Etimològic I Complementari de la Llengua Catalana*, Curial edicions catalanes, Barcelona, 1984

COSTA, JOAQUÍN, *La vida del derecho*, Imprenta [...] de Aribau y Cª, Madrid, 1876

– *Teoría del hecho jurídico individual y social*, Imprenta de la Revista de Legislación, Madrid, 1880

COSTA, PIETRO, *Nacionalidad y Ciudadanía*, ed. Fundación coloquio Jurídico Europeo, Madrid, 2008

– *Di che cosa fa storia la storia della giustizia? Qualche considerazione di metodo*, dins de l'obra *Storia della giustizia e storia del diritto*, edizioni università di Macerata, Macerata, 2012, pp. 17-44

COTS CASTANYER, ALBERT, *Jutges eclesiàstics i processos en el Bisbat de Vic, 1269-1399*, AUSA XXI n° 154, Patronat d' Estudis Osonencs, Vic, 2004

D.F.S. Y B., *Nuevo manual de Práctica forense, Aumentada con el reglamento provisional para la administración de justicia en lo respectivo a la jurisdicción real mordinaria...*, 2ª edición, Imprenta de F. Vallés, calle del Pino, Barcelona, 1835-1839

D.J.P Y B., *Prólogo del traductor del Comentario académico forense de Arnaldo Vinnio*, Imprenta de José Torner, Barcelona 1846-1847, T. 1-2

DAMASUS, MAGISTER, (1200-1271), *Summa de ordine iudiciario*”, dins del *Quellen zur geschichte des Romanisch-Kanonischen, Processes im mittelalter*, V. 4

DE LA RADA DELGADO, JUAN DE DIOS, *Ley de Enjuiciamiento civil adicionada con formularios*, lib. Leon Pablo Villaverde, Madrid, 1863

DE LOS RÍOS, FERNANDO, *Religión y Estado en la España del siglo XVI*, fondo de Cultura Económica, México, 1957

DE-VIT, VICENTII, *Lexicon – Novo ordine Digestum*, T. 1, Prati, Typis Aldinianis, MDCCCLVIII-MDCCCLX

D'ORS, ÁLVARO, *Parerga Histórica*, Eunsa, Pamplona, 1997

– *Los romanistas ante la actual crisis de la ley*, Ateneo, Madrid, 1952

– *Elementos de derecho privado romano*, Eunsa, Pamplona, 1975

– *Derecho privado romano*, Eunsa, Pamplona, 1973

– *El Código de Eurico*, Consejo superior de investigaciones científicas, delegación de Roma, Madrid, 1960

D'ORS ROVIRA, EUGENIO, *La Ciencia de la Cultura*, editorial Rialp, Madrid, 1964

DELL' ELICINE, ELEONORA. *La ley, el rey, la iglesia: un recorrido sobre las temáticas y debates en el campo de los estudios visigodos*, Buenos Aires, 2011, v. d.

Der Curialis, dins l'obra de WAHRMUND, LUDWIG, *Quellen zur Geschichte des Römisch-Kanonischen processes im Mittelalter*, Innsbruck, 1905, t.1

DÍAZ SAMPEDRO, BRAULIO, *La politización de la justicia: El Tribunal Supremo (1836-1881)*, tesis doctoral – ISBN: 84-669-2484-1, Madrid, 2004

DÍAZ DÍAZ, MANUEL C, *Introducción*, en ISIDORO DE SEVILLA, *Etimologías*, edición concedida por Oxford University Press, preparado por WALLACE M. LINDSAY; versión española de OROZ RETA, JOSÉ, MARCOS CASQUERO, MANUEL-A., DÍAZ DÍAZ, MANUEL; 2 tomos, BAC, Madrid, 1982

DINUS MUGELLANUS, *Der ordo judicarius "scientiam"*, en *Quellen zur geschichte des Romanisch-Kanonischen, Processes im mittelalter*, v. 2

DOLEZALEK, GERO, *Observaciones sobre el desarrollo del derecho común hasta la época de Alfonso X el sabio*, dins de l'obra: *España y Europa, un pasado común*, Instituto de derecho común, Murcia, 1986

DOMÍNGUEZ AGUDO, MARÍA ISABEL *Estudio léxico de "iura y leges" en el derecho romano vulgar occidental*, tesis doctoral (2004)

DORMA, BERNARDUS, *Summa Libellorum*, dins del *Quellen zur geschichte des Romanisch-Kanonischen, Processes im mittelalter*, V. 1

DOU BASSOLS, RAMÓN LÁZARO, *Instituciones del Derecho Público General de España*, 9 volúmenes, Madrid, 1802

DROKEDA (DE) WILHELMUS, *Summa Aurea*, dins l'obra de WAHRMUND, LUDWIG, *Quellen zur Geschichte des Römisch-Kanonischen processes im Mittelalter*, Innsbruck, 1913, v. 2

DUCELLIER, ALAIN, *Bizancio y el mundo ortodoxo*, traductor, Pedro Bádenas de la Pena, biblioteca Mondadori, Madrid, 1992

DUMONT, E., *De la organización judicial y de codificación*, extracto de varias obras de Jeremias Bentham, jurisconsulto ingles, Imprenta de la sociedad literaria y tipográfica, Madrid, 1845

DURÁN I BAS, MANUEL, *Memoria acerca de las instituciones del derecho civil de Catalunya*, Imprenta de la casa de Caridad, Barcelona, 1883

– *Escritos, vol. I Primera Série: Estudios Jurídicos*, Lib. Juan Oliveres, Barcelona, 1888

DURANDUS, GUILLELMUS, *Speculum iuris* (2 vols., Basileae: Episcopius, 1574) – reprint Aalen 1975

DWORKIN, RONALD, *El imperio de la justicia*, traduc. Claudia Ferrari, ed. Gedisa, 2ª edición, Barcelona, 2012

EICHMANN, EDUARDO, *Manual de Derecho Eclesiástico a tenor del Codex iuris Canonici*, Traductor 3ª edición alemana, T. Gómez Piñán, T. 1, Librería Bosch, Barcelona, 1931

ELLIOT, J.H., *La España Imperial*, traductor J. Marfany, editorial Vicens-Vives, 9ª reedición, Barcelona, 1984

EMERY, GILLES, *La Teología Trinitaria de Sto. Tomás de Aquino*, Secretariado Trinitario, Salamanca, 2008

ERMINI, G., *Diritto comune*, en *Novissimo Digesto Italiano*, V, Turin, 1960

– *Ius commune e utrumque ius*, en *Acta Congr. iurid. internat.*, II, Roma 1935

ERNOUT ET MEILLET, *Les Mots Latins, groupés par familles étymologiques*, Librairie Hachette, Paris, 1934

ESCRICHE, JOAQUIN, *Diccionario razonado de legislación y jurisprudencia*, Tomo 1 y 2, Librería de la señora viuda e hijos de D. Antonio Calleja, Madrid³, 1847

– *Elementos del Derecho patrio*, 2ª edición, viuda de Calleja e hijos, Madrid, 1840

– *Notas y prólogo en el Compendio de los Tratados de legislación civil y penal* de Jeremias Bentham, 2ª edición, Madrid, 1839

ESTERAN PEIX, JUAN MARCOS, *La Justicia a finales del siglo XIX un caso concreto: La Audiencia de los Criminal de Manresa (1882-1892)*, Tesis de l'Universitat Rovira i Virgili, v. d.

FÁBREGA GRAU, ÀNGEL, *Historia de los concilios ecuménicos*, 2ª edición, Editorial Balmes, Barcelona, 2009

FELIU DE LA PENYA, NARCÍS, *Fenix de Catalunya. Compendio de sus antiguas grandezas, y medio para renovarlas*, Imp. Rafael Figuerò, Barcelona, 1683, edició Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1983

FERCIA, RICCARDO, “*Aliud petere*” e la metafora delle òdoí; Rivista di Diritto Romano, IV, 2004, v. d.

FERNANDEZ, MIGUEL ANGEL, *Derecho Procesal Civil II*, Centro de estudios Ramón Areces sa., Madrid, 1997

FERNÁNDEZ BARREIRO, A., *La tradición romanística en la cultura jurídica europea*, Editorial Centro de Estudios Ramón Areces sa, Madrid, 1992

FERNÁNDEZ DE BUJÁN, ANTONIO, *Conceptos y Dicotomías del Ius*, v. d.

FERNÁNDEZ VILADRIC, JESUS, I PELÀEZ, MANUEL J., *Prólogo a Los Usatges de Barcelona*, PPU, Barcelona, 1984

FERRO POMÀ, VICTOR, *Els drets processal i penal a Catalunya abans del Decret de Nova Planta*, 1ª ed., nº 41, UOC, Barcelona, 2001

– *El Dret públic català: les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, editorial Eumo, Vic, 1987

FLORI, JEAN, *Caballeria*, dins l'obra coordinada per LE GOFF, JACQUES, *Diccionario razonado del Occidente medieval*, editorial Akal, Madrid, 1999

FONT RIUS, JOSEP M^a, *Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval*, Universitat de Barcelona, Barcelona, 1985
– *Estudi Introductori*, dins de les *Constitucions de Catalunya, Incunabile de 1495*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1988
– *Cartes de Població i de Franquesa de Catalunya*, Seminari impartit en la Universitat Pompeu Fabra el 29 d'abril del 2011
– *Cartas de población y franquicia de Cataluña*, II, estudio apéndice al vol. I, CSIC, Madrid-Barcelona, 1983
– *Derecho histórico*, en "Nueva Enciclopedia Jurídica Seix", Barcelona, 1960, vol. I.
– *L'Escola Jurídica de Barcelona*, dins del *Liber Iudicum Popularis*. Ordenat pel jutge Bonsom de Barcelona, textos Jurídics Catalans I/I, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2003

FRADERA, JOSEP MARÍA, *Cultura nacional en una sociedad dividida*, Marcial Pons, Madrid, 2003,
– *Presentació* dins de *Carlisme i moviments absolutistes a Europa – II Seminari internacional d'Història*, Eumo editorial, Barcelona, 1990
– *La Pàtria dels catalans*, ed. La Magrana, Barcelona, 2009, pp. 167 i seg.
– *La dificultat de descriure la nació (“regió” i “nació” en la historiografia catalana i internacional)*, dins de l'obra *Notícia nova de Catalunya: consideracions crítiques sobre la historiografia catalana als cinquanta anys de....*; ed. Ucelay-Da cal, Barcelona, 2005

FUSCARARIIS, AEGIDIUS (DE), (1265), *Ordo Iudiciarius*, dins del *Quellen zur geschichte des Romanisch-Kanonischen, Processes im mittelalter*, V. 3

FUSTER PERELLÓ, SEBASTIÁN, *Introducción y comentarios a la Suma Teológica*, ed. BAC, Madrid, 2006

GACTO FERNANDEZ, ENRIQUE, *Temas de Historia del Derecho: Derecho del Constitucionalismo y de la Codificación*, v. d.
– *Textos de historia del derecho*, Agisa, Madrid, 1988

GALO SÁNCHEZ, [SÁNCHEZ GALO] *Curso de Historia del Derecho*, ed. Reus, Madrid, 1960

GARBERÍ LLOBREGAT, JOSÉ, *Constitución y Derecho procesal*, Civitas – Thomson Reuters, Pamplona, 2009

GARCÍA DEL CORRAL, *Cuerpo del Derecho Civil Romano*, 6 volúmenes, a doble texto, traducido al castellano del latino / publicado por los hermanos Kriegel, Hermann y Osenbrüggen; con las variantes de las principales ediciones antiguas y modernas y con notas de referencias por Ildefonso L. García del Corral, editorial Jaime Molinas, Barcelona, 1889-1898

GARCÍA DE CORTÁZAR, JOSÉ ÁNGEL, *La época medieval*, Alianza Editorial Alfaguara II, Madrid⁵, 1978

– *Monjes y monasterios hispanos en la alta Edad Media*, Fundación Santa María la Real (Monasterio de Santa María la Real), Aguilar de Campoo (Palencia), 2006

GARCÍA DE LA MADRID, MIGUEL, *Historia de los tres derechos, romano, canónico y castellano*, Imp. Pedro Sanz, Madrid, 1831

GARCÍA GALLO, ALFONSO, *El carácter germánico de la épica y del derecho en la Edad media española*, Ministerio de Justicia y consejo Superior de Investigaciones científicas, Madrid, 1955

GARCÍA GARRIDO, MANUEL JESÚS, *Diccionario de Jurisprudencia Romana*, Dykinson, Madrid^{3ª}, 1990

GARCÍA GOYENA, FLORENCIO Y AGUIRRE, JOAQUÍN, *Febrero o librería de jueces, abogados y escribanos*, tomo V, I. Boix, Madrid, 1843

– *Febrero o librería de jueces, abogados y escribanos*, comprensiva de los códigos civil, criminal y administrativo, tanto en la parte teórica como en la práctica con arreglo en un todo a la legislación hoy vigente, 5 volúmenes, Impr. Boix, Madrid, 1841- 1842

– *Febrero o librería de jueces, abogados y escribanos*, comprensiva de los códigos civil, criminal y administrativo, tanto en la parte teórica como en la práctica con arreglo en un todo a la legislación hoy vigente, 3ª edición corregida y aumentada, 11 volúmenes, Impr. La Ilustración, Madrid, 1847-1848

– *Concordancias, motivos y comentarios del Código Civil español*, con una nota preliminar del prof. Lacruz Berdejo, Impr. de la Sociedad Tip., F. Abienzo, Madrid, 1852

GARCÍA OMS, ARCADÍ, *El dret notarial català*, tesi doctoral UB. Novembre 2010

GARCIA SANZ, ARCADÍ, *La noció d'Ordre en el monaquisme català antic (segles IX-XIII)*, dins de l'obra: *II Col.loqui d'història del monaquisme català*, St. Joan de les Abadesses, 1970, Abadia de Pobles, 1974

GARCÍA VALDÉS, RAFAEL, *Comentarios a la Ley de Enjuiciamiento Civil*, 6ª edición, tomo II, Instituto editorial Reus, Madrid, 1919

GARCÍA VILLADA, ZACARÍAS, *Paleografía Española*, vol. I, Centre d'Estudis Històrics, Madrid, 1923

GAY ESCODA, JOSEP M^a, *El corregidor a Catalunya*, Marcial Pons, Madrid, 1997

– *Notas sobre el derecho supletorio en Cataluña desde el Decreto de Nueva Planta (1715) hasta la jurisprudencia del Tribunal Supremo (1845)*, dins l'obra *Entre derechos propios y derechos nacionales*, Atti dell'incontro di studio, Firenze – Lucca 25-27 Maggio 1989, Giuffrè Editore, Milano, 1990, pp. 805-865

GIBERT, RAFAEL, *El Derecho Feudal*, dentro de II. Historia del Derecho Español y de las Instituciones, v d.

GIBBON, EDWARD, *Historia de la decadencia y caída del Imperio Romano*, 4 vol., traduc. José Mor Fuentes, Turner Publicaciones, Madrid, 1984

– *Historia de la decadencia y caída del Imperio Romano*, T. I, traductor José Mor Fuentes, editorial Turner Publicaciones, Madrid, 2006,

GÓMEZ DE LA SERNA, *Motivos de las variaciones principales que ha introducido en los procedimientos La Ley de Enjuiciamiento Civil*, Imprenta de la Revista de Legislación, Madrid, 1857, v d.

– *Tratado académico-forense de procedimientos judiciales, arreglada a la nueva ley de Enjuiciamiento civil*, 2 tomos, Librería de Sánchez, Madrid, 1855

- *Elementos del Derecho civil y penal*, 2ª edición, corregida y aumentada, Imp. Vicente de Lalama, Madrid, 1843
- *Elementos del Derecho Civil y Penal*, L. Sánchez, Madrid, 1874

GÓMEZ Y NEGRO, LUCAS, *Elementos de Práctica Forense*, 4ª edición, Imprenta de Julián Pastor, Valladolid, 1838

GÓMEZ PIZARRO, JOAQUÍN G., *El ausentismo en España*, dentro de Memoria de la Real Academia de ciencias Morales y Políticas, concurso ordinario de 1873, Imp. Huérfanos, Madrid, 1876

GONZALEZ CASANOVA, J.A., *Teoría del Estado y Derecho Constitucional*, Vicens-Vives, Barcelona, 1980

GONZÁLEZ-VARAS IBÁÑEZ, ALEJANDRO, *El Ius Commune y la formación de las instituciones de derecho público*, Tirant lo blanch, Valencia, 2012

GOURON, ANDRE, *Observations sur l'Histoire du droit coutumier en Europe Occidentale*, dins l'obra de MONTAGUT, TOMÀS (DE), *Història del Pensament Jurídic*, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 1999

GRAU, ANDREU, *Sant Ramon de Penyafort (1185.1275). El dret com a principi i límit de l'acció humana*, Col·loquis de Vic, VI, El Dret, Universitat de Barcelona, Barcelona, 2002

GROSSI, PAOLO, *El orden jurídico medieval*, prólogo de Francisco Tomás y Valiente, Marcial Pons, Madrid, 1996

– *Mitología jurídica de la modernidad*, trad. M. Marínez Neira, ed. Trotta, Madrid, 2003

GUASP, JAIME, *Comentarios a la Ley de Enjuiciamiento civil*, Tomo 1 y 2, Aguilar, Madrid, 1943

GUIJARRO GONZÁLEZ, SUSANA, *El mundo de la cultura en la Europa del siglo XI*, v d

GUZMAN, ALEJANDRO, *Ratio Scripta*, Ius Commune-Sonderhefte, nº 14, Frankfurt, Vittorio Klostermann Frankfurt am main, 1981

HALPHEN, LOUIS, *Carlomagno y el Imperio Carolingio*, traductor M^a Elena Jorge Margallo, edic. Akal, Madrid, 1992

HEATHER, PETER, *Emperadores y Bárbaros*, traduc. Teófilo de Lozoya i Juan Rabasseda-Gascón, ed. Crítica, Barcelona, 2010

HERNÁNDEZ-TEJERO JORGE, FRANCISCO, *Las Instituciones de Justiniano*, editorial Comares, Granada, 1998

HERRIN, JUDDITH, *Bizancio, el imperio que hizo posible la Europa moderna*, traductor Francisco J. Ramos mena, Ed. Debate, Barcelona, 2009

HERVADA, J. Y LOMBARDÍA, P., *El Derecho del Pueblo de Dios*, Eunsa, Pamplona 1970

HINOJOSA, EDUARDO (de), *Influencia que tuvieron en el Derecho público de su patria*, Memoria premiada por la Real Academia de Ciencias Morales y Políticas en el concurso del año 1889, tipografía de los Huérfanos, Madrid, 1890

HORTA VÁSQUEZ, EDWIN DE JEÚS, *El desarrollo de la doctrina del Derecho natural en los maestros de la Universidad de Paris*, v. d.

IGLESIAS, JUAN, *Estudios. Historia de Roma-Derecho Romano. Derecho Moderno*, 2^a edición, revisada y ampliada, Universidad Complutense, Madrid, 1985
– *Derecho Romano*, Editorial Ariel, Barcelona, 1965

ISIDORO DE SEVILLA, *Etimologías*, edición concedida por Oxford University Press, preparado por WALLACE M. LINDSAY; versión española de OROZ RETA, JOSÉ, MARCOS CASQUERO, MANUEL-A., DÍAZ, MANUEL; 2 tomos, BAC, Madrid, 1982

JAUMAR, FRANCISCO DE SALES, *Discurso leído en la Universidad Central al recibir la investidura de Doctor en Jurisprudencia*, Imp. Tejado, Madrid, 1859

JAUMAR CARRERA, JOAQUÍN, *Practica forense arreglada a las leyes y decretos vigentes*, Impr. Boet y cia., Barcelona, 1840

KANTOROWICZ, ERNST H., *Los dos cuerpos del rey*, traductores Susana Aikin Araluce y Rafael Blázquez Godoy, editorial Akal, Madrid, 2012

KANTOROWICZ, HERMANN, *Studies in the Glossators of the Roman Law*, the University Press, Michigan, 1938

KERN, FRITZ, *Derechos del Rey y derechos del pueblo*, trad. Lopez-Amo, Angel, ed. Rialp, Madrid, 1955

KLEINSCHMIDT, HARALD, *Comprender la Edad Media*, traductor A. Brotons Muñoz y J. Díaz Ibáñez, editorial Akal, Madrid, 2009

KOSCHAKER, P., *Europa y el Derecho Romano*, traductor José Santa Cruz Teijeiro, Editorial Revista de Derecho Privado, Madrid, 1955

La Bíblia, editorial Casal i vall, Andorra, 1975

– *La Biblia cultural*, traductor La Casa de la Biblia, editorial PPC, Sígueme, Verbo Divino, Madrid, 1998

– *Bíblia catalana*, editorial Claret, Barcelona, 2002

– *Bíblia de Jerusalem*, v. d.

– *Vulgata Antigua*, v. d.

– *Nova Vulgata*, v. d.

LACCHÈ, LUIGI E MECCARELLI MASSIMO, *Introduzione*, dins de l'obra *Storia del diritto come storia della giustizia*, edizioni università di Macerata, Macerata, 2012

LAFUENTE, MODESTO, *Historia general de España: desde los tiempos primitivos hasta la muerte de Fernando VII*; continuada desde dicha época hasta nuestros días por JUAN VALERA; con la colaboración de ANDRÉS BORREGO y ANTONIO PIRALA, 25 volúmenes, Montaner y Simón, Barcelona, 1887-1890

LALINDE ABADÍA, JESÚS, *Derecho Histórico Español*, 4ª edició, PPU, Barcelona, 2001

– *Iniciación Histórica al derecho español*, PPU, Barcelona, 1989,

– *La historia del derecho ante la reestructuración política de Europa*, separata de *Ius Fugit* nº 1, 1992

– *Derecho y Fuero*, Separata de *Comentarios a la Compilación del Derecho civil de Aragon*, Diputación de Aragón, Zaragoza, 1988

LARRATEA (DE), ENRIQUE, *Epitome Histórico*, en RUBÉN DE COUDER, *Compendio de lecciones escritas de Derecho Romano*, Revista de Legislación, Madrid, 1883

LASSO GAITE, JUAN FRANCISCO, *Crónica de la codificación española, 1, Organización Judicial*, Ministerio de Justicia, Madrid, 1998

– *Crónica de la codificación española, 2, Procedimiento civil*, Ministerio de Justicia, Madrid, 1998

LÁZZARO, HÉCTOR EDUARDO, *El proceso romano*, XVI encuentro nacional de profesores de Derecho Romano, Universidad Nacional de Córdoba, Córdoba, 22 al 24 de mayo de 2003, v. d.

LE GOFF, JACQUES, *Diccionario razonado del Occidente medieval*, editorial Akal, Madrid, 1999,

– *Los intelectuales en la Edad Media*, traductor alberto L. bixio, Gedisa, Barcelona, 1990

– *Centro / Periferia*, dins l'obra coordinada per LE GOFF, JACQUES, *Diccionario razonado del Occidente medieval*, editorial Akal, Madrid, 1999

– *Ciudad*, dins l'obra coordinada per LE GOFF, JACQUES, *Diccionario razonado del Occidente medieval*, editorial Akal, Madrid, 1999

– *Tiempo, trabajo y cultura en el occidente medieval*, trad. Mauro Armiño, ed. Taurus, Madrid, 1983

LÉVI-STRAUSS, C., *Antropología Estructural*, editorial Siglo XXI, 13ª edición, México, 2004

LITTLE, LESTER, *Monjes y religiosos*, dins del *Diccionario razonado del Occidente medieval*, ed. Akal, Madrid, 1999

LOMBARDÍA, P., y HERVADA, J., *El Derecho del Pueblo de Dios*, Eunsa, Pamplona 1970

LÓPEZ ZUBILLAGA, JOSÉ LUIS, *La cosa juzgada en el Derecho Canónico medieval*, Revista de estudios histórico-jurídicos, Rev. estud. hist.-juríd. n.26 Valparaíso 2004, Estudios Histórico-Jurídicos 26, v. d.

LORENTE SARIÑENA, MARTA, *Orden de Prelación de fuentes en la España decimonónica*, Revista Jurídica en la Cultura Contemporánea, Fundación Centro de Estudios Políticos y Administrativos, Buenos Aires, 1997

– *Reglamento provisional y administración de justicia (1833-1838) Reflexiones para una historia de la justicia decimonónica*, dins de l'obra, *El tercer poder* de SCHOLZ, Vittorio Klostermann, Frankfurt am main, 1992, pp. 215-295

– *Manuscritos e impresiones para una Historia de España (1810-1889)*, v.d.

– *De Iudex perfectus hispánico al magistrado constitucional español*, dins l'obra. *Storia della giustizia e storia del diritto*, edizioni università de Macerata, Macerata, 2012, pp. 45-72

LUIS, JEAN-PHILIPPE, *L'Utopie réactionnaire*, Casa Velazquez, Madrid, 2002

LLAQUET DE ENTRAMBASAGUAS, JOSEP LLUÍS, *Controversias en torno al derecho supletorio catalán*, v.d.

MACPHERSON, C.B., *La Teoria política del individualismo posesivo*, editorial Fontanella, colección Confrontación nº 2, Barcelona, 1970,

MAGISTER DAMASUS, (1200-1271), *Summa de ordine iudiciario*”, dins del *Quellen zur geschichte des Romanisch-Kanonischen, Processes im mittelalter*, V. 4

MAGISTER AEGIDIUS, *Summa*, dins del *Quellen zur geschichte des Romanisch-Kanonischen, Processes im mittelalter*, V. 1

MALUQUER ET VILADOT, JEAN, *Phisonomie du Droit Catalan et sa valeur sociale*, Conference donnée al Institut Superieur de Philosophie de l'Université de Louvaine à 12 Fevrier 1923, Imprimere Casanovas, Barcelone, 1921

MANRESA NAVARRO, JOSÉ M^a, *Comentarios a la Ley de Enjuiciamiento Civil*, aumentada, arreglada y modificada por Rafael García Valdés, Editorial Reus, Madrid, 1944

MANS PUIGARNAU, JAIME M., *Decretales De Gregorio IX*, 3 volums, Universitat de Barcelona, Facultat de Dret, Barcelona, 1939

MARÍN GÁMEZ, JOSÉ ÁNGEL, *Una reflexión sobre la justicia constitucionalizada en España*, dins de l'obra: *La aplicación del Derecho a lo largo de la historia*, Actas II Jornadas de Historia del Derecho, Universidad de Jaen, Jaen, 1996, pp. 239-255

MARROU, HENRY-IRENEE, *Historia de la educación en la Antigüedad*, editorial Akal, Madrid, 2004

MARTÍNEZ ALCUBILLA, MARCELO, *Diccionario de la Administración Española*, 2ª edición, tomo V, Administración, Madrid, 1868

– *Códigos antiguos de España*, volúmenes I y II, Administración, Madrid, 1885

MARTINEZ DHIER, ALEJANDRO. Un tránsito del Antiguo Régimen al estado liberal de derecho en España. *Rev. estud. hist.-juríd.* 2008, n.30, v. d.

MARTÍNEZ MARINA, FRANCISCO, *Lecciones sobre la historia de la legislación castellana*, Imp. Mariana, Valencia, 1836

– *Juicio crítico de la Novísima Recopilación*, Imprenta D. Fermín Villalpando, Madrid, 1820

MARTÍNEZ MARTÍNEZ, FAUSTINO, *El proceso canónico y la verdad*, dins de l'obra *El Ius Commune y la formación de las instituciones de derecho público*, Tirant lo blanch, Valencia, 2012, pp. 206-241

MARTÍNEZ VAL, JOSÉ Mª, *Historia del pensamiento político, económico, social*, V. I, ed. Bosch, Barcelona, 1975

MARTINUS DE FANO, *Der ordo iudiciorum*, dins del *Quellen zur geschichte des Romanisch-Kanonischen, Processes im mittelalter*, V. 1

– *Das formularium* (Des), dins del *Quellen zur geschichte des Romanisch-Kanonischen, Processes im mittelalter*, V. 1

MASCHI, CARLO ALBERTO, *Il Diritto Romano, nella prospettiva storica della giurisprudenza classica*, Giuffrè, Milano, 1957

MASPONS ANGLASELL, F., *L'Esperit del dret públic català*, ed. Barcino, Barcelona, 1932

MATEU IBARS, JOSEFINA, *Braquigrafia de Sumas*, Universitat de Barcelona, Barcelona, 1984

MENÉNDEZ PIDAL, RAMÓN, *Historia de España*, vol.III, Espasa-Calpe sa., Madrid, 1991

– *Historia de España*, Tomo III, *España Visigoda*, Espasa-Calpe sa., Madrid, 1940

MINI, ALESSANDRO, *La Síntesis Tomista en el Apparatus super constitutionibus curiarum generalium cathalonie del jurisperito Tomás de Mieres*, Tesis doctoral Universitat Abat Oliba CEU 2010, Facultad de Ciencias Sociales.

MIQUEL, JOAN, *Historia del derecho romano*, reimpressió de la 2^a edició, PPU, Barcelona, 1995

MIRALLES CARLO, AGUSTÍN, *Tratado de paleografía española*, 2^a edición, ediciones Villaiz, Madrid, 1932

MOLAS RIBALTA, PERE, *La Reial Audiència i les Corts de Catalunya*, dins “Les Corts a Catalunya; actes del Congrés d’història institucional (28-30 Abril 1988)”, Barcelona, 1911

MOMMSEN, TEODORO, *Compendio del Derecho Publico Romano*, traductor P. Dorado, La España Moderna, Madrid, 1893

MONTAGUT, TOMÀS, *Lluís De Peguera, jurista català contemporani de Miguel de Cervantes*, en *Derecho en la época del Quijote*, Instituto de Estudios Jurídicos Internacionales, conferencia donada a l’ Universitat rei Joan Carles I de Madrid

– *La Justicia a la Corona d’ Aragó i a Catalunya*, dentro de *Història del dret català*, Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya n° 41, Barcelona, 2001

– *Història del dret espanyol*, Universitat Oberta de Catalunya, Barcelona, 1996

– *Accords et entreprises de Guerre en Catalogne: XIé-XXIé siècles*, dins les *Actes du XIXème Colloque International de L’A.F.H.I.P.* (Septembre 2007), L’Idée contractuelle dans l’histoire de la pensée politique ; presses universitaires d’Aix-Marseille, Faculté de Droit et de Science Politique, d’Aix-Marseille , 2008

– *El Mestre Racional a la Corona d’Aragó (1283-1419)*, T.1, Fundació Noguera, Barcelona, 1987

– *Estudi Introductor*, dins de l’obra PEGUERA, LLUYS (DE), *Practica, forma y estil, de celebrar Corts Generals en Cathalunya, y mateiras incidents en aquellas*, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, Centro de estudios políticos y constitucionales, Madrid, 1998

MONTALBÁN, JUAN MANUEL, Y GÓMEZ DE LA SERNA, PEDRO *Tratado académico-forense de procedimientos judiciales, arreglada a la nueva ley de Enjuiciamiento civil*, 2 tomos, Librería de Sánchez, Madrid, 1855

– *Elementos del derecho civil y penal*, Librería de Sánchez, Madrid, 1874

– *Elementos del Derecho civil y penal*, 2ª edición, corregida y aumentada, Imp. Vicente de Lalama, Madrid, 1843

MONTANOS, EMMA, *Historia del derecho y de las instituciones*, 3 tomos, Dykinson, Madrid, 1991

– *Un aspecto de la actividad escolástica medieval y su regulación niversitaria en Europa: Las Quaestiones Disputatae*” Anuario de la Facultad de Derecho pp. 455-490, v.d.

– *Introducción a la Història del Derecho*, 2 t., Dykinson, Madrid, 1988

MONTERO AROCA, JUAN, *Ensayos de Derecho Procesal*, Bosch editores, Barcelona, 1996

MORAGAS Y DROZ, RÓMULO Y JULIÁN MARÍA PARDO, *Biblioteca Jurídica: Novísima Ley de Enjuiciamiento civil de 3 de Febrero de 1881*, Décima edición, Imprenta de José María Pérez, Madrid, 1881

MORENO PASTOR, LUIS, *Los orígenes del Tribunal Supremo*, Ministerio de Justicia, Madrid, 1989

MOSCA, GAETANO, *Historia de las doctrinas políticas*, trad. Legaz Lacambra, Luis, ed. Revista de Derecho Privado, Madrid, 1941

MUNDÓ, ANSCARI M., *El “Liber Iudiciorum” a Catalunya*, dins dels *Documents Jurídics de la Història de Catalunya*, ed. Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, Barcelona, 1991

- *El Jutge Bonsom*, dins del *Liber Iudicum Popularis*. Ordenat pel jutge Bonsom de Barcelona, textos Jurídics Catalans I/I, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2003
- *Els manuscrits del Liber Iudicum Popularis de Bonsom*, dins del *Liber Iudicum Popularis*. Ordenat pel jutge Bonsom de Barcelona, textos Jurídics Catalans I/I, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2003
- *El Còdex Escorial Z.II.2*, dins del *Liber Iudicum Popularis*. Ordenat pel jutge Bonsom de Barcelona, textos Jurídics Catalans I/I, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2003
- *Regles i observances monàstiques a Catalunya*, dins de l'obra: *II Col.loqui d'història del monaquisme català*, St. Joan de les Abadesses, 1970, Abadia de Pobles, 1974

MURGA GENER, JOSÉ LUIS, *Derecho Romano Clásico II: El Proceso*, Universidad de Zaragoza, secretariado de publicaciones, Zaragoza, 1983

NADAL, JORDI, *Cataluña, la fábrica de España*, dins l'obra. *Cuatro estudios de Historia de Cataluña*, Universidad Pontificia de Salamanca, càtedra de cultura catalana “Jaume Vicens Vives”, Salamanca, 1988

– *El fracaso de la Revolución industrial en España, 1814-1913*, ed. Ariel, Barcelona, 1975

NIERMEYER, J.F., *Mediae Latinitatis lexicon Minus*, E.J. Brill, Leiden. New York. Köln, 1993

OLABARRI, MANUEL, *Ius commune e utrumque ius*, en Acta congreso jurídico internacional II, Roma 1935

OLIVA (DE LA), ANDRÉS; FERNÁNDEZ, MIGUEL ÁNGEL, *Derecho Procesal Civil II*, Centro de estudios Ramón Areces sa, Madrid, 1997

OLIBÀ, ANTONI, *De actionibus....*, ed.1606 reed.anastática per Textos Jurídics Catalans, 16, Barcelona, 1998

ORESTANO, RICCARDO, *Elemento divino ed elemento umano nel diritto romano*, Revista Internazionale di filosofia del diritto, 21, Roma, 1941, facs. II

- *Introduzione allo studio del diritto romano*, ed. Il Mulino, Bologna, 1987
- *Introduzione allo studio storico del diritto romano*, ed. G. Giappichelli, Torino, 1961
- *I fatti di normazione nell'esperienza romana arcaica*, ed. G. Giappichelli, Torino, 1967

ORMAZABAL SANCHEZ, GUILLERMO, *Iura Novit Curia*, Marcial Pons, Madrid, 2007

ORTIZ DE ZÚÑIGA, MANUEL, *Biblioteca de Escribanos, o tratado teorico-práctico para la enseñanza*, 6ª edición, Tomo I, Imprenta José Rodríguez, Madrid, 1855

– *Examen sobre varios puntos de Derecho*, Revista de Legislación t. XXIX

ORTOLAN, MR., *Esplicación histórica de las Instituciones del Emperador Justiniano*, traduc. ESTEBÁN DE FERRATER Y JOSÉ SARDÀ, T. I-II, T. Gorchs, Barcelona⁴, 1847

PALMERIO, IOHANNE BAPTISTA, (PILLII), *Libellus de Preparatoriis Litium et aerum preambulis*, dentro de *Scripta anécdota glossatorum vel glossatorum aetate composita*, In Aedibus Successorum Monti, Bononiae, 1901

PARAVICINI, A., *Edades de la vida*, dins l'obra coordinada per LE GOFF, JACQUES, *Diccionario razonado del Occidente medieval*, editorial Akal, Madrid, 1999

PARDO, JULIÁN MARÍA, Y MORAGAS Y DROZ, RÓMULO, *Biblioteca Jurídica: Novísima Ley de Enjuiciamiento civil de 3 de Febrero de 1881*, Décima edición, Imprenta de José María Pérez, Madrid, 1881

PARISSE, MICHEL, *Imperio*, dins l'obra coordinada per LE GOFF, JACQUES, *Diccionario razonado del Occidente medieval*, editorial Akal, Madrid, 1999

PENYAFORT, RAMON (DE), *Summa de Penitència*, ed. Proa, Barcelona, 1999

PÉREZ MARTÍN, ANTONIO, *Legislación y jurisprudencia en la España del antiguo régimen*, Universidad de Valencia secretariado de publicaciones, Valencia, 1978

– *El Derecho Procesal en el “Ius Commune”*, Instituto de Derecho Común Europeo, Universidad de Murcia, Murcia, 1999

– *El Ius Commune: artificio de juristas*, dins l'obra *Història del pensament jurídic*, col. Àgora, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 1999

PESET REIG, MARIANO, *Derechos romano y real en las universidades del s. XVIII*, Anuario estudios Derecho Español, 1975 (p. 273- 339)

– *Estudios de derecho y profesiones jurídicas (siglos XIX-XX)*, dins de l'obra *El tercer poder de Scholz*, Vittorio Klostermann, Frankfurt am main, 1992, pp. 349-380

PETIT, CARLOS, *De negotiis causarum*, Instituto nacional de estudios jurídicos, Anuario de Historia del derecho español, Madrid, 1985-1986

PETRUCCI, ARMANDO, *Una lliçó de paleografia*, trad. Guillem Calaforra, Educació. Materials 106, Universitat de Valencia, Valencia, 2008

(PILLII), PALMERIO, IOHANNE BAPTISTA, *Libellus de Preparatoriis Litium et aerum preambulis*, dentro de *Scripta anécdota glossatorum vel glossatorum aetate composita*, In Aedibus Successorum Monti, Bononiae, 1901

– *Solito ordine iudiciorum*, dins del *Quellen zur geschichte des Romanisch-Kanonischen, Processes im mittelalter*, V. 5

PLANAS ROSSELLÓ, ANTONI, *Una pràctica judicial mallorquina 1815-1820*, Leonard Muntaner, Palma de Mallorca, 2002

– *La Real Audiencia de Mallorca en la época de los austrias*, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 2010

– *Historia del Derecho, síntesis histórica*, Universitat de les Illes Balears, Palma de Mallorca, 2009

PIZZORUSSO, ALESSANDRO; *Leges et Iura*; traductor Rodrigo Brito Melgarejo; Universidad Nacional autónoma de México, colección

lecturas jurídicas, serie Estudios Jurídicos, número 60, Ciudad de México, D.F. 2008

POZO CARRASCOSA, PEDRO (DEL), *La introducción del Derecho francés en Cataluña durante la invasión napoleónica*, dentro de *El tercer poder*, de J.M. SHOLZ, ed. Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1992

PRIETO CASTRO, LEONARDO, *Derecho Procesal Civil*, 2 tomos, Librería General, Zaragoza, 1946

PUCCI REY, MÓNICA, *El juicio verbal ordinario*, Tesis doctoral, Departamento de Derecho Procesal, facultad de Derecho, Universidad Complutense de Madrid, 1999-2000 v. d.

PUIG BRUTAU, JOSÉ, *La Jurisprudencia como fuente del Derecho*, editorial Bosch, Barcelona², 2006

Quellen zur Geschichte des römisch-kanonischen Processes im Mittelalter, Ludwig Wahrmund (ed.) (5 vols., Innsbruck-Heidelberg 1905-1931; reprint Aalen 1962

RADA DELGADO, JUAN DE DIOS (DE LA), *Ley de enjuiciamiento civil anotada con vista de todas las disposiciones posteriores publicadas [...] y adicionada con formularios*, L. Leon Pablo Villaverde, Madrid, 1863

RADBRUCH, G., *Introducción a la Ciencia del Derecho*, prólogo, traduc. Recasens Siches, Luis, Revista de Derecho privado, Madrid, 1930

– *Introducción a la filosofía del derecho*, 3ª ed. FCE, México, 1965

RAIMUNDO DE MIGUEL, op. cit., *Nuevo diccionario Latino-Español etimológico*, 11ª edic. Corregida y aumentada, Madrid, 1897

RAINERIUS PERUSINUS, *Ars Notariae*, dins del *Quellen zur geschichte des Romanisch-Kanonischen, Processes im mittelalter*, V. 3

RAÑA DAFONTE, CESAR, *Salisbury*, edic. Del Orto, colección Filósofos y textos, Madrid, 1999

RAMIÓ COSTA, CARMEN, *Processus iudici et actus procedenci in iudicio*, PPU, Barcelona, 2010

RAMOS & ARROYO, *De los casos que han dejado huella en este año y Vocación legislativa de nuestros tribunales*, dins de *Las leyes de estilo y declaraciones sobre las leyes del fuero, 1497*, ed. Tirocinio sl, Barcelona, 2011

¬ *Las leyes de estilo y declaraciones sobre las leyes del fuero, 1497*, ed. Tirocinio sl, Barcelona, 2011

REUS, EMILIO, *Ley de Enjuiciamiento civil de 3 de Febrero de 1881 Concordada y anotada según la doctrina de los autores y la Jurisprudencia del Tribunal Supremo de Justicia*, Tomo I, Madrid, Imprenta de la Revista de Legislación, 1881. v. d.

RIBALTA HARO, JAUME, *Dret Urbanístic medieval de la Mediterrània*, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 2005

RICCIOTTI, GIUSEPPE, *La era de los mártires, el cristianismo desde Diocleciano a Constantino*, traduc. SANCHO, ANTONIO, Ediciones Eler, Barcelona, 1955

ROCA TRIAS, ENCARNA, *Dret i cultura a Catalunya*, Col·loquis de Vic, VI, El Dret, Universitat de Barcelona, Barcelona, 2002

¬ *Introducció al llibre de PUIG BRUTAU, JOSÉ, La Jurisprudencia como fuente del Derecho*, editorial Bosch, Barcelona², 2006

¬ *Introducció a l'obra de GUILLEM M^a DE BROCA, Historia del Derecho de Catalunya*, ed. Generalitat de Catalunya, Departament de Justicia, Barcelona, 1985

RODRIGUEZ ADRADOS, ANTONIO, *La dogmática del instrumento público y la glosa Accursiana*, Separata de la Revista Jurídica del Notariado, nº 32, Octubre-Diciembre 1999

RODRÍGUEZ-OCAÑA, RAFAEL, *La demanda judicial canónica*, Navarra gráfica ediciones, Pamplona, 2002

ROFFREDI, BENEVENTANI, *Libelli iuris civilis, libelli iuris canonici, Quaestiones Sabbatinae*, Corpus Glossatorum Iuris Civilis, Augustae Taurinorum, Ex officina Erasmiana, MCMLXVIII, prima pars

ROMANO, SANTI, *Frammenti di un dizionario giuridico*, ed. Giuffrè, Milano, 1947

– *Fragments de un diccionario jurídico*, ediciones jurídicas Europa-América, Buenos Aires, 1964

– *Lo Stato moderno e la sua crisi*, Giuffrè editore, Milano, 1969

– *Il diritto pubblico italiano*, Giuffrè editore, Milano, 1988

RUBÉN DE COUDER, *Compendio de lecciones escritas de Derecho Romano*, Revista de Legislación, Madrid, 1883

SALVADOR, PABLO, *Interpretación lingüística e interpretación jurídica en la aplicación judicial del Derecho*, dins de l'obra *El tercer poder* de SCHOLZ, Vittorio Klostermann, Frankfurt am main, 1992, pp. 395- 445

SALVIOLI, GIUSEPPE, *Il procedimento canonico, en Storia del Diritto Italiano*, ottava edizione, editrice Torinese, Torino, 1921

SÁNCHEZ, GALO, [GALO SÁNCHEZ] *Curso de Historia del Derecho, Introducción y fuentes*, 10ª edic., Valladolid, 1980

SANMARTÍ, ANTONIO, *Colección de ordenes relativas a la Nueva Planta de la Real Audiencia de Cataluña*, ed. Hija de Escuder, Lérida, 1806?

SAYES, JOSÉ ANTONIO: *Señor y Cristo –curso de cristología–*, col. Pelicano, ed. Palabra, 2006

SCAEVOLA, MUCIUS, *Código Civil, comentado y concordado*, Moreno Rojas, Madrid, 1889

SCHMITT, JEAN-CLAUDE, *Clérigos y Laicos*, dins l'obra coordinada per LE GOFF, JACQUES, *Diccionario razonado del Occidente medieval*, editorial Akal, Madrid, 1999

SCHOLZ, JOHANNES-MICHAEL, *La compétence judiciaire*, dins de l'obra *El tercer poder* de SCHOLZ, Vittorio Klostermann, Frankfurt am main, 1992, pp. 297-348

– *El tercer poder*, ed. Vittorio Klostermann, Frankfurt am Main, 1992

SCHULZ, FRITZ, *Classical roman law*, Oxford University Press, 1951

– *Principios del derecho romano*, 2ª edición revisada, traductor: M. Abellán Velasco, Civitas, Madrid, 2000,

– *History of Roman Legal Science*, Oxford at the Clarendon Press, 1946

SEGURA GARCÍA, GERMÁN; *Las Cortes de Barcelona (1705- 1706): El camino sin retorno de la Cataluña austracista*, tesi doctoral, Uned, v.d

SEGURA MUNGÍA, SANTIAGO, *Nuevo dicc. Etimológico Latín-Español*, Deusto, Bilbao 2001

SERNA VALLEJO, MARGARITA, *Paolo Grossi. Europa y el Derecho [...] De la Codificación a la globalización del Derecho*, Anuario de Historia del Derecho Español, Tomo LXXXI (2011)

SERAFINI, ENRIQUE, *Instituciones de Derecho Romano*, traductor Juan de Dios Trias, Tomo I-II, Editor Espasa, Barcelona, 1906

SERRANO GONZÁLEZ, ANTONIO, *Revistas jurídicas en España: Una cuestión de estilo*, La Revista Jurídica en la Cultura Contemporánea, Fundación Centro de Estudios Políticos y Administrativos, Buenos Aires, 1997

SOBREQUÉS VIDAL, SANTIAGO, *Historia general del derecho catalán hasta el siglo XVIII*, PPU, Barcelona, 1989

SOLE COT, SEBASTIÀ. *El Gobierno del Principado de Cataluña por el capitán general y la Real Audiencia –El Real Acuerdo- bajo el régimen de Nueva Planta (1716-1808)*, Seminari permanent i interuniversitari d'història del dret català Josep M^a Font Rius, ed. Pompeu Fabra, Barcelona, 2008

SOSA (DE), LUIS, *Las ciencias político filosóficas*, dins de *Estudios sobre la ciencia española del siglo XVII*, Gráfica Universal, Madrid, 1935

STAMMLER, R, *Tratado de Filosofía del Derecho*, traduc. W. Roces, traducción a la 2ª edición alemana, Ed. Reus, Madrid¹, 1930

STEPAN, SEBASTIAN, *History of Legal Concepts and Historical Individuality of the Classical Roman Jurists*, v.d., Conference at Montepulciano, Italy, from June 14 to 17, 2011, v.d.

STEWART, EDUGALD, *Philosophie des facultés actives et morales de l'Homme*, traduction de l'anglais par Léon Simon, Libraire-éditeur Alexandre Johanneu, Paris, 1834

– *Esquisses de Philosophie morale*, traduit par Théodore Jouffroy, Libraire-éditeur Alexandre Johanneu, Paris³, 1841

TAMAYO SALMORÁN, ROLANDO, *Renacimiento de la jurisprudencia*, v. d.

TAPIA, EUGENIO (DE), *Febrero Novísimo o Liberia de jueces, abogados y escribanos, refundida, ordenada bajo nuevo método, y adicionada con un tratado del Juicio Criminal, y algunos otros. Por D. Eugenio de Tapia, individuo de la inspección de Estudios, y Magistrado honorario de la Audiencia de Valladolid, tercera edición, Revista y recogida, y añadida con la Jurisprudencia Mercantil, con arreglo al Código de Comercio, que comprende los dos tomos del suplemento*, 10 volúmenes, Imprenta de D. Ildefonso Mompí de Montagudo, Valencia, 1837

TATJER PRAT, M^a TERESA, *La Audiencia Real en la Corona de Aragón*, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, 2009

TAUSTE ALCOCER, FRANCISCO, *Opus naturae*, ediciones PPU, Barcelona, 1995

THOMPSON, E.A, *Los Godos en España*. Alianza, Madrid, 2007

TOMAS DE AQUINO, *Suma Teológica*, 4^a edición, 5 volúmenes, BAC, Madrid, 2006

TOMÁS Y VALIENTE, FRANCISCO, *Manual de Historia del Derecho Español*, 1^a edición, Madrid, 1979

– *Obras Completas*, (6 vol.) Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Madrid, 1997

– *El Movimiento recopilador en los siglos XVI y XVII* dins de les *Obras Completas*, T. II, Centro de estudios políticos y constitucionales, Madrid, 1992

– *La historia constitucional española (1812-1978)*, 26/ Cursos Universitarios, dentro del Boletín Informativo nº 234 Noviembre 1993 pp. 26-30

– *Manual de Historia del Derecho Español*, ed. Tecnos, 4ª edición, 3ª reimpresión, Madrid, 1988

TORRAS I BAGES, JOSEP, *La tradició catalana*, Obres Completes 5 v., Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1984

TORRENT, ARMANDO, *Manual de derecho privado romano*, Libreria Central, Zaragoza, 1987

TOUCHARD, JEAN, *Historia de las ideas políticas*, trad. J. Pradera, Editorial Tecnos, reimpresión de la 6ª, Madrid, 2007

TRASERRA, JAUME, *La tutela de los derechos subjetivos frente a la administración eclesiástica*, Herder, Barcelona, 1972

TRIAS, JUAN DE DIOS, *Versión española y comparación con el Derecho civil Español general y especial de Cataluña*, dentro de la obra de SERAFINI, ENRIQUE, *Instituciones de Derecho Romano*, traductor Juan de Dios Trias, Tomo I-II, Editor Espasa, Barcelona, 1906

VALDEAVELLANO, LUIS G. (DE), *Historia de España antigua y medieval*, Alianza Ed. , Madrid, 1988

VALLEJO, JESÚS. *Historia del proceso, procedimiento de la historia. Diez años de historiografía procesal en España (1979-1988)*, dins de l'obra *Entre derechos propios y derechos nacionales*, Atti dell'incontro di studio, Firenze – Lucca 25-27 Maggio 1989, Giuffrè Editore, Milano, 1990, pp. 885-921

VALLET DE GOYTISOLO, JUAN B., *La Escuela Jurídica Catalana del Siglo XIX*, Revista Ius Fugit, nº 15, 2007-2008

– *La encrucijada metodológica jurídica en el renacimiento*, discurso leído en la Real Academia de Jurisprudencia y Legislación el 12 de Noviembre de 1991

– *La definición de derecho según Joaquín Costa*; v. d.

– *Sociedad de masas y Derecho*, editorial Taurus, Madrid, 1969

– *Metodología Jurídica*, editorial Civitas, Madrid, 1988

- ▭ *Metodología de la aplicación del derecho*, Real Academia de Jurisprudencia y Legislación, Madrid, 1983
- ▭ *Montesquieu. Leyes, gobiernos y poderes*, editorial Civitas, Madrid, 1986
- ▭ *Metodología de la determinación del derecho*, Centro de estudios Ramón Areces, sa., Madrid, 1994
- ▭ *Estudios sobre fuentes del derecho y método jurídico*, ed. Montecorvo sa., Madrid, 1982
- ▭ *Reflexions sobre Catalunya*, Marcial Pons, Barcelona, 2007

VALLS TABERNER, FERNANDO, *Los Usatges de Barcelona*, PPU., Barcelona, 1984

VALVERDE CONTRERAS, BEATRIZ, *La imagen del imperio hispánico en la exposición universal de Barcelona de 1888 y las exposiciones históricas de Madrid de 1892*, dins de la revista *Revista de Historiografía*, nº 15, año VIII, 02/2011, pp. 160-170

VERGARA CIORDIA, JAVIER, *El libellus apologeticus: un símbolo del enciclopedismo medieval*, v. d.
 ▭ *El sentido del saber en la Escolástica medieval*, v. d.

VIANA RAZOLA, JULIAN, *Novísima Recopilación de las Leyes de España*, tomo VI, Madrid, 1829

VILAJOSANA, JOSÉ M^a, *La construcción social de la realidad jurídica*, prisma social - Nº 4 | junio 2010 | revista de ciencias sociales, v.d.

VILAR, JUAN B., *Intolerancia y libertad en la España contemporánea*, editorial Istmo, Madrid, 1994

VILAR, PIERRE, *Breve historia de Cataluña*, ed. UAB, Universidad Autònoma de Barcelona, Cerdanyola, 2011
 ▭ *Catalunya dins l'Espanya moderna*, edicions 62, V. II, Barcelona, 1985

VINNIO, ARNOLDO, *Comentario Académico Forense*, traduc. D.J.P y B, T.I-II, Torner, Barcelona, 1846-1847

VIVES I CEBRIÀ, P. N., *Usatge y otros derechos de Cataluña*, T. 1, Impr. De J. Verdaguer, Barcelona, 1832

– *Usatge y otros derechos de Cataluña*, T. 1 Ed.1862, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, Barcelona, 1989

WAHRMUND, LUDWIG, *Quellen zur Geschichte des Römisch-Kanonischen processes im Mittelalter*, 5 tomos, Innsbruck, 1905

WILHELM, WALTER, *La metodología Jurídica en el Siglo XIX*, traductor Rolf Bethmann, Editorial de derecho privado – editoriales de derecho reunidas, Madrid, 1980

Obres Conjunctes – V.V.A.A. – VARIS AUTORS

Acta congresso iuridico international II, Roma 1935

Actes Pontificies: PIUS VII, M. P., Motu proprio (“Quando per ammirabile”, ART. 24, p. 1272; “Nello Satabilire” Pio VII); Acta Gregorii Papae XVI, vol. IV, Romae, 1904, pp. 299-410; Motu Proprio “Elevati Appena”: Regolamento Legislativo e Giudiziale

El ius commune com a dret vigent: l’esperienca judicial d’Andorra i San Marino, Actes del I Simposi Juridic del Principat D’Andorra, Principat d’Andorra, edició de Aquilino Iglesia Ferreirós, vol. II, Andorra, 1994

El Ius Commune y la formación de las instituciones de derecho público, coordinado por GONZALEZ-VARAS IBÁÑEZ, ALEJANDRO, ed. Tirant lo blanc, Valencia 2012

A la búsqueda de nuevas técnicas: obrepción y subrepción, alumnos del seminario de Villar Palasí, R. PAREJO Y J. L. MARTÍNEZ, Universidad de Madrid. v.d.

Apuntes sobre el Derecho de Cataluña, Breviarium secundum ordinem materiarum, Imprenta de Francisco Garriga, Barcelona, 1841

Biblioteca Juridica, Novísima legislación hipotecaria reformada..., apéndice... y los modelos... de la biblioteca jurídica de Rómulo Moragas y Julian María Pérez, Edició: 2ª ed., aum., Imprenta de José María Pérez Villaverde, Madrid, 1872

La Biblia cultural, traductor La Casa de la Biblia, editorial PPC, Sigueme, Verbo Divino, Madrid, 1998

Instituciones del Derecho civil Catalán, I BROCA, GUILLERMO M^a Y AMELL, JUAN, mprenta Barcelonesa, Barcelona, 1880

Comentario Bíblico “San Jerónimo”, T.I- V, ediciones Cristiandad, Madrid, 1971

Comentarios a la Ley de Enjuiciamiento civil reformada, MANRESA NAVARRO, JOSÉ M^a, Y, RIVES MARTI, FRANCISCO, editorial Reus, Madrid, 1919

Corpus Christianorum con latinitatis medii Aevi, Tvrnholti, Brepols Edic. Pontificii, MCMLXXV

Derecho Procesal Civil, GUASP, JAIME I ARAGONESES, PEDRO , 7^a edición, Thomsom, civitas, Navarra, 2005

El Derecho del Pueblo de Dios, J. HERVADA Y P. LOMBARDÍA, I, Pamplona 1970

El Digesto Italiano [Romano], ²Editrice Torinese, Torino, 1925

Estudios de derecho romano en honor de Álvaro d’Ors, Eunsa, Pamplona, 1987

Febrero, o librería de jueces, abogados y escribanos, Florencio Garcia Goyena, y Joaquin Aguirre, Tomo I, Madrid, 1841; Tomo VI, Madrid, 1842; Tomo V, I. Boix, Madrid, 1843
– *Febrero, Libreria de Escribanos, abogados y Jueces*, Madrid, 1772; altres edicions posteriors son les de MIGUEL AZNAR, feta a Madrid el 1825

Historia de España: Historia Antigua, editorial Crítica, Madrid, 2009

Historia del Derecho, síntesis histórica, PLANAS ROSSELLÓ, ANTONIO, RAMIS BARCELÓ, RAFAEL, Universitat de les Illes

Balears, Col.lecció Materials Didàctics nº 144, Palma de Mallorca, 2009

La Hispania tardorromana y visigoda. Siglos V-VIII, LORING, M^a ISABEL; PÉREZ, DIONISIO; FUENTES, PABLO, editorial Síntesis, Madrid, 2007

Nueva Enciclopedia Jurídica, Francisco Seix, Barcelona, 1955
¬ *Nueva Enciclopedia Jurídica Seix, Derecho histórico*, Barcelona, 1960

Novísima ley de enjuiciamiento civil: de 3 de febrero de 1991: anotada y concordada con numerosas disposiciones práctica...., MORAGAS, RÓMUNO Y PARDO, JULIÁN MARÍA, 10^a edición considerablemente aumentada, Impr. De José María Pérez, Madrid, 1881

Novissimo Digesto Italiano, T. V, IX, Unione Tipografico, Torino, 1957

Nuovo Digesto Italiano, Unione Tipografico-Editrice, Torino, 1940

Ordinamento costituzionale e produzione del diritto in Roma antica, Jovene editore, Napoli, 2001, CERAMI, PIETRO; METRO, ANTONINO; CORBINO, ALESSANDRO; PURPURA, GIANFRANCO

Prólogo a Los Usatges de Barcelona, FERNÁNDEZ VILADRIC, JESUS, I PELÀEZ, MANUEL J., PPU, Barcelona, 1984

Textos de historia del derecho, Agisa, Madrid, 1988; GACTO FERNÁNDEZ, ENRIQUE; ALEJANDRE GARCÍA, JUAN ANTONIO; GARCÍA MARÍN, JOSÉ MARÍA

Llegislació i Repertoris

Authenticum. Novellarum constituionum Justiniani versio vulgata, ed. G.E. HEIMBACH, Tom. I-II. Lipsiae [1846]1851

Biblioteca Jurídica, Incluye la Novísima Ley de Enjuiciamiento Civil de 3 de Febrero de 1881, De D. Rómulo Moragas y Droz y D. Julian María Pardo. Administración, décima edición aumentada, corredera baja de San Pablo 41, bajo, Madrid, 1881

Código de Comercio Marítimo, dentro de *Elementos de Jurisprudencia Mercantil*, por EUGENI DE TAPIA, nueva edición, considerablemente aumentada, y refundida con arreglo al nuevo código de Comercio, decretado por S.M. en Real Cédula de 30 de Mayo de 1829, Segundo tomo, librería de D. Ildefonso Mompié de Montagudo, Valencia, 1838

Códigos antiguos de España, desde el Fuero Juzgo hasta la Novísima Recopilación, Editor: Marcelo Martínez Alcubilla, 2 volum., Madrid, 1885

– *Códigos Antiguos de España*, colección completa de todos los códigos de España, desde el Fuero Juzgo hasta la Novísima Recopilación, 2 tomos, impr. J. López Camacho, Madrid, 1885

Códi Civil, Aranzadi, Madrid, 2010

– *Código Civil, comentado y concordado*, SCAEVOLA, MUCIUS, Moreno Rojas, Madrid, 1889

– *Códi civil 1889*, edición oficial publicada conforme a lo dispuesto en la Ley de 26 de mayo de 1889, Ministerio de Gracia y Justicia, Madrid, 1889

Concilis de Toledo, dins de la *Historia general de España: desde los tiempos primitivos hasta la muerte de Fernando VII* de LAFUENTE; continuada desde dicha época hasta nuestros días por JUAN VALERA; con la colaboración de ANDRÉS BORREGO y ANTONIO PIRALA, 25 volúmenes, Montaner y Simón, Barcelona, 1887-1890

Constitucions y Altres Drets de Catalunya, compilats en virtut del Capítol de Cort LXXXII de las Corts per la S.C.Y R. majestat del Rey Don Philip IV. nostre senyor celebradas en la Ciutat de Barcelona any M.DCCII, 3ª CYADC-1704, ed. Joan Pau Martí y Josep Llopis, Barcelona, 1704, Textos Jurídics Catalans, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, Barcelona, 1995

– *Constitucions, Capitols, y Actes de Cort, fetas, y atorgats*, per la S.C.R. Magestat del Rey nostre senyor don Felip IV de Aragó, y V

de Castella, comte de Barcelona, edició Facsímil, editorial Base, Barcelona, 2004

– *Constitucions, capítols i actes de cort 1701-1702 i 1705-1706*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2006

– *Constitucions de Pau i Treva de Catalunya (SEGLES XI – XIII)*, Textos Jurídics Catalans, Lleis i Costums II/3, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, Barcelona, 1994.

Cuerpo del Derecho Civil Romano, GARCÍA DEL CORRAL, ILDEFONSO, Barcelona, Jaime Molinas, 1889

Dret civil Català, Compilació del 1960, edit. Barcelona, Barcelona, 1962

Digesto, (DIGESTA) , Corpus Iuris Civilis, I, Berolini, Weidman, 16^a ed. THEODOR MOMSEN-PAUL KRÜGER, 1954

Las Siete Partidas DE ALFONSO X EL SABIO, cotejadas con varios códigos antiguos por la Real academia de la historia, Por la Real Academia de la Historia, Imprenta Real, Madrid, 1807

– *Las Siete Partidas*, ALFONSO X EL SABIO, Madrid en la Imprenta Real, Madrid, 1807

– *Las Siete Partidas y el vigente Código civil del Estado norteamericano de Luisiana*, v.d.

Ley de Bases del 13 de mayo de 1855, inserta dentro de la Ley de Enjuiciamiento Civil de 1855

Ley de Enjuiciamiento Civil (1855), edición oficial, Imprenta del Ministerio de Gracia y Justicia, Madrid, 1855

– *Ley de enjuiciamiento civil (1855)*, 3^a edición oficial, Ministerio de Gracia y Justicia, Madrid, 1858

Ley Enjuiciamiento Civil de 1881, v. d.

Ley Orgánica del Poder Judicial 1870

Ley de 21 de Junio de 1880, Disposiciones preliminares a la nueva Ley de Enjuiciamiento Civil 1881

Ley Enjuiciamiento Criminal de 2007, La Ley, Madrid, 2007

Liber Iudiciorum, Llibre dels Judicis (traductor Joan Bellés Sallent), Textos Jurídics Catalans, Lleis i Costums I/2, ed. Parlament de Catalunya, Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia, Barcelona, 2008

Liber Iudicum Popularis. Ordenat pel jutge Bonsom de Barcelona, textos Jurídics Catalans I/I, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2003

Monvmenta Germaniae Hlstorica, Leges Visigothorum, Legum Sectio I, Tomvs I, Ed. Hannoverae et Lipsiae, Impensis Bibliopolii Hahniani, 1902, Editio nova lvcis ope expressa MCMLXXIII

Novísima ley de enjuiciamiento civil: de 3 de febrero de 1991: anotada y concordada con numerosas disposiciones práctica..., MORAGAS, RÓMUNO Y PARDO, JULIÁN MARÍA, 10ª edición considerablemente aumentada, Impr. De José María Pérez, Madrid, 1881

Novísima Recopilación, Extracto, por D. Juan de la Reguera y Valdelomar, 2ª edición, 4 volúmenes, imp. Ramón Martín, Barcelona, 1848

Privilegios Reales concedidos a la Ciudad de Barcelona, Archivo de la Corona de Aragón, colección de documentos inéditos, segunda época, V. XLIII, Barcelona, 1971

Recognoverunt Proceres, donat per Pere II el 11 de gener de 1284, en les CYADC-1704

R.D. 3 febrero 1881 aprobando y publicando la nueva Ley de Enjuiciamiento Civil

R.D. 26 de setiembre de 1835, Reglamento Provisional para la Administración de justicia en lo respectivo a la Real Jurisdiccion ordinaria, Imprenta de la Viuda e Hijo de Serra, Mahon, 1835

Real Orden de 17 de Enero 1857, Circular previniendo que el Tribunal Supremo de Justicia funde todas las sentencias que dicte en materia de competencia civiles y criminales, y que se publiquen en la Gaceta

Reglamento de los juzgados de Primera Instancia de la Península é islas adyacentes (sic), Imprenta Nacional, Madrid, 1844

Usatges de Barcelona, el codi a Mitjan segle XII , per Joan Bastardas, Fundació Noguera, Barcelona, 1984

WEBS

Llegislació Eclesiàstica

Colección de Textos de Derecho Canónico:

http://www.documentacatholicaomnia.eu/10_De_Ecclesiae_Gentiumque_Iure.html. [Última connexió 05.12.2011]

Decreto de Graciano.

[http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/Concordantiam_Discordantium_Canorum_seu_Decretum_Gratinai_\(Friedberg_1879\)LT.pdf.html](http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/Concordantiam_Discordantium_Canorum_seu_Decretum_Gratinai_(Friedberg_1879)LT.pdf.html). [Última connexió 05.12.2011]

Decretales de Gregorio IX:

[http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_1227-1241__SS_Gregorius_VIII__Decretalium_\[Lectio_1\]__LT.doc.html](http://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_1227-1241__SS_Gregorius_VIII__Decretalium_[Lectio_1]__LT.doc.html); [Última connexió 05.12.2011]

Concilio de Trento: <http://asv.vatican.va/es/arch/concilio.htm>: [Última connexió 05.12.2011]

Llegislació Castellana

El Espéculo:

http://bib.us.es/guiaspormaterias/ayuda_invest/derecho/opusculosLegalesT1.htm.FueroReal:http://bib.us.es/guiaspormaterias/ayuda_invest/derecho/opusculosLegalesT2.htm. [Última connexió 05.12.2011]

Las Siete Partidas (Ed. Gregorio López)

<http://bvrajyl.insde.es/i18n/consulta/registro.cmd?id=8614>. (Edición de la Real Academia de la Historia); Partida I: http://bib.us.es/guiaspormaterias/ayuda_invest/derecho/lasSietePartidasEd1807T1.htm. Partidas II y III:

http://bib.us.es/guiaspormaterias/ayuda_invest/derecho/lasSietePartidasEd1807T2.htm; Partidas IV, V, VI y VII:
http://bib.us.es/guiaspormaterias/ayuda_invest/derecho/lasSietePartidasEd1807T3.htm; (Con la glosa vertida al castellano):
<http://fama2.us.es/fde//ocr/2006/sietePartidasT1.pdf>. [Última connexió 05.12.2011]

Leyes del Estilo:

alfama.sim.ucm.es/dioscorides/consulta_libro.asp?ref=B18748995&idioma=0. [Última connexió 05.12.2011]

Ordenamiento de Alcalá de 1348:

http://bib.us.es/guiaspormaterias/ayuda_invest/derecho/ordenamientoDeAlcala.htm. [Última connexió 05.12.2011]

Ordenanzas Reales de Castilla:

http://bvrajyl.insde.es/i18n/catalogo_imagenes/grupo.cmd?posicion=121&path=100030_6&forma=&presentacion=pagina. LEC. 1855 [Última connexió 05.12.2011]

Artículos i Llibres

<http://www.scielo.cl/pdf/rchilder/v37n1/art13.pdf>: CARVAJAL, PATRICIO-IGNACIO, Nuevas pautas investigativas en la ciencia jurídica [Última connexió 2011-12-18]

http://www.scielo.org.ar/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0327-50942009000100001&lng=es&nrm=iso>. accedido en 28 dic. 2011. DELL'ELICINE, ELEONORA.

http://www.scielo.cl/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0716-54552007000100010&lng=es&nrm=iso>. ISSN 0716-5455. doi: 10.4067/S0716-54552007000100010. ADINOLFI, Giulio. El Tribunal Supremo de Justicia en España en el Tránsito hacia la Conformación Liberal. Rev. estud. hist.-juríd. [online]. 2007, n.29 [citado 2011-06-14], pp. 375-390. [Última connexió 23.12.2011]

http://www.scielo.org.ar/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1853-
http://www.scielo.cl/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0716-54552008000100015&lng=es&nrm=iso>. ISSN 0716-5455.

MARTINEZ DHIER, Alejandro. Un tránsito del Antiguo Régimen al estado liberal de derecho en España. *Rev. estud. hist.-juríd.* [online]. 2008, n.30 [citado 2011-06-17], pp. 425-464

<http://tesisenred.net/bitstream/handle/10803/8766/thesis.pdf?sequence=1>,: JUAN MARCOS ESTERAN PEIX. *La Justicia a fines del siglo XIX un caso concreto: La Audiencia de los Criminal de Manresa (1882-1892)*, Tesis de l'Universitat Rovira i Virgili. [Última connexió 23.12.2011]

<http://eprints.ucm.es/tesis/flil/ucm-t26668.pdf>. DOMÍNGUEZ AGUDO, MARÍA ISABEL *Estudio léxico de "iura y leges" en el derecho romano vulgar occidental*, tesis doctoral (2004) [Última connexió 2011-12-18]

<http://eprints.ucm.es/tesis/19972000/S/0/S0041501.pdf>. PUCCI REY, MÓNICA, *El juicio verbal ordinario*, tesis doctoral 1997. [Última connexió 2011-12-18]

www.cepc.es/rap/Publicaciones/Revistas/1/1966_049_323.PDF. R. PAREJO Y J. L. MARTÍNEZ., *A la búsqueda de nuevas técnicas: obrepción y subrepción*, alumnos del seminario de Villar Palasí, Universidad de Madrid. [Última connexió 2011-12-18]

<http://www.petruzzosc.com.ar/articulos/Iura%20novit%20curia.pdf> CALVINHO, GUSTAVO, *La regla Iura novit curia en beneficio de los litigantes*. [Última connexió 29.10.2010]

<http://www.ledonline.it/rivistadirittoromano/> FERCIA, RICCARDO, "Aliud petere" e la metafora delle òdoí; *Rivista di Diritto Romano*, IV, 2004. [Última connexió 2011-12-18]

<http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=814839> / 1.5.2011 - GIBERT, RAFAEL, *El Derecho Feudal*, dentro de *II. Historia del Derecho Español y de las Instituciones*, Edición Electrónica [Última connexió 23.12.2011]

http://dialnet.unirioja.es/servlet/fichero_articulo?codigo=105148&orden...: VALLET DE GOYTISOLO, *La definición de derecho según Joaquin Costa; 105148.pdf* [última connexió 23.12.2011]

http://dialnet.unirioja.es/servlet/fichero_articulo?codigo=3632515...0. VILAJOSANA, JOSÉ M^a, *La construcción social de la realidad jurídica*, prisma social - Nº 4 | junio 2010 | revista de ciencias sociales; [Última conexión 28.12.2011]

http://dialnet.unirioja.es/servlet/fichero_articulo?codigo=1252890... GUIJARRO GONZÁLEZ, SUSANA, *El mundo de la cultura en la Europa del siglo XI*, [Última conexión 2011-12-18]

http://dialnet.unirioja.es/servlet/fichero_articulo?codigo=61063&orden. CANTERA ORIVE, JULIÁN, *El primer siglo del Monasterio de Albelda (Logroño)*. [Última conexión 2011-12-18]

<http://ruc.udc.es/dspace/bitstream/2183/2124/1/AD-5-20.pdf> MONTANOS FERRIN, EMMA, Un aspecto de la actividad escolástica medieval y su regulación universitaria en Europa: Las Quaestiones Disputatae” Anuario de la Facultad de Derecho pp. 455-490 –Article INTERNET-, p. 466. [Última conexión 2011-12-18]

www.bibliojuridica.org/libros/4/1764/10.pdf, III, pp.59- 84, TAMAYO SALMORÁN, ROLANDO, Renacimiento de la jurisprudencia. [Última conexión 2011-12-18]

www.uned.es/educacionXX1/pdfs/06-07.pdf VERGARA, JAVIER, El libellus apologeticus: un símbolo del enciclopedismo medieval. [Última conexión 23.12.2011]

<http://e-spacio.uned.es/fez/eserv.php?pid=tesisuned:GeoHis-Gsegura&dsID=PDF>; pp. 13 ss. SEGURA GARCÍA, GERMÁN; *Las Cortes de Barcelona (1705- 1706): El camino sin retorno de la cataluña austracista*, Tesis doctoral, UNED. [Última conexión 2011-12-18]

<http://www.archive.org/stream/motivosdelasvar00serngoog#page/n8/mode/2up>: Gómez de la Serna. Motivos de las variaciones principales que ha introducido en los procedimientos La Ley de Enjuiciamiento Civil, Imprenta de la Revista de Legislación, Madrid, 1857. [Última conexión 23.12.2011]

[<http://www.archive.org/stream/leydeenjuiciami00reusgoog#page/n25/mode/1up>; LEC.1881] REUS, EMILIO, *Ley de Enjuiciamiento civil*

de 3 de Febrero de 1881 Concordada y anotada según la doctrina de los autores y la Jurisprudencia del Tribunal Supremo de Justicia, Tomo I, Madrid, Imprenta de la Revista de Legislación, 1881 [Última conexión 2011-12-18]

www.clerus.org/bibliaclerusonline/es/. Biblia de Jerusalén. [Última conexión, 23.12.2011]

<http://books.google.com/books?printsec=frontcover&dq=Apparatus+super+constitutionibus+Curiarum+Generalium+Cathaloniae;MIERES, THOMAM> [Última conexión 28.12.2011]

<http://fama2.us.es/fde/ocr/2006/> vidaDelDerecho. pdf., COSTA, JOAQUÍN, *La vida del derecho*, Imprenta [...] de Aribau y C^a, Madrid, 1876, -[Última conexión 2011-12-18]

http://www.uax.es/publicaciones/archivos/SABDER10_001.pdf, BONELL COLMENERO, RAMÓN, *Los decretos de nueva planta*, Facultad de Estudios Sociales, Universidad Alfonso X el Sabio, Saberes, vol 8, Villanueva de la Cañada (Madrid), 2010 [Última conexión 2011-12-18]

<http://descargas.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/antig/68093408006350839600080/016664>. BLÁZQUEZ, JOSÉ MARÍA: *La vida estudiantil en Beyruth y Alejandría a finales del siglo V según la Vida de Severo de Zacarías Escolástico. Paganos y Cristianos* (II) [Última conexión 2011-12-18]

http://www.congreso.es/constitucion/ficheros/historicas/cons_1869.pdf. Constitución 1869. [Última conexión 2011-12-18]

<http://diccionario.reverso.net/ingles-cobuild>. COLLINS. [Última conexión 2011-12-18]

http://www.historiacontemporanea.ehu.es/s0021-con/es/contenidos/boletin_revista/00021_revista_hc12/es_revista/aduntos/12_05.pdf. LORENTE, MARTA, *Manuscritos e impresiones para una Historia de España (1810-1889)*, v.d. [25.10.2012]

<http://www.raco.cat/index.php/revistadrethistoric/article/viewfile/152751/204651>. LLAQUET DE ENTRAMBASAGUAS, JOSEP LLUÍS,

Controversias en torno al derecho cupletorio catalán, v.d.
[25.10.2012]

<http://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/2117430.pdf>. HORTA
VÁSQUEZ, EDWIN DE JEÚS, *El desarrollo de la doctrina del Derecho
natural en los maestros de la Universidad de Paris*

DICCIONARIS i GUIES

Diccionario de la Administración Española, MARTÍNEZ ALCUBILLA,
MARCELO, 2ª edición, tomo V, Administración, Madrid, 1868,

Diccionario general de formularios, ABELLA, FERMÍN, Plaza de la
Villa, 4, Madrid, 1881

Diccionario de la Biblia, AUSEJO, SERAFÍN (DE) O.F.M.CAP, Herder,
Barcelona, 1963

Diccionario de Jurisprudencia Romana, GARCÍA GARRIDO,
MANUEL JESÚS, , Dykinson, Madrid³, 1990

Dictionnaire latin-français des Auteurs Chrétiens, BLAISE, ALBERT,
Edit. Brepols – Edit. Pontificaux, Turnhout (Belgique) 1954
– *Dictionnaire latin-français des Auteurs du moyen-âge, Corpus
Christianorum con latinitatis medii Aevi*, BLAISE, ALBERT,
Tvrnholti, Brepols Edic. Pontificii, MCMLXXV

Diccionario Latino-Español, 3 volúmenes, BLÁNQUEZ FRAILE,
AGUSTÍN, Editorial Ramón Sopena, Barcelona, 1985

Nuevo diccionario Latino-Español etimológico, RAIMUNDO DE
MIGUEL, 11ª edic. Corregida y aumentada, Madrid 1897
Nuevo dicc. Etimológico Latín-Español, SEGURA MUNGÍA,
SANTIAGO, Deusto, Bilbao 2001

Dictionnaire D'Archéologie Chrétien et de liturgie, CABROL,
FERNAND, Librairie Letouzey et Ané, Paris, 1930

Diccionari Etimològic I Complementari de la Llengua Catalana,
COROMINES, JOAN, Barcelona, Curial edicions catalanes, 1984

Diccionario Latino-Español, BLÁNQUEZ FRAILE, AGUSTÍN, 3 volúmenes, Editorial Ramón Sopena, Barcelona, 1985

Diccionario básico jurídico, COMARES DE CIENCIA JURIDICA, editorial Comares, Granada, 1993

Dictionnaire des Abréviations Latines et Françaises, Du moyen âge, CHASSANT, ALPH., Quatrième Édition, Chez Auguste Aubry, Paris, MDCCCLXXVI

Diccionario de la Lengua Española, RAE. Madrid, 1984

Diccionario razonado de legislación y jurisprudencia, ESCRICHE, JOAQUIN, Tomo 1 y 2, Madrid³, Librería de la señora viuda e hijos de D. Antonio Calleja, 1847

Diccionari Llatí-Català, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1993

Diccionario Enciclopédico Hispano-Americano, Montaner y Simó, 29 volúmenes, Barcelona, 1892

Dictionnaire des Abréviations latines et françaises, 4^a édition, Paris, Auguste Aubry, Libraire, 1876

Dizionario di abbreviature latine ed italiane, sesta edizione, Ulrico Hoepli, Milano, 1973

Collins, dictionari: <http://diccionario.reverso.net/ingles-cobuild>

Gran Diccionario de la lengua Española, Larousse, Barcelona, 1996

Mediae Latinitatis lexicon Minus, .F. NIERMEYER, E.J. Brill, Leiden. New York. Köln, 1993

Diccionario de uso del español, MOLINER, MARÍA, 2 tomos, Madrid, Gredos, 1982

Encyclopedic Dictionary of Roman Law, BERGER, ADOLF, The American philosophical society, Philadelphia, 1953

Paleografía Española, GARCIA VILLADA, ZACARIAS, S.I., Centro de Estudios Históricos, Madrid, 1923

Repertorio Alfabético de las cuestiones y puntos de Derecho resueltos por el Tribunal Supremo en las sentencias contenidas en este tomo; Revista de Legislación t. XXIX

The Oxford Classical Dictionary, 2^o Oxford, at the Clarendon Press, 1978

The Compact Edition of the Oxford English dictionary, Oxford, 1971

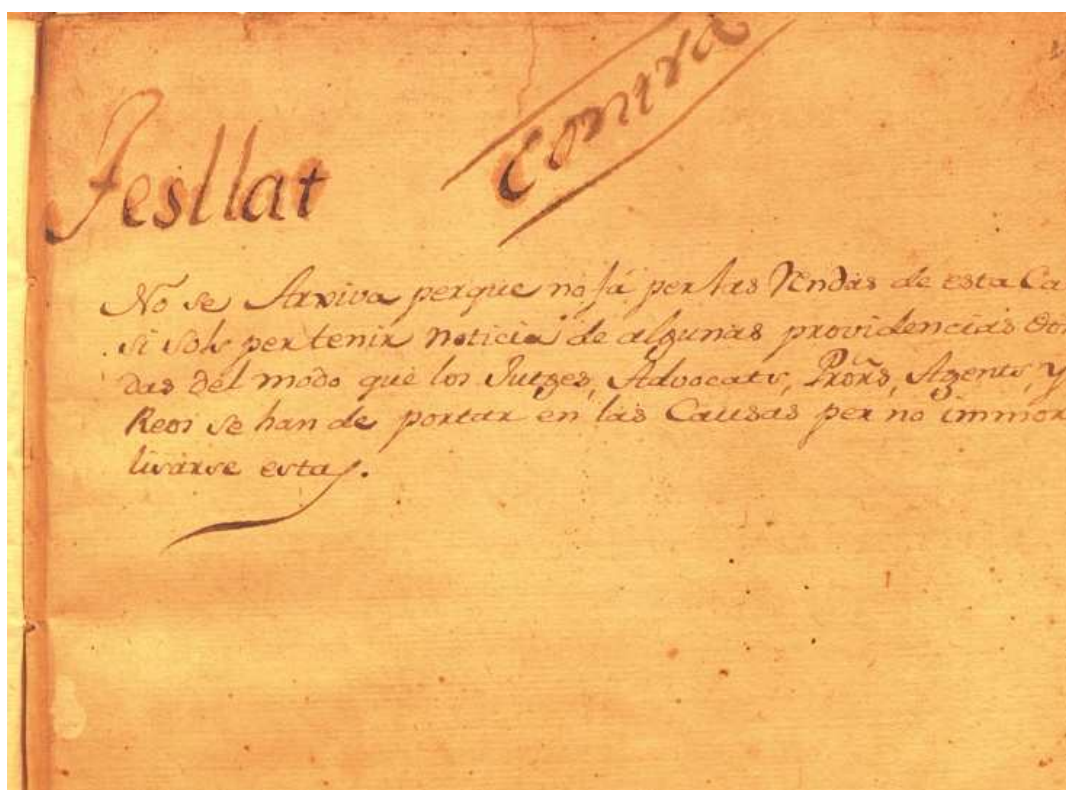
Webster's New Twentieth Century Dictionary of the English Language, 2^a Edit., New York, 1971

Libro guía de Registro del Archivo de la Corona de Aragón (ACA)

APÈNDIX

El manuscrit 247 de la Biblioteca de Catalunya consisteix en un recull de textos dispersos; si bé consten alguns folis en els que es parla de certes pràctiques del procés judicial, d'aquí el nom que se li dona en la portada de la encuadernació: *Ordinacions sobre la manera de procedir en les causes civils*. Aquestes pràctiques parlant de les segones i terceres apel·lacions, i dels articles.

Els articles corresponen a una fase processal posterior al objecte del nostre estudi; és a dir, posteriors a la contestació de la demanda o libel. Els *Articles* eren ampliacions del libel, les quals es podien anar fent a lo llarg del procés judicial civil català, el que diferia un xic del procés civil castellà que també tenia previstes aquestes constants modificacions del libel. La proposta de modificació processal, que els catalans mantenien - ja anunciada per Vives i Cebrià- quan es va debatre l'aprovació de la Llei de 1855 i la del 1881, consistia en suprimir aquestes aportacions del procés, mantenint-se la resta en la seva integritat.



ordinarium exigenda. Ut est dictum dividendo quibus
duabus penis remissio et res seu conventio omninone seu
diff:ente adhuc litem contestari in hoc casu sit et repu
tetur ac habeant contumacia res sine conventu ac mita
tus anor pordinariu. In possessione bonorum conventi
vsq; ad mensuram quantitatis. In libello seu petitione
comprehense vel remaneat rerum libello seu petitione pe
titarum quam possessione. Vires panni denu habentem
et remaneat debeat q; no; p quatuor menses exatime con
putandas. Infra quos si veniat res et litem contestetur
audiat et expensis omnib; vsq; ad diuid panni. In di
ta causa panni finis panni restituatur et fact; dario
ne de iure pando pfecta possessiones. Jam rariu recupe
ret res sine conventu al lapsis diebus quatuor mesi
bus res vel rei possessionem dno modo addepan viri
secundi. Debet tentat anor iure dny et ipsam rembel
ret. Sollet. In domino suo alio pfecta seu sententia. In his
minime requisitis et ad diuid est de primo et secundo
domis pordinis. Jus dny tribuentib; intelligatur. Sicut
vel jus petita fuerit vel petatum pmeret anor al si
am; fuerit psonali vel reali ypotheca ordinarius
vedat et vendere possit et debeat rem pordinam et
de eius pno anor fact; finat in petitis. Curto em
paso que si la dita quela seep donada p pcurator fin

dich tudor o altre representat principal no conuegiuen al
querelat los dits tres dies ni o q lo die offrent la qrela
haura feta fe autentica o legitima de son poder e aco
ma ceo sia enca secula de la qrela sera feta mencio de
debitori o altre carta testamento o altra scriptura pu
blica o quada rom no psona razonablement lo que se
deliberarq no respondre ala dita qrela ni que lo sia
vist lo dit poder a les cartes testamento o scripturas
mencionadas pala qrela. E si lo die principal decau se
haura leuat pcurador especial q la die o nufu de
que sera donada la dita querela o qtt pcurador
demana tempo a consultar son principal o fustreuz
se en altra manera que no en esta dehad que en tot
cas haia a respondre ala dita qrela dms los dies
tres dies negant o atorgant a qtt com sia ver semb
lant que que especial poder esstat donat al die
pcurador en la dita causa esstat instruido pberant
sobre a qtt. E que demana lo dit tempo p dilatar la
causa o p altra malicia. E si haure leuat pcurador
general o penal sense excoisio del dho aco p causa e
al juez de la qrela constara o sera vist p conuencio
ras o manifestancias de mala qnancia q es estat
instruit p son principal. E si sia donat tempo a no
en tot cas haia a respondre p mo lo temps de sy

die ala qrela atorgant onegant. E poder esser les
dites onegantes silo qrelant haura requesto prestat
al dit qrelat absent abans de sa absencia de la cosa
deduda en la qrela / o en altra manera sin haura
parlat o fet parlar o lo dit absent haura present q
la qrela li degues esser donada e la causa de la sua
absencia o la propinquitas de la dita absencia conserva
da semblant a lites manifestades e qualitates. E si
no constara de la dita justiciario p pures onegantes o
circunstancies segons di es sia donat al dit pncipal
tempo comient a arbitrio del jutge moderador a
sultar son pncipal absent si era dins lo pncipat de
Catalunya. E si sera fora lo dit pncipal a consultar
los de la casa o domini del dit pncipal e los amichs
e parents de aquell o hauer instruccio dells aq
tre del dit jutge. E no pas a consultar aq
lo dit pncipal ne parts remotas com sex la gran
vilano e prejudici del dit qrelant e de sa justicia
Declarat e entes que totes les coses deffus dices
hagen lloc en les Ciutats viles e lortis de Cata
lunya on es acostumat de dar qrelas e fer mar de
vict a aquelles e en les altres Ciutats viles
e lortis on no es acostumat si donchs p privilegi o con
cessio no es prohibit o lo contrari a elle atorgat

+

Après ordonam q̄ dada la q̄rela e fermat de diet
p̄ rasuna part segons es dit lo autor haia son libell
especificat e declarat p̄ articles offerit devant lo
Jutge dms sis dies vtils apres sequens e en la dita
oblatio prest p̄ abreniamet del plet sacramet de ca
humpnia sobre tota la causa e sobre lo dit libell arti
culat auant aquell en dret del dit sacrament
E silo dit libell donata p̄urador o altre qui en no
o aia de son p̄nicipal deura Jurar de ra que aquell
p̄urador o altre haia offer les coses damut dites en
nom de son p̄nicipal sm haia sufficient poder del
qual poder haia a fer se en continet es no fara o lo
dit poder o p̄uradori no sera sufficient a les dites
coses que no sia admes a aquelles ne en altres parts
del plet si donchs primer no fara se de son sufficient
poder E silo dit autor o son p̄urador no offer en
son libell dins los dies sis dies segons dics es en aq̄t
cas la dita ferma feta p̄ lo reu sia agutta p̄ nulla
e p̄ no fera el dit autor sia tengut pagar al reu
totes les despeses q̄ fetes haia en fer la dita fer
ma e p̄ raho de aq̄ta taboadores p̄ lordmarj sic
tradimio hi sera feta

+

4

Car alguns venen ab pures marinoses e sospitosos
efouint ab pures de persones qui no son o son ignotes
ordena que en aquest cas lo dit pcurador de la
or haia a prestar canno habendo ab obligacio de sa
persona o de que si la pcuria era feta duplosa elo seu pr
ncipal no haia pagadable p auant lo qd abament e
allo que seria fet ab son pcurador que lo pcurador haia
a fer o satisfiar e hauey p ferm al pncipal o pagar lo
Interes del conuengut del seu propi. E si pagar non
volia fos pres en persona fins hazen fet ro que deffus es
dit. E ay mateix si entes sino pot verificax son pncipal
quis diga no esser o sia iugunta al Juge e ala part q

Lo reu o conuengut si exreptions ha fore dertmatorias
o dilatorias o altres lo Juges del plet o pres empat
pantes haia aquellas apposar dins sis dies comptadors
apres la obliano del dit libell. E en la dita pposicio ha
ia a prestar sagroment e Jurar que les dites exrepi
ons dertmatorias dilatorias e altres deffus dites reu
esser veres enciu no deffalliz en prouar aquelles
e que p malicia o dilario no les pposa. E sino voltra
Jurax queles dites exreptions no li sien admeses. Con

4
al Juge sera vist que les dites excepciones no hagen me
fets prouar p fundar op foragitar aquelles que lo dit
Juge determine p Jurei Coniuria les dites excepciones
admettent o foragitan a aquelles dins altres sis dies
comptadors e seguidors. Inedique a pres la pposicio
de les excepciones p dices. Et les dites excepciones han
ran mesor proua p fundar op repellar aquelles lo
dit Juge les haja a determinar dins space de quinze
dies comptadors de la pposicio de les dites excepciones
constitume e atorgant a les parts a la una p fundar
a la altra p foragitar aquelles terme conment nos
part dels dits quinze dies. Asson arbitre. Tal tempo
que dins los dies quinze dies ell puga e deia Jurei
Logiz admettent e repellen les dites excepciones. Et
si excepciones forei determinatorias o dilatorias e altres
lo Juges del plet empatxants no haura pposades
o on les hagues pposades no haura prestat obolgu
prestar lo p dit sacrament haia lo dit Deu o con
vingut a respondre al dit libell atorgant o negant
aquell elo plet comenfat dins sis dies Juridicis Com
ptadors a pres la dita oblatio del libell. Et si haura
pposades les dites excepciones e amaxades aquelles

ab sacrament sien comptats los prop dits sis dies dela
pmulgacio dela dita Interlocutoria si haure Inter loquit
les dites exreptions no procehit o no haure lorb en altra
manera en casun dels dits casos sia hagu ipso facto lo
plet p contestat ves la demanda haguda p negada p lo
dit Reu. Entes es estat que la dita Interlocutoria p
la qual les dites exreptions sera admeses o foragidas
puxa esser reclamata La ones ds de reclamar e en los
altres lorb puxa esser appellat vna vegada tant
solament eno pus al ordinar de la Ciutat vila o lorb
on la dita Interlocutoria sera pmulgada enora q lo
dit ordinar la hagues promulgada eno dms tres dies
Juridichs comptadors del dia que la dita Interlonto
ria sera pmulgada esens mya seguent lo qual ordi
nari deleg e assigne dos Juristes si tanto ni haure en
lo lorb que dos sem puxen assignar sino si ha assignat
nat p lo dit ordinar vn los quals o lo qual dms
sis dies Juridichs apres seguent en tempo ab aquell
o aquells qui la dita Interlocutoria haure pmulga
da si en a volueria eno enuencir appellat aquell vna
vegada p concordar o discordar determine totis tres
odos delle o la vn enora q vn Jurista tant solament
sera assignat si sera estat be Interloquit o no & sip

elle o dos o un dels e son cars sera determinat be effe
Inter loquit parh lo salary de aquells o de aquell edel
Serma sur aquell qui dela Interlocutoria del Jutge
permutiu haura reclamat e appellat edela determi
nario epunniario dels dits tres Juristes o dos dells
o del dit un en son cars nengu nos puxa appellar
ne reclamar ne hauer algu altre reroe ne pposar
alguna nullitat ans la dita punniario promulgada
Lo Jutge primitiu tot sol resumescra en continet lo ne
gon e sia prehit en aquell segons la proclamo edeter
minario dels dits tres Juristes o de un en son cars si
empero la dita Interlocutoria p qual senol Jutge do
nada sera dita o pposada effe nulla haia ar adir
e allegar dins tres dies Juridichs pus prop e continu
ament Comptadors e següents apres la proclamo dela
dita Interlocutoria dintre los quals tres dies deffus
dits lo ordinar del lorb en lo qual la dita Interlocu
toria son donada per qual senol Jutge o pel mateix
axi com es dit assigne dos Juristes si tant na haura
en lo lorb que dos sem puxen bonamet assignar sino
sia hi assignat p lo dit ordinar un Jurista qui cone
gue e nega de les nullitats allegades enodalre e

6

Nullitat En rera que apparaguessen p lo prores caqte
nullitat allegades detemene tots tres odos Jobn en so
cars dms sis dies Juridichs pus pp econtinua met segues
apres los dies tres dies. E si pells odos dells o per la vn
en son cars sera determenada o pnniada La dita Jue
Lontoria Valida parh aquell qui la dita Jue Lontoria
haura dita nulla Lo salari dels dits Juristes o Jurista
edel sruina E dela determinacio o pnniario dels dits
tres Juristes odos dells o del vn en son cars algun nos
puxa appellar ne reclamar o hauey algun altre re
cars ne pposar contra aquella nullitat alguna ans
aquella pmulgada Lo Juge primitiu tot sol resumel
rha encontinet lo negon e prehestha en aquell segons
pnniario o determinario dels dits tres Juristes o
dos dells concordants o de vn en son cars o segons que
Justina requeria no sabent empero contra la dita
determinario o pnniario dels dits tres Juristes
odos dells o del vn en son cars Entes axi mateix q
si vna mateixa Jue Lontoria sera dita nulla e Injus
ta que aquells mateixos Juristes o Jurista qui conepe
ran dela Justina conegue deles nullitat et erontia

Lo reu apres que lo plet sera conestat o agut p conestat
dins sis dies vtils pus ha reconuenir sis volda
l'ator. E haia apposar p artistes la dita reconuen
no e haia axi mateix aposar totes ses defensions
p artistes contra lo libell principal o reconuenional
Entes empero e de lorat que si lo dit libell conue
cional sera de fets antics o de successions o de fets
antiques que sien fets o estades /xxxx/ anys seran
passats com lo dit libell conuenional sera estat offer
o donat que en aytal cas sia en arbitre del jutge
si voldra donar al dit Reu mes auant de sis dies a
pposar les dites defensions contra lo dit libell prin
cipal o reconuenional e aquest arbitre mateix haia
lo dit jutge de ampliar lo dit reu en aquest aytal
cas lo terme o termino de la proua e les altres dila
cions de la causa dins lo qual temps lo dit ator sia
voldra puxa lo dit seu libell principal de farat p
mes artistes e passat lo dit temps sia pclusa via
ipso facto al dit reu e al ator de articular mes
auant fmo en lo cas emaneca danall contengu
da. E haia lo dit reu aprestar sacrament de calu
pnia sobre tota la causa e sobre lo dit libell recon

7
uennional els dits articles de deffensions ola vna deles
dites coses, so es lo dit libell p lo principal els articles
de deffensions p promrador. Vt contra seran donats
aquell dit promrador haia offer les coses damunt dits
en nom de son principal sin haura sufficient poder del q
poder haia afer se encontinet es mou fara olo dit poder
o promrador no sera sufficient ales dites coses que no sia
admes : —

¶ Des que lo dit libell reuennional articulat sera
offerit els dits articles de deffensions seran donats p
lo Rey o conuent lo actor original dms sis dies ju
ridichs comptadors dela obliacio del dit libell reuenn
uennional haia a respondre al pp dit libell ator
gant o negant aquell elo dit plet contestant. En
cara si aquell negara haia apposar totes ses deff
nions contra lo dit libell reuennional p articles
de l'axades. Entes empero edestaxat segons deffs
que si lo dit libell reuennional sera de fetes antichs
o de sumessors o coses antigues qui sien fatts o fudes
xxxx. anys sera passats rom lo dit libell reuennio
nal sera fiat offerit o donat que en aytal cas sia
en arbitre del Jutge si voldra donar al dit actor re

conuençut mes auant de sis dies apposar les dites de
ffennons contra lo dit libell reconuençional. Enquest
arbitre mateix haurà lo dit Judge de ampliar lo dit re
conuençut en aquest aytal cas lo terme o termens de
pua e les altres dilacions dela causa :~

Silos dits autor e Reu ola vn dels entendran esser
necessari replirar ampliar o tpprirar en les dites de
ffennons o en la manera de aquelles hagen altres sis
dies Juridichs comptadors apres los ppositis sis dies
o pposar aquelles de taxades parties lo qual terme
sia comu a rasu dels deffus dits :~

Dixi mateix silos dits autor o reu ola vn dels volra
Impugnar los articles dela part aduersa dient aqillo
perar en materia o en forma o esser Impertinent
o Inadmissibles haurà les dites Impugnacions appo
sar ca s'm dms espay de sis dies Juridichs compta
dors apres los ppositis Sis dies :~

Lo ordinari o altre Jutge dela dita causa haia adme
tre Los dits articles qui seran offerits sezone diu es los
quals trobara esser pmitets e admiffibles o no perants
e aforagitar los pmitets Inpmitets o In admiffibles
declarant avo p Interlontoria dms espay de altres
sis dies Comptadors apres los pmitets sis dies. Si no ho
fara q pde la quarta part del salari ptoyent a ell
per tota la causa la qual sia applicada al fith dela
causa del lloch on se tractara la causa la qual si come
sa fera lo noy dela dita causa haia adenuntiar al
promrador fithal del dit lloch on la dita pena sera
come sa dms dos dies pp sequents foto pena de Crim
de fals. E si algun dela dita Interlontoria se reclama
ra en los llochs on ha loy reclamano o se appellaran
en los llochs on ha loy appellano la dita reclamano
o appellano haia esser examinada e detemada
dms los dies e en la manera e forma ontenguda de
ffus en lo quart Capitol que parla de les excepcions
fori destimatorias dilatorias o altres lo Jutges del plet
o pres empayants dela qual algu nos puxa app
ellar ne reclamar ne haure algun altre rerors ne
pposar alguna nullitat ans fetu la dita p nuni
ano lo Jutge primitiu tot sol resume s'ha en continet
lo negon esia p'chut en aq'tt sezone la detemano pp
dita :~

Entre del Jutge hagut esguart ala distancia del loç e alto
altres circumstancies po no pusa traaspasar la dilano temps
de quatre mesos comptant en aquesto dito quatre mesos
Lo temps de /xxxx/ dies e de dos mesos deffus dies E si Ju
rar no voldra que aquesta dilano li sia denegada E si
demana dilano vltra marina o en quinsia tan lon
ginea q equalent vltra marina e Jura que tal dilano
no demana p subterfugi o malina sia donada tal dila
no a arbitre del Jutge po que no puoxe passar temps
o spay de vuyt mesos Comptants e enffus en aquesto
vuyt mesos Lo temps de /xxxx/ dies e altres deffus eos
preffats haia encara mes qual seuol qui demana
ra la dilano de vuyt mesos / o de quatre mesos dom
unt dito / a Imposar sa pena / aquell qui demanara
dilano de quatre mesos de /xv d' ttes barthns / e
aquell qui demanara dilano de vuyt mesos pena de
L. ttes barthns de la dita moneda les quals haia
a deposar en lare que la dilano li sera donada en la
taula assegurada de la Ciutat Vila o loç on la cau
sa se manara sin ha sino en poder de aquell qui lo
Jutge de la causa ordenara guanyadores e appli
cadores al aduerfari daquell que la dita dilano se
quatre mesos e de vuyt mesos haia obtenguda /

en lo cas que aquell que la dita dilatio haura obten-
guda no haura pduhit algun ts en lo lloch o provin-
cia remota vltra maxima / o longinea e posat quem
haura pduhit / si p aquell no haura prouat plenamet
o semy plena / sa Inuenio. E entara ms auant haia
apagar a son a duersari totes les messions q haura
fetes p raho dela dita dilatio de quatre mesos o de
vuyt mesos taxadors p lo Jutge dela causa la qu
al tuboano de despeses e determinano si la part qui
haura obtinguda la dita dilatio de quatre mesos
o de vuyt mesos haura puat plenamet / o semy ple-
na / o no haura res puat haia affer lo dit jutge /
vno spay de 30 dies comptadors del dia dela pub-
licatio dels testimonis pduhits en les dites provi-
nias remota vltra maxima / o longinea si la dita pu-
blirano sera feta abans del passament dela dilatio
dels quatre mesos / o dels vuyt mesos / o si testimonis
alguns no haura pduhits / o si haura pduhit
ela p duno de aquell no haura puenguda la dita
dilatio dels quatre mesos / o dels vuyt mesos no fera
stat publicat abans dela fi dela dita dilatio dels
dits quatre mesos determinat si haura prouat
plenamet / o semy plena / o sino haura res puat

10
ono haura p dultis testimonis alguns etatsant les di-
tes despeses del a duer fari dela qual determinano etat
p ano si sera reclamant o appellat sia examinada edete
rmenada dms los dies / e en la manera e forma conee
guda deffus en lo quart e en lo Nouen capitulo dela
qual no puxa effez appellat ne reclamant ne hagut
algu altre reros ne puxa effez Impugnada de null
itat Es ilo demanat La dilario de vuyt mesos no do
bra Jurar que li sia denegada segons dit es deffus
en les altres dilarios. E axoymateixo si allegara q
p mopia no puxa despar les dites / xodo / o L. llo
sia tengut de prestar Sagrament e en virtut de aqtl
Jurar que lo dit deposit no pot for ne pot trobar fer
mansa / o ransio de penyores. Es ilo Jurara sia adms
ala dita dilario ell fa dent sagrament e homenatge
que ala fi de aquella dilario se presentara deuat
lo dit Jutge no arordat ne guat mes sot mes afor
e desret del señor Rey edel dit Jutge. E si guat
no haura plenamet o semplena q estiga pres
p espay de vuyt mesos dela qual preso puzga es
desliurat pagant les dites messions e pena. E no
obstant la dita preso si bens li sera trobats ne haura

1
Cosa feta la dita excoenno. E si partida de los dutes me-
ffions e pena sera aguda o excoigida de los bens del
dit pres sien li aminuato los dies de la presso p me-
fura de oro que de sos bens sera hagut atatoario del
Jutge. E si lo dit sacrament e homenatge de presen-
tar se deuont lo Jutge sera stat prestat p pcurador
elo dit pcurador no exhibira son principal deuant
lo Jutge en lo ter me deffus dit que en aquest caso
lo dit pcurador haia estar pres p lo tempo emaneia
que dit es deffus del principal. E pro que la dita pa-
sentano us puga effez elusoria tota vegada q lo
dit sacrament e homenatge sera prestat p pcurador
hara a exprimir e prometre lo dit pcurador en
vontut del dit sacrament e homenatge q sino exhibi-
ra e presentara si mateis deuant lo Jutge no guiat
ne acordat segons que deffus es dit en lo principal.

Item que passats los termens deffus expressats
serontengut los testimonis ^{lie} haguts p publicats ipo-
farto e a obini als d'els dels dits testimonis par-
tistes vna vegada tanfolament e opposar ales

11
persones daquelles vnsim produjus correga tempo
de vuyt dies si algun obinz volra ales quals obienio
no casuna de les parts haia a respondre migerant
sagrament de Calumpnia e par aquelles obienions
casuna de les dites parts haia temps de quinze dies
perise et pempte los quals vuyt dies corregeu araf
una de les parts apres que haura hagut o pogut
hauer del notari testat o copia de les disposicions
de les dits testimonis, e pres axi com damall es ppe
bit Et si passats los dits vuyt dies alguna de les
parts volra Impugnar los articles obienius ha
ia aquells a Impugnar dins tres dies apres los
dits vuyt dies comptadors e seguidors Et lo Juge
haia sobre la pertinencia o Impertinencia de aquells
dins altres tres dies apres seguidors a declarar si es
Jurament de la pena continguda en lo noue Capi
tol deffus contingut qui comença Et lo ordinarie
declarara si sera apellat o reclamant sia p los
Juges o Juge de la dita reclamans fet segons
en lo dit capitol es contingut : ~

Passat lo terme dels xx dies los testimo-
nys p'causats p' rasmna part sobre los articles obies
tis sien haguts p' publicats i po' farto en apres lo
Jutge assigne a les parts cara suma dello xx dies
apdujar cartes e scripturas publiques e primades
etotes altres coses que estiguen en fet que p'oujan qe
ran. En cara donar obligacions de deet chauer
los aduocats en rollans los quals dies xx dies
passats obmesa remuneracio e conclusio etotes
altres diligencies foragitades de terme la causa
p' sentenna diffinitiva dms p' pay daltres xv
dies. E si la magnitud del negon e la grame sa-
del p'ces requerra maior deliberans ultra los dits
xx dies hana lo dit Jutge xx dies mes auant e
no p'us. Entes empero q' lo salari p'tanyent al
dit Jutge p' la sentenna si pagat nolifera sia
deposat en la taula de cambi de la ciutat vilo
En lo q' on se tractara la causa o si taula no si saueo
en lo q' seguir del qual lo dit Jutge sia content o
p' lo ordinar del llog assignat l'urador lo dit
deposat al Jutge damut dit tantost com la di-
ta sentencia fera publicada e que los dits xx.

o xpo dies noli corrigi no lo die depositi fia
fet esio legut ala vna part si voldria de posar
la part del salari p tanyent a son aduersarij
fino so farian que pda tot lo salari qui degut li
fera Lo qual fia applicat al frib si donchs de
voluntat de abdues parts La publicans dela
dita sententia no era diferida o alongada a p
lonts temps Et lo noy dela dita causa hona so
venutiar al puzador fribal del llog on aquesto
pena fera comesa la comissio dela dita pena
vno dos dies prop sequents sots pena de crim de
fals segons deffus es dit en semblant cas

So termens deffus dits a les parts assignats
en los quals copia del pres es necessari p satisfere
ala assignacio no corrigi a alguna de les dits
parts sino q copia del pres lurs fia luriada
p lo noy o la part fia en culpa de no haer so
rebre aquello Et pro que fia en tar dela pmi
ptitud del dit noy e dela negligencia o culpa de
la part fia aquell noy tengut continuar en

locus ubi est pres lo dia o hora que ell es appa
rellat de donar la dita copia ala part e affos
fara ab tota veritat fote la dita pena de crim
de fals

Causa de la Primera appellano

Condemnat o agraviat p sentencia diffi
nitiva puoa appellar se sis voltra dins / 10
dies comptadors del dia que la dita sentencia fou
pmulgada o si aquella ignorara sens contumacia
comptadors del dia que haura sabuda la dita pm
ulgacio la qual presentada al jutge a quo aqti
jutge hauria adonar appellanois dins altres / 10
dies següents e comptadors apres la dita appella
no li son presentada los quals passats puque es
proseguida la causa de la dita appellano p l'ape
llant ex appellat axi com si apostols fossen estats
donats segons tenor de les constitucions daquen
feces p lo Senor Rey en pere tercer en la Cort
de monso la qual appellano en temps ablos

Dies apostolorum o sens aquello lo appellat haja el app
 ellat puxa presentar al Jutge al qual sera appellat
 vint / xxx / dies Comptadors dela dano dels dits apostols
 si donats seran sino del temps quello p[er] dits / xx / dies
 seran passats on se vulla sia Lo dit Jutge al qual sera
 appellat vint lo primipat de Cathalunya si donats
 Lo Jutge aquo no li assignara menor temps Et anco
 vint lo temps assignat haja afer la dita presentario
 La qual presentario feta lo dit Jutge dela appell
 ano si apostols negatius sera fets donats haja
 duntre vuyt dies apries sequens conexer e de la
 rar s'ila d'ua appellano es admetedora o no En
 tes empero que s'ilo Jutge al qual sera appellat
 delegara o cometra la causa dela appellano sens
 conexer de aquella en altra manera Los d'p d'ito
 vuyt dies correghne al dit delegat del dia quella
 comissio lo sera feta presentada E si dela d'ila
 rano sobre aqo donadora alguna part se re toma
 ra o appellara sia li ferna de lorde forma e ma
 nera que en les reclamacions o appellacions dels
 Jutges medis en la causa principal es de ffus p[er] d'it
 e ordenat la qual reclamario o appellano fonda

entara que appellat o reclamat sia estat e en lo cas
on sia estat reclamat o appellat passats los dits
vuyt dies o si los apostols sexa dimissoris o reuocati
nals passats los dits x dies adonar los apostols
constingues lo appellant haia sis dies adonar son
libell appellatori; declarat p artiles lo qual li
bell haia anat per sacrament de calumpnia
e entara jurar de causa sobre tota la causa al
qual libell l'appellat dins altres sis dies a pres
comptadors haia a respondre e posar qual semulla
Rahons e deffensions q posas volera p artiles
declarades e canar aquelles e aquells semblants
ment p sacrament de calumpnia e entara jurar
de causa sobre tota la causa. Els dits parts
o alguna de aquelles no volran respondre als
artiles del aduersari ni genent lo dit sacra
ment sia haguda p confessa del artiles; allora
quals no haura volgut respondre. E totes los
altres termes e rasos daqui abant assignados
e fidedades sien obseruades segons que en la
causa principal damunt es ordonat.

14

So condempnat p lo pmer Jutge ex lo Jutge dela / a
ppellano sis appellora, semudo no sia admesa la dita
appellano p lo Jutge al qual sera appellat si donchs
no prestara abans ranoio J donea o altra possible a
conexença del dit Jutge al qual se sera appellat, de
pagar totes les despeses e salaris dela causa en
cas que en aquella subnubira. E que en la dita
causa de aytal segona appellano no sia donat li
bell ans sia servada la forma dela Constitucio de
nuntblanch feta p lo senor Rey nam fos en lo ca
pitul qui comensa Item p abreviandis litibz etc

Si alguna de les parts proposara renfario de fu
tge en degut temps e manera no sia admesa
a aquella renfario si donchs no ha expressio de
causa / o ransas de sospita eno jurara que la dita
renfario esser veres. Eno resmenys prestara
causio J donea o altra possible a conexença del
Jutge renfat o del ordinari del lloch ont se tra
nara la causa de pagar totos les despeses e sala
ris dela causa dela renfario en cas q aqui la sub
cumbira

Et adonchs d'ins dos dies Juridichs casuana
delectantes p'ces h'aita ammenar e elegir un
arbitre los quals dos arbitres elegits d'ins tres
dies comptadors ap'ies los d'us dos dies h'aien
hauer conegut diffinit e determinat sila dita
sospita ha lo'it ono. Entes empero que sila dita
renfano sera donado contra jutge ordinarj q
lo du ordinarj p'axo no sia remogut mas sia li
donat adijmet

Per les presents empero ordnacions no sia déro
gat al vsatge p' lo qual es atorgat als magnats
e mallers que en los l'ures p'lets los sien assignats
certes dilacions ne puidrat a aquells en lo p'uile
g' oportunitua que p' lo dit vsatge vs e pr'atira
daquell los p'tany e acci mateis que p' raxo del
dita querela e ferma de dret a aquella fahedora
a l'un no sia tengut pagar ter, quart, quint o
altre dret anos o als ordnaris o ala cort nostra
o daquello p'nos daquelles persones qui abans

de les presents ordinarions; hi eren tengudes o ho aros
 tumané & que benffin de restaruro In Integrum no
 sia stolt ne denegat amenois / o a altres aqui ptunga
 si aquell volia Intemptar o Implorax en les dilaños
 calces coses deffus Statuñdes Ne pua marteo sia
 derogat a privilegis o libertats Competents a qual
 lnoel stament o condicio vniuersitatis ea singularis
 abans que les presents nres ordinarions fosser fe
 tes sino qytant com deffus es puat qytant volen
 que aquelles eaquells Romanyue in lur forma e
 virtut

Ordinacioñis Dels procuradors

Barcelona

Item ordouaren los dits consellers e consell de C. Ju
 rato que los pcuradors de plets qui fan offiñ de
 pcurar sien examinats Es a saber sobre sustinen
 na fuma / e bona conuersano & que de aqui auant
 si algu volia usar de pcurar abans que sia admes
 sia examinat sobre les dites coses & que aquest ex
 ameñ sia fet denant lo veguer / o denant dos conse
 llers p dos juristes / e p dos notaris elects ha ord p
 lo dit veguer / o conseller & aquells que no sera
 trobats sustinents que no gosen usar del dit offiñ
 & aquells que sera trobats sustinents que sien lreus

En una gran redula de pregamj la qual sia effixada en
la paret dins la cort del dit vaguer asi com se solio
fer antigament & que algun dels dits puzadors
volent puzar no gos puzar sots ban de D. Justo
tio sia p la forma demunt dita examinat.

Item los dits puzador qui seran atrobats sufficients
Juris que no puzara srenmet quontra privilegis
costums vsanret ne ordmanons de Barcelona ne
ostitucions de cathalunya ny contra Justina ans
hanc adesemparar la causa que ne sien certifi-
cato p lurs aduorats & si saben o vehen que algun
puzador / o jutge / o aduorat / o srima fara o
les dices coses que yo demuntien al vaguer / e als
consellers & que no pendran salaris de les parts
vltia no que les ptanga segons l'actuario del privile-
gi & que tendra esernuaran los salaris q p l'ordi-
ta ciutat son e seran ordonats sots ban de D. Justo
e que yo juren

Item que algun puzador / o puzadors no faren
ny juris / o faren fer p algun juris / sia nomenat
opposit nomenadament en algun fer p jutge ne
gos dar ne pendra seruey encara que fos cosa de me-
jar / o de beure ne puxed fer parte / o companyia
alguna sobre los salaris ab juristes ny ab notys o
srimens alguns ans vsen atot millor pfit que po-
ran ala part de qui seran puzadors ne faren

quels Juristes no prengud aquell noze /o/ Srima que volian segons constitucions de Catalunya sots band d'ius dit que ayo haud ajuuar

Item quels dits puzadors no g'onen fer algu parte /o/ auineca de quarta part de alguna causa. Caqth qui foga contra sia puz es infamis esia ppetualment puinat de offiu de puziar dms Barcelona. Caro iure

Item que algu puzador de plets no gos pendre dmes /o/ eson puzador p pagar iutge aduocat /o/ srimans /o/ lurs salaris ans la paga deguda als dits iutge /o/ aduocat esrimans haud a fer los principals qui aquell deud o algun hom altre en nom lurs eno pas los dits puzadors sots ban de /o/ sots. Eno resmenys sia puz ppetualment deson offiu

Et tots los Caputols iuren tots anys los dits puzadors la primera femmanya de corefina en poder del veguer. Et iuren encara que sien quins anys pus fiendmola corefina no deson de lurs offiu fins que denou haur fet lo dit sagrament sots ban de /o/ sots dit

Item que tots los bans dels presents sien particos /o/ sots los alcus per ties parts /o/ sots

De usuraris : C

Item ordonare los dits Consellers e Conrell de C. Ju rato que tot Ciutada /o/ habitador xpia dela Ciutat de qualqz stament /o/ condimo sia qui p /o/ sots

o argent o altres coses qual seuol ha de sura p'li op'nt
passada p'sona adopia /o/ a subeu p' dia d'venta /o/ ju'di
renta ab carta /o/ menys de carta que ay tal presta
dor perda tot ro equant ja sura prestat esia guan
yat /a/ aquell a qui ho ja sura prestat & haie a resti
tuzir franchament les penyores sin haia p'ra q' del
dit prestat & no es menys lo prestatdor sia hagut p' just
mye da qui auant & vltra ay q' no puxeraber enco
sell de la dita ciutat ni obtenir benefi'ni /o/ offi'nd'e a
quella

Item q' alguna p'sona de qual seuol ley fament o con
dino sia no gos metie en paga de preu de censals /o/
de violaris a lgunes robes /o/ altres bens mobles /o/
immobles si don'tis exp'ssament no son estimats a reu
preu bo e' ra'znable a roneguda de dos corredors
publichs e jurats de sta Ciutat elegidors la un p' lo
comprador e l'altre p' lo venedor & silo contrari es
fet que lo dit comprador perda tot aquells bens
e robes esien guanyades al venedor

X Sobre Lo officio de Saig

Item que nengun saig no gos pendre mes adant de xij
dmes p' legua entre anar y venir e que han anar
tota vegada que sia requeste als llor's de la vegueria
a e deffora la vegueria pagant los lurs salaris sots
bant de xx /sous p' cada una vegada

Item qui si p'ventura eren tramessos a diversos llor's
que no puxeraber mes d' .ij. & p' dia sots totu ban

Item si anque pitar moltes psones o p fer empara
que no puxen hauer sino dos dmers p casun ciuamat
o empara que foran vltra lo salari dels dito /m & p
dia soto ban demunt dit .

Item quedms la dita ciutat no puxen hauer de alguna
ciutano o empara sino dos dmers considerat los propp
ab los luyos sots lo dit ban q semblatment los missa
tges de la Confolo de la mar de barcelona hinc obseruar
los dites ordmanons sots lo dit ban .

Item o p fer penyores a algun no puxen hauer sino m. dis
p casun saig e que noy puxen anar sino dos p gran re
clam que ha o penyores fahedores sots lo ban demunt
dit .

Item que p algun p carta de comanda o en altra ma
nera ha l'itinnia de part no puxen hauer sino xij
dmers p casun saig e que noy puxen anar sino dos. Et
hida cap de guayta que non puxen hauer sino m &
ab los saigs sots lo dit ban als saigs e al cap de guayta
de cent sous .

Item que algun cap de guayta ab los saigs no puxen ha
uer de casuna part mes auant de v. & entre les
dues les parts sots ban de .c. sous .

Item que tot Cap de guayta que sia request de anar
fora la ciutat que no puxen hauer p la persona
sino v m & p tot lo jorn .a. m & de mig jorn e que
lo dit cap de guayta nos gos fer donar salari sino
ab dos saigs que aine ab si segon la forma demunt
dita ordonada sots lo dit ban .

7
Els quals hanç Jaura la terra part lo anfadon
El altra terra part Lo vaquer / o aquell qui face
La exenno el altra als Jovies dels murs e ballis
de la dita Ciutat

Ordinacions De Barcelona :-

Ara hoiate tothom generalment pmanament dels
honorables veguer e batlle de la Ciutat de Barçna
ves de cascun de ells tam com totha a sa Jurisdiccion
com ells axi com aquells als quals se ptany lo regimet
de la cosa publica deguen esser attenents ab subrana
diligencia en reffermar les coses en lo be publicu deff
imades majorment E ptal defformano es materia
ppada scandels e perills e dampnario de ammes
Entre les altres coses en les quals es justa manla e
la ciutat de Barcelona siec la gran abusio e pravia
dampnada la qual se serua entre los litigants dins
la dita Ciutat p malina e desordonat voler dels qts
Los plets son fetos sumortals Atteses les multa plures
dilanons porrogades vltra orde e limits deguts p
los Jpnors conselles e p mens de la dita ciutat haueu
de aquestes coses plen poder e penal correcc de
consell de .C. Jurats de la dita ciutat celebrat a
Atres dies del mes de octubre del any Mil CCCXXII
p obuiar als abusos scandels e perills sobre ditos fetos
e ordenax les ordinacions seguentes :-

18

De Compromes En Barcelona

Primerament que deslaurant en totes les causes / o / qüestions civils les quals nos poran determinar en la Carta del ordinarí en les primeres segones e terceres citacions si la una part requerra que dela qüestio que ha / o / haura ab la otra part en qualseuilla part / o / part sia la dita qüestio sia fet e fermat compromes p les parts. En tal cas la otra part sia / o / puschha esser forçada p lo ordinarí de fer lo dit compromes en dos arbitres de dret / o / arbitres arbitradors loadors e amigables coppladors. E ab dues les parts de venturer vuller que sien juristes / o / notys / o / psones de altra condicio les quals determinen sur qüestio donat los pla e bastant poder ab totes Clausules e Remunacions necessaries e expedients. Et adonchs encontinent ab dues les dites parts sien p lo ordinarí remesses a les psones en arbitres e terceres elegides les quals nos puxen susar de acceptar lo carrech dela arbitrano si donchs en ell no hania lloch algun dels casos p los quals se poden susar los elegits a tudoria de publico. En altra manera tots altres casos de tot entot foragitats sien les dites psones elegides en arbitres e terceres compellides encontinent p lo dit ordinarí acceptar lo dit carrech e determinar p lur sentença e / decisio la qüestio ala qual seran fides elegides dins to dit temps qui

sera concordat p les parts ab assentiment de les dites
persones elegides. Entes e de tarat que si les parts
concordades de arbitres nos volra concordar deter
cer que en abtal cas lo dit ordinarj assigne a les
dites parts terme de vuy dies dms los quals se sien
conuenguts de terer. E si dms los dits vuy dies les
dites parts nos volra /o/ nos pora concordar deter
rer en tal cas los dits arbitres p elle eletos firmat
lo Compromes pusque e haie e sien compelhuts p lo
ordinarj de arborar a si vn terer no fa pto a ningu
na de les parts. Atles arbitre quis haie aroncordat
ab algun dels dits arbitres lo qual embretut de la pfer
ordinarj haie tal semblant poder que gauria los
dits dos arbitres. Et tant com si p ab dues les parts co
cordadament era stat elet p /o/ si alguna de les di
tes parts seran absent elo seu pncipador no gauria
poder de fer /o/ firmar compromes en tal cas lo dit
ordinarj ab sa lletra a mesions de la part requirer
lo compmes firma ala dita psona absent que dms cert
tempo competent lo qual temps comens acorrez lo
dia q la lletra li sera presentada haie, trames poder
bastant de comprometre a son pncipador /o/ altra psona
de la qual presentano haia apporec p carta publi
ca /o/ p altra testimonial del offnial del lortz
qznt lo dit absent fera

19

Et abont la una part tant solament voltra elegir son
arbitre de dret / o arbitre arbitrador / loador / amigable
composador / Et la part altra que sera present
Demora fer semblant veç de elegir arbitre de dret / o
arbitre arbitrador / loador / e amigable / composador
Ental cas lo dit ordinari en contumacia del refusar
li fara manament pemptori que dins x dies conti-
nis anome elegesca altra persona aquella que volia
la qual elegida sia puaxit de terzer en la manera deffor-
dita / Et si fer no volia Excoimatur sia quella part lo qual
sera absent no volia donar poder a son promitador de com-
prometre / Ental cas si lo dit refusant es arto / no sia ad-
mes a pladejar judicialment sino p dia del dit compromes
Esies deffnent que de continent l'artor sia mes en posse-
sio p lo pmer decret la qual possessio no puxa lo dit de-
ffnent recobrar fins tant lo dit compromes sia fermat
o no estigue p ell :

Deles dites Empers / ordmanons sien exoreptades les
causes de exercicio / Entra Les coses de publico com
los tudors de aquell de dret no pusque comprometre / e de
graduacions Les quals comprenque mes auat de / in
litigants :

Enes sien exoreptades deles dites ordmanons les ca-
uses que de lur natura septangue a la cort del con-
solat de la mar de la dita Ciutat e del judge de apells

Si ab dies les dics parts no volian elegir les dics
pñones en arbitres de diet / o en arbitres arbitradors
loadors e amigables composadors / e tencen ans amara
mes p lo dejar Judicialment / en tal cas orosia a ell
liat q' lo plet se jaia a principiar e apres p seguir
etermenar sots la fforma termenó e dilacione segues

Soes que lo Actor dins sis dies apres que la fforma de
poret fca feta ala querela daqu dada conting ofica
usa sera en la qual no sera dada querela car no s'opp
ofara / o no es necessari començar a l'any empero era
an sumat de seruar l'orde del titibus abreviandis se
gens lo call de Barcelona lo dit Actor / o primer a juhi
puorant en un instant haia donar sa demanda artini
lada que lo deu e haia lo dit actor en ontinent prestar
sagrament de calumpnia en poder del jutge aduertat
lo dit actor mitgenant lo dit sagrament Los artistes
que p ells seran donats lo qual jutge sens ferne comi
ffio haia Interrogar lo dit Actor / en e de tots los arti
cles e rapò los quals se compnen en lo dit sagrament
de calumpnia e haia esser fet p principal si sera
present en la Ciutat pnt solament lo jutge / e lo s'riuo
pro que tota Instrutio res en sia remoguda e si sera
absent puxoe fer lo dit sagrament son puzador haue
ne plen poder lo qual haia en ontinent apdujar
lo puzatori p lo qual conste ell haueu plen poder

25

de Jurar de Calumpnia e aduerar los articles e encara de
deffendre / e menar la causa. Lo dit jurador haia aju
rar en anima sua que elles ben Instruget p lo principal
o p altre en nom seu. E si lo adonchs no es Instruget fara lo
poder. Lo pus prest que para se Instruget e que Creu
La causa esser Justa si sabra o si Creura aquella esser
Iniusta que aquella no jurara ans en continet la
de separara. En a una causa en la qual jurador
entueindra d'elles en nom del arx d'elles en nom
del Rey. Lo dit jurador haia a fer e prestar sagramet

De Reclamacions

Donada la dita demanda en la dita forma e fetes
e servades les dites coses sia trames al Rey o a un
de aquella e de les altres coses segudes esien li assignats
vñ dies conting dms los quals haia apposar totes ex
reptions dilacions dilatorias fori desinatorias e altres
qual seuol empaxants lo Juges del plet les quals
exreptions opposades lo Juge haia aquelles a deter
menar dms / 20 dies conting e peremptoris apres
que opposades seran. E si algun del ditor / o del rea se
reputara agreujat de tal determinacio dms tres
dies conting apres tal declaracio p la reclamacio zero
reque a son ordinar. Lo qual assigne sobre la dita
reclamacio dos Juristes los quals appllat lo Juge
primitiu en concordar / o discordar de terna la reser
mano feta dms vñ dies Juridichs e ting apres la dita
reclamacio.

+

21

redent Capítol contengudes p'raço de la dita sua Ceromien
no dms los dies / 30 / dies segons dics es no l'ha l'ine de qui auat
recondemir son d'no t'ro la dita causa h'ria fi. El p'p'za
dor hi entremenda h'ria q'urar en la forma que es d'ic de
munt del p'zador del d'no

Passats los dies tres mesos enontinent correquen al
reu en que sia en el lo a'or si reonuenout sera com
ental cas. Si entenguer h'ria de deu q'als tres mesos
conting dms los quals respenque a la q'anda e'uz
de Calumpnia segons e' la forma que es del dit d'no
E pos totes ses excepcions e defensions e h'ria d'ic p'p'o
far allegar p'du'ir e p'uar tot quant vol'ia e h'ria
asser complir e seruar tot lo equant dessus es contengut
en los capítols dels tres mesos del a'or. Entes empero
que ans q' los p'p' d'ics tres mesos correque h'ria e'ffer
dada copia al reu de totes e sengles coses d'ics allega
des e p'du'ides p' lo a'or. Coroptat de les d'iposicions
de lo testimonio si p'du'ies ne seran car no seria quel
reu ves e saber les d'ics d'eposicions t'ro quel. A'or po
gues veure e saber les d'ics d'eposicions de lo testimo
nio p'du'idores p' lo reu dms los seus tres mesos ma'os
enontinent passats los dies tres mesos del reu sia
dada copia h'ria p'uda de lo testimonio p' casuna part
donats. Los quals sien haguts p' publicats enontinet
passats los dies tres mesos. La quella copia feta p'

lo notz enrouinent correque a caluna part vn mes con
tinu e peremptori dms lo qual caluna part fara les
objecons contra les psones edits del testimonis pu
zits ex aduerso. Et digne ppos e p dnestia e alien tot
ro equant en pposar p dhibi e allegar voltra dltzales
coses la dtes pposades e allegades. Et passat lo ppos
mes enrouinent correque dos mesos conting e pemp
toris dms los quals lo jutge haura ses tollacions e re
gongues lo ptes. Et haura adonar sentencia en la
causa. Et assy pengué si la primera instancia la
qual dur solament p dmy mesos vltra p lo temp
primer dit dms lo qual se han a pposar e dete me
nar les excepcions dilatorias e destinatorias dms
los quals temps s mo sobre les excepcions dilatorias
e destinatorias segons dtes no p usqua p munnar
interloquir de algun article emergent so s pndent
en la causa vultes de conuenio so de reconuenio
ans de aquell tal article se haura hauer raso en la
diftintina tant solament.

Impero Si alguna de les dtes parts era srua
de aquelles haura mester e demanara dilacio vltra
maxima so en altres parts longinques hauré semblar
dilacio demanar enrouinent com los dits sentres
mesos come fara. Et haura a jurar que aquella dilacio

ha mester & que nola demana malinosamet ne p que
lo plet se alonib. Elanore la dita dilano haia effe ator
gada & arbitro del jutge p ho que no puse effe de
mes de duxt mesos :

¶ Si la pua donadora dms. La dita dilano no se adde
gada dms lo temp de la primera Instancia. Lanq
quel jutge dms los dits dos mesos haia donada Sen
tencia no esperada La pua dela dita dilano ultra ma
rima /o/ longmea dola sua sentencia. Car dela pua
dada dms la dita dilano se haurá esia haguda ra
ho en la causa /o/ Instancia dela primera appellano
sila part appllar se volia /o/ en la sentencia apró
p mulgada. p mulgadora :

¶ Si pventura alguna de les dites parts se reputas
agreujada dela dita sentencia. Tal part si app
ellor se volia se haia appellar dms x dies conti
nus ala qual appellano. Lo jutge dela qual seia
appellat sia tengut donar. Apostolo dms x dies
conting apres Interposada la dita appellano en
altra manera. La dita appellano sia haguda p
admesa :

¶ Lo temp empero /o/ Instancia dela causa dela
dita appellano sia eduz solament p vi mesos
conting los quals comensan tantost com la comissio

seia presentada al Jutge dels quals sis mesos correque
ala part appellat dos mesos adonar son libell appe
llatorij e jurar de Calumpnia e fer tot es alces coles
segons dessus es dit en la pmera Instancia en los p
meris tres mesos del actor qorant p los coles no
posades e quant les no guades segons que poret
son admeses apuar eno en altra manera :

Los dos mesos apres seguenes correque ala part
appellada a ffepondre dir o ben qorar e allegar
tot e quant volira e apres passats los dits dos
mesos correque mes auant un mes continuo arafu
na de les parts adir e o ben tot quant dir e o ben do
lian Aduersij hinc Interposita et placata :

Como lo ffestant mes a compliment dels dits sis
mesos Lo Jutge haia reconegut son pres tengude o
collanons e donada Sentencia Capri prengua si la
segona Instancia dins los dits vij mesos terminada
dins los quals temps nos pors que Interloquir sobre
algun article Incident o emergent e en la cau
sa ans sia presit en la dita causa e en la senten
cia diffinitiva sia haguda raso de aquell tal ar
ticle eno en altra manera :

Siempre la comissio de la dita appellacio no sera

+

23

Presentada dins space de vint dies comptadors del dia de la dita appellacio sera interposada e la dita appellacio sia deserta. La Sentencia la donada sia plenament executada.

A Des quant si algunos de les parts appellar se volura de la sentencia donada en la causa de appellacio se haia appellar capitulo se haen adonar segons ja es en desus. E la Instancia de aquesta segona appellacio se haia aomenyar dins lo temps de pus en la primera appo constituhit. En altra manera que passat los dits temps que son vint dies sia la appellacio deserta. E dur tant solament p tres mesos continus del dia de la appellacio presentacio de la comissio de la dita Appellacio dins los quals lo jutge Interposita et pbata en los dues Instancies pmeres son admecies desnou en aquesta terra Instancia e la Sentencia do epob fi ala dita causa. E de qui auant no sia l'unt als dits parts ne alguna de aquelles Appellar. Ans la sentencia pas. E sia haguda p passada en cosa jutgada. Enco es empero e declarat que soques conte en lo pson capitol haia lloj vullet la sentencia del jutge de la segona appellacio sia conforme als dos presents. Les quals sien conuertes vullet ab la sentencia

del Jutge de la primera Instancia e discorda ab aquella
del Jutge de la primera appellano / o / en una bon so-
disorde ab la sentencia primitiva e conorde ab la senten-
cia del Jutge de la primera appellano rom affats sia en
aquest cas quel Jutge de la segona appellano e
quel servilla part emesa sia conorde ab qual seuol
de les dues precedents sentencies

Sicmpero lo Jutge de la segona apelano sera dis-
corde ab les dues primeres sentencies entot lo en
part En aquest cas lo en la part que d'ira agreu-
jada se vulla appellar ho haia a fer dins .x. dies
aptes de la promulgacio de la sentencia tuncament
donada. E aptes de la promulgacio haie lo Jutge de la
segona appellano ponre apostols dins altres .x.
dies. E la part appellat haia presentar la commissio
al Jutge al qual sera comessa dins .xx. dies com-
ptadors del dia que los apostols seran donats / o / fa-
aguts e donats. E si la commissio no sera presentada
dins los dits .xx. dies sea hazuda p deserta. Si em-
pero sera presentada haia effez determinada p lo
Jutge al qual sera comesa dins espay de dos mesos
los quals sino sera determinada bulles sia p colpa
otarda del Jutge bulles de algunes de les parts

sens colpa del Juge / o / de les parts sia haguida p desfor
 ta La tercera sentencia sobre la causa donada sia ple
 nament executada. Onempero sia paupt & lo dicit
 Juge la sentencia p ell donada sia e haia effecte exen
 tada en rera que fos discorda a qual secul de les tres pme
 res com de qui auant no sia possible p alguna part a
 ppellar mes adant. Car tant solament p conuenir ca
 lumpniosos e temeraris dirigans e en rera voluntats
 de fonsades de advocats qui tant de temps hanca
 sostengudes les aduoracions sia donat. Losi aquesta
 tercera Appellatio.

Item que rasun coduorat se haia a sostreure en la de
 manda que rasun ator dara e en la resposta e re
 conuenis que rasun reu fara. Enes auant los aduo
 rats de rasun q part vingue psonalment deuant lo
 Juge e en poder seu haien ans de totes coses affer lo
 Jurament o sagrament seguent en altra manera no
 seria rebuda demanda ne resposta ne reconuenis de
 les dites parts ne seria presu en la causa p la part
 en culpa dela qual stara que les dites sub. scriptis e
 Jura no sien fetes. El dit sagrament haia effecte co
 tinuat en lo pres. Les to dit sagrament del tenor
 seguent :

Que ab tota la dretura sua e ab tota sa hobra ro q' reuio
esser Just. e ser aduorara p' sob' r'hetors no loxant al
guna cosa p' son scudi ayuant com'a ell' sera possible
E que ha simls la qual zauda emparada congu
da p' ell' que sia mala / o en tota manera desparada
ab mala consensio q' la aduorara ans entoninet
que en lo pres de la causa alguna cosa feneblant co
nexera desemparada la aduorara de la dita causa
separant se totalment de la consensio de aquello

Si se denendra que la causa sia oxi p' lo d' aduo
cat desemparada lo r'hetor no gos ny p' usha / a
altre aduocat q' orer p' q' que loxant la lo bon
aduocat p' la sua bona p'uenio, e consensio altra
aduorara a null noy sia furogada Siempero
sera molts los aduocats e alguns p' feneced en aqst
caso q' / quenne los rebuyant la causa e ser malo
eromangne los cresens e ser bona Caren la ffice
la causa mostrara qualo dels aduocats sera tur
massa temerari / o / pauruti e qual sera tur teme
rari / o / audanos / on empero tal cas se sequestro
los r'hetors no gossen ne p' usquid en lo q' de la aduo
cat r'ensant altre furogar

E p' magis als aduocats los quals ro que deu no

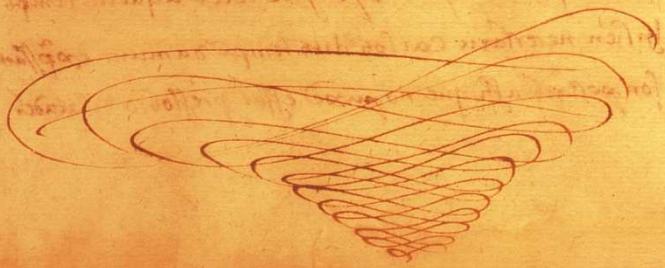
Vulla volguessen quontra lur propi Jurament sostenir
 cada una mala causa sia ajustat al sagrament. Item
 Los priors dels d'orats en lo començament del vissesta
 Jura següent

Jura lo por dels doctors que ab tota diligencia enqira
 contra los advocats demuntants esser tramitadors
 del demunt dit Just sagrament q'ells en casu
 causa que aduque s'ostat. E que aquells los quals
 tribata cul pables punia e castigara segons que p'
 Justina li para. esser punidor e segons los limits
 de la jurisdicció p'lo Senor Rey al dit prior donada
 p'virtut de un privilegi a la Ciutat de València q'ato
 regat sobre la Organ de los priors e dels Col·legi dels
 Justes presidents e los consellers dels dit prior
 Jurara que sobre les enquestes q'lo dit por fazedors
 e sobre les Imposicions. dels penes q'anan al dit por
 bo e Just consell segons deu e lur bona consciencia

Quia entes empero que les ordmanons demunt Justes
 sian entes en les causes les quals segon l'arbitri
 de del Juste Regira plena cognicio de la causa
 en les quals li sera vist que totes aquelles temps
 hi sien necessaris Car los dits temps d'amunt exp'ssion
 son postats affi que no p'uxde esser pressos o dilatacs

mes Cases les dues causes q' auer presta h' de lo
 pleto. Com off' que les fautes que's podra terminar
 en menys temps no cadene a q' si lo temps de lo
 tres mesos los quals son assignadors al x' de febrer forma
 ffa clariss' segons la qualitat de la causa e arbitre
 del Jutge aquells q' no se artar e abuyar lo Jutge
 e semblantmet los temps de los tres mesos ala p'rt' de
 donadors. Casos m'rtos fidentes de les Instancies
 de la Jm'ria e legona app'ellacions en arto q' p'ntes
 possades sien q' abuyar lo temps en aquells
 Instancies q' donats fidentes al Jutge mas no po
 rrogar aquells en alguna manera q' no que d'ells
 vista fassa de lo pleto la qual cosa son fides Jm'datels
 Segons dit es.

D'eternito empero los d'os Confellers e p'mens Ofi en
 les dues ordinaris so, alguna de aquelles app'ade
 algunes coses fures o d'uptos que ells ellurs fides
 reffors les p'ntes Interpretar corregir e destadar
 una vegada emoltes etanes com se voliran a
 lur coneguda.



Ordinacio Sobre lo loguer de Cases

A Rahoyats p manament del honorable enfranchish
 rebonales lo vequer e regent la vequeria de Barcelona
 p absencia del honor en Gillem de Biaca donce es veq
 de la dita ciutat e del honor mostz marçh de soler bat
 lle de aquella mateixa ciutat roes de calin dells
 tant com septany a sa jurisdicçio Quia com lo molt alt
 Senor Rey en pere pmez de loable recordario entre los
 altres privilegis hatorgats ala dita ciutat de Barçna
 continudts en lo privilegi appellat Reconouement pper
 haur privilegi o capitol continent en effeçç lo ser
 vital de alguna casa pot pendre de aquell quelare a
 Cert lloguer p la pua auant esens saig Los robes
 que seran trobades en la dita casa logada p raç del
 loguer degut p aquella (pero ordonare los Concellis
 e yment de la dita ciutat p utilitat e bon stament
 de la cosa publica que aquella referimts se aldit
 privilegi en rera de noy ordonant q se qui auant
 casun qui logara la casa a alay puxa pendre p la p
 pria auant esens offinal p lo loguer de la dita casa
 los bens qui seran trobats en aquella que sien de aqll
 o aqllto qui sturo a loguer en la dita casa En la exe

ms. de aquells bens qu' seran trobats en aquella si a pi
mer lo senor vtil dela dita casa p' raso del dit loquer
de tots los altres creadors Attes que los bens de aq't
qu' s' han fets en la dita casa. Cartes
del dit Senyor pel die albert que haure fets les pen
y des hausa p' venengut des a altres creadors e fets
del peser e seria en pagar los loqueris dels alberts
que nos pagassen. Enmora seria engendrar moltes
que serien en les quals se ponien fermes de peser que
no serien los loqueris dels alberts e rases. En assent
ord' mano hare atem e servir rasun de qui sera juec
sots ban de pe sous p' rasun e rasuna vegada que
ra fet lo contrari del qual han fiant tres partes equa
les una fir officialis exequutis alia amfatoris /2/ alia
opuz muros et valliu dite Ciuitate

Que no puga esser venut sclau malalt
Equi la vendá sia nulla

A Ra hoiató p' manament del honor en Joan Lull Galte
de Sarrelona ordonaxe los Concellers e p'pomenb de
la dita ciutat p' be e p' fit dela cosa publica dela dita
ciutat e dels habitants en aquella e p' tobre d'uec's
questions p'lets e debats los quals son p' moltes
vies emaneres en la present Ciutat suscitats e mo
guts sobre los casos de malalties e infirmitats

aminguis vno pime et plane venutis si puden uideen
 esse sufficientes cretatur los contractes de aquelles
 ar q si la lora credubino / o ala enimo plos venedora
 als comprador pme fa rom affime en los dits contracta
 lob dno / o la / o sbaues esse bono e sano pmetens sobra
 ara esse te q uis de elimo dno e lo sum de barogna
 Ep o los contractes de quauant tament pux en
 vne aq uale malaltes se deue stendra les paraules
 e infirmita de la dita enimo cla natura e significat
 de les dtes paraules que algid venador de stau de
 stana lo qual en iuris / o de paraula affirmara aq tto
 esse bono e sano e pmetra en lo dit cas enimo sponal
 o general ples dtes paraules a b e ro sum de bar
 o gna / o p altra via / o forma de paraules / o en
 ra sens expssa enno vendra lo dit stau e sbaues
 p bo esa sia tenut e obligat al comprador de aq tto
 ples dtes malaltes / o infirmitas seguenes vel
 en passiois de pits de machora passio / o sbaues
 de santh / o de azma En passiois del cor de cordio /
 Temor de cor En los reuyors / o ve digua de mal
 de pedra / o oinar sans moenes o ijar en lo lit
 En la mare se exir la toll de la mare e flet mestu
 es resse en temps cominet / o de 20 anys en lo
 anys Item se sobra abundancia se mestu e Item e

les juntures de arce, ha frem passio de siat hira sed qui
age frem arce, e altres dolors de juntures en al
tres membres vidents ap que les dites malalties
sien e puen esse ditte amagades per aquelles
eno p altres qual senol que diz enome na separad
Lo venedor sia tengut de curio al comprador p
dos any edia les dites malalties se deuria e lo
comprador dara la querela e sia qual legitima et
Lo dit stan / o / stana venuto hauez una de les dites
malalties Lo dit venedor segue esser condemnat
a obrar sens tota diffidat Lo dit stan / o / stana et /
titugit Lo preu lo qual gaura rebut del dit comprador
E si lo dit stan / o / stana malalt de alguna de les dites
malalties morra p aqua malaltia / apres la dita
querela dms lo dit temps donada sia imputat ad ap
nate del dit venedor E haia a restituir lo preu
al comprador en rra que lo dit stan / o / stana no
li sien restitit E si dms los dit any edia no ap
para dms la dita malaltia / o / appara dms
los dit temps no sera dada la querela e lo comp
dor de quicunq passat los dit any edia lo ve
nedor no sia tengut al comprador de dms algu
na p lo dit carb de malaltia E pro que p dol / o
malina de algun del dit venedor / o comprador
de stan / o / stana p causa / o / onafio del dit carb de



TRANSCRIPCIÓ

Capçalera: f.1; p. 403 Tesllat - contra

No se arxiva porque no fa per las rendas de esta casa si sols per tenir noticies de algunas providencias donadas del modo que los Jutges, advocats, procuradors, agents y reos se han de portar en les causas per no immortalisar-se estas.

f. 2; p. 404

Ordinarium exhigendam ut est dictum dividendo quibus duabus penis commissis et reo seu conuento omittente seu differente adhuc littem contestari in hoc causam sit et reputetur ac habeant contumace reus sive conventus ac mitatur actor per ordinarium in possessionem bonorum conventi usque admensuram quantitates in libello seu petitionem comprehense vel rei aut rerum libello seu petitione petitarum quam possessionem vice primi Decreti habentem et tenentem teneat actor per quatuor menses extunc consputandos infra quos si veniat reus et littem contestetur audiat et expensis omnibus usque ad dictum punitum in dicta causa per actorem factis primitus restitutus et satis dacione de juri parendo praestita possessionem iamdictam parendo reruparet reus sine conventus alia lapsis dictis quatuor mensibus rerum vel rei possessionem dicto modo adeptari vici secundi Decreti teneat actor jure domini et ipsam remvel res habeat et in dominio suo alio pressu seu sententia in hiis minime requisitis et ad dictum est de primo et segundo decretis predictis jus dominii tribuentibus intelligatur si res vel jus petita fuerit vel pertinese actori alias actum fuerit personali vel reali ypothecari ordinarius vendat et vendere possit et debeat rem predircam et de eius precio acori satisfaciat in. Entes empero que si la dita querela sea donada per procurador sin-

Foli 2vr.; p. 405

Dic tudor o altre representant principal no correguen al querelat los dits tres dies tro que loo dit offirent la querela haura feta fe autentica o legittima de son poder e aço mateix sia entes si en la dita querela sera feta mencio de debitori o altre carta testament o altra escriptura publica o privada com no puxa rahanablement lo querelat deliberar ne respondre a la dita querela tro que haia vist lo dit poder a les cartes testaments o scriptures mencionades en la querela E si lo dit principal era absent haura lexat procurador especial al acte o causa de que será donada la dita querela e aquell procurador

demanara temps a consultar son principal o instruir-se en altra manera que no linsia donada ans en tot cars haia a respondre a la dita querela dins los dits tres dies negant o atorgant aquella com sia ver semblant que pus especial poder es estat donat al dit procurador en la dita causa estat substituït plenament sobre aquella. E que demana lo dit temps per dilatar la causa o per altra malicia E si haura lexat procurador general o special sens expresio del dit acte o causa e al jutge de la querela constara o sera vist per conjecturas o circumstancies o en altra manera que es stat instruit per son principal no li sia donat temps ans en tot cars haia a respondre dins lo temps dessus

f. 3; p. 406

dit a la querela otorgant o negant. E poder esser les dites conjectures si lo querelant havia request o protestat al dit querelat absent abans de sa ausencia de la cosa deduida en la querela o en altra manera lin havia parlat o fet parlar o lo dit absent havia presentit que la querela li degues esser donada e la causa de la sua ausencia o la prop iniquitat de la dita ausencia conservada esemblants altres circumstancies equalitats. E si no constara de la dita instruccio per proves conjectures o circumstancies segons dit es sia donat al dit procurador temps covinent a arbitre del jutge moderador a consultar son principal absent si era dins lo Principat de Catalunya. E si sera fora lo dit Principat a consultar los de la casa o domicili del dit principal elos amics e parents de aquell o haver instruccio dells a arbitre del dit jutge E no pas a consultar aquell fora lo dit Principat ne parts remotas com feria gran dilatio eprejudici del dit querelant e de sa justicia. Declarat e entes que totes les coses dessus dites hagen lloc en les ciutats viles e lochs de Catalunya on es acostumat de dar querelas e fermar de dret a aquelles encara en les altres ciutats viles e lochs on no es acostumat si donchs per privilegi o concessio no es prohibit o lo contrari a ells atorgat

f. 3 vr.; p. 407

Après ordonam que dada la querela efermat de dret per cascuna part segons es dit lo actor haia son libell especificat e declarat per articles offerir devant lo Jutge dins sis dies utils après següents e en la dita oblatio prest per abreviament del plet sacrament de calumpnia sobre tota la causa e sobre lo dit libell articulat anant aquell en virtut del dit sacrament.

E si lo dit libell donara procurador o altre qui en nom o anima de son principal deura Jurar de calumnia que aquell procurador o altre haia affer les coses damunt dites en nom de son principal sin i haura sufficient poder del qual poder haia a ferse encontinent e si no fara o lo dit poder o prucatori no sera sufficient a les dites coses que no sia admes aquelles ne en altres parts del plet si donchs primer no fara fe de son sufficient poder. E si lo dit actor o son procurador no offerran son libell dins los dits sis dies segons dit es en aquest cars la dita ferma feta per lo reu sia aguda per nulla e per no feta elo dit actor sia tengut pagar al reu, totes les despeses que fetes haura en fer la dita ferma e per raho de aquella taxadores per lordinari sicontradictio hi sera feta.

f.4; p. 408

Car alguns venen amb procures machinoses e sospitoses esouint amb procures de persones qui no son o son ignotes ordena que en aquest cars lo dit procurador del actor haia aprestar caució *habendo* amb oobligatio de sa persona aixi que si la procura era feta dubtosa e lo seu principal no havia per agradable per avant lo anantament e allo que seria fet ab son procurador que lo procurador haia afer o ratificare haver per ferm al principal o pagar lo interes del convengut del seu propi. E si pagar non volia fos pres en presona fins hagen fet ço que dessus es dit . E aço mateix sia entes sino pot verificar son principal quis diga no esser o sia incognita al jutge e a la part.

Lo reu o convengut si aquestes excepcions ha fori declinatories o dilatorias o altres lo ingres del plet o proces empatxants haia aquellas a proposar dins sis dies comptadors apres la oblatio del dit libell. E en la dita propositio haia aprestar sacrament e jurar que les dites excepcions declinatorias dilatorias e altres dessus dites creu esser veres e creu no defallir en provar aquelles en que per malicia o dilatio no les proposa. E sino volrra jurar queles dites excepcions no li sien admeses. E on

f. 4 vr.; p. 409

al jutge será vist que les dites excepcions no hagen mester provar per fundar o per foragitar aquelles que lo dit jutge determen per interlocutoria les dites excepcions admettent o foragitant aquelles dins altres sis dies comptadors e seguidors immediate apres la per propositio de les excepcions prop dites. E si les dites excepcions hauran mester prova per fundar o per repellir aquelles lo

dit jutge les haja adetermenar dins spay de quinze dies comptadors de la proposicio de les dites excepcions constituent e atorgant a les parts a la una per fundar a la altra per foragitar aquelles terme convinent ço es part dels dits quinze dies a son arbitre. Tal empero que dins los dits quinze dies ell puga edeia interlogir admettent e repellint les dites expcepcions si excepcions fori declinatorias o dilatorias e altres lo ingres del plet empatxants no haura proposades o on les hagues proposades no haura prestat o volgut prestar lo proppit sacrament haia lo dit reu o convingut a respondre al dit libell atorgant o negant aquell lo plet comensat dins sis dies juridichs comptadors apres la dita oblatio del libell. E si haura proposades les dites excepcions e avarades aquelles

f. 5; p. 410

ab sacrament sien comptats los props dits sis dies de la promulgacio de la dita interlocutoria si haura interloquit les dites excepcions no procehir o no haver loch en altra manera en cascun dels dits casos sia hagut ipso facto lo plet per contestat çoes la demanda haguda per negada per lo dit reu. Entes edeclarat que la dita interlocutoria per la qual les dites excepcions seran admeses o foragitades puxa esser reclamat la on es us de reclamar e en los altres lochs puxa esser appellat una vegada tant solament e no pus al ordinari de la Ciutat vila o loch on la dita interlocutoria sera promulgada encara que lo dit ordinari la hagues promulgada e aço dins tres dies juridichs comptadors del dia que la dita interlocutoria será promulgada esens mija següents lo qual ordinari delege e asigne dos juristes si tants ni haura en lo loch que dos sen puxen assignar sino sia hi assignat per lo dit ordinari un los quals o lo qual dins sis dies juridichs apres següents ensemps ab aquell o aquells qui la dita interlocutoria hauran promulgada si en aço volrran entervenir apelant aquell una vegada per concordar o discordar determenen tots tres o dos dells a la un encars que un jurista tant solament será assignat si sera estat be interloquit o no. E si per

f. 5vr; p. 411

ells o dos o un dells en son cars será determenat be esser interloquit parts lo salari de aquells o de aquell e del scriva lur aquell qui de la interlocutoria del jutge permiu haura reclamat e appellat e de la determinatio e pronunciacio dels dits tres juristes o dos dells o del dit un enson cars nengun nos puxa a appelar ni reclamar ni haver algün altre recors ne proposar

alguna nullitat ans la dita procuracio promulgada lo jutge primitiu tot sol resumescha encontinent lo negoci e sia procehit en aquell segons la prolacio e determinacio dels dits tres juristes o de un en son cars si empero la dita interlocutoria per qual se vol lo jutge donada sera dita o proposada esser nulla haia aço a dir e allegar dins tres dies juridichs pus prop e continuament comptadors e següents apres la prolacio de la dita interlocutoria dintre los quals tres dies dessus dits lo ordinari del loch en lo qual la dita interlocutoria fou donada per qualsevol jutge o per ell mateix aixi com es dit asigne dos juristes si tants na haura en lo loch que dos sem puxen bonament assignar sino sia hi assignat per lo dit ordinari un jurista qui coneguen e conega de les nullitats allegades e no daltres

f. 6; p. 412

nullitats. Encara que apareguessen per los proces aquelles nullitats allegades determenen tots tres o dos o en son cars dins sis dies juridichs pus prop e continuament següents apres los dits tres dies. E si per ells o dos dells o per la un enson cars sera determenada o pronunciada la dita interlocutoria valida pach aquell qui la dita interlocutoria haura dita nulla lo salari dels dits juristes o jurista e del scriva. E de la determinacio o pronunciació dels dits tres juristes o dos dells o del un en son cars algün nos puxa apellar ne reclamar o haver algün altre recurs ne proposar contra aquella nullitat alguna ans aquella promulgada lo jutge primitiu tot sol resumescha encontinent lo negoci e procehescha en aquell segons pronunciacio o determinario dels dits tres juristes o dos dells concordants o de un en son cars o segons que justicia requerra no fahent empero contra la dita determinatio o pronunciacio dels dits tres juristes o dos dells o del un en son cars. Entes aixi mateix que si una mateix interlocutoria será dita nulla e injusta que aquells mateixos juristes o jurista qui coneguen de la justicia coneguen de les nullitats et *contra*

f. 6 vr.; p. 413

Lo reu apres que lo plet sera contestat o agut per contestat dins sis dies utils puscha reconvenir si volrra lactor . E haia a proposar per articles la dita reconvenccio e haia axi mateix aposar totes les deffensions per articles contra lo libell principal o convencional. Entes empero e declarat que si lo dit libell convencional sera defets antichs o de successions o coses antigues que sient estats o estades XXX anys seran passats com lo dit libell convencional sera estat offert

o donat que en aytal cars sia en arbitre del jutge si voldra donar al dit reu mes avant de sis dies per a proposar les dites deffencions contra lo dit libell principal econvencional a aquest arbitre mateix haia lo dit jutge de ampliar lo dit reu en aquest aytal cars lo terme o termens de la prova e les altres dilacions de la causa dins lo qual temps lo dit actor sis voldra puxa lo dit seu libell principal declarat per mes articles e passat lo dit temps sia *preclusa via ipso facto* al dit reu e al actor de articular mes avant sino en lo cas emanera davall contenguda. E haia lo dit reu aprestar sacrament de calumpnia sobre tota la causa e sobre lo dit libell recon-

f. 7; p. 414

vencional e los dits articles de deffencions o la una de les dites coses ço es lo dit libell per lo principal e los articles de deffencions per procurador *vel e contra* seran donats aquell dit procurador haia afer les coses damunt dites en nom de son principal si haura sufficient poder del qual poder haia a fer fe encontinet e si non fara o lo dit poder o procuratori no sera sufficient a les dites coses que no sia admes:

Après que lo dit libell reconvencional articulat sera offert e los dits articles de deffencions seran donats per lo reu o convengut lo actor original dins sis dies juridichs comptadors de la oblatio del dit libell reconvencional haia a respondre al propdit libell ator-gant o negant aquell e lo dit plet contestant. E encara si aquell negara haia a proposar totes les deffencions contra lo dit libell reconvencional per articles declarades. Entes empero e declarat segons dessus que si lo dit libell reconvencional será de fets antichs o de successors o coses antigues qui sien stats o stades XXX anys seran passats com lo dit libell reconvencional sera estat offert o donat, que aytal cars sia en arbitre del jutge si voldra donar al dit actor re-

f. 7 vr.; p. 415

convengut mes avant de sis dies a proposar les dites deffencions contra lo dit libell reconvencional. E aquest arbitre mateix haia lo dit jutge de ampliar lo dit reconvengut en aquest aytal cars lo terme/ o termes de prova a les altres dilacions de la causa:

Si los dits actor e reu o la un dells entendran esser necessari replicar ampliar o triplicar en les dites deffencions o en la manera de aquelles hagen altres sis

dies juridichs comptadors apres los propdits sis dies
o proposar aquelles declarades per articles lo qual terme
sia a comu a cascun dels dessus dits :

Aixi mateix si los dits actor/ o reu o la un dells volra
impugnar los articles de la part adversa dient aquells
peccar en materia o en forma o eser impertinents
o inadmissibles haia les dites impugnacions proposar
cascun dins espay de sis dies juridichs compta-
dors apres los propdits sis dies.

f. 8; p. 416

E lo ordinari o altre jutge de la dita causa haia ad-
metre los dits articles qui seran oferts segons dit es los
quals trobara esser pertinents e admisibles o no peccants
e aforagitar los peccants impertinents o inadmissibles
declarant aço per interlocutoria dins espay de altres
sis dies comptadors apres los propdits sis dies. E si no ho
fara que perde de la quarta part del salari pertanyent a ell
per tota la causa la qual sia applicada al fisch dela
Cort del lloc on se tractara la causa la qual si come-
sa será lo notari de la dita causa haia a denuntiar al
procurador fischal del dit lloch on la dita pena sera
comesa dins dos dies prop següents sots pena de crim
de falç. E si algùn de la dita interlocutoria se reclama-
ra en los lochs on ha lloc reclamacio o se appellaran
en los llocs on ha loc apellacio la dita reclamatio
o apelacio haia esser examinada e determenada
dins los dies e en la manera e forma contenguda de
ssus en lo quart capitol que parla de les excepcions
fori declinatorias dilatorias o altres lo ingres del plet
o proces empatxants de la qual algùn nos puxa a app-
ellar ne reclamar ne haver algu altre recors ne
proposar alguna nullitat ans feta la dita pronunti-
atio lo jutge primitiu tot sol resumescha encontinet
lo negoci e sia procehit en aquell segons la determinatio prop
dita.

f. 8 vr.; p. 417

Dins spay de XXX dies seguidors e immediatament comp-
tadors del dia que la dita interlocutoria será donada
sobre la pertinencia o impertinencia dels dits articles
en lo cars que daquella no será reclamat o appellat
e si de aquella dita interlocutoria sera reclamat o ap-
pellat comptadors del dia que la dita reclamacio/ o
apelacio será determenada cascuna de les parts
haia aprovar tot ço que provar volra sobre los articles
dessus dits per testimonis per totes dilacions los quals
carreguen a cascuna deles parts *ipso facto*. E si les

dites parts o alguna de aquelles demanara major dilacio per produhir testimonis en provincia convicina o contigua aixi com en Regne de Valencia o en Arago lengua doch del realme de Franca o en Gascunya o semblants e jurara que no demana tal dilacio per malicia sia donada dilacio atal demandant a arbitre del jutge axi empero quela dilacio no puxa passar mes de dos mesos comptant en aquests dos mesos los XXX dies sobre dits. E si jurar no volra quela dilacio li sia denegada. E si demanara dilacio a provincia remota aixi com a Paris o altre semblant provincia e jurara que tal dilatio no demana per malicia o per subterfugi sia donada dilacio al demanant a ar-

f. 9; p. 418

bitre del jutge hagut esguart a la distancia del loch a les altres circumstancies pero no pusca traspasar la dilatio temps de quatre mesos comptant en aquests dits quatre mesos lo temps de XXX dies e de dos mesos dessus dits. E si jurar no voldra que aquesta dilatio l'isia denegada. E si demanara dilatio ultra marina o en provinsia tan longinea que equivalent ultra marina e jura que tal dilacio no demana per subterfugi o malicia sia donada tal dilacio a arbitre del jutge pero que no puxe passar temps o spay de vuit mesos comptants e enclosos en aquests vuit mesos lo temps de XXX dies e altres dessus expressats haia encara mes qual sevol qui demanara la dilatio de vuit mesos o de quatre mesos damunt dits a imposar la pena aquell qui demanara dilacio de quatre mesos de XXV lliures barcinonenses e aquell qui demanara dilatio de vuit mesos pena de L.lliures barchinoneses de la dita moneda les quals haia a depositar en lacte que la dilatio li será donada en la taula assegurada de la Ciutat vila o loch on la causa se manara siniha sino en poder de aquell quilo Jutge de la causa ordenara guanyadores e aplicadores al adversari daquell que la dita dilacio de quatre mesos e de vuit mesos haura obtenguda

f. 9 vr.; p. 419

en lo cars que aquell que la dita dilatio haura obtenguda no haura produhit algún testimoni en lo loc o provincia remota ultra marina/ o longineae posat queni haia produits si per aquells no haura provat plenament o semi plena la intentio. E encara mes avant haia apagar a son adversari totes les messions que haura fetes per raho de la dita dilatio de quatre mesos o de vuit mesos taxadors per lo jutge de la causa la qual taxatio de despeses e determinatio si la part qui

haura obtenguda la dita dilatio de quatre mesos o de vuit mesos haura provat plenament o semiplena o no haura res provat haia asser lo dit jutge dins spay de X dies comptadors del dia de la publicatio dels testimonis produhits en les dites provicies remota ultra marina o longinea si la dita publicacio sera feta abans del passament de la dilacio dels quatre mesos o dels vuit mesos o si testimonis alguns no haura produhits o sin haura produhits en la producció de aquells no haura prevenguda la dita dilatio dels quatre mesos o dels vuit mesos no seran stats publicats abans de la fi de la dita dilacio dels dits quatre mesos determenant si haura provat plenament o semiplena o sino haura res provat

f. 10; p. 420

ono haura produhits testimonis alguns etatxant les dites despeses del adversari dela qual determinatio etatxacio si sera reclamat o appellat sia examinada edetermenada dins los dies e en la manera e forma conten-guda dessus en lo quart e en lo noven capitols dela qual no puxa esser appellat ne reclamat ne haguert algún altre recors ne puxa esser impugnada de nullitat. E si lo demanant la dilatio de vuit mesos no volra jurar que li sia denegada segons dit es dessus en les altres dilations. E aixi mateix si allegara que per inopia no puxa depositar les dites XXV o L. lliures sia tengut de prestar sacrament e envirtut de aquell jurar que lo dit deposit no pot fer ne pot trobar fermansa o caucio de penyores. E si ho jurara sia admes a la dita dilacio ell fahent sacrament e homenatge que a la fi de aquella dilatio se presentara devant lo dit jutge no acordat ne guiat mes sot mes afor e destret del senyor Rey e del dit jutge. E si provat no haura plenament o semiplena que estiga pres per spay de vuit mesos de la qual preso puga esser deslliurat pagant les dites messions e pena. E no obstant la dita preso si bens li seran trobats ne haura

f. 10 vr.; p. 421

que sia feta la dita execució. E si partida de les dites messions e pena sera aguda o exigida dels bens del dit pres sien li aminuats los dies de la presso per mesura de aço que de sos bens será haguert ataxacio del Jutge. E silo dit sacrament ehomenatge depresentar se devant lo jutge sera stat prestat per procurador elo dit procurador no exhibira son principal devant lo jutge en lo terme dessus dit que enaquest cars lo dit Procurador haia estar pres per lo temps emanera

que dit es dessus del principal. E per ço que la dita presentatio no puga esser elusoria tota vegada que lo dit sacrament ehomenatge será prestat per procurador haia exprimir esprometre lo dit procurador en virtut del dit segrament ehomenatge que sino exhibira e presentara si mateix devant lo jutge no guiat ne acordat segons que dessus es dit en lo principal.

Item que passats los termens dessus expressats econtenguts los testimonis sien haguts per publicats *ipso facto* e a obicir als dits dels dits testimonis per articles una vegada tansolament e oposar a les

f.11; p. 422

persones daquelles *vicisim* produhits correga temps de vuit dies si algun ob voldra a les quals obieccions cascuna de les parts haia a respondre migençant sacrament de calumpnia e provar aquelles obieccions cascuna de les dites parts haia temps de quinze dies *precise et perempte* los quals vuit dies correguen acascuna de les parts apres que hauran hagut o pogut haver del notari translat o copia de les diposicions dels dits testimonis e proces aixi com davall es provehit. E si passats los dits vuit dies alguna de les parts volra impugnar los articles objectius haia aquells a impugnar dins tres dies apres los dits vuit dies comptadors e seguidors. E lo jutge haia sobre la pertinencia o impertinencia de aquells dins altres tres dies apres seguidors adeclarar sots incorriment de la pena contenguda enlo nove capitol dessus contengut qui comença. *E lo ordinari etc.* declaratio si sera apelat o reclamat sia per los jutges o jutge de la dita reclamatio fet segons ens lo dit capitol escontengut:

f. 11 vr.; p. 423

Passat lo terme dels propdits XV dies los testimonis produhits per cascuna part sobre los articles obieccis sien haguts per publicats *ipso facto* en apres lo jutge assigne a les parts e a cascuna delles XV dies aproduhir cartes escriptures publiques eprivades e totes altres coses que estiguen en fet que produhir volran. E encara donar obligacions de dret e haver los advocats en collacio los quals dits XV dies passats obmessa renunciacio econclusio e totes altres dilacions foragitades de terme la causa per sentencia diffinitiva dins spay daltres XV diez. E si la magnitud del negoci e la gravesa del proces requerra maior deliberacio ultra los dits

XV dies haia lo dit jutge X dies mes anant e no pus. Entes empero que lo salari pertanyent al dit jutge per la sententia si pagat no li sera sia deposit en la taula de cambi de la ciutat vila ho lloc on se tractara la causa o si taula no hi haura en loch segur del qual lo dit jutge sia content o per lordinari del lloc assignat lliurador lo dit deposit al jutge damunt dit tantost com la dita sententia sera publicada eque los dits XV

f. 12; p. 424

o XXV dies no hi correguen tro que lo dit deposit sia fet e sia legut a la una part sis voldra depositar la part del salari pertanyent a son adversari. E sino ho faian que perda tot lo salari qui degut li sera lo qual sia applicat al Fisch si donchs de voluntat de abdues parts la publicacio dela dita sententia no era diferida o alongada a pus long temps. E lo notari de la dita causa haia a denuntiar al procurador fischal del lloc on aquesta pena sera comesa la comissio de la dita pena dins dos diesprop següents sots pena de crim de falç segons dessus es dit en semblant cars.

Los termens dessus dits a les parts assignats en los quals copia del proces es necessaria per satisfier a la assignatio no correguen a alguna de les dites parts fins que copia del proces lurs sia liurada per lo notari o la part sia en colpa de no haver o rebre aquella. E per ço que sia en clar de la promtitud del dit notari edela negligencia o colpa de la part sia aquell notari tengut continuar en

f. 12 vr.; p. 425

los actes del proces lo dia o hora que ell es apparellat de donar la dita copia a la part e assos faça ab tota veritat sots la dita pena de crim de ffalç.

CAUSA DE LA PRIMERA APELLACIO

Lo condempnat o agraviat per sententia definitiva puxa apellar se sis volra dins X dies comptadors del dia quela dita sententia fou promulgada o si aquella ignorara sens contumacia comptadors del dia que haura sabuda la dita promulgatio la qual presentada al jutge *a quo* aquell jutge haia adonar appellacions dins altres sis dies següents e comptadors apres la dita appella-

tió li fou presentada los quals passats pugue esser
proseguida la causa de la dita apel·lació per l'apellat
per l'apellat axí com si apostols fossen estats
donats segons tenor de les constitucions d'aquenes fetes per los senyor Rey
en Pere tercer en la Cort de Monço la qual apel·lació ensemps ab los

f. 13; p. 426

dits apostols osens aquells lo apellat haia elo apellat
puxa presentar al jutge al qual serà apellat
dins XX dies comptadors de la dació dels dits apostols
si donats seran sino del temps quels propdits X dies
seran passats on se vulla sia lo dit jutge al qual sera
apellat dins lo Principat de Cathalunya si donchs
lo jutge *aquo* no assignara menor temps. E lavors
dins lo temps assignat haia a fer la dita presentació
la qual presentació feta lo dit jutge de la apellació
si apostols negatius seran stats donats haia
dintre vuit dies apres següents conèixer edeclarar
sila dita apellatio es admetedora o no. Entes
empero que silo jutge al qual sera apellat
delagara o cometra la causa dela apellatio sens
conèixer de aquella en altra manera los propdits
vuit dies correguen al dit delegat del dia quela
comissió li sera stada presentada. E si de la declaració
sobre aço donadora alguna part se reclamara
apellara sia li servat lorde forma e manera
que en les reclamacions o apellacions dels
intermedis en la causa principal es dessus provahit
e ordenat la qual reclamatio o apellatio funda

f. 13 vr.; p. 427

encara que apellat o reclamat sia estat e enlo cars
on no sia estat reclamat o apellat passats los dits
vuit dies o si los apostols seran dimissoris o reverencials
passats los dits X dies adonar los apostols
constituhits lo apellat haia sis dies adonar son
libell apellatori declarat per articles lo qual libell
haia averar per sacrament de calumpnia e
encara jurar de causa sobre tota la causa al
qual libell l'apellat dins altres sis dies apres
comptadors haia arespondre e posar qual sevulla
rahons e deffensions que posar voldra per articles
declarades e anar aquelles e aquells semblantment
per sacrament de calumpnia e encara jurar
de causa sobre tota la causa. E si les dits parts
o alguna de aquelles no volran respondre als
articles del adversari migençant lo dit sacrament
sia haguda per confesta del article als
quals no haura volgut respondre. E totes los

altres termens e coses d'aquí avant assignadores e fahedores sien observades segons que en la causa principal damunt es ordonat.

f. 14; p. 428

Lo condemnat per lo primer Jutge e per lo jutge de la appellacio sis appellara *secundo* no sia admesa la dita appellacio per lo jutge alqual será appellat si donchs no prestana abans caucio idónea o altra possible a conexença del dit jutge al qual se sera apperellat de pagar totes les despeses e salaris de la causa en cars que en aquella subcumbra. E que en la dita causa de aytal segona appellacio no sia donat libell ans sia servada la forma de la constitucio de Muntblanch feta per lo Señor Rey Namfos en lo capitol que comença *Item pro abbreviandis litibus etc.*

E si alguna de les parts proposara recusacio de jutge en degut temps e manera no sia admes a aquella recusacio si donchs no ha expresio de causa o causas de sospita eno jurara que la dita recusacio esser ver es. E no resmenys prestara causio idonea o altra posibla a conexença del jutge recusat o del ordinari del lloch ont se tractara la causa de pagar totes les despeses e salaris dela causa de la recusacio en cas que aquella subcumbira.

f. 14 vr.; p. 429

Ladonchs dins dos dies juridichs cascuna de les dites parts haia anomenar e elegir un arbitre los quals dos arbitres elegits dintre X dies comptadors apres los dits dos dies haien haver conegut diffinit edetermenat si la dita sospita ha loch ono. Entes empero que si la dita recusacio será donada contra jutge ordinari que lo dit ordinari per això no sia remogut mas sia li donat adjunct

Per les presents empero ordinacions no sia derogat al Usatge per lo qual es atorgat als magnats e cavallers que en los lurs plets los sien assignades certes dilacions ne preiudicat a aquells en lo privilegi o prorogativa que per lo dit Usatge us e practica d'aquell los pertany. E axi mateix que per raho dels dita querela eferma de dret a aquella fahedora algùn no sia tengut pagar terç quart quint o altre dret a Nos / o als ordinaris o a la cort nostra o d'aquells sino aquelles persones qui abans

f. 15; p. 430

deles presents ordinacions hi eren tengudes o ho acostumaven. E que beniffici de *restitutio in integrum* no sia tolt ne denegat amenors o a altres aquí pertanga si aquell volran intemptar o implorar en les dilacions e altres coses dessus statuhides. Ne axi mateix sia derogat a privilegis o libertats competents aqual sevol stament o conditio Universitats ea singulars abans queles presents nostres ordinacions fossen fetes sino aytant com dessus es provahit ans volem que aquelles eaquells romanguen en lur força e virtut

ORDINACIONS DELS PROCURADORS EN BARCELONA

Item ordonaren los dits consellers e consell de C. Jurats que los procuradors de plets qui fan offici de procurar sien examinats. Es a saber sobre sufficientia fama e bona conversacio. E que de aquí avant si algu volia usar de procurar abans que sia admes sia examinat sobre les dites coses. E que aquest examen sia fet devant lo veguer o devant dos consellers per dos juristes e per dos notaris elets ha aço per lo dit veguer o conseller. E aquells que no seran atrobats sufficientes que no gosen usar del dit offici. E aquells que seran trobats sufficientes que sien scrits

f. 15 vr.; p. 431

en una gran cedula de pregami la qual sia effixa en la paret dins la Cort del dit vaguer axi com se solia fer antigament. E que algun dels dits procuradors volent procurar no gos procurar sots ban de D. sous tro sia per la forma damunt dita examinat:

Item los dits procurador qui serán atrobats sufficientes juren que no procuraran scientment quontra privilegis costums usances ne ordinacions de Barcelona ne Constitucions de Cathalunya ni contra justicia ans haien adesemparar la causa pus ne sien certificats per lurs advocats. E si saben o vehen que algún procurador o jutge o advocat o scriva faça contra les dites coses que ho denuntien al vaguer e als consellers. E que no pendran salaris de les parts ultra ço quees pertanga segons la tatzacio del privilegi. E que tendran e servaran los salaris que per la dita ciutat son e seran ordonats sots ban de D. sous eque ho juren.

Item que algún procurador o procuradors no facen

ni procuren o facen fer per algún juriste sia nomenat o proposat nomenadament en algún fet per jutge ne gos dar ne pendra servey encara que fos cosa de menjar o de beure ne puxen fer pacte o companyia alguna sobre los salaris ab juristes ni ab notaris o scrivents alguns ans usen a tot millor profit que poran a la part de qui serán procuradors ne faren

f. 16; p. 432

quels juristes no prenguen aquell notari o scriva ques volian segons constitucions de Cathalunya sots ban dessus dit e que aço haien ajurar.

Item quel dits procuradors no gossen fer algún pacte o avinença de quarta part de alguna causa. E aquell qui faça contra sia periur einfamis esia perpetualment privat de offici de procurar dins Barcelona. E aço iuren Item que algún procurador de plets no gos pendre diners de son principal per pagar jutge advocat o scrivans lurs salaris ans la paga deguda als dits jutge advocat notari e scrivans haien aser los principals qui aquells deuen o algun hom altre en nom lur eno pas los dits procuradors sots ban de ccc sous. E no resmenys sia privat perpetualment deson offici .

E tots los capitols juren tots anys los dits procuradors la primera semmana de coresma en poder del veguer E juren encara que nenguns anys pus sien dins la coresma no usen de lur offici fins que denou haien fet lo sagrament sots ban dessus dit.

Item que tots los bans dels presents sien partits segons los altres per tres parts etc.

DE USURARIS:

Item ordonaren los dits consellers e Consell de. C. jurats que tot ciutada o habitador cristia de la ciutat de qualsque stament o conditio sia qui prestara diners

f. 16 vr.; p. 433

o argent o altres coses qualsevol ha usura per si o per interpossada persona a cristia o a juheu per via directa o indirecta ab carta o menys de carta que aytal prestador perda tot equant haura prestat e sia guanyat a aquell aquí ho haura prestat. E haie a restituir franchament les penyores sin havia per raho del dit prestetech. E no resmenys lo prestador sia hagut per infamis daqui anant. E aço que no puxe caber enconsell de la dita ciutat ni obtenir beneffici o offici de aquella.

Item que alguna persona de qualsevol ley stament o conditio sia no gos metre en paga de preu de censals o de violaris algunes robe s o altres bens mobles o immobles si donchs expressament no son stimats acert preu bo erahonable aconeguda de dos corredors publichs e jurats desta ciutat elegidors la un per lo comprador elaltro per lo venedor. E silo contrari es fet que lo dit comprador perda tots aquells bens e robes esien guanyades al venedor.

SOBRE LO OFICI DE SAIG

Item que nengun saig no gos pendre mes avant de XII diners per legua entre anar y venir e que haia anar tota vegada quen sian requests als llocs de la Veguería a edeffora la Veguería pagant los lurs salaris sots bant de xx sous per cascuna vegada.

Item qui si per ventura eren tramessos adiversos llocs que no puxen aver mes de IIII sous per dia sots lo dit ban.

f. 17; p. 434

Itemque si anaven per citar moltes persones o per fer empires que no puxen haver sino dos diners per cascun citament o empara que faran ultra lo salari dels dits IIII sous dia sots ban demunt dit.

Item que dins la dita ciutat no puxen haver de alguna citacio o empara sino dos diners considerant los props ab los lunys sots lo dit ban. E semblatment los missatges dels consols dela mar de Barcelona haien observar les dites ordinacions sot lo dit Ban.

Item que per fer penyores a algun no puxen haver sino IIII diners per cascun saig eque noy puxen anar sino dos per gran reclam que sia o penyores fahedores sots lo ban demunt dit.

Item que per algún per carta de comanda o en altra manera ha instacia de part no puxen haver sino XII diners per cascun saig eque noy puxen anar sino dos. E si hi va cap de guayta que non puxe haver sino IIII sous ablos saigs sots lo dit ban als saigs e al cap de guayta de cent sous.

Item que algún cap de guayta ab los saigs no puxe haver de cascuna part mesavanat de VI sous entre dues les parts sots ban de C. sous.

Item que tot cap de guayta que sia request de anar fora la ciutat que no puxe haver per sa persona sino vuit sous per tot lo jorn a rao de IIII sous de mig jorn. E que lo dit cap de guayta nos gos fer donar salari sino ab dos saigs que amen ab si segons la forma demunt dita ordonada sots lo dit ban

f. 17 vr.; p. 435

Dels quals bans haura la terça part lo acusador e l'altra terça part lo vaguer o aquell qui fara la execucio el'altra a les hobres dels murs e valls de la dita ciutat.

ORDINACIONS DE BARCELONA

Ara hoiats tothom generalment permanent dels honorables veguer e Batlle dela ciutat de Barchinona çoes de cascun de ells tan com tocha a sa jurisdicció que com ells axi com aquells als quals s'espertany lo regiment de la cosa publica deguen esser attenents ab subirana diligencia en reffermar les coses en lo be publich deffor mades majorment. E per tal de fformatio es materia perperada scandels eperills edampnacio de animes. E entre les altres coses en les quals es justa macula en la ciutat de Barcelona sies la gran abusio e practica dampnada la qual se serva entre los litigants dins la dita ciutat per malicia edesordonat voler dels quals los plets son fets immortals ateses les multiplicades dilacions prorrogades ultra orde e limits deguts perço los honorables consellers e promens de la dita ciutat havents de aquestes coses plen poder especial carrech de Consell de C. jurats de la dita ciutat celebrat a a tres dies del mes de octubre del any Mil cccc xxv per obviar als abusos scandals esperills sobre dits feren e ordenaren les ordinacions següents:

f. 18; p. 436

DE COMPROMES EN BARCELONA

Primerament que desi avant en totes les causes o questions civils les quals nos poran determenar en la cadira del ordinari en les primeres segones et terceres citacions si la una part requera que de la questio que ha o haura ab l'altra part en qualsevulla part o punt sia la dita questio sia fet efermat compromés per les parts. En tal cars l'altra part sia o puscha esser forçada per lo ordinari de fer lo dit compromes en dos arbitres de dret o arbitres arbitradors loadors e amigables composadors. E ab dues les parts de un tercer vulles que sien juristes o notaris o persones de altra conditio les quals determenen lur questio donant los ple ebastant poder ab totes clausules e renunciacions necesaries e expedients. E ladonchs encontinent abdues les dites parts sien per lo ordinari remesses a les persones en arbitres etercers elegides les quals nos puxen scusar de

acceptar lo carrech de la abitracio sidonchs en ells no havia lloch algun dels casos per los quals se poden scusar los elegits atudoria de pubills. En altra manera tots altres casos de tot en tot foragitats sien les dites persones elegides en arbitres etercer compellides en continent per lo dit ordinari acceptar lo dit carrech e determenar per lur sentencia e decisio la questio a la qual seran stades elegides dintre lo dit temps qui

f. 18 vr.; p. 437

sera concordat per les parts ab assentiment de les dites persones elegides. Entes edeclarat que si les parts concordades de arbitres nos volran concordar de tercer que en aytal cars lo dit ordinari assigne a les dites parts terme de VIII dies dins los quals se sien convenguts de tercer. E si dins los dits VIII dies les dites parts nos volran o nos poran concordar de tercer en tal cars los dits arbitres per ells elets fermat lo compromes pusquen e haien esien compellits per lo ordinari de associar a si un tercer no suspitos a cascuna de les parts a llur arbitre quis haie aconcordar ab algun dels dits arbitres los quals en virtut de la present ordinacio haie tal semblant poder que hauran los dits dos arbitres. E tant com si per ab dues les parts concordadament era estat elet perho si alguna de les dites parts seran absent e lo seu procurador no haura poder de fer o fermar compromes en tal cas lo dit ordinari ab sa llettra amesions de la part requirent lo compromes scriva a la dita persona absent que dins cert temps competent lo qual temps comensa a correr lo dia que la letra li sera presentada haia trames poder bastant de comprometra a son procurador o altra persona de la qual presentatio haia apparex per carta publica o per altra testimonial del official del loch hont lo dit absent sera.

f. 19; p. 438

E ahont la una part tant solament volra elegir son arbitre de dret o arbitre arbitrador loadore amigable composador. E per la part altra que sera present recusara fer semblant çoes es de elegir arbitre de dret o arbitre arbitrador loador e amigable composador. Ental cars lo dit ordinari en contumacia del recusant li fara manament peremptori que dins X dies continuous anomen elegescha altra persona aquella quesvolra la qual elegida sia provahit de tercer en la manera dessus dita. E si ferno ho volra. E axi mateix si aquella part lo qual sera absent no volra donar poder a son procurador de comprometa. En tal cars si lo dit recusant es actor no sia ad-

mes apladejar judicialment sino per via del dit compromís e sies deffenent que de continent lactor sia mes en possessio per lo primer decret la qual possessio no puxe lo dit deffenent recobrar fins tant lo dit compromes sia fermat o no estigue per ell.

Deles dites empero ordinacions sien exceptades les cause de execucio. E encara les coses de pubills com los tudors de aquell de dret no pusquen comprometre e de graduacions les quals compreguem mes avant de IIII litigants.

Emes sien exceptades de les dites ordinacions les causes que de lur natura se pertanguen a la cort del Consolat de la mar de la dita Ciutat e del jutge de apells.

f. 19 vr.; p. 439

E si abdues dites parts no volran elegir les dites persones en arbitres de dret o en arbitres arbitradors loadors e amigables composadors etercer ans amaran mes pladejar judicialment en tal cars aço sia a ells licit pero que lo plet se haia aprincipiar eapres proseguir etermenar sots la fforma termens e dilacions següents:

So es que lo Actor dins sis dies apres que la ferma de dret sera feta a la querela daqui dada continuus o si causa sera en la qual no sera dada querela cars nos opposara o no es necessari començar aclam empero era acostumat de servar lorde de *litibus abbreviandis* segons lo tall de Barcelona lo dit actor o primer a juhi provocant en un instant haia donar sa demanda articulada que lo reu. E haia lo dit actor encontinent prestar sacrament de calumpnia en poder del jutge adverant lo dit actor mitgençant lo dit sacrament los articles que per ells seran donats lo qual jutge sens ferne comissio haia interrogar lo dit actor en e de tots los articles ecaps los quals se comprenen en lo dit sacrament de calumpnia. E haia esser fet per principal si sera present en la ciutat present solament lo jutge e lo scriva perço que tota instruccio res en sia remoguda. E si sera absent puxe fer lo dit sacrament son procurador haventne plen poder lo qual haia encontinent aproduhir lo procuratori per lo qual conste ell haver plen poder

f. 20; p. 440

de jurar de calumpnia e adverar los articles e encara deffendre emenar la causa. E lo dit procurador haia ajurar en anima sua que ell es ben instruhit per lo principal o per altre en nom seu. E si ladonchs no es instruhit fara son poder que lo pus pres que pora se instruhira e que creu la causa esser justa si sabra o si creura aquella esser injusta que aquella no procurara ans encontinet la

desemparara. E encascuna causa en la qual procurador
entrevendra vullés en nom del actor vullés en nom
del reu lo dit procurador haia afer eprestar sacrament

DE RECLAMACIONES

E donada la dita demanda en la dita fforma efetes
e servades les dites coses sia trames al reu transllat
de aquella e deles altres coses seguides e sien li assignats
VIII dies continus dins los quals haia apposar totes ex-
cepcions dilacions dilatorias *fori* declinatorias e altres
qualsevol empatxants lo ingres del plet les quals
excepcions opposades lo jutge haia aquelles adeter-
menar dins XV dies continus e peremptoris apres
que opposades seran. E si algun del actor o del reu se
reputara agreujat de tal determinatio dins tres
dies continus apres tal declaracio per sa reclamacio reco-
rregue a son ordinari lo qual assigne sobre la dita
reclamatio dos juristes los quals apelant lo jutge
primitiu enconcordar o dicordar determen la recla-
matio feta dins VI dies juridichs continus apres la dita
reclamatio.

f. 20 vr.; 441

On empero lo dit reu no haura opposades tals
excepcions hon haura opposades e apres seran deter-
menades dins xv dies segons dites esera declarat
ell eser jutge o aquell devant lo qual sera conven-
gut lo reu eno sera declarat dins los dits XV dies
pusquen passats fossen encontinent correguen al
actor tres mesos continus e peremptoris dins los quals
fulquesque e instruesque sa demanda ela causa de tot
ço equant volia dir proposar allegar produhir exprovar
axi per cartes com per testimonis o en altra qualsevol
manera. E com volra donar sos testimonis notifich
al reu lo loch hon los volra donar personalment los
vege jurar epuxe fer los interrogatoris sobre los
quals interrogatoris sia esperat lo reu per spay de v
dies los quals dats o no donats passats los dits
v dies pusque esser procehit a recepcio de testimonis
e esser liurades letres e comissions o dereque-
tes per pendre testimonis los dits interroguato-
ris no sperats.

Si empero lo reu determenades o no posades
les dites sues excepcions dilatorias e declinatorias
volrra reconvenir lo actor haia adonar encon-
tinent la sua reconvencio articulada apres X
dies comensants acorrer en lo principi dels dits

tres mesos continus e peremptoris donats al actor
fulcint dihent propositant allegant produhint provant
fahent e servant totes esengles coses en lo proppre-

f. 21; p. 442

cedent capitol contengudes per raho de la dita sua reconven-
cio dins los dits X dies segons dites no li sia licit de qui avat
reconvenir son actor tro la dita causa haia fi. E si procura-
dor hi entrevendra haia ajurar en la forma que es dit da-
munt del procurador del actor.

E pasats los dits tres mesos encontinent correguen al
reu en que sia entes lo actor si reconvingut sera com
en tal cars sia entengue loch de reu altres tres mesos
continuos dins los quals respoguen a la demanda e jur
de calumpnia segons e per la forma que es del dit actor.
E pos totes les excepcions edeffensions e hai a dir propo-
sar allegar produhir e provar tot quant volra. E haia
affer complir e servir tot so equant dessus es contengut
en los capitols dels tres mesos del actor. Entes empero
que ans que los propdits tres mesos correguen haia esser
dada copia al reu de totes esengles coses dites allega-
des eproduhides per lo actor. Exceptat de les disposicions
dels testimonis si produhits ne seran car no seria quel
seu ves esabes les dites deposicions tro quel actor po-
gues veure esaber les dites deposicions dels testimo-
nis produhidors per lo reu dins los seus tres mesos mas que
encontinent passats los dits tres mesos del reu sia
dada copia *hinc inde* dels testimonis per cascuna part
donats los quals sien haguts per publicats encontinent
passats los dites tres mesos. E aquella copia feta per

f. 21 vr.; p. 443

lo notari encontinent corregue a cascuna part un mes con-
tinu eperemptori dins lo qual cascuna part faça les
objeccions contra les persones edits dels testimonis produ-
hits *ex adverso*. E digue propos e produescha ha eallech tot
ço equant dir propositar produhir e allegar volra ultra les
coses ja dites proposades e allegades. E passat lo propdit
mes encontinent correguen dos mesos continus eperemp-
toris dins los quals lo jutge haie fer collations ere-
gonegue lo proces. E haia adonar sentencia en la
causa. E axi prengue fi la primera instancia la
qual dur solament per VIII mesos ultra per ho lo temps
primer dit dins lo qual se han aopposar edeterme-
nar les excepcions dilatorias edeclinatorias dins
los quals temps sino sobre les excepcions dilatorias
edeclinatorias segons dites no pusqua pronunciar
interloquir de algùn article emergent o incident

en la causa vulles de convencio o de reconvençio
ans de aquell tal article se haia haver raho en la
diffinitiva tant solament.

Empero si alguna de les dites parts ecascuna
de aquelles haura mester edemanara dilacio ultra
marina o en altres parts longinques haie semblant
dilacio demanar en continent com los dits seus tres
mesos comensaran. E haia a jurar que aquella dilatio

f. 22; p. 444

ha mester. E que no la demana maliciosamet ne per que
lo plet se alongh. E lavors ladita dilacio haia esser ator-
gada ha arbitre del jutge perho que no puxe esser de
mes de vuyt mesos.

E si la pena donadora dins la dita dilatio no sera ven-
guda dins lo temps de la primera instancia e ans
quel jutge dins los dits dos mesos haia donada sen-
tencia no esperada la prova de la dita dilacio ultra ma-
rina o longinea dola sua sentencia car de la prova
dada dins la dita dilacio se haura esia haguda ra-
ho en la causa o instancia de la primera appellatio
si la part appellar se volra o en la sentencia apres
promulgada promulgadora.

E si per ventura alguna deles dites parts se reputara
agreguada de la dita sentencia tal part si appe-
llar se volra se haia appellar dins X dies conti-
nus a la qual appellatio lo jutge de la qual
sera appellat sia tengut donar apostols dins X dies
continus apres interposada la dita appellatio en
altra manera la dita appellatio sia haguda per
admesa.

Lo temps empero o instancia de la causa de la
dita appellatio sia edur solament per VI mesos
continus los quals comensan tantost com la comissio

f. 22 vr.; p. 445

seria presentada al jutge dels quals sis mesos correghen
a la part apelant dos mesos a donar son libell appe-
llatori e jurar de calumpnia efer totes altres coses
segons dessus es dit en la primera instancia en los pri-
mers tres mesos del actor posant perho les coses no
posades e provant les no provades segons que per dret
son admeses aprovar eno en altra manera.

E los dos mesos apres següents correghen a la part

appellada a respondre dir obedir posar e allegar tot ço e quant volra. E apres passats los dits dos mesos corregue mes avant un mes continuo acasuna de les parts adir e obedir tot quant dir e obedir volran *adversus hinc interposita et probata*.

E dins lo restant mes acompliment dels dits sis mesos lo jutge haia regonegut son proces tengudes collacions edonada sententia. E axi prengua fi la segona instancia dins los dits VI mesos termenada dins los quals temps nos pusque interloquir sobre algun article incident o emergent e enla causa ans sia procehit en la dita causa e en la sententia diffinitiva sia haguda raho de aquell tal article eno en altra manera.

Si empero la comissio de la dita appellatio no sera

f. 23; p. 446

presentada dins space de XXX dies comptadors del dia que la dita appellatio sera interposada que la dita appellatio sia deserta. E la sententia ja donada sia pleanament executada.

Mes quant si algunes de les parts appellar se volra de la sententia donada en la causa de appellatio se haia appellat eapostols se haien adonar segons ja es dit dessus. E la instancia de aquesta segona appellatio se haia acomensar dins lo temps desus en la primera appellatio constituïts. E en altra manera que passats los dits temps que son XXX dies sia la appellatio deserta. E dur tant solament per tres mesos continus del dia de la appellatio [e]presentacio de la comissio de la dita Appellatio dins los quals lo jutge *interposita et probata* en les dues instancies primeres sens admetre res denou en aquesta tercera instancia per sa sententia do e pos fi a la dita causa. E de qui avant no sia licit a les dites parts ne alguna de aquelles appellar ans la sententia pas e siehaguda per passada en cosa jutjada entes empero edeclarat que so ques conte en lo present capitol haia lloch vuller la sententia del jutge de la segona appellatio sia conforme ables dues precedents les quals sien concordades vuller abla sententia

f. 23 vr.; p. 447

del jutge de la primera instancia e discorda ab aquella del jutge de la primera appellatio o encara honfos discorde ab la sententia primitiva e concorde abla sententia del jutge de la primera appellatio com assats sia en

aquest cars quel jutge de la segona appellatio per qual se vulla part emesa sia concorda ab qual se vol de les dues precedents sentencies.

Si empero lo jutge de la segona apelacio sera discorda amb les dues primeres sentencies en tot o en part en aquest cars o en la part quis dira agreujada se vulla appellat ho haia a fer dins X dies apres de la promulgacio de la sentencia tercerament donada. E apres de la promulgacio haia lo jutge de la segona appellatio donar apostols dins altres X dies. E la part appellat haia presentar la comissio al jutge al qual sera comessa dins XXX dies comptadors del dia que los apostols seran donats o seran aguts per donats. E si la comissio no sera presentada dins los dits XXX dies haguda per deserta si empero sera presentada haia esser determenada per lo jutge al qual sera comesa dins espay de dos mesos los quals sino sera determenada vuller sia per colpa o tarda del jutge vuller de algunes de les parts

f. 24; p. 448

sens colpa del jutge o de les parts sia haguda per deserta. E tercera sentencia sobre la causa donada sia plenament executada. On empero sia pronunciat per lo derrer jutge la sentencia per ell donada sia ehaia esser executada encara que fos discorda aqualsevol de les tres primeres com de qui avant no sia possible per alguna part appellat mes avant cartant solament per convencer culpables etemeraris litigants e encara voluntats desordenades de advocats qui tant de temps hauran sostengudes les advocacions sia donat loch aquesta tercera appellatio.

Item que cascun advocat sehaia a sotscriure en la demanda que cascun actor dara e en la resposta e reconvenccio que cascun reu fara emes anant los advocats de cascuna part vinguen personalment devant lo jutge e en poder seu haien ans de totes coses affer lo jurament o sacrament seguent en altra manera no seria rebuda demanda ne resposta ne reconvenccio de les dites parts nesperia procehit en la causa per la part en culpa de la qual stara que les dites subscripcio e jura no sien fetes. E lo dit sacrament haia esser continuat en lo proces. E es lo dit sacrament del tenor seguent:

f. 24 vr.; p. 449

Que ab tota la virtut sua e ab tota la hobra ço que creura

esser just ever advocara per sos clientols no lexant alguna cosa per son estudi aytant com a ell sera possible. E que la causa la qual haura emparada coneguda per ell que sia mala o en tota manera desesperada ab mala consciencia no la advocara ans encontinet que en lo proces de la causa alguna cosa semblant conexera desemparara la advocacio de la dita causa separant se totalmente de la comunio de aquella.

E si sesdevendra que la causa sia axi per lo dit advocat desemparada lo clientol no gosa ni puscha a altre advocat recorrer per ço que lexant la lo bon advocat per la sua bona intentio e consciencia altra advocacio a null noy sia surrogada. Siempero seran molts los advocats e alguns perseveran en aquest cars isquenne los rebutjants la causa esser mala eromanguen los crehents esser bona. Car en la fi de la causa mostrara quals dels advocats sera estat massa temeruch o pauruch equal sera stat temerari o audacios on empero tal cars se seguescha los clientols no gossen ni pusquen en loch dels advocats recusants altres surrogar.

E per provahir als advocats los quals ço que Deu no

f. 25; p. 450

vulla volguesen quontra lur propi jurament sostenir e advocar mala causa sia ajustat al sacrament que fan los priors dels doctors en lo començament de lur offici la jura seguent:

Jura lo prior dels doctors que abtota diligencia enquiri contra los advocats denunciants esser tranchadors del damunt dit insert sacrament per ells en cascuna causa que advoquen prestat. E que aquells los quals trobara culpables punira e castigara segons que per justicia li parra esser punidors e segons los limits de la jurisdicio per lo senyor rey al dir prior donada per virtud de un privilegi a la ciutat de Barchinona atorgat sobre la creacio dels priors en lo collegi dels juristes presidents. E los consellers dels dit prior juraran que sobre les enquestes per lo dit prior fahedores esobre les imposicions deles penes daran al dit prior bo e just consell segons Deu e lur bona consciencia.

Sia entes empero que les ordinacions damunt insertes sien enteses enles causes les quals segons l'arbitre del jutge regiran plena cognicio de la causa en les quals li sera vist que totes aquells temps

hi sien necessaris car los dits temps damunt expressats
son possats affi que no puxen esser processos o dilatades

f. 25 vr.; p. 451

mes avant les dites causes per haver presta fi dels-
plets. E no affi que les causes ques poran termenar
en menys temps no termenen. Axi que si lo temps dels
tres mesos los quals son assignadors al actor son ma-
ssa llarchs segons la qualitat de la causa e arbitre
del jutge aquells puxe artar e abreujar lo jutge
e semblantment lo temps dels tres mesos a la part rea-
donadors. E aximateix sia entes deles instancies
de la primera esegona appellacions en cars que inter-
passades sien car abreujar los temps en aquelles
instancies ordonats sia remes al jutge mas no prorro-
gar aquells en alguna manera per ço que sia breu
vista la fi dels plets los quals vui son fets immortals
segons dit es.

Retenense empero los dits consellers e promens que si en
les dites ordinations o alguna de aquelles apparien
algunes coses scures o duptoses que ells ellurs suc-
cessors les puxen interpretar corregir edeclarar
una vegada emoltes etantes com se volran a
lur coneguda.

f. 26; p. 452

ORDINACIO SOBRE LO LOGUER DE CASES

Ara hoiats per manament del honorable en Francesch
Resonarses sot veguer eregent la Vegueria de Barcelona
pe ausencia del honorable en Guillem de Biure donzell e vaguer
de la dita ciutat edel honorable Matheu Desoler bat-
lle de aquella mateixa ciutat ço es de cascun dells
tant com se pertany a sa jurisdicció. Que com lo molt alt
señor rey en Pere primer de loable recordatio entre los
altres privilegis hatorgats a la dita ciutat de Barchinona
continuats en lo privilegi appellat *Recognoverunt Proceres*
haie privilegi o capitol continent en effecte que lo senyor
util de alguna casa pot pendre de aquell que late a
cert lloguer per sa propia autoritat esens saig les robes
que seran trobades en la dita casa logada per rao del
loguer degut per aquella. Perço ordonaren los consellers
epromens de la dita ciutat per utilitat e bon stament
de la cosa publica que aquella refferintse al dit
privilegi encara de nou ordonant que de qui avant
cascun qui logara la casa a altri puxe pendre per sa pro-
pia autoritat e sens official per lo loguer de la dita casa
los bens qui seran trobats en aquella pus sien de aquella

o aquells qui staran aloguer en la dita casa. En la exe-

f. 26 vr.; p. 453

cusio de aquells bens qui seran trobats en aquella sia primer lo senyor util de la dita casa per rao del dit loguer de tots los altres crehadors attes que los bens de aquell quiy stara seran conservats en la dita casa e attes que lo dit Senyor del dit alberch qui haura fetes les penyores haura prevenguts los altres crehadors efetes despeses. E seria empatxar los loguers dels alberchs que nos pagassen. Encara seria engendrar moltes questions en les quals se porien fer mes despeses que no serien los loguers dels alberchs o cases. E la present ordinacio haie atenir e servar cascu de qui sera interes sots ban de xxx sous per cascu e cascuna vegada que sera fet lo contrary del qual ban fiant *tres partes equales una sit officialis exequuntis alia acusatoris et alia operum murorum et vallium dicte civitatis*.

QUE NO PUGA ESER VENUT SCLAU MALALT
EQUE LA VENDA SIA NULLA:

Ara hoias per manament del honorable en Joan Lull balle de Barcelona ordenaren los consellers prohombres de la dita ciutat per be e profit de la cosa publica de la dita ciutat e dels habitants en aquella e per tolre diverses questions plets edebats los quals son per moltes vies emaneres en la present ciutat suscitats emoguts sobre los casos de malalties e infirmitats

f. 27; p. 454

corregudes dels sclaus e esclaves venuts si poden ni deuen esser suficients aretractar los contractes de aquelles axi que si ha loch a redibicio o a eviccio per los venedors als compradors promesa com affermen en los dits contractes los dits sclaus o esclaves esser bons esans promatents sobre aço esser tenguts de eviccio a us e costum de Barchinona e perque los contrahents dequiavant clarament puxen veure aquals malalties se deven stendra les paraules esustancia de la dita eviccio e la natura esignificat de les dites paraules que algu venador de sclau o de sclava lo qual en scrit o de paraula affermara aquells esser bons e sans eprrometra en lo dit cars evyccio special o general per les dites paraules aus ecostum de Barchinona o per altra via o fforma de paraules o encara sens expressa eviccio vendra lo dit sclau o sclava per bo e sa sia tengut e obligat al comprador de aquells per les dites malalties o infirmitats seguents ço es en passions de pits de mathoica passio o scupiments

de sang o de azma. En passions del cor de cardiochs
tremor de cor en los renyons o vexigues de mal
de pedra o orinar sang morenes orinar en lo lit.
En la mare de exir lo coll de la mare e si les mestrués
cessen en temps conivent ço es de XVI anys en XLV
anys item de sobre abundancia de mestrués itemen

f. 27 vr.; p. 455

les juntures de artética item passio de siathica item pu-
agre item ciragre e altres dolors de juntures en al-
tres membres vivents axi que les dites malalties
sien epuxen esser dites amagades e per aquelles
eno per altres qual sevol que dir enomenar se puxen
lo venedor sia tengut de eviccio al comprador pus
dins spay dun dia les dites malalties se descobren e lo
comprador dara la querela esia provat legittimament
lo dit sclau o sclava venuts haver una de les dites malalties
lo dit venedor degue eser condempnat
a cobrar sens tota difficultat lo dit sclau o sclava e res-
tituhir lo preu lo qual haura rebut del dit comprador.
E si lo dit sclau o sclava malalts de alguna de les dites
malalties morra per aquella malaltia apres la dita
querela dins lo dit temps donada sia imputat adamp-
natge del dit venedor e haia a restituir lo preu
al comprador encara que lo dit sclau o sclava no
li sien restituits. E si dins los dits anys edia no ap-
parra la dita malaltia o li apparra e dins
los dits temps no sera dada la querela per lo compra-
dor de qui avant passats los dits any edia lo ve-
nedor no sia tengut al comprador de eviccio algu-
na per lo dit cas de malaltia. E per ço que per dol o
malicia de alguns del dit venedor o comprador
de sclau o sclava per causa o occasio del dit cars de

COMENTARI

Es tracte d'un document mutilat en els seus fulls inicials i finals. Conté un seguit de fulles disperses recopilades i enquadrades sota el títol: *Ordinacions sobre la manera de procedir en les causes civils*. Entre aquestes hi trobem: folis que comenten unes Ordinacions sobre la manera de procedir en un judici civil (f.2-12; p. 404-424); Ordinacions reials que regulen la causa en apel·lació (f. 12vr. – 15; p. 425-430); Ordinacions dels Consell de Cent de Barcelona sobre els procuradors de Barcelona (f. 15-16 ; p. 430-432); Ordinacions dels Consellers i Consell de Cent de Barcelona

sobre els usures (f. 16, 16vr.; p. 432-433); Ordinacions dels Consellers i Consell de Cent de Barcelona sobre l'ofici de saig [3.10.1425] (f. 16vr – 17 vr.; p. 433-435); Ordinacions de la ciutat de Barcelona (f. 17vr. a f. 25vr.; pp. 433-451) sobre: a) De compromès de Barcelona (f. 18- 20; p. 436-451); b) reclamacions (f. 20-25vr.; pp. 440-451); Ordinació sobre lo lloguer de cases (f. 26-26vr; p. 452-453); i finalment, una sèrie de notes sobre els esclaus i que aquests no puguin esser venuts si estan malalts (f.26vr.-27 vr; p. 453-455).